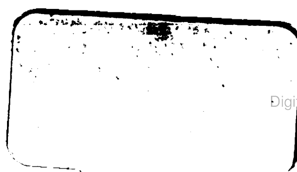

COMENIUM.

VII.

VĚDECKÝ ODBOR.

ČÍSLO 4.

HAGGAEUS REDIVIVUS

J. A. KOMENSKÉHO.

V PRAZE.
VYDÁNÍM A NÁKLADEM COMENIA, EVANJELICKÉ MATICE KOMENSKÉHO.
TÍSKEM F. HOBLÍKA V PARDUBICÍCH.
1893.

Ctěným členům „Comenia“.

Ředitelstvo „Comenia“, evanj. Matice Komenského, vydává tímto pro členy vědeckého odboru za rok 1892 tuto knihu, kterouž spolu s číslem VI. roční příspěvek za týž rok jest vyčerpán.

Po rozumu stanov jest účelem „Comenia“ pěstovati vědu a literaturu evanjelickou a v té příčině buditi účastenství v kruzích lidu evanjelického. Toho se domáhá

a) vydáváním spisů;

b) pořádáním přednášek a rozprav o předmětech náboženské vědy evanjelické se týkajících;

c) zřízením knihovny, ve kteréž by starší i novější plody literární a jiné historické památky shromážděny a spisovatelům i jiným, o náboženské záležitosti se interesujícím osobám přístupny učiněny byly.

Předním úkolem „Comenia“ tedy je: Ve spisech jím vydávaných evanjelíkům na mysl uváděti, jaký význam má evanjelium a evanjelické smýšlení jak pro jednotlivce, tak pro celou lidskou společnosť, a do jeho světla stavěti veškeren život se všechněmi podmínkami, proměnami, pokrokem a nemocmi jeho.

„Comenium“ chce evanjelíkům představovati českou minulosť, v níž literatura a věda i život národní mocně proniknuty byly evanjeliem; zejména ukazovati chce na ten útvar, k němuž vyspěl duch český, evanjeliem roznícený, na Jednotu bratrskou, a chce takovým způsobem buditi mysl pro veliké historické tradice národa českého, kterýž slávy největší dosáhl, když celým srdcem přilnul k evanjeliu.

Národ český vůbec a evanjelická část jeho zvlášť má mnohé poklady ze slavné minulosti, kteréž jen napolo aneb vůbec ani ještě nejsou vyzvednuty.

Spisy slavných jeho synů, kvasem evanjelia naplněné, hlubokými myšlénkami oplývající, sotva dle jména známé, posud očekávají, že budou ze zapomenutí vyneseny a do rukou českého národa dány, aby jednak mohl z nich čerpati, jinak aby se dostalo také očisty velikým těm učitelům jeho, v poslední době všelijak zlehčovaným a snižovaným.

V odboru vědeckém „Comenia“ vydají se proto v I. řadě spisy předchůdců české reformace, reformatorů samých a jejich následovníků, jako Matěje Janovského, Jana Husi, Petra Chelčického, Jana Blahoslava, Jana Amosa Komenského atd. Tak má býti to nejkrásnější, co český národ má, co jest chloubou jeho, co vzdělal před očima žasnoucího světa, opět na světlo vyvedeno.

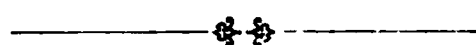
V odboru všeobecném vydávají se poučné a vzdělavatelné plody duchovní vůbec.

Členové jsou:

1. Zakládající, kteří jednou pro vždy jako dobrovolný vklad částku 100 zl. věnují.

COMENIUM.

VII.

VĚDECKÝ ODBOR.

ČÍSLO 4.

HAGGAEUS REDIVIVUS

J. A. KOMENSKÉHO.

V PRAZE.
VYDÁNÍM A NÁKLADEM COMENIA, EVANJELICKÉ MATICE KOMENSKÉHO.
TISKEM F. HOBLÍKA V PARDUBICÍCH.
1893.

HAGGAEUS REDIVIVUS

J. A. KOMENSKÉHO.

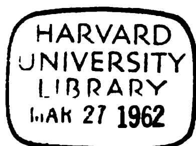
Z RUKOPISU K VYDÁNÍ UPRAVIL

JOSEF MÜLLER,
JÁHEN CÍRKVE BRATRSKÉ V HERRNHUTĚ.

V PRAZE.
VYDÁNÍM A NÁKLADEM COMENIA, EVANJELICKÉ MATICE KOMENSKÉHO.
TISKEM F. HOBLÍKA V PARDUBICÍCH.
1893.

HARVARD
UNIVERSITY
LIBRARY
MAR 27 1962

Úvod.

Spis Komenského, který se tuto poprvé tiskem uveřejňuje, byl nám dosud toliko dle jména znám. Komenský sám v listu k svému nakladateli Petru Montanovi (10. pros. 1661) podává nám následující zprávu: *Spe olim restituendae nobis postliminio Patriae affulgente quadam (vana licet) conscriptus mihi fuit Haggaeus redivivus: de non festinando primum ad Domos, Arces, Praedia, Vineta etc. sed animo ad restituendum sanctum Dei cultum fervide apponendo. Qua occasione peccatorum et resipiscentiae omnes, magni et parvi, admonebantur: et quomodo tam acriter castigatis antegressae exorbitationes emendandae essent etc. Opus pium, et suo tempore utile, ineditum adhuc, licet ut edatur synodice approbatum.* Poslední poznámka dochází potvrzení v usnešení, jež se nalézá v aktech synodu bratrského 6. října 1632 v Lešně konaného: „O vydání Haggaea rediviva. Poněvadž se B. kněží přimlouvají, a naděje vede, že by bez užitku nebylo, svoleno na to, však když toho bude čas, a aby ještě dobře přehlídnut byl, aby se nic nenalézalo, než, coby sloužilo k vzdělání“.[1]) Konečně píše Komenský Figulovi (22. května 1656), že Haggaea rediviva s mnohými jinými spisy při požáru Lešenském (v dubnu 1656) ztratil. Možná, že Komenský tenkráte o tohoto svého díla přepisech věděl, pročež toto v shora uvedeném listu k Montanovi naznačuje slovy „*ineditum adhuc*“ a nikoli jako na příklad při svoji konkordanci a j. „*flammis consumptum*“; jisto jest, že se v knihovně města Žitavy přepis „Haggaea rediviva“ nachází, který dle hořejšího udání před 1656 zhotoven byl.

Rukopis v archovém formátě jest přivázán k jinému

[1]) Dekrety jednoty bratrské vyd. A. Gindely v Praze 1865 str. 279.

českému rukopisu, jenž má titul „Papežský větrník“. Tento jest překladem traktátu, r. 1549 od jistého Eutychia Miona v Basileji latinsky a později německy vydaného a obsahuje na konci vzhledem k tomuto českému překladu následující poznámku: „Tuto knížku přeložil z německé řeči do české někdy slovutný Pán Brikcí Zvonař z Cinperku,[2]) měštěnín Nového Města pražského, pán kmotr a zeť můj zvláště milý dobré paměti, kterouž také i svou vlastní rukou z průby na čisto od začátku až do konce pořád psal a dopsal v pondělí po památce sv. Matouše evanjelisty Páně Léta 1594., jakž v jeho originalu poznamenáno se nachází. — A já jsem také touž knížku pro její hodnost z téhož originalu přepisovati začal ve čtvrtek den sv. Žofie, to jest 15. dne měsíce máje, a dopsal ji šťastně ve čtvrtek po sv. Jiljí, to jest 4. měs. září léta 1603. Adam Wolf starší z Wolfenburku.“ — Listy tohoto prvního rukopisu jsou znamenány vodní známkou KOMVTAW.

Rukopis dále následující: „Haggaeus redivivus,“ byl teprv později v tento svazek vtěsnán, z kteréhož, jsa většího formátu, všude vyčnívá. Obsahuje 1 list prázdný, 45 listů textu a 2 listy prázdné. Listy jsou znamenány vodní známkou ZITTAW. Dle poznámky, za seznamem jinou rukou připsané, jest přepisovatelem Šimon Dolanský, kterýž toto psal v Žitavě „když jest v svém exilio živ byl“ (viz str. 123). O osobě Šimona Dolanského jsem se žádných zpráv nedopátral; v úmrtních seznamech českých exulantů v Žitavě, které ovšem nejsou úplně zachovány, jeho jméno se nevyskytuje. Avšak není nemožné a ne bez příkladu, že toliko na čas v Žitavě ve vyhnanství žil a později opět do své vlasti se navrátil. Zdáloť by se to pravděpodobným, kdyby se dalo dokázati, že byl otcem Jana Jiřího Dolanského, jenž se 5. července 1649 na zámku Kosmonosském (panství Mlado-Boleslavské) v Čechách narodil, ale již své mládí v Žitavě strávil a od 1689—1719 tamějšímu sboru českých exulantů, jsa jedním z prvních jeho kazatelů, sloužil.

[2]) O tom viz Jir. Ruk. II. 361.

Oba v tomto svazku spojené rukopisy nebyly dosud neznámy. Již Jungmann o prvním se zmiňuje ve své „Historii literatury české“ IV. 1344, a v Jirečkově rukověti jest Šimon Dolanský jmenován a o něm řečeno: „od něhož se nachází rukopisné jakés dílo obsahu theologického, připojené k rkp. překladu spisu, od Eutychia Miona latině složeného a „Papežský větrník“ nadepsaného, od 1594, v městské bibliothece žitavské.“ Udání tato pocházejí od Peška, který ve své Geschichte der böhmischen Gegenreformation II. 490 o našem rukopise poprvé, ale velmi neurčitě, se zmiňuje, tak že nikdo nemohl tušiti, že se tu jedná o dosud neznámé dílo Komenského.

Jméno Komenského se ovšem v spise „Haggaeus redivivus“ nikde nejmenuje, vůbec tam o spisovateli není ničeho udáno. To se srovnává s způsobem u Komenského obvyklým, kterýž u děl, jichž sepsání aneb uveřejnění mu od synodu jeho církve svěřeno bylo, jméno své nikdy neudává. Že spis psán byl 1632, vysvítá z poznámky v 17. kap. (viz str. 62), kde se poukazuje na vyjednávání evanjelických stavů v Lipsku „měsíce března minulého teď léta 1631“ konaná, která Komenského naděje ve smírné vyrovnání různých evanjelických vyznání na novo oživila. Netoliko toto udání času, nýbrž více ještě celý obsah díla zcela určitě tomu nasvědčují, že tento „Haggaeus redivivus“ totožný jest s Komenského dílem téhož titulu 1632 sepsaným.[3])

„Haggaeus redivivus“ náleží k theologickým a zvláště k irenickým spisům Komenského, zároveň se v něm objevuje, jako namnoze též v spisech proti S. Martiniovi z Dražova, patriotismus Komenského, láska k národu a vlasti. Tato láska jej naplňuje svatou horlivostí naproti nepořádkům a bezbožnostem, které pozoroval u všech stavů svého národa, a jichž spravedlivý boží trest v strašné válce náboženské a spojené s ní protireformací spatřoval. Komenský, sepisuje

---

[3]) Jak důležitou ostatně ona Lipská schůze evanj. stavů Komenskému byla, i z toho vysvítá, že 1637 ve svém díle „Cesta pokoje“ ještě jednou o ní pojednává, a na str. 32—37 obšírně obsah oněch vyjednávání podává.

tuto knihu (nejspíše v prvních měsících roku 1632, prve než Valdštýn v květnu Sasy opět z Čech vypudil), doufá, že tento soud boží nyní jest ukončen, a má za včasné, obzvláště když chování se některých exulantů se Sasy do Čech se navrátivších nijak schvalovati nemohl, aby krajanům svým osvědčil, jakého ponaučení z tohoto božího navštívení bráti by slušelo. Myšlénky, které zde Komenský po úvodních více všeobecných kapitolách 6—8 od kap. 9. pronáší, jsou vzhledem k tehdejší době velice pozoruhodné. Vychází-li Komenský od toho, že reformací na půl cestě zůstala státi, že nová scholastika, záštiplné, ale neplodné hádky o theologické malichernosti jasné světlo evanjelia zatemnily, že především reformací života jest potřebí, že lid docela jinak, než dosud, křesťansky vychováván býti musí (společné čtení Biblí pod vedením a dozorem duchovního viz str. 53 a násl.), naznačuje zcela tytéž myšlénky, kterými 1670 Fil. Jak. Spener, uveda je v platnosť, hnutí pietismu vyvolal, jež pro evanjelickou církev tak velice významným se stalo. Totéž platí o dalších vývodech Komenského o svornosti v církvi; ano jsme překvapeni, nalézáme-li zde místo, kde Komenský určitou naději vyslovuje a již znamení toho viděti se domnívá, že evanjelium brzo také pohanům zvěstováno bude, kteréžto myšlénky tehdejší bohoslovci ještě dalecí byli,[4]) již ale, jak známo, pietisté horlivě a úspěšně se ujali.

Jakož nelze, než mimochodem, na tuto příbuznosť myšlének Komenského s oněmi pozdějšího pietismu poukázati, tak nám také nedovoluje místo, abychom zde obšírněji o jeho irenických myšlénkách pojednali, ačkoliv porovnávání „Haggaea“ s jinými spisy jako „Cesta pokoje,“ „Hypomnemata“ a j. k tomu vyzývá. Každý čtenář „Haggaea“ pozná, že návrhy Komenského, aby jednotlivé konfesse nejen pokojně vedle sebe žily, nýbrž se sjednotily, nevycházejí

---

[4]) Vyjma jednotlivé starší missijní pokusy, od Holanďanů na základě obchodních jejich styků zámořských učiněné, byl první evanjelický missionář Petr Heiling od právníků Bukoveckých 1634 do Habeše vyslán.

z povrchní málovážnosti víry, nýbrž z uvážení, že různé konfesse křesťanské mají týž předmět víry: Boha a Pána Ježíše Krista, týž pramen víry: Písmo svaté. Rozdílnosti jsou proto, tak soudí Komenský, podstatně theologické a nikoli křesťanské, theoretické a nikoli praktické. Proto doufá, že, bude-li pěstována láska k vnitřní pravé pobožnosti (kap. 18.) všichni křesťané toho dojíti mohou, aby byli, ne-li jedné mysli, tedy aspoň jednoho srdce, a napomíná své krajany, předně evanjelíky, exulanty do Čech a Moravy se navracující, aby strannických jmen husita, luterán, kalvinista se zřekli a jako křesťané v jednu církev se sjednotili. Jak si Komenský tuto spojenou česko-moravskou národní církev blíže představoval, neudává, toliko pravidla naznačuje, dle kterých by se zbudovati měla. Na př. ohledně kultu, aneb jak on praví, v ceremoných, čímž míní vše, čemuž staří bratří „služebné věci“ říkali, ustanovuje dvě pravidla: Ceremoný mají býti co nejjednodušší, možno-li, jen takové, které Kristus a apoštolé ustanovili, a za druhé má v každé zemi jen stejných ceremoný všude užíváno býti. Tu ale nastává otázka: Jaké postavení zaujímá tato spojená evanjelická národní církev naproti církvi římsko-katolické? Řím jest Komenskému propadlým soudu božímu Babylonem, s nímž křesťané nic společného více míti nemohou. Mezi členy církve římské rozeznává ale Komenský dva druhy; první, kteří dobrovolně a vědomě od poznané pravdy se odvrátili, odpadlíci, které nazývá zatracené Jidáše, a za něž modliti se, jak praví, Písmo zapovídá, a druhé Babylonské, „kteříž jsou se zrodili mezi modlami“, které vyzývá k poznání pravdy, a jimž prý platí slovo Petrovo: „Vím, bratří, že jste to z nevědomí učinili.“ V později pak (1643) psaných *„Hypomnemata de Dissidentium in rebus fidei Christianorum reconciliatione,“* kde obšírné návrhy předkládá k sjednocení všech křesťanských vyznání, píše: *(pag. 9) Ergo sollicitandos esse ad unionem et communionem sanctam redintegrandam existimo Graecos et Romanos, Armenios et Abyssinos, Waldenses et Hussitas, Lutheranos et Calvinianos, Anabaptistas item et Socinianos et quidquid novarum sectarum*

est Christiano sub nomine, quia licet non sint nobiscum, contra nos tamen non sunt, hoc est contra Christum, in quo omnia sunt unum.

Co Komenský sepisuje „Haggaea rediviva“ předpokládal, nesplnilo se; vyhnanci se nemohli do vlasti navrátiti, a proto k tisku onoho díla nedošlo. Ale ještě několikráte použil Komenský vhodné příležitosti, aby před svůj národ, ano před celé křesťanstvo jako kazatel kárající, napomínající a potěšující předstoupil. Když na př. roku 1649 po uzavření osudného míru, jímž neblahá třicetiletá válka náboženská ukončena byla, část Lasitského historie o bratřích českých vydal, skončil dílo delším „napomenutím“, v kterémž opět horlí pro mír konfessijní. Zde se vývody jeho ne jen všeobecně srovnávají s myšlénkami v „Hagg. rediv.“ projevenými, nýbrž v § 31 onoho „napomenutí“ nalézáme delší citát z tohoto, kterýž pro porovnání v pravopise originálu z r. 1649 zde následuje.[5]) (Srov. Haggaea rediviva str. 70—77.)

„I. O křtu, obogi podlé Pjsem wyznáwagj, že gest kaupel nowého rozenj (Tyt. 3, 5) skrze kteréž se pohřbugeme w smrt Krystowu, aby, gakož on z mrtwých wstal k sláwě Otce, tak y my w nowotě žiwota chodili, (Řjm. 6, 3. 4.) A tak že se skrze Křest oblékáme w Krysta, abychom w něm syňowé Božj byli skrze Wjru (Gal. 3, 27. 26) wssicknj gedno tělo w Krystu (1. Kor. 12, 13). A že nás křest spaseny činj, Wssak ne to tělesné sspiny smytj, ale swědomj dobrého w BOha dotázánj (1. Pet. 3, 21.) Čeho se tu medle nedostáwá, budeteli tak podlé Pjsem mluwiti, a hlaubánj, Gakau tagnau mocý to Křest w nás působj, zanecháteli? O coťby lépe bylo starati se o to raděgi, aby moc swau Křest we wssech nás pokřtěných prowodil! abychom poswěceni gsauc Krystu a vmyti od sspin hřjchů neposskwrněných sebe giž ostřjhali od swěta: a obléksse Krysta, chodili w nowotě žiwota, wssicknj gedno tělo w Krystu etc.

II. O Wečeři Páně obogi wyznáwagj, že Tělo Páně za

---

[5]) Citát předcházejí následující úvodní poznámky: „Aby pak někdo z těch swárliwých bratřj nenesl těžce, že se gim přjčiny Swárů gegich ztenčugj aneb nás za tak hlaupé neměl, žebychom těch gegich swad tagemstwjm nerozuměli: zastawiti se, a nepotřebnost táhanic těch po částkách vkázati chcy: pro Wás, ó Wy nassi, abysste oněch daremného se namáhánj litowali, sobě pak, že před takowým trhánjm Pokog máte přáli.“

nás na smrt dané práwě gest pokrm, a Krew za nás wylitá práwě gest nápog: kteréhož Pokrmu negjli kdo, a Nápoge nepigeli, že nemůž w sobě žiwota mjti na wěky: ale kdož gj a pige, skrze to gedno s nim Tělo včiněn gsa, přebýwá w Krystu, a Krystus w něm. A gakož Krystus žiw gest skrze Otce, tak on žiw bude skrze Krysta na wèky (Jan 6, 52—58.) A že se toho nebeského pokrmu vžjwá w Swátosti Wečeře Páně: kdež Chléb posvěcený gest Společnost Těla Krystowa, a Kalich Společnost Krwe Krystowy: (1. Kor. 10, 16.), nýbrž podlé Krystowa wyswědčenj, Chléb gest Tèlem geho, a Wjno Krwj geho (Mat. 26, 26—28.) A protož Stůl tento Páně že gest weliké a welebné tagemstwj, k němuž ne ginak než s welikou vctiwostj přistupowati slussj (1. Kor. 11, 28.) To hle wěřj, a věřjme wssicknj.

Vstyli se pak to přigjmánj děge, či samau Wěrau, o to se hádati nač gest? Proč o tom, o čem Pjsma mlčj, mluwiti se pokaussjme? Gednau gisté gest, že Krystus tělesná při tomto tagemstwj mysslenj potupil (Jan 6, 63.) A wyznáwagj z obogj strany, že vstnj gedenj spasena nečinj: proto že zgewně Aposstol, že ho někteřj k swému odsauzenj vžjwagj, swědčj (1. Kor. 11, 29). Mezy tjm wssak wjme zase, že y Těla násse gsau audowé Krystowi, a Chrámowé Ducha geho: a že y ona gsau kaupena za welikau mzdu (1. Kor. 6, 15. 19. 20). Ach proč nevžjwáme předsladkého toho potěssenj, gak kdo neglépe vmj? giným bratřjm swým, wssechněm spolu Křesťanům, gak oni sobě z toho potěssenj berau, na swobodě zanecháwagjce? Přewěřugeli tu kdo něco, w sprostnosti srdce; a giný zas w též sprostnosti srdce nedowěřugeli, k dobrému sobě to obraceti, a w tom se snásseti, mělibychom; pamatugjce, že zde wssicknj gen z částky poznáwáme. Ach neděleg se žádný mistrem cyzýho Swědomj, aby těžssjho odsauzenj newzal! we mnohém zagisté klesáme wssicknj (Jak. 3, 1.) A zwlasstě w tomto tagemstwj vrážeti gedni druhé wystřjhegme se: kteréž pro ten cýl od Milownjka lidj, aby milowánj společného swazkem bylo, vstanoweno gest. Což že ďábel, wssj lsti a neprawosti strůgce, tak naruby obrátiti vměl, aby se z swazku lásky různic podnět vdělal, wssicknj my wzdychati, rmautiti se, a aby ne satanowo zlořečené, ale Krystowo swaté mjněnj docházelo, přičjněti se powinni sme. Ne tak tedy o to, kterak gest přjtomné Tělo Páně, gako o to, kterakby tak slawný host přigat byl hodně, se starejme: aby gakkoli přigatý, nehodně wssak přigatý, mjsto milosti saudu, a mjsto žiwota smrti, nám nepřinesl.

III. O Osobě Pána GEŽIsse Krysta, gedinkého swého Spasytele, pobožně obogi podlé Pjsem wěřj, že Bůh y Člověk gest, w gedné osobě Immanuel (Mat. 1, 28.) A že gemu

dána gest wselliká moc na Nebi y na Zemi (28, 18), aby we Gménu Gežjsse wsseliké koleno klekalo (Fil. 2, 10) Obogi také ku potessenj swému, proti satanu a pekelným branám, wěřj, že Spasytel nás wssech s námi wssemi gest, až do skonánj Swěta (Mat. 28, 20). A to celý Krystus, Bůh y Člowěk; proto že roztrženého Krysta žádný mjti nežádá.

Gestli pak člowěčenstwj tělesné také wssudy kde Božstwj gest, proč se o to mluwiti má? Nebo proč sobě otázky dělati máme, gichž nám Pjsmo nedělá? Krystus, Bůh a člowěk, že s námi gest a za Saudce wssemu swětu zřjzen gsa wssecko widj a wssecko řjdj, Pjsmo včj: ale o gednom neb druhém přirozenj obzwlásstně tak mluwiti nevčj, aniž nássе wěc gest rozuměti tomu. Nebo zdaž my buď podstatu Božstwj, přjtomného wssudy; aneb způsob hlubokého toho tagemstwj, přirozenj dwogjho w Krystu spogenj, wystihneme? (Žalm 139, 6. 1. Tym. 1, 16.) Mnoho gjsti medu nenj dobré, a zpytowati slávu nenj slawné (Přjsl. 25, 27.) O bychom raděgi wssudy přjtomného Pána očj se ostýchati, nežli gak wssudy přjtomen gest waditi se, sobě vmjnili.

IV. O Praedestinacý, aneb Předzwěděnj BOžjm, tjm méně náleželo se lidem hádati, čjm newystižitedlněgssj nám gest propast saudů BOžích (Žalm 36, 6.) Nebo mysslenj jeho o nás diwná gsau, (Žal. 40, 6.) Awssak, poněvadž y ta propast w Krystu gest odkryta, dobře y tu, a gednomyslně, wyznáwagj, co podlé Pjsem wěřj. Gmenowitě (1.) že sme wssicknj w Adamowi padli, Řjm. 5, 12. (2.) že Bůh, aby se nad wssechněmi smilowal, Řjm. 11, 32. (3.) Syna pro wssecky dal, Řjm. 8, 32. (4.) aby každý, kdož w něho wěřj, nezahynul, ale měl žiwot wěčný, Jan 3, 16. (5.) A tak že sami wěřjcý, a wssak wssicknj wěřjcý, spasenj budau. (6.) Wjra pak že gest dar BOžj, Eff. 2, 8. (7.) A poněwadž BOhu wssecka geho djla známá gsau od wěku, Skut. 15, 18. že Bůh hned od wěku widěl, kteřj budau wěřjcý. (8.) Protož které předzwěděl, ty že předzřjdil, aby byli připodobněni Obrazu Syna geho, Řjm. 8, 29. (9.) A dal ge Krystu, gako Owce Pastýři, aby žádný z nich nezahynul, Jan 6, 39 a 10, 15. (10.) A těch gména že zapsána gsau w Nebesých, Luk. 10, 20. w knize Žiwota Fil. 4, 3. Zgew. 3, 5. a 21, 27. Tomu hle wssichnj wěřj.

Dwě otázky w rozepři zustáwagj. Prwnj: Prostěli Pán Bůh dle wůle swé wywolil, které chtěl, a pominul, které chtěl? Čili w nich samých roz-

djlu ssetřil, kteřj budau wěřiti chtjti, a kteřj nic? Na to gedni odpowjdáte s Aposstolem: že Bůh nechce, aby kdo zahynul, ale wssicknj ku Pokánj se obrátili (2. Pet. 3, 9.) a spaseni byli (1. Tym. 2, 4.) A s Krystem: Geruzaléme, Geruzaléme, kolikrát sem chtěl sbromážditi syny twé, a nechtěli ste (Mat. 23, 37.) Též z vst BOžjch: Žiw gsem gá, prawj Pán, že nežádám smrti hřjssného, ale aby se obrátil a žiw byl (Ez. 33, 11.) Druzý odpowjdáte s Krystem: Chwáljm tě Otče, Pane Nebe y Země, žes skryl tyto wěcy před maudrými a opatrnými, a zgewils ge maličkým. Gistě Otče, že tě se tak ljbilo před tebau (Mat. 11, 25.) A s Pawlem: že nenj na tom, genž chce ani na tom, genž běžj, ale na BOhu kterýž se smilowáwá (Řjm. 9, 16.) On pak že se smilowáwá, nad kým chce, a koho chce, zatwrzuge (v. 18.) proto že, gak hrnčjř moc má, aby z gednostegného truple vdělal gednu nádobu ke cti, a ginau ku potupě, tak Bůh (v. 21).

Druhá otázka gest: Mohauli gednau wywolenj, a do knih žiwota wepsánj, od Milosti BOžj odpadnauti, a z knih Žiwota zase vymazáni býti, či nemohou? Na to negednostegně opět odpowjdagj. Gedni z Aposstola: Kdo stogj, hleď aby nepadl (1. Kor. 10, 12.) Item: S báznj a s třesenjm konegte Spasenj swé (Fil. 2, 12.) A že Dawid Nepřátelům swým žádá, aby z knih Žiwota wymazánj byli (Žal. 69, 29.) Druzý zase s týmž Aposstolem: Pewný stogj základ BOžj, mage znamenj toto, Zná Pán ty, kdož gsau geho. (2. Tym. 2, 19.) a že Bůh darů a powolánj swých nelituge (Řjm. 11, 29.) Item z vst Krystowých: Gá Owcem swým wěčný Žiwot dáwám a nezahynauť na wěky, aniž gich kdo wytrhne z ruky mé (Jan 10, 28.) Nebo ta gest wůle toho kterýž mne poslal, Otcowa, cokoli mi dal, abych toho nestratil, (Jan 6, 39.) a že wywolenj mocý BOžj ostřjháni býwagj k Spasenj (1. Pet. 1, 5.)

W tomto hle Artykuli odpornosti gsau negwětssj! Awssak wjce se zdagj, nežli gsau. Pjsmo zagisté tak na obogj stranu mluwj: prawdiwě pak mluwj, poněwadž Duch tam mluwjcý odporný sobě sám býti nemůže. Než tu chybuge, že my tmawým swým rozumem toho, což tak gako proti sobě čeljcý býti se zdá, srownati nevmjme. Proto že w připomenutých otázkách gedni ta, druzý druhá Pjsma za odpowěď sobě libugj, mohliby tak sebe w tom trpěti, gak oboge ta Pjsma w Biblj trpj [6]; kdyby gen láska byla a dobré o sobě wespolek smysslenj, že totiž ne gedni druhým na wzdoru, gako cyzoložjce Slowo B., ale gako z vpřjmnosti, a gako z Boha, před obljčegem Božjm, mluwj což mluwj (2. Kor. 2, 17.) Gakož gá od osoby swé s obogjch to smysslenj mám, že z vpřímnosti a gako z BOha, před obljčegem BOžjm mluwj to, co smýsslegj: proto že při obogjch dobrý cýl (proč raděgi gedni tak a druzý onak mluwj) widjm. Nebo kteřj tomu mluwenj, aby Bůh prostě, koho chce, wywolowal, a koho chce, zamjtal, powoliti nechtěgj, patrné gest, že to z bázně činj, aby to milosrdenstwj Božjmu na vgmu tak smysslenj nebylo: Protož raděgi prawj, žeby

[6]) Toto místo nám umožňuje, abychom ono jemu odpovídající v Hagg. rediv. str. 74 řádek 18, jež patrně přepisovatel vypuštěním několika slov porušil, dle původního znění upravili.

on hotow byl wssecky přigjti, ale že oni nechtěgj. (Též aby mocněgi lidem k vgjmánj se prostředků spasytedlných slauženo bylo.) Druzý pak smėgj tak mluwiti: protože newědj, gak zgewným těm Pjsmům odepřjti; a widauc, že se tu nestižitedlné sprawedlnosti, maudrosti, a k nakládánj s twory swými dle wůle swé swobodnosti BOžj, bezedná propast, nám k hrůzy otwjrá. Bogjce se též z druhé strany, kdyby wywolenj swého pauhému slitowánj BOžjmu nepřipsali, aby newděčni nalezeni nebyli: poněwadž zgewně Pjsmo dj, že nás sobě za syny předzřjdil skrze Gežjsse Krysta, podlé libé wůle swé (Ef. 1, 5.) Item, že sme Milostj spaseni skrze Wjru, a to ne sami z sebe, než že to dar Božj gest, aby se někdo nechlubil (Ef. 2, 8. 9.) A poněwadž se podnětem Pobožnosti býti zdá, wěřiti, že Bůh nic při nás giného, než giných padlých newida, zwolil wssak sobě proto samo, že chtěl, že se tak ljbilo gemu (Mat. 11, 26.) aby vkázal bohatstwj slávy swé při nádobách milosrdenstwj (Ef. 2, 11 etc.)[7])

Podobné gest při odpowědech na druhau Otázku. Gedni se bogj, aby na sebe y giné rozmařilosti vbezpečenjm se nevwedli: druzý pak bogj se, aby sobě potěssenj toho, kteréhož gim Krystus proti pokussenjm swěta y ďábla podáwá (že wywolenj swedeni býti nemohau Mat. 24, 24. a Owec geho že mu žádný newydře z ruky jeho, Jan 10, 28.) nezmrhali: y držj se toho gako kotwy Dusse, bezpečné a pewné (Žid. 6, 19.) A tak obogj sláwu BOžj, a dobré spasenj swého obmýsslegjce, a Pjsmem se hágjce, to, což samo w sobě dobré gest, čjnj.

Djli kdo: A wždyť některý z těch dwau smyslů prawěgssj gest. Odpowjm: Snad, ale gá o tom gen nynj mluwjm, že tu nic tak hrozně zcestného, rauhawého a zatratitedlného nenj, na žádnau stranu, cožby Křesťanskau swornosť trhati mělo. Wjce djm: že obogjch mluwenj w prawém smyslu prawé, dobré a vžitečné gest: proto že oboge mluwenj pjsemné gest, a oboge spasytedlný vžitek má na swém mjstě vžité. An y w Apatékách odporná sobě lékařstwj mjwagj, a hodj se každé časem swým: proč bychom z Apatéky BOžj lékařstwj toto, gedno neb druhé, wywrcy chtěli? Mysliti radėgi potřeba, w které přjčině tohoto, w které onoho vžjwati? Dotjrassli na mne, Gak pak to býti může, aby obogj sobě odporný smysl práw byl? odpowjmť s Augustynem: *(Tu rimare, ego mirabor)* Ty zpytuj, gá se diwiti budu. Že Bůh nechce, aby kdo zahynul, wěřjm: že wssak žádný spasen býti nemůž kromě, koho on k Synu swému přitrhne, wjm: ale proč nepřitrhuje wssech, moha, newjm. Nebo to kdyby kdo z lidj srownati vměti měl, měliby Aposstolé byli uměti, gakožto prwotiny Ducha magjcý. Nevměli. Nebo kdyby S. Pawel byl vměl, nebylby tak y ginak toho ohledáwage (w kap. 9 a 11 k Řjm.) naposledy zkřikl: O hlubokosti! a w té hlubině gako vtona dysputowati přestal, a tjm samým zawřel: Gemuž buď sláwa na wěky (Řjm. 11, 33. 36.) Gestli kdo nad Pawla wtipněgssj, ten dysputug dále. My, přjkladem Předků, do té hlubiny nesmjme: a wás wssech smrtedlnj lidé napomjnáme: Nezpytugte sláwy, abysste nebyli vraženj od sláwy.

[7]) omylně za Řjm. 9, 23.

Wěcy skryté nech gsau a zustáwagj Hospodinu Bohu nassemu: my přestáwegme na tom, co zgewil nám, abychom plnili wůli geho (5. Mog. 29, 29).

Aniž wssak prawjm, žeby odporné smysly Pjsmo w sobě zdržowalo: Než odporná před rozumem nassjm mluwenj že zdržuge, to patrné gest, a vžitečné gest, w giné a giné potřebě. Tak zagisté S. Augustýn negprwé, činiti mage s Manychey, slepé a gakésý osudy sobě fintugjcými, Wywolenj na Wjře stawěl: potom s Pelagiány, wssecko při člowěku dobré přirozeným geho mocem připisugjcými, půtku mage, z neyhlubssjch základů wěčného Předzřjzenj podlé pauhé dobroljbeznosti BOžj, y Wjru, y Spasenj, y wssecko wywodil, důwody mocné z Pjsem veda. Kdo ho proto z nestálosti, aneb ruhačstwj winiti bude? D. Luter na proti tomu včinil. Negprwé s Papežskými Sofisty odpolu Pelagiány činiti mage, včil, že na samém BOžjm Předzwěděnj a Předzřjzenj wssech lidj Spasenj y zatracenj záležj: a to welmi tuze, ostře, y twrdě někudy z Pjsem prokazowal, gakž w knize *De servo arbitrio* (O neswobodné člowěka wůli) proti Erazmowi psané widěti. Potom wssak wida zlé toho vžjwánj obměkčil smysl: vče, že nebezpečno gest s nahým BOhem, gakýž gest w hlubokostech swých, zacházeti: ale gakž se nám w Krystu zgewil (t. skrze Wjru w Krysta Spasenj hledati že potřebj: w Wýkladu *super Genesin).* Podobně Melanchton, twrdě negprw o Praedestinacý psal (w knize *Locorum Communium* wydané 1523): Potom wida mdlých vražky, změnil způsob mluwenj: za to mage, že dosti gest lidi k Krystu (genž gest Kniha žiwota) wésti, a gakby wywolenj a powolánj swé pewné činiti měli, aby nepadli (2. Pet. 1, 10.) ge včiti.

Nýbrž sám Aposstol, w gedné a též Episstole k Řjmanům, obogjho toho způsobu včenj vžjwá, W kapitole zagisté osmé z wysoka začjná, od wěčného Božjho Předzwěděnj: a gda gako postupnjch dolů, skrze Wywolenj, Powolánj, Osprawedlněnj (genž se Wěrau děge) přicházý na poslednj Oslawenj (Řjm. 8, 29. 30.). W kapitole pak desáté nedá pro vptánj se Spasenj na wýsost neb do propasti stupowati (proto prý, žeby to bylo Krysta dolu strhowati, aneb ho mezy mrtwými hledati, an w nás gest): než abychom powažowali Slowa toho, kteréž bljzko sebe máme, w vstech swých a w srdcy swém (Řjm. 10, 6—8.) A tak zpátečnj cestau kráčege, prawj, že Spasenj gde z wzýwánj Gména BOžjho, Wzýwánj z Wjry, Wjra z slyssenj, a slyssenj skrze Slowo BOžj. Slowo pak dochází těch, gimž posláno býwá, a moc swau prowodj při těch, gimž se z milosti nagjti dáwá Bůh (Řjm, 10, 9 etc.) Za čjmž opět na Wywolenj přicházegj (w kap. 11.) onim swým zawjrá: O Hlubokosti! Tu tedy gest widěti ten diwný Žebřjk Jákobu, po němž wstupugj a zstupugj Angelé Božj; neginak wssak než po Žebřjku, genž gest Krystus. Buď že zagisté z Wywolenj wedeme Wjru, Wywolenj nestalo se gediné w Krystu (Ef. 1, 5. 6), buď že skrze Wjru wstupugeme k Wywolenj, Wjra nemá základu gediné Krysta (Jan 3, 16.) O odewřiž Bůh oči wssech nás, abychom widěli, že odkudkoli na tento Žebřjk patřjme, gedná a táž Prawda gest, gediný náš milý Spasytel, w kterémž samém wywoleni gsme před vstanowenjm swěta, abychom byli swatj a neposskwrněnj před obljčegem geho w lásce (Ef. 1, 5.)“

K tomuto vydání „Haggaea rediviva“ jest mi ještě následující poznamenati.

1. Při nových vydáních starých literárních památek, nemají-li jako spisy lidové pouze praktickým účelům sloužiti, zastávám se zásady, že obsah i *forma* (t. j. pravopis) originálu, pokud jen možno, mají zachovány býti. Že však „Hagg. rediv.“ přes to v nynějším prapovise tištěn byl, má svou příčinu v nedostatcích rukopisu, kterýž ani v pravopise Komenského ani v jiném alespoň důsledném, nýbrž v pravopise zcela libovolném psán jest. Zdá se, jako by byl pisatel pomocí jiného, jenž mu předčítal, přepisoval a pravopis dle zvuku slov určoval. Bylo by proto bezúčelné, abychom rukopis ve formě, v které nám zachován byl, otiskovali; z dvou pak zbývajících možností, buďto dle původního pravopisu Komenského aneb dle nynějšího rukopis upraviti, dal jsem poslednější přednosť. Jen v následujících slovech jsem připustil pravopis originálu: kde rukopis má sem, sme, ste, sou, na místě jsem, jsme, jste, jsou, zůstala forma zkrácená; dále *s*působ na místě *z*působ (tu však není rukopis důsledný), aby*s*te na místě aby*s*te, an*d*ěl na místě an*j*el, je*s*to na místě je*ž*to.[8])

2. Slova cizojazyčná jsem ponechal a v textu slovy českými nenahradil; za to ale jsem připojil seznam slov cizích, jakož i některých dnes méně užívaných slov českých.

3. Četné chyby rukopisu jsem mlčky opravil, kde byly jako chyby písaře zjevné; kde jsem za vhodné uznal, slovíčko přidati neb vynechati, sdělil jsem znění rukopisu v poznámce. Mimo to jsem si ještě tyto změny dovolil:

Str. 7. řádek 1: a co více v tom smyslu — *rukop.*: o czo wjcze w ten smysl.

---

[8]) Jakožto gen. mn. č. slova ceremonie zůstaly nedopatřením vedle ceremoný na některých místech ještě dvě jiné formy: ceremonií a ceremoní. Komenský píše ve svých ostatních spisech vždy: ceremonyí; nejlépe by snad bylo bývalo, abychom tuto formu u tohoto cizího beztoho zastaralého slova byli podrželi, poněvadž by se takto změkčení písmena n uvarovalo a slovo by přec jako v lat. pětislabyčné zůstalo: ceremonye, ceremonyích (za ceremoných) atd.

Str. 11. řádek 23.: rozdělili není v rukop.

Str. 34. řádek 30.: ach nastojte, neduh ten církvi obyčejný — *rukop.:* ach nastogte na duch ten cyrkwi neobyczeyny.

Str. 48. řádek 32.: rozumu výborného nabývají — *rukop.:* rozum wyborneho nabywanj.

Str. 61. řádek 12.: což některým snad — *rukop.:* což některžy snad.

Str. 66. řádek 16.: Nebuďte, bratří, děti v smyslu, ale v zlosti buďte děti — *rukop.:* nebudetely bratržy dětj w smyslu ale zlostj budete dětj.

Str. 68. řádek 23.: nevidí, ale když jen vidí — *rukop.*: newědj ale kdož gen wjdj.

Str. 72. řádek 21.: Jísti mnoho medu není dobře, tak zpytování slávy není slavné — *rukop*: Mnoho gjstj njkda nenj dobrže tak zpjtowatj slawu nenj slawne.

Str. 74. řádek 16—18.: viz str. IX. pozn. 6.

Str. 79. a 80.: když sobě nejmoudřeji počíná — *rukop.:* když sobě nemaudrže poczjna.

Str. 83. řádek 11.: „řád" není v ruk.

Str. 105. řádek 12.: aby pastýřové byli pěstmi bijíce — *rukop.*: aby pastyržowe bjly pestmi bjgjczyho.

Str. 114. řádek 19.: kterouž ste jen vždycky při někdejších kázaních hledávali — *rukop.:* kterauž ste gen wzdyczky někdych kazanj hledawaly.

Str. 121. řádek 28.: „slouží" není v ruk.

4. Průkazy citátů pod čarou uvedené jsem sám připojil, toliko průkazy uprostřed textu umístěné nalézají se v rukopise. Při tom budiž podotknuto, že Komenský často málo doslovně, patrně z paměti, cituje.

Konečně vzdávám své srdečné díky pp. V. Betkovi, kazatelovi bratrskému v Praze, prof. dru. Černému v Pardubicích, B. Marešovi, faráři v Přelouči, za laskavou pomoc, kterou mi při korrekturách jako vůbec při připravení rukopisu k tisku ochotně prokázali.

J. Müller.

HAGGAEUS REDIVIVUS

TO JEST

KŘESŤANSKÝCH VRCHNOSTÍ, KNĚŽÍ PÁNĚ A VŠEHO
POBOŽNÉHO LIDU Z ANTIKRISTSKÉHO BABYLON-
SKÉHO ZAJETÍ A ROZPTÝLENÍ
NAVRÁTILÝCH
K ŽIVÉ A VROUCÍ POKÁNÍM SVATÝM HORLIVOSTI
A K HORLIVÉMU VZDĚLÁNÍ
A ZNOVU SPOŘÁDÁNÍ DOMU BOŽÍHO
(JENŽ JEST CÍRKEV)
HORLIVÉ A VROUCÍ JMÉNEM BOŽÍM

NAPOMENUTÍ.

Z knihy moudrosti v 6. kap. a z žalmů 2.

K vámť se vztahují řeči tyto, ó králové, nebo vám dáno jest panování a meč ode Pána, kterýž bude vyhledávati skutků vašich, jestliže služebníci nejvyššího jsouce nebudete souditi právě a ostříhati zákona a choditi podle vůle boží. Usrozumějte sobě, králové, vyučte se, soudcové zemští. Služte Hospodinu v bázni a veselte se s třesením. Líbejte syna, aby se nerozhněval, a zhynuli byšte, jakžby se (opět) zapálil hněv jeho.

Malachiáš pro. v 2. kap. v. 1.

K vámť také vztahuje se přikázaní toto, ó kněži! Neuposlechnete-li a nesložíte-li toho v srdci svém, abyšte dali slávu jménu mému, praví Hospodin, jistě že na vás pošli zlořečenství, tak jako sem prvé zlořečil vám, že jste neskládali toho v srdci. Nebo víte, že jsem k vám poslal přikázaní to, aby byla smlouva má s vámi, smlouva života a pokoje, zákon pravdy aby byl v ústech vašich, a nepravosti aby nebylo nalezeno v řečech vašich, v pokoji a upřímnosti abyšte chodili přede mnou a odvrátili jiné od nepravosti. Proto že rtové kněze mají ostříhati umění a na zákon doptávati se z úst jeho, poněvadž posel Hospodina jest. Vy pak sešli ste s cesty, byli ste příčinou mnohým, aby proti zákonu činili; protož i já vydal sem vás byl v potupu a pohrdání, a vy ještě neostříháte cest mých a přijímáte osoby v zákoně. I zdaliž není jeden otec všech vás? Zdali jeden Bůh nestvořil vás? Proč tedy nevěrně činiti máte jeden druhému?

Žalm 122. v. 6.

Žádejte (všickni) pokoje Jeruzalému řkouce: Dějž se všeckno pokojně těm, kteříž tě milují; budiž pokoj v předhradí tvém a upokojení na palácích tvých. Pro bratří své a přátely své žádati budu, aby byl pokoj v tobě. Na to pro dům Hospodina Boha našeho budu tvého dobrého hledati.

PŘEDMLUVA.

Když Bůh Judský lid svůj z těžkého Babylonského zajetí (kteréž na ně pro hříchy jejich byl dopustil a v něm 70 let zdržoval) zase chtěl propustiti, nalézáme napsáno, že vzbudil ducha Cýrova, krále Perského, kterýž, vybojovav Babylon, provolati dal: Kdo jest kde ze všeho lidu Hospodinova, budiž Bůh jeho s ním, a ať jde do Jeruzaléma a staví dům Hospodina, Boha Izraelského (I. Ezdr. 4.), a že ihned povstali přední z čeledí otců svých a kněží a levitové i všickni, jichž ducha vzbudil Bůh, a ubírali se s ochotností, a Cýrus že jim navrátiti poručil všecky nádoby domu Hospodinova. A mnozí, dobrovolně oddavše se, přišli k Hospodinovu domu, aby stavěli dům boží na gruntech jeho. A jeden každý dodával dle možnosti nákladu k dílu tomu, usadivše se v městech svých (I. Ezdr. 2, 68.). A tak zřídivše z stavu politického Zorobábele a z stavu kněžského Jozue (jejichž byl ducha vzbudil Hospodin, Agg. 1, 1.), položili nové základy chrámu (avšak na gruntech starých) (I. Ezdr. 2, 68.) s radostí a plesáním i pláčem všeho lidu. Mezi tím, jakž dílo boží nikdy bez satanových překážek býti nemůže, stalo se i tu, že ti chrámu božího obnovovatelé od nepobožných pohanů lstivými pomluvami u vrchnosti obnešeni a zoškliveni, a dílo to boží mocí zastaveno, až Bůh, proroka Aggea poslav, potrestati dal Zorobábele a Jozue a všeho lidu, že se chrámu neujímají, ale jen domův a paláců svých (Agg. 1.), rolí a vinnic svých. Proto že jim nebude žehnati, osívání rolí že bude daremné a shromažďování peněz že bude do pytlíčka děravého. Proto že jim to roz-

1*

dmychovati bude a nad nimi zavře nebe svrchu a zemi zespod, aby neměli požehnání. A to že jim učiní pro dům svůj, nechají-li mu ho pustého, nebo, prý, mé jest všeckno zlato a všeckno stříbro (kteréhož vy se na dům můj vynakládati liknujete), kap. 2, 9. I ulekl se lid tváři Hospodinovy a uposlechli hlasu jeho a stavěli (kap. 1, 12.). A Hospodin posiloval jich a zaslíbil zvelebiti dům svůj nad prvnější (kap. 2, 7. 8. 10.); nepřátely jejich pak podvrátil (v. 23.). Poslal zatím Pán Bůh i druhého proroka Zachariáše, kterýž týmž spůsobem k obnovení chrámu a poct božích podle zákona napomínal, i šlo to dílo šťastně. Nebo i srdce Daria krále naklonil Bůh, že jim překážeti nedopouštěl (Ezdr. 3, 67.), nýbrž z důchodů svých náklad na to dílo dávati kázal štědře a bohatě. Takž doděláno všeckno a spořádali v domu božím kněží v třídě jejich, aby jednomyslně bez roztržek konány bývaly služby boží (kap. 6, 15. 18.). A vzbudil ještě Bůh Artaxerxa krále, že, nadav bohatě chrám, nařídil, odkudž by náklad na oběti a jiné pocty stále vycházeti měl (kap. 7, 21—23.), a osvobodil kněží a jiné chrámu příslušející osoby od platů, cel a úroků, aby, zevnitřními břemeny stíženi nejsouce, celou myslí služeb Boha svého hleděti mohli (v. 24.). A poručil Ezdrášovi zříditi soudce a rádce, kteříž by vyučovali a soudili lid i kázeň konali při těch, kteříž by neplnili zákona Boha svého, kterýž Ezdráš jak opravdově to činil, až do konce knihy té se vypisuje. A když tak mezi sebou pocty boží a řád církve napravili, dal Bůh požehnání, že potom i města šťastně stavěna a řád politický zkvetl, jakž následující kniha (Nehemiáš), vůbec druhá nazvána, vypravuje. Tak patrně příkladem tím osvědčil Bůh, že, kdož napřed království božího hledá, jiné věci místo šťastného přídavku bývají (Mat. 6, 33.). Poněvadž pak všecko, což se tam dálo, u figuře se dálo a zapsáno jest k napomenutí našemu, kteříž jsme na konci světa (jakož výslovně svědčí Duch boží, I. Korint. 10, 11.), a veleslavný Bůh, kterýž divný jest v správě své při synech lidských a skutkové i spravedlnosti i milosrdenství jeho v církvi jeho vždycky zřejmí, i nyní nás, lid svůj,

nejen pro hříchy naše a otců našich, jimiž jsme ho dráždili, v ruku Babylonského krále Antikrista byl vydal, tak že města naše, hradové naši, domové naši zpuštěné, chrámové a místa svatá zkažena aneb proměněním v modlářské peleše poškvrněna, lid vyšší i nižší i kněží boží na díle pomordováni, na díle pozajímáni, na díle po národech rozehnáni (nebo mandát kněží vypovídající vyšel léta 1624, na stavy pak léta 1627) — nejen, pravím, skutek tento zuřivosti boží vykonal se při nás, ale také již i skutek milosrdenství, kdyžto svolav Hospodin proti Babylonu krále země od východu a půlnoci, stroskotati dal ocelivé to jho národův a svoboda spůsobena, aby každý zaplašený a každý zajatý navrátiti se mohl do vlasti své a k dědictví svému, což se i děje, a z míst, do nichž zahnáni, se zbíhají. A Hospodin (místo oněch 70 let sotva dvakrát sedmdesáte měsíců v zajetí nás zanechav) vede zajaté Sionské, ano se jim to zdá jako ve snách, ana ústa jich plná jsou radosti a jazyk plesání, ani všudy po národech hlásají, že veliké s námi věci učinil Hospodin (Žalm. 126.). Aj tedy já Aggeus s Zachariášem, Malachiášem a kolikož jest nás koli, kteréž vzbudil a ještě vzbudí Hospodin vám, vykoupení boží lidé, vstříc vycházíme a vám, knížata lidu, vám, ó přední z čeledí otců svých, vám, kněží boží, vám všechněm navrátilým aneb se vracujícím osvědčujeme, abyste ne napřed chvátali k domům a poplužím svým, rolím a vinnicím svým (sice vás znovu bíti bude Hospodin suchou rzí, krupobitím a nedařením v prácech vašich, dokudž sobě neusmyslíte, Agg. 2, 18.), ale k cestám božím abyšte přiložili srdce a přičinili se o vzdělání zase a spořádání domu božího, jenž jest církev. Což jaká práce jest a čeho vyhledává, teď se vám to jménem božím oznamuje. Božím jménem pravím, nebo to, což přednáším, není lidská rada ani mozku něčího zdání, ale jistá vůle a rozkaz samého Boha. Proto, že se samo jeho slovo tuto vede bez všelijakých přídavků lidských, protož za boží hlas a poručení toto přijímejte, k němuž státi tak jeden každý býti má hotov, jak uctivě před slovem jeho třásti se povinen (Izaiáš 66, 2.). Není-li z úst božích, což přednáším,

nedbejte na to (Jerem. 23. 16.), paklit slova Hospodinova ohlašujeme, abyšte se ulekli tváři jeho (Agg. 8, 12.) a, vzdadouce jemu čest, poklonili se (Žalm 24, 1. 2.). Bůh pak vzbuzujž srdce všech vítězných Cýrů, aby se za triumfy své nejvyššímu Bohu vděčností k domu jeho odměňovali, a srdce všech šťastně panujících Dariů, Artaxerxů, aby šlepějemi pobožných horlivých předků kráčejíce, církve a dobrého jejího hájili, a srdce všech pobožných Zorobábelů a Jozue, aby k dílu božímu šťastně ruce přičinili, a srdce všech Aggeů a Zachariášů, aby uměli ve jménu Boha svého lidu jeho mluviti, a srdce všeho lidu jeho, aby horlivě Hospodina Boha svého hledali a slávě jeho, čím kdo může, napomáhali. Což když se stane, Hospodin rozpomene se na nás, požehná nám, požehná domu Izraelovu, požehná i domu Aronovu, požehná všechněm bojícím se jeho, malým i velikým, rozmnoží vás i syny vaše. Požehnáni vy od Hospodina, kterýž učinil nebe i zemi! Nebesa jsou nebesa Hospodinova, zemi pak dal synům lidským. Ne mrtvít chváliti budou Hospodina, ani kdo z těch, kteříž sou (již) v místě mlčení,[1]) ale my živí dobrořečiti budeme Hospodinu od tohoto času až na věky. Halleluja, Amen, Halleluja.

KAPITOLA PRVNÍ.

Jaká by měla býti církve dokonalosť podle toho, jakž ji Pán Bůh zaopatřil.

Církev jest zástup lidí vybraných z světa, kteříž, slovem a Duchem božím osvíceni jsouce a tak Pána Boha svého právě znajíce a jemu podle vyměření jeho vůle příjemně sloužíce, k věčnému s Kristem v nebi bydlení a kralování se připravují. Za kteroužto příčinou tatáž církev slove dům Boha živého, město svaté, Jeruzalém nebeský od Boha sstupující,[1a]) království svatých pod nebem, království nebeské, království nepohnutedlné, v němž přebývá světlo, spravedlnosť, pokoj a radosť v Duchu svatém. Z čehož ze všeho

---

[1]) Žalm. 115, 17. 18. [1a]) v ruk. zstúpující.

(a co více v tom smyslu Písma o církvi vypravují) patrné jest:

1. Že v církvi býti má jasné světlo známosti a povědomosti všech tajemství království božího, nebo tmy přikrývají zemi a mrákota národy (dí prorok), ale nad Sionem svítí sláva Hospodinova,[2]) odkudž se obyvatelé církve nazývají synové světla a synové dne, jimž dáno jest znáti tajemství království božího, což sobě výše nad svět vážíce, svatí boží říkávali: Blahoslavení jsme, Izraeli, že, které věci líbí se Bohu, zjevil nám![3]) Item: Ach, jak převelmi drahé jest milosrdenství tvé, Bože, nebo v světle tvém světlo vidíme.[4])

2. Že v církvi býti má svatosť života nad jiné všecky lidi. Nebo proto Kristus církev zamiloval a za ni sebe samého vydal, aby ji posvětil a očistil a postavil sobě slavnou, nemající poškvrny, ani vrásky, ani co takového, ale aby byla svatá a bez úhony,[5]) jakož i slove svatá církev a údové její svatí boží a stromové spravedlnosti.[6])

3. Že v též církvi býti má svornosť dokonalá a spojení srdcí nerozdvojitelné, protože všickni jsou jednoho duchovního Kristova těla údové, v jedno tělo pokřtěni, v jeden duch zapojeni,[7]) všickni spoluměšťané svatých a domácí boží,[8]) nýbrž všickni synové a dcery boží a spoludědicové Kristovi,[9]) jakož se o první apoštolské církvi tak svědčí, že všeho množství toho bylo srdce jedno a duše jedna. Toho všeho Kristus, z světa se ubíraje, církvi své na Otci žádal: Otče můj, já slova, kteráž si mi dal, dal sem jim; a oni je přijali a poznali i uvěřili. Protož posvětiž jich v pravdě své, nebo slovo tvé pravda jest. Item: Otče svatý, ostříhejž jich ve jménu svém, aby žádný nezahynul a aby jedno byli všickni jako ty, Otče, ve mně a já v tobě, aby i oni v nás jedno byli.[10])

4. K té potřebě i zákon psaný církvi své vydal, v němž

---

[2]) Izai. 60, 2. [3]) Báruch 4, 4. [4]) Žalm 36, 8. 10. [5]) Efez. 5, 25 sld. [6]) Izai. 61, 3. [7]) I. Kor. 12, 13. [8]) Efez. 2, 19. [9]) Řím. 8, 17. [10]) Jan. 17, 8. 17. 11. 12. 21.

jest o celé vůli boží zpráva dokonalá, moudrosť dávající neumělým, osvěcující oči, od něhož uchylovati se nepotřebí na pravo ani na levo; a slíbil býti slunce a paveza a uděliti milosti a slávy všechněm chodícím v upřímnosti. A chtěje, aby usilovali zachovati jednotu ducha v svazku pokoje, vyhlásil je býti jedno tělo a jeden duch, povolav zároveň k jedné naději pod jednoho Pána, jedním křtem, v jednu víru, k jednomu Bohu a Otci všech, kdož jest nade všecko a skrze všecko a ve všech.[11]) A nařídil v církvi služebníky a náměstky své, kteříž by ukazovali cestu pravou a byli strážní domu jeho a hlásní města jeho, a svěřil jim klíče království nebeského, a dal jim do rukou hůl kázně, aby z řádu vystupující zase napraveni byli. O jakémž církve své zaopatření sám Bůh mluvě, takto příkladně dí: Vinnici má Hospodin na vrchu úrodnou, kterouž ohradil a kamení z ní vybral a vysadil ji vinným kmenem výborným, a vystavěl věži uprostřed ní, také i pres v ní vzdělal. Nyní tedy, dí dále, obyvatelé Jeruzalémští, suďte mezi mnou a vinnicí mou! Což jsem ještě učiniti měl vinnici své, čehož bych neučinil?[12])

KAPITOLA DRUHÁ.

Že naproti tomu církev plná neřádů bývá, bludů totiž, roztržek a hříchů.

Ale žel buď na věky Bohu, že věrná práce a péče o nás převěrného Slitovníka našeho tak málo při nás má prospěchu, že místo řádů neřádové, místo světla temnosti, místo pobožnosti bezbožnosť, místo svornosti nesvornosť obyčejně panují, načež náramně hustě naříká Pán Bůh v Písmě svém: Slyšte nebesa a pozoruj země! dí skrze Izai. v 1. kap. v. 2. 21. Syny jsem sobě vychoval a vyvýšil, a oni se mne strhli. Aj, jakť mi nevěstkou učiněno město mé věrné! Stříbro mé obrátilo se v trůsky, víno mé smíšeno s vodou. A opět: Vinnici jsem sobě vzdělal, ale když jsem čekal, aby mi nesla hrozny, ona mi plodila plané

---

[11]) Efez. 4, 3—6. [12]) Izai. 5, 1—4.

víno.[13]) A skrze Jeremiáše: Užasněte se nebesa a děste se a chřadněte velmi, nebo dvojí zlost zpáchal lid můj: opustili mne pramen vod živých a kopají sobě čisterny jiné, kteréž nemají vody.[14]) Ježto jsem já tebe, ó lide můj, štípil sobě jako vinný kmen dobrý, abys mi napořád byl dobrým semenem, i jaks mi se to proměnil v plané rýví?[15]) Item: Já tebe vodím cestou svou, a ty pak běháš sem i tam a vždycky proměňuješ cesty své. Item: Bláznivý lid můj nezná mne, synové nemoudří a nerozumní jsou; moudří jsou k činění zlého, ale dobře činiti neumějí.[16]) Kristus pak Pán žalostně té církve nedaření podobenstvím ukázal. Církev svou k rolí přirovnává, kterouž ač hospodář její dobrým semenem posívá, hleděti však na to musí, že místo pšenice koukol roste.[17]) Tento koukol na rolí boží, toto hloží na vinnici boží, tento neřád v městě božím trůj se nalezne, jmenovitě: místo světla pravdy mrákota bludu, místo života svatosti života bezbožnost, místo jednomyslnosti roztržky a různice, čehož všeho někdy víc někdy méně v církvi se spatřuje, někdy tak mnoho, že mezi lidem svým a jinými zavrženými národy Pán Bůh sám rozdílu neznamená, jakž skrze Jeremiáše dí: Mám je všecky za podobné Sodomě a Gomoře.[18]) A skrze Ezechiele: Živ jsem já Hospodin, že ani Sodoma a dcery její nečinila tak, jakožs ty činila s dcerami svými.[19]) Aniž mysliti, že by se to jednou jen tam někdy v Izraeli přihodilo, že církev tak zabředla, (jakž Izaiáš mluví v 31. kap. v. 6.). Z ráje hned ta vrtkavost a ve všem dobrém nestálost s námi vyšla a tytýž se celé viditedlné církvi přihází, všecko, pravím, troje to: i bludové smyslu i prostopášnost života i nesvornost srdcí. Prohlédněme příklady:

V ráji rodičové naši dali se přeškodlivým bludem a pověrou zmámiti, jakoby skrze užití nějaké zevnitřní věci vševědoucnosti nabýti mohli, z kteréhož bludu upadli v hřích, že se opovážlivě boží zápověď přestoupiti pokusili, z čehož naposledy nesvornost pošla a jednoho na druhého viny sčí-

---

[13]) Izai. 5, 2. [14]) Jerem. 2, 12. 13. [15]) Jerem. 2, 21. [16]) Jerem. 4, 22. [17]) Mat. 13, 24—30. [18]) Jerem. 23, 14. [19]) Ezech. 16, 48.

tání. Když sobě mezi nimi církev obnovil Pán Bůh a sliby svými víru jich napravil, zase se to brzy porušilo. Nejprve při Kainovi a potomstvu jeho, potom při všech veřejně, tak že Bůh, vida lidskou zlosť v myšleních i v skutku, litoval, že kdy člověka učinil, jakož pak naposledy je v hněvé svém všecky, Noé samo osmého vymínic, vodami zatopil, i obnovila se opět tvář církve, když s Noélem v novou smlouvu Bůh vešel, aby jemu sloužil. Ale v té smlouvě jak dlouho trvali lidé? Pomálu hned se to zase rušilo, pověry, modlářské bezbožnosti, rozličné nesvornosti a války krvavé vloudily se a rozmohly, tak že Bůh, všecky opustě, jediného Abrahama s jeho rodinou sobě obral, aby zvláštním jeho lidem byli mimo všecky národy; a aby je při sobě zdržel, slíbil jim časné i věčné požehnání a dal jim znamení smlouvy své na těle jejich, aby ji zapříti nemohli, a ohradil je zákonem svým, aby se na pravo ani na levo vychýliti nemohli, a mluvil s nimi sám s nebe, aneb k nim ústní své posly proroky (za často i anděly) posílal a, jestliže kdo z řádu vystupovali, pamatovati dal. Naposledy osypal je dobrodiními převelikými, znamenité divy a zázraky pro ně čině pod nebem, jen aby věřili a rozuměli, že on jest Bůh jejich, a zase lidem jeho býti pamatovali. Ale co tím spraveno? Poněkud v tom stáli svatí předkové, potomci se hned zase rozličnými spůsoby vyvinovali z cest božích, pověr předně bludných a scestných lecjakýchs o Bohu a poctě jeho smyšlenek hned za Mojžíše mnoho[20a]) měli, ovšem potomných časů, tak že známosť pravá boží častokráte z kořene vyhynula a v slepém modlářství všecko se pohřížilo (jakž naříkání všech proroků patrné) až do Babylonského zajetí. A to jest, což Pán Bůh říkával: Kněz i prorok všickni učí falši, slepí jsou napořád, zákona mého neznají.[20]) Po Babylonském zajetí až do Krista, tu se farizejská sekta rozmohla, kteříž všecku boží poctu v pošmournosť obrátili a všecken zákon falešnými smysly a scestnými výklady naprznili, až i volati nad nimi musel Kristus: Běda vám, Farizeové a

---

[20]) Izai. 56, 10. [20a]) v ruk. mnohé.

Zákon(n)íci, vůdcové slepí, kteříž jste vzali klíč umění, avšak sami jste nevešli (k pravému požívání), a těm, kdož by vjíti chtěli, zbraňujete![21] Zatím hříchů a nepobožnosti tatáž Izraelská církev plná bývala hned na poušti, vydávali se v netrpělivosť a reptání, potom v modlářství, obžerství, chlípnosť a prostopášnosť všelikou, že Bohu těžci byli (přečti o tom žalm 106.). Potom do země zaslíbené uvedeni jsouce, hůře častokráte činili než otcové jejich, nýbrž hůře než ti proklatí národové, kteréž vyplenil byl Hospodin před tváří jejich, o čemž Bůh tak svědčil, že jak prorok, tak kněz poškvrňují zemi, také i v domě svém nacházím nešlechetnosť jejich, dí Hospodin.[22] Po zajetí pak jak napravili, vidí se z proroka Malachiáše a z knih Nového Zákona.

Co se svornosti dotýče, ta špatná bývala. Hned patriarchové, Jozefa sobě v ošklivosť vzavše, vražedlně nenáviděli. V Egyptě, ačkoli pod jhem byli, však se vadili a hryzli. Na poušti kolikrát se rotili i proti Mojžíšovi, vůdci svému, i proti Aronovi, knězi svému, i proti sobě vespolek, v knihách Mojžíšových se nachází. Jistě kdyby Bůh zázračně nebyl bránil, skrze Dátana, Abirona a Chóre mrzuté (schisma) bylo by se začalo, kteréž se potom za Roboáma stalo, když se na dvoje království a na dvoje náboženství a na dvoje kněžství rozdělili (jedno Aronovo od Boha zřízené, druhé postranní, kteréž zaraziti se pokoušel Chóre, vyzdvihl Jeroboám). Každá ta opět sekta měla své roty, kteréž se vespolek kousaly a hryzly, jakž jim to odrhá Pán Bůh, že Manasses žral Efraima a Efraim Manassesa, oba pak proti Judovi byli.[23] Po navrácení se z Babylona roztrhli se na tři sekty, někteří Farizeů, jiní Esseů, jiní Saduceů se přidrželi, a ti se všickni vespolek nenáviděli, pomlouvali, kazili, jakožto z Písma známé jest. V Kristově nové církvi titíž se opět neřádové všickni zbíhají a mylných předně a scestných smyslů i apoštolé prázdní nebyli, dokud mocí z výsosti oblečeni nebyli. Mezi učedlníky pak jejich a v církvích jejich ledajaks se otázky a odporové oné začínali o obřízce,

---

[21]) Luk. 11, 52. [22]) Jerem. 23, 11. [23]) Izai. 9, 21.

o ospravedlnění, o večeři Páně, o budoucím vzkříšení a k těm podobných. Ovšem když apoštolé zesnuli, bludové rozliční v církvi se jedni za druhými vyskýtali, když kacířskými pošetilých hlav výmyslky učení pravé o Kristu, božství jeho, člověčenství jeho, zásluze jeho, též o Trojici svaté a jiných křesťanské víry artikulích zatemněno, zmateno a u mnohých v pochybnosť uvedeno bylo. Až v tom Antikrist východní a západní povstal, a onen učení Kristovo i s jménem zařítil, tento, jména sobě za plášť nechav, učení samé na ruby obrátil, kudyž na to přišlo, že všecka církev i daremnými pověrami i ohavnými zatratitedlnými bludy zanečištěna. Kteréž pověry a ohavnosti ačkoli světlem evanjelium svatého z milosti boží odkryty, ostatkové však těch mrákot hrubě světlu božímu tu i jinde zastiňovali až posavad.

Co se pobožnosti dotýče, víme, jaké v tom dokonalosti od nás v Novém Zákoně vyhledává Kristus, ale ta kde jest? Naříkali i apoštolé za svého času na nectnosti, naříkali i otcové svatí po nich, zvláště pak pod Antikristem, že se rozmoci měly bezbožnosti a ohavnosti všelijaké. Kristus a apoštolé předpovídali a skutek ukázal, že ta mátě smilství a ohavnosti vši zemi poškvrnila smilstvím svým, až se zase Bůh smiloval a skrze anděla evanjelium věčné na světlo vynesl národům znovu, aby se jeho báli, zvěstovati dal. Ale to běžné jak dlouho a jak od mnohých ostříháno? Pustili jsme se zase v lhostejnosť všickni takměř, tak že víra naše v ústech byla, v skutcích se jí velmi málo vidělo, nýbrž mnozí pod jménem evanjelium hůře živi byli, než ti pohané.

Naposledy svornosť církve nové zvláštní měla býti, protože Kristovo království pokojné jest předpovídáno, ale jak se svornosti šetří, o tom skutek mluví. Předně sami apoštolé sváry začínali, kteréž pokojívati musel Kristus, potom sami Duchem božím plně poděleni a utvrzeni byvše, při posluchačích svých to viděti museli, an(i) se ti, kteříž z židovstva byli, s těmi, ješto byli z pohanstva, hádali a tahali, sobě domnělou přednosť připisujíce. Zase Korintští sami mezi sebou na sekty se trhali, an(i) se Galatští sami mezi sebou kousali a hryzli. Ovšem po časích apoštol-

ských roztržky se rozmohly, tak že někdy, jakž z starých jeden napsal, žádný s žádným nedržel, a Klemens Alexandrinský připomíná, že křesťanům židé a pohané posměšně tím vytýkali, že mnoho sekt mezi sebou mají, že nevědí, by i chtěli, k komu přistoupiti. A píše se o persekucí té hrozné, kterouž za Nerona křesťané vystáli, že sami svými domácími nesvornostmi a jedni na druhé poštváváním příčinou byli, až pak slavný císař Konstantin, veřejný sněm svolav, roztržek něco (ačkoli s velikou prací) vyzdvihl a utišení jakéž takéž spůsobil. Ale brzo zmizelo i to; nepřestali se hádati a tahati, až na východ Mahomet povstav učením a mečem svým hádkám jejich konec učinil. Na západ pak římský biskup přednosť uchvátiv, pod jediný svůj řád všecky spořádal. Ale jaký řád, aby jeho neřádům všickni a pověrám mlčíce obcovati museli! Čímž zdálo se sic jemu, že roztržky zastaví, a on je pak rozmnožil, poněvadž mnozí rozumní z duchovních i tělesných, jhu tomu se bráníce, všech proti němu cest ohledávali, a tento zase tyranskou mocí tím víc dotíral, aby potřel a podmanil všecky, tak že přes tisíc let nic se v křesťanstvu nečinilo, než že se jednak pérem, jednak mečem, jednak obojím bojovalo, an se mezi tím i papežova církev na nesčíslné sekty a řeholy roztrhala.

Opět když se Bohu udušené světlo církvi své ukázati líbilo, a k vyjevování antikristských bludů a ohavností rozdílné své nástroje Viklefa, Husa, Luthera, Cvinglia, Kalvina vyslal, a veliký díl křesťanského, Antikristem zmámeného lidu prohlédl, od bludů odstoupil a učení svatého evanjelium přijal, dopustili se opět neřádu prvé již v korintské církvi potupeného, že — majíce jedním srdcem a jedněmi ústy děkovati Bohu svému za tu milosť boží, kteráž jim dána v Kristu Ježíši, že ve všem obohaceni byli v něm v každém slovu a ve všelikém umění a upevněné měli svědectví Kristovo mezi sebou, tak že žádného neměli nedostatku ve všeliké milosti, toliko aby byli žádali utvrzeni býti až ke dni příští Pána našeho Ježíše Krista [24]) — oni vydali se v ne-

---

[24]) 1. Kor. 1, 4—8.

jednostejná mluvení a v nejednostejné smysly a zdělali mezi sebou roztržky a začali říkati: Já jsem Pavlův, já Apollův, já Petrův, já Luterián, já Kalvinián, já Husita. Z čehož pošel podnět všeho zlého, zášti a podhlédání společné, hádky a disputací, pomluvy a útržky, summou nenávisti, sočení, hanění a kažení se vespolek.

KAPITOLA TŘETÍ.

Kde se bludové v církvi berou.

Všech těch v církvi neřádů že satan předním původem jest, Kristus nám oznámil; nebo on, prý, na boží rolí koukol rozsívá tehdáž, když lidé spí.*) (Mat. 13.) To víme všickni, ale toho neznáme všickni, ta dřímota, kteréž satan k svému forteli užívá, co jest. Protož se to pro výstrahu z Písem ukázati musí, a předně jak koukol bludů a falešných scestných smyslů seje. Děje se to pak takto:

1. Předně, když lidé na zákon boží zapomínajíce bez něho býti sobě zvykají. Tak Šalomoun skrze přílišnou s lidmi pohanskými konversací zapomenul na zákon boží, uběhl v slepotu modlářství. Tak Roboám se vším lidem opustili zákon a potom jej dokonce ztratili, tak že ho víc než za tři sta let neměli a o něm nevěděli, až za Joziáše v rumu kdesi nalezen. Protož po ten čas velmi se pověry a bludové modlářství rozmohli, že všickni proroci velikou práci měli. Tak v papežstvu do kouta byl zastrčen zákon boží a na zákony lidské jen se pozor dával; co tedy div, když se světlo pod kbelec vstaví aneb zástěnou zastrčí, že se tma udělá? Znal to David svatý, protož říkal, že se děsí, až trne, nad nesmyslností lidskou, že boží zákon opouštějí a na slovo jeho zapomínají; protož on Boha prosil, aby mu jen tu milosť učinil, aby, dokud živ bude, ostříhal slova jeho, nebo, prý, tehdáž nebudu zahanben, když budu patřiti na všecka přikázaní tvá. A opět: Celým srdcem svým hledám tebe, Bože, nedopouštěj mi zblouditi od přikázaní tvých. Viz celý ten 119. žalm.

*) V ruk.: spějí.

2. Když se lidé od zákona k nějakým postranním viděním a zjevením obracejí, snadně také v blud ubíhají, jako Saul s mrtvým*) Samuelem se radil (I. Sam. 28), a za času Izaiášova cosi obecného z toho býti chtělo (jako i v papežstvu předešlo), že se na ukazování a odpovědech lidí zmrlých zakládalo, o čemž jim Bůh i říci dal: Nemá-liž se lid na Bohu svém dotazovati? K mrtvým-liž se živí mají utíkati? Anobrž k zákonu a svědectví! Pakli nechtí mluviti podle slova toho, nevzejde jim záře (Izai. 8, 19.). Tu zajisté ďábel mámení svá jistotně připojuje, a kdo takovým viděním věří, pověr a bludů neujde.

3. Když zákona sic užívají, k zákonu však něco připojují a za pravidlo sobě berou, jako filozofí a lidské nějaké důmysly, o čemž apoštol dí: Hleďtež, aby vás někdo nezklamal moudrostí světa, uče podle ustanovení lidských a ne podle Krista.[25]) Nebo coť má Aristoteles neb Plato o moudrosti boží a tajemství od věku skryté věděti? Již žádný z knížat světa tohoto nepřijal, protože ji Bůh toliko zjevuje skrze Ducha svého, jakž učí apoštol.[26]) Kdo také vlastních důmyslů v božích věcech následuje a na nich se zakládá, snadničce také v blud ubíhá, protože přemyšlování lidí smrtedlných bídná jsou a důmyslové naši nebezpeční. Tak Izraelští, za vlastní fantazí jdouce, místo živého vůdce Mojžíše mrtvou modlu sobě vyzdvihnouti uložili na znamení, prý, přítomnosti boží. Podobně Farizeové, k zákonu ustanovení přimišujíce svých starších, pověry a bludy velmi rozmnožili. Poněvadž vždycky se v církvi lidé nalézají, kteříž sobě buď pohanskou filozofí libují, buď ustanovení předků (traditiones) velebí, aneb sic rozumem svým se spravují, co div, že nikdy téměř církev bludů prázdná není?

4. Zarážejí se bludové i tak, když se lidé do theologí a do Písem zlým úmyslem dávají, totiž aby uměli něco. Cíl zajisté Písem nejpřednější jest, abychom z nich porozumívajíce, že Hospodin jest Bohem a že není jiného kromě něho, samého se báti jeho, samému sloužiti, v samého věřiti a

[25]) Kol. 2, 8. [26]) I. Kor. 2, 8 sld. *) v ruk. s mutným.

skrze tu víru v něho věčného života očekávati se učili. Kdo tím úmyslem do biblí jdou, těm zjevuje tajemství svá Hospodin, dí Písmo; ale obírá-li se kdo s biblí tak jako s jinými lidskými psaními, aby sobě jen mozek protíral a brousil, ten chybuje cíle a umění jeho na marné mluvnosti se skonává, jakž svědčí Duch boží, protože nadutý jsa nemoudrosti provodí při otázkách, odkudž svárové a marné hádky pocházejí, a tak se místo pravého osvícení opiniones a domínky rozmáhají, a z opiný potom scestní smyslové.

5. Někteří zákon čtou, zapomínají však Boha na pomoc vzývati, aby Ducha svatého k odvírání jim smyslu písem zasílal, než spoléhají na svůj rozum, že jím, kudy chtí, proniknou. Ješto Ducha božího rada jest: Boha se boj, synu můj, a na rozumnosť svou nespoléhej. Nepamatují ti na to, co svatý Petr praví, že žádného proroctví Písma výklad nezáleží na rozumu lidském, a protož rozumem svým v Písmě se plískajíce, nalézají tam smysly, jichž tam není. Rozum náš sám z sebe v věcech božích slepý jest, protož zamotává a zaplétá sám sebe. A tohoť se David bál, protož se přehorlivě vždycky Bohu modlil, aby mu oči jeho odvíral do Písem, aby ho Duchem svým vždycky vedl, aby mu cesty své zjevoval; čehož když mnozí tak nečiní, co div, že místo světla mrákotu z Písem vynášejí.

6. Jest i tato příčina bludů v církvi, že někteří na tom, co jim i jiným k spasení věděti potřebí, nepřestávajíce, vysoko se do ledajakýchs spekulací pouštějí a, pomoci k tomu z Písem hledajíce, tak i jinak jich k smyslům svým natahují, jako se Origenovi přihodilo, kterýž svým hloubáním, allegorí všudy v každém Písmě hledajícím, nemálo bludů roztrousil. Protož dobrá jest Sirachova rada: Nesnadnějších věcí nad chopnosť svou nezpytuj nesmyslně, a k čemu nestačuje síla tvá, toho nevyhledávej nemoudře; cožť poručeno, o tom přemyšluj, skrytých pak věcí zanechej, neboť více ukázáno jest, než rozum lidský chopiti můž, mnohé svedla vysokomyslnosť.[27])

---

[27]) Sirach 3, 20---24.

7. U příčině také jest mudrování strany termínů, kteréž někteří bujní, chlubní a v novotech se kochající sobě vymýšlejí, aby zvláštního něco měli, ješto apoštol dí: Prosím vás, bratří, skrze jméno Pána našeho Jezu Krista, abyšte jednostejně mluvili všickni, aby nebylo mezi vámi roztržek.[28]) Zvláště když se termínové bez Písem vymýšlejí vtipem lidským a jakýmž moudrosť lidská učí, tak zajisté z rozdílných mluvení, termínů, frasí rozdílní se rodí smyslové, protože moudrosť boží v slibných řečech moudrosti lidské záležeti nechce.

8. K bludům velmi napomáhá toto, že se často do theologí a v věci svaté lidé bázně boží nemající dávají. Nebo poněvadž bázeň Páně jest počátek moudrosti, kterak se s tou tajnou nebeskou moudrostí užitečně obírati mohou ti, kdož jí prázdní jsou? Písmo praví, že Pán nalezen bývá od těch, kteříž ho nepokoušejí, a zjevuje se těm, kdož nejsou nevěrní jemu; v nešlechetnou duši nevchází moudrosť, protože Duch svatý, Duch kázně utíká lsti a odstupuje od myšlení nerozumných. A jakož, kdo ostříhají zákona, zmocňují se smyslu jeho (jakž dí Sirach 21, 12.), tak kdo bezbožní jsou, těm jest písmo v tajemstvích svých jako zapečetěná kniha, nebo stezka spravedlivých jest jako světlo jasné, kteréž se rozmáhá a svítí až do pravého poledne, ale cesta bezbožných jako mrákota, nevědí, na čem se ustrčiti mohou. O témž i Kristus vysvědčil židům, pravě, že Písmům nerozumějí, protože v sobě milování Boha nemají.[29]) Takoví tedy se často v církvi nalézají; co div, že sebe i jiné zaplétají?

9. Bludové drží se církve proto, že se obyčejně theologí učíme ne od Boha než od lidí, ne z biblí než z knih lidských. Psáno jest, že všickni učeni budou od Boha, dí Kristus,[30]) a takť býti má a musí, aby víra naše nebyla na moudrosti lidské založena, ale na moci boží. Nebo Duch boží v člověku, odšení Všemohoucího, činí lidi rozumné; protož k němu se o to patřiti musí a u něho samého hledati

---

[28]) I. Kor. 1, 10. [29]) Jan. 5, 42. [30]) Jan 6, 45.

příkladem Davida svatého a všech svatých. My pak obyčejně sobě na zemi mistrů hledáme proti zápovědi boží, na lidech se zakládáme, a protože tento neb onen tak neb onak smýšlel, také s ním tak neb onak smýšlíme, lidem v té částce nedím rozum, než víru svou podmanujíce. Ješto co jsou lidé? Duch boží praví, že jsou marnosť všickni ze spolku,[31]) i ti velicí a mocní, lháři, mohou se mýliti a blouditi, založiti se na nich nelze. Poněvadž tedy kněží jedni od druhých se učících kdo knih dopadne aneb se jemu od jiných vstrčí, toho v smyslech následuje, posluchači pak také od kněží všecko bez rozvažování a s Písmy srovnávání přijímají, co div, že maní jedni za druhými jdouce z podešlých někdy bludů nikdy nevycházejí?

10. Naposledy vášně lidské nejedněm překážejí, aby někdo pojatého scestného smyslu poznati nemohl neb poznaje pustiti nechtěl; stydí se někdo přiznati se, že někdy bloudil aneb že jiný někdo lépe než on viděl, i stojí na svém, což ač hřích jest a lstivě slovem božím se obírati, nalézají se však titíž lidé, kteříž tak vědomě sebe i jiné v bludech zdržují. Načež ponaříkav Pán Bůh skrze proroka, tak praví pro tu příčinu: Aj, já nakladu lidu tomuto úrazův a zurážejí se otcové i synové.[32]) Když chtí blouditi, ať bloudí a z jednoho bludu do druhého jdou.

KAPITOLA ČTVRTÁ.

Odkudž nepobožnosť v lidu božím povstává.

Dvě studnice se nalézají, z nichžto vyplývá nepobožnosť. Jedna jest v nás vnitř, druhá zevnitř. Vnitřní jest zapomenutedlnosť na smlouvu boží a na výmínky, na kteréž jsme přijati za lid jeho, jmenovitě abychom (ačkoli z přirozené zkázy rovně jako jiní k zlému klopotní jsme), však jsouce lid zvláštní, od jiných odděleni, svatí byli, jako on svatý jest Pán Bůh náš. Na to my, pravím, že k svatosti povoláni a obnoveni jsme, rádi zapomínáme a za přirozením jako jiní, kteříž povoláni nejsou, jdeme. Protož Bůh často

[31]) Žalm 116, 11. [32]) Jerem. 6, 21.

skrze proroky naříká, že lid jeho opouští smlouvu jeho; a svatý Petr pověděv, že křesťané jsou národ vyvolený, královské kněžstvo, národ svatý, lid dobytý k tomu, aby zvěstovali ctnosti toho, kterýž je povolal ze tmy v předivné světlo své a učinil účastníky přirození svého božského,[33]) proto aby utíkali porušení toho, kteréž jest na světě v žádostech zlých, zatím naříká, že se mnozí zapomínají na očištění své a zase v poškvrny světa se navracují, mezi tím na zevnitřním jménu křesťanství své zakládají jako židé na obřízce, oběti chrámu. Ale co dí Bůh? Toto dí skrze Izaiáše: K čemu jest mi množství obětí vašich! a opět: Neskládejte naděje v slovích lživých, říkajíce: Chrám Hospodinův! ale jestliže všelijak polepšíte cest svých; nebo zdali kradouce a mordujíce a cizoložíce a křivě přísahajíce před se choditi a postavovati se budete před obličejem mým?[34])

Zevnitřní hříchu příčina jest opuštění kázné, když kněží a vrchnosť, koho by měli trestati, netrescí. Kristus řekl: Mějte sůl mezi sebou![35]) Item: Horší-li tě noha neb ruka neb oko tvé (totiž kterýkoli úd v církvi, by on nejvzácnější byl) utni, vylup a zahoď pryč![36]) A svatý Pavel vysvědčiv, že maličko kvasu všecko těsto nakvašuje,[37]) poroučí z obce vymítati a Satanu k trápení těla dávati pohoršlivé církve údy, a kdo zjevně hřeší, aby zjevně trestán byl bez přehlídání, proto aby se jiní bázeň míti učili. Neužívá-li se tedy soli (totiž kázně), co div, že to, co se soliti mělo, hnije, kazí a smradí se? Světlosť a skvělosť těla církve jest bdícím služebníkům oko; to nebdí-li, všecko tělo tmavé bude, aneb jakž jinde dí Kristus: Zesnou-li ti, kdož bdíti mají, snadnět bude nepříteli se vlouditi a koukole vtrousiti, když žádný nebrání.[38]) Podobně neutíná-li, nevylupuje-li, neodmítá-li žádný žádného pohoršitedlného údu, co div, že se jeden od druhého a naposledy celé tělo kazí? Hřích zajisté v těle našem dle přirozené zkázy jest jako ošklivá nemoc, rak rozjídající se, sám sebou nebrání-li se násilně; tak též není

[33]) I. Petr. 2, 9. [34]) Jerem. 7, 4 sld. [35]) Mark. 9, 50. [36]) Mark. 9, 43 sld. [37]) I. Kor. 5, 6. [38]) Mat. 13, 25.

[illegible] se všecko [illegible] [illegible] jakž Bůh [illegible] sami své v hříších [illegible] a tak sami napřed lomí [illegible] Proto i snažně jejich při- [illegible] vede. Kněží [illegible] pro kus chleba [illegible] v hříších jejich. A lid můj to [illegible],[19] [illegible] pak nezčinili naposledy?

KAPITOLA PÁTÁ.

O příčinách nesvornosti v církvi.

Všecku takměř vždycky nesvornosť v církvi od duchovních pocházela a pochází, a to na větším díle bez potřeby a důležitých příčin, toliko:

1. Z bujnosti pro rozdílnosť smyslu při otázkách, kteréž sobě pro ukazování a provívání vtipu nad to, než jich Písmo naskytá, strojíce místo pasti jedni na druhé trhají, a každý k svému zákonu, jak umí, natahuje, odkudž hádky bez konce přicházejí, z hádek pak závisti, svárové, rouhání, porušení mysli a zbavení pravdy, jakž svědčí apoštol.

2. Z pověry pro rozdílnosť ceremoný; tu se židé s učedlníky Janovými o očišťování, tu Samaritáni s židy o místo k modlitbám nejpříhodnější, tu učedlníci Janovi s Kristem o posty, tu Korintští vespolek o obětování modlám, tu Kolossenští o rozdíly pokrmův a dnů hádají, an všecky ty a tém podobné věci jen (adiaphora) běžné a svobodné jsou, na nichž podstata ani služby boží ani lidského spasení nezáleží.

3. Z pýchy o přednosť míst. Tak se s Mojžíšem o přednosť nesnadnili Aron a Maria a potom Dátan, Abiron a Chóre; tak se svářili apoštolé, kdo by z nich větší byl; tak Diotrefes o prvotnosť stoje proti svatému Janovi mluvil zlé řeči a z církve pyšně vylučoval, koho chtěl. Ach, což často farizejský duch

[19]) Ezech. 13, 19.

při duchovních se ozývá, že přední místa na večeřích milují a přední stolice v školách a pozdravování na trhu a aby byli nazýváni mistři,[40]) tak že, než by jeden druhému ustoupil aneb jemu, že lépe něčemu rozumí, čest dal, raději proti němu boj začne a svého (očkoli činiti jest, by o to sedění bylo) krvavě hájí. Za mnoho set let žádného duchovního sněmu nebylo, aby o sedění mezi biskupy tahanic nebylo, tak snadně všickni na Kristovu zápověď: Vos non sic! (Vy ne tak!)[40a]) zapomínají.

4. Z lakomství, příčinou hojnějšího opatření. Příklad na synech Elí, kteříž se často o své kněžské důchody s lidmi nesnadnili i mocí brali. Tak se v církvi apoštolské reptání stalo proti Židům Řeků, že zanedbávány bývaly vdovy jich;[41]) tak v Korintu falešní apoštolé, velikého vyhledávajíce opatření, Pavla svatého pomlouvali, že práva kněžského neužívá, protože pravý apoštol není, čímž k nemalým podezřením, záštím, rozepřem příčina dána byla, nebo svatý Pavel tuze se s nimi i Korintskými nesnadniti a jak svého učení neb úřadu, tak i svého práva zastávati, oněch pak z pýchy a lakomství jdoucí lesť a zlosť vyjevovati musel. A Pán Bůh o lakomství falešných proroků mluvě praví, že, kdo jim nic do úst nedává, proti tomu vyzdvihují válku.

KAPITOLA ŠESTÁ.

Co Bůh k neřádům církve své říká.

Hospodin Bůh náš (dí Jozue k lidu Izraelskému) jest Bůh horlivý, kterýž na vás nepřehlídne nepravosti.[42]) Což tedy říká, že mu lid jeho tak často zbíhá z cest jeho, to nalézáme z Písem.

1. Že horlí velice (jako skrze Mojžíše dí): Pokolení převrácené a zavilé zpronevěřilo se Hospodinu mrzkostmi svými, jakož vzdáleny býti měly od synů jeho. Tím-liž ste se odměňovati měli Hospodinu, lide bláznivý a nemoudrý? zdaliž On není otec tvůj, kterýž tě sobě dobyl za dědictví? [43])

---

[40]) Mat. 23, 6. 7. [40a]) Luk. 22, 26. [41]) Skut. 6, 1. [42]) Joz. 24, 19. [43]) V. Mojž. 32, 5. 6.

A skrze Micheáše: Slyšte všickni lidé napořád, pozoruj země a což na ní jest, a nech panovník Hospodin proti vám svědkem jest.[44]) A skrze Amosa: I nad tím-liž by se země nezatřásla, což činí lid můj?[45])

2. Pamatuje, napomíná, prosí jako skrze Mojžíše: Rozpomeň se, lide můj, že jsem já sobě tebe zvolil, abys byl lidem mým; pročežs pak opustil Boha stvořitele svého a nevážíš sobě spasení svého?[46]) A skrze Ezechiele: Odvraťte se od cest svých zlých. I proč máte mříti, ó lide Izraelský?[47]) Item skrz Micheáše: Lide můj, což jsem učinil, že mne popouzíš? Rozpomeň se, že jsem tě vykoupil, abys poznal hojnou spravedlnosť mou.[48]) A opět skrze Davida: Ó by mne chtěl poslouchati lid můj a Izrael cestami mými choditi, jistě by byl pokojný čas jeho až na věky![49])

3. Hrozí zuřivě jako skrze Jeremiáše: Poněvadž to činíte a, když volám na vás, neozýváte se, zavrhu vás od tváři své.[50]) A skrze Ezechiele: Aj trestal jsem vás často, ale co sem prospěl? Protož již metly hubící přičiním.[51]) Vítr rozsíval lid můj, vichřici žíti budou, dí skrz Ozeáše. A opět: Slyšte slovo Hospodinovo, nebo rozepři má Hospodin s lidem svým, proto že není žádné věrnosti, ani žádného milosrdenství, ani žádné známosti v zemi této. Pustím hněv svůj na všecko, což v ní přebývá, živočichové i ptactvo i ryby zhynou. Vyhlazen bude lid můj pro neumění, že opustil zákon Boha svého. Stane se jak lidu, tak knězi. Nebo vyhledávati chci cest jejich a za skutky jejich navrátím jim.[52]) Item skrz Amosa: Přišel konec lidu mému, již nebudu promíjeti. Učiním, že jim slunce zajde o poledni, a uvedu na ně tmu. A proměním svátky vaše v kvílení a zpěvy vaše v naříkání. A pošli na ně hlad, ne hlad chleba a žízeň vody, ale slyšení slov Hospodinových; ačkoli běhati budou, hledajíce slova mého, však nenajdou.[53]) A skrz Jeremiáše ještě zuřivěji: Kdož by se nad tebou slitoval, Jeruzaléme? Kdož by tě litoval? Nebo opustil's mne, dí Hospo-

[44]) Mich. 1, 2. [45]) Amos 8, 8. [46]) V. Mojž. 32. [47]) Ezech. 33, 11. [48]) Mich. 6, 3—5. [49]) Žalm 81, 14—16. [50]) Jerem. 7, 13. 15. [51]) Ezech. 21, 13. [52]) Oze. 4, 1—9. [53]) Amos 8, 2. 9—12.

din, a protož aj já vztahuji ruku svou, abych tě zkazil; nebo sem ustal želeje.[54]) Aj již zkazím lid svůj, proto že se od cest svých neodvracejí. A byť i volal ke mně, neslituji se. Běda jim, když se odvrátím od nich.[55])

4. Ještě vystříhá věrné jako skrze Sofoniáše: Ohledejte sebe, ohledejte, ó národe nemilý! Prvé než uložení přijde, prvé než prchlivosť přijde, snad se ukryjete v den hněvu.[56]) A skrz Jeremiáše mnohem milejšími slovy: Usmysl sobě, ó Jeruzaléme! aby se od tebe neodloučila duše má, abych tě neobrátil v pustinu.[57]) Item: Navrať se, zpurná dcerko Izraelská, dí Hospodin, a neoboří se zuřivá tvář má na vás, nebo já dobrotivý jsem, aniž držím hněvu na věčnosť. Jen toliko poznej nepravosť svou.[58])

5. Naposledy pak, když ani prosby ani pohrůžky platné nejsou, mstí a tresce skutečně, jako neřád rajský trestal vyhnáním všech nás do bídy a lopoty, neřády prvního světa zaplavil potopou, Izraelské zpurné pohubil na poušti všecky, v zemi pak jejich několikrát prostopášnosť jejich zkrocoval válkami, hladem, morem; až je naposledy i s zemí jejich vyvrátil, ostatky toliko zanechav. A i ty do sedmdesátileté kázně do Babylona poslal, až by se naučily znáti, jak hořká věc jest opouštěti Hospodina a neostříhati bázně jeho. Potom, když opět nechtěli býti lidem jeho, dal je dokonce pohubiti a rozptýliti po všem světě. Na nepobožné pak a nesvorné své křesťany posílal nejprvé Nerony, Diokleciány, Maxencie, potom Machometa a Papeže a posledních teď časů Turka a Španiele. Jakož i nynějšího našeho pohubení nic nepřivolalo, jediné hříchové naší, kteréž jsme všickni, jedni zjevnou rozpustilostí, druzí falešnou pokrytostí provodili, všickni pravím, nižší i vyšší, světští i duchovní, všickni sme byli porušili cesty, jsouce živi příkladem světa a nenávisti větší proti sobě než ti, kteří ven z církve sou, provodíce. Protož roznítili jsme horlivosť boží, že se hněval, hrozil, naposledy pak s námi podle spravedlivých svých

---

[54]) Jerem. 15, 5—7. [55]) Oze. 9, 12. [56]) Sofon. 2, 1—3. [57]) Jerem. 6, 8. [58]) Jerem. 3, 12. 13.

osvědčování a pohrůžek, na něž jsme nedbali, dokud jsme nepocítili, naložil. Naložil, pravím, s námi podle hněvu svého, tak že s Jeremiášem dosti oplakati nemůžeme potření dcerky lidu svého, protože nepřátelé naši učiněni byli hlavou nad námi, odpůrcům našim dobře se zvedlo. Padali jsme od ruky nepřátel a nebyl, kdo by retoval, protivníci dívajíce se posmívali se pádu našemu. Jho jako tuze spletené houžve dal byl Bůh na hrdlo naše, řetěz ocelivý nás stížil.[59]) Krmil nás hořkostí a napájel pelynkem.[60]) Tvář hněvivá Hospodinova rozptýlila nás byla, ukrutníkům v moc dal nás, kteříž ani kněží nešanovali, ani starcům milosti nečinili, kteříž kroky naše šlakovali, že jsme po ulicích svých choditi nemohli, nýbrž i po horách stíhali nás i na poušti zálohy strojili.[61]) Dědictví naše bylo obráceno cizím, zboží naše přišla v moc cizozemcům. Sirotci sme byli v domích svých, vodu svou za peníze sme píti musili a chléb svůj kupovati, nýbrž na hrdle snášeli sme protivenství, pracovali sme, lekali sme se, utíkali sme jako jeleni a neměli žádného oddechnutí. Otroci panovali nad námi a nebyl, kdo by vytrhl z ruky jejich. Ženám i pannám násilí činili, knížata naše zmordována, mládence naše k žernovu (za nástroje tyranství svého) brali, a pacholata naše k nošení dříví (k napomáhání modlářství). Všecka radosť naše byla přestala, plesání naše v kvílení nám obráceno bylo, chrámy naše obrátili v pustinu, a naplnivše řvaním křiků svých, poškvrnili všech stánků Boha živého v zemi, tak že sme znamení svých neviděli a proroků neslýchali. A již říkali nepřátelé naši: Vyhubme je napořád.[62]) A protož veliké jest milosrdenství Hospodinovo, že jsme dokonce nevyhynuli; nepřestávají zajisté slitování jeho, ale nová jsou každého jitra.[63])

Protož již, ó Hospodine, obratiž nás k sobě, a budemeť obráceni! Obnov dny naše, jakž byli za starodávna. Nebo zdaliž všelijak zavržeš nás a hněvati se budeš na nás tak velice? [64])

---

[59]) Pláč Jerem. 1, 5. 7. 14. [60]) Pláč Jerem. 3, 15. [61]) Pláč Jerem. 4, 18. 19. [62]) Pláč Jerem. 5. [63]) Pláč Jerem. 3, 22. [64]) Pláč Jerem. 5, 21. 22.

KAPITOLA SEDMÁ.

Co lid boží po potrestání svém činiti má.

Pro jaký cíl Pán Bůh tak zuřivě někdy s lidem svým zachází, vyjevil se v tom skrze proroka, kdež, osvědčiv hrůzu svou lidu svému, že s nimi jako lev lítý zajde, rozsápá a rozmece všecko, zatím dokládá: Odejdu však na místo své zase, až mi se vinni dají a hledati budou tváři mé. Nebo v úzkosti své hledati mne budou, řkouce: Poďte, navraťme se k Hospodinu, nebo on uchvátil a zhojí vás, ubil a uvíže rány vaše tak, abychom znajíce Hospodina hojněji jej poznávati se snažovali.[65] A že tak bývalo, Izaiáš svědčí: v úzkosti, prý, své hledávali tebe, Hospodine, vylévali prosby, když na ně trestání tvé docházelo.[66] Avšak než k tomu kdy přišlo, aby se tak lid boží ku pokání vzchopil, *) nalézáme, že se obyčejně prvé divně kroutili a vinuli, až pak ostatkové mocí vždy dohnáni.

Předně zajisté obyčej mají zlehčovati sobě pohrůžky a nevěřiti jim; by se jim jakkoli pomsty předpovídaly, troštují se vždy, že tak zle nebude. Tak Izraelští, co jim kdy Bůh hrozil, všecko za nic měli, tak že Bůh naříkal, že se nechtěli užasnouti, že přece rozkoš provodí a se troštují řečmi lživými.[67] Zatím viděli, že se pomsty vždy blíží; tu jednak se omlouvali, že tak mnoho nezavinili, aby tuze nějak trestáni byli, jednak se těch i jiných prostředků chytají, jak by to, co se jim na krk valí, s sebe sstřásti mohli. Tak Izraelští, když Nabuchodonozor táhl, opravovali zdi, valy, bašty, mustrovali lid, dělali konfederací, shledávali pomoc, na Boha pak, aby hněv jeho krotili, nevzpomenuli. O čemž Bůh dí: Aj, jak se chytali lsti, aby se nenavrátili! [68]) A skrz Izaiáše jim obšírně osvědčuje, že to rad a pomocí shledávání daremné jest, že by lépe bylo utišiti se a obrátiti se k Bohu, jakož ovšem daremné bývá. Nebo když Pán trestati chce, kdo odvrátí ruku jeho? Což když sami znamenají, tu někteří pryč utíkávají (jako Jeruzalémští do

---

[65]) Oze. 6, 1. 3. [66]) Izai. 26, 16. *) ruk. schopil. [67]) Jerem. 7. [68]) Jerem. 8, 5.

Egypta), aby metle utekli, jiní u nepřátel milosti hledají a pro připochlebení se i modlářstvím se zprzňují (jako mnozí za času Machabejských), ale tím obojím jen hněv množí a, aby se mnohem zuřivěji až do vyhubení mečem svým po nich sháněl, příčinu dávají. Praví zajisté Bůh: Poněvadž přičínějí hřích k hříchu, všickni na nic přijdou. A tak bývá obyčejně, že takové veřejné pomsty boží nepřestávají dříve, leč až opravdově hněvu božího pocítí. O čemž skrze Zachariáše dí: Stane se, dí Hospodin, v této zemi, že dvě částky vyhlazeny budou z ní a zemrou, a třetí zanechána bude; a i tu třetí uvedu do ohně, a přeženu je, jako se přehání stříbro, a zprubuji je, jako se prubuje zlato; i bude každý z těch vzývati jméno mé, a já vyslyším jej; řeknu: Lid můj jest; a oni dí: Hospodin jest Bůh můj.[69])

Ta tehdy částka lidu, kteráž pomsty boží přečekala, povinna jest:

1. Vinnu se dávati Bohu a odprošovati hněv jeho. Jakž Jeremiáš ostatky poučoval: Proč by sobě, prý, stýskal člověk živý nad kázní za hříchy své? Zpytujme raději a ohledejme cest našich, a navraťme se až k Hospodinu. Pozdvihujme srdcí i rukou svých k Bohu silnému anebo říkejme: Myť sme se zpronevěřili a zpurní byli, protož on nás potrestal.[70]) Daniel pak těmito slovy: Tobě, ó Pane, přísluší spravedlnosť, nám pak zahanbení tváři, i otcům našim, nebo jsme hřešili proti tobě, Pánu Bohu svému, neposlouchajíce hlasu tvého a služebníků tvých proroků, protož's na nás uvedl toto zlé veliké.[71]) A Jeremiáš opět: Aj, navracíme se k tobě, Hospodine, proto že ty jsi Bůh náš, ohavnosti naše sžíraly práci otců našich; a my ležíme v hanbě své, a pohanění naše přikrývá nás, že sme hřešili, my i otcové naši.[72])

2. Napravovati skutečně. Jakž u Jeremiáše lid boží mluví: Když mne obrátíš, Hospodine, budu činiti pokání, a když mne k srozumění bude posloouženo, udeřím se v bedro.[73])

---

[69]) Zach. 13. 8. 9. [70]) Pláč Jerem. 3, 39 sld. [71]) Dan. 9, 7—11. [72]) Jerem. 3, 22—25. [73]) Jerem. 31, 19.

A Izaiáš praví, že každý z pozůstavených na Sionu (totiž po přijetí té kázně) svatý slouti bude.[74]) A Sofoniáš: že ostatkové nebudou činiti nepravosti, ani lsti.[75]) A tak musí býti proměna v dobré, aby místo dřevních hříchů a ohavností svatosť se skvěla při ostatcích. Byl by se lid boží poškvrnil modlářstvím neb bludy nějakými, mají, odvrhnouce to, v čisté poctě horlivě se obnoviti; pakli hříchy a rozpustilostmi, přestanouce toho pobožnosť svatou začíti; pakli nesvornostmi, svornosť a lásku mezi sebou vzdělati. Summou, mají (jakž Pán Bůh mluví) znovu sobě zvorati ouhor a nasíti spravedlnosti a milosrdenství,[76]) to jest: Bohu i sobě vespolek znovu se svatě zavázati a v tom stále trvati.

A takť činívali předešlí svatí. Noé, z potopy vychvácen byv a nového světa dočekav, jak jen z korábu vykročil, hned oltář postavil a s velikou vděčností Bohu oběti obětoval.[77]) Jákob, když ho Bůh v zdraví z země cizí (kamž před vražedlníkem Ezau utekl byl) navrátil, učinil podle slibu svého, vzdělal oltář a reformoval celý dům svůj, tak že všickni bohy cizí (to jest modly a jiné pověry) odvrci museli, a on to zakopal pod dubem, a museli se očistiti a nové roucho obléci a slíbiti, že upřímně slóužiti budou Bohu svému.[78]) Mojžíš s lidem svým, když se z ruky Faraonovy vysvobozené a jej vraha svého zatopeného spatřili, zpívali Bohu píseň novou, v kteréž tím vděčnosť slibují, že, prý, Hospodinu vzdělají stánek.[79])

Titéž Izraelští synové, když z veliké tesklivé pouště vynikše na roviny zaslíbené své země vyšli, obnovili se v smlouvě boží všickni, a cokoli na poušti byli po let čtyřiceti zameškali, tu všecko napravili, obřízku a velikou noc slavíce.[80])

Samuel, když Bůh z ruky Filistinských lid svůj vysvobodil a archa boží jim byla navrácena, svolav lid sloužil jim ku pokání a způsobil to, aby se všickni roztoužili po Hospodinu a obrátili se srdcem celým a vyházeli modly, a on

---

[74]) Izai. 4. 3. [75]) Sof. 3, 13. [76]) Oze. 10, 12. [77]) I. Mojž. 8, 20. [78]) I. Mojž 35. [79]) II. Mojž. 15. [80]) Joz. 5.

příkladem Davida svatého a všech svatých. My pak obyčejně sobě na zemi mistrů hledáme proti zápovědi boží, na lidech se zakládáme, a protože tento neb onen tak neb onak smýšlel, také s ním tak neb onak smýšlíme, lidem v té částce nedím rozum, než víru svou podmanujíce. Ješto co jsou lidé? Duch boží praví, že jsou marnosť všickni ze spolku,[31]) i ti velicí a mocní, lháři, mohou se mýliti a blouditi, založiti se na nich nelze. Poněvadž tedy kněží jedni od druhých se učících kdo knih dopadne aneb se jemu od jiných vstrčí, toho v smyslech následuje, posluchači pak také od kněží všecko bez rozvažování a s Písmy srovnávání přijímají, co div, že maní jedni za druhými jdouce z podešlých někdy bludů nikdy nevycházejí?

10. Naposledy vášně lidské nejedněm překážejí, aby někdo pojatého scestného smyslu poznati nemohl neb poznaje pustiti nechtěl; stydí se někdo přiznati se, že někdy bloudil aneb že jiný někdo lépe než on viděl, i stojí na svém, což ač hřích jest a lstivě slovem božím se obírati, nalézají se však titíž lidé, kteříž tak vědomě sebe i jiné v bludech zdržují. Načež ponaříkav Pán Bůh skrze proroka, tak praví pro tu příčinu: Aj, já nakladu lidu tomuto úrazův a zurážejí se otcové i synové.[32]) Když chtí blouditi, ať bloudí a z jednoho bludu do druhého jdou.

KAPITOLA ČTVRTÁ.

Odkudž nepobožnosť v lidu božím povstává.

Dvě studnice se nalézají, z nichžto vyplývá nepobožnosť. Jedna jest v nás vnitř, druhá zevnitř. Vnitřní jest zapomenutedlnosť na smlouvu boží a na výmínky, na kteréž jsme přijati za lid jeho, jmenovitě abychom (ačkoli z přirozené zkázy rovně jako jiní k zlému klopotní jsme), však jsouce lid zvláštní, od jiných odděleni, svatí byli, jako on svatý jest Pán Bůh náš. Na to my, pravím, že k svatosti povoláni a obnoveni jsme, rádi zapomínáme a za přirozením jako jiní, kteříž povoláni nejsou, jdeme. Protož Bůh často

[31]) Žalm 116, 11. [32]) Jerem. 6, 21.

skrze proroky naříká, že lid jeho opouští smlouvu jeho; a svatý Petr pověděv, že křesťané jsou národ vyvolený, královské kněžstvo, národ svatý, lid dobytý k tomu, aby zvěstovali ctnosti toho, kterýž je povolal ze tmy v předivné světlo své a učinil účastníky přirození svého božského,[33]) proto aby utíkali porušení toho, kteréž jest na světě v žádostech zlých, zatím naříká, že se mnozí zapomínají na očištění své a zase v poškvrny světa se navracují, mezi tím na zevnitřním jménu křesťanství své zakládají jako židé na obřízce, oběti chrámu. Ale co dí Bůh? Toto dí skrze Izaiáše: K čemu jest mi množství obětí vašich! a opět: Neskládejte naděje v slovích lživých, říkajíce: Chrám Hospodinův! ale jestliže všelijak polepšíte cest svých; nebo zdali kradouce a mordujíce a cizoložíce a křivě přísahajíce před se choditi a postavovati se budete před obličejem mým?[34])

Zevnitřní hříchu příčina jest opuštění kázně, když kněží a vrchnosť, koho by měli trestati, netrescí. Kristus řekl: Mějte sůl mezi sebou![35]) Item: Horší-li tě noha neb ruka neb oko tvé (totiž kterýkoli úd v církvi, by on nejvzácnější byl) utni, vylup a zahoď pryč![36]) A svatý Pavel vysvědčiv, že maličko kvasu všecko těsto nakvašuje,[37]) poroučí z obce vymítati a Satanu k trápení těla dávati pohoršlivé církve údy, a kdo zjevně hřeší, aby zjevně trestán byl bez přehlídání, proto aby se jiní bázeň míti učili. Neužívá-li se tedy soli (totiž kázně), co div, že to, co se soliti mělo, hnije, kazí a smradí se? Světlosť a skvělosť těla církve jest bdícím služebníkům oko; to nebdí-li, všecko tělo tmavé bude, aneb jakž jinde dí Kristus: Zesnou-li ti, kdož bdíti mají, snadnět bude nepříteli se vlouditi a koukole vtrousiti, když žádný nebrání.[38]) Podobně neutíná-li, nevylupuje-li, neodmítá-li žádný žádného pohoršitedlného údu, co div, že se jeden od druhého a naposledy celé tělo kazí? Hřích zajisté v těle našem dle přirozené zkázy jest jako ošklivá nemoc, rak rozjídající se, sám sebou nebrání-li se násilně; tak též není

[33]) I. Petr. 2, 9. [34]) Jerem. 7, 4 sld. [35]) Mark. 9, 50. [36]) Mark. 9, 43 sld. [37]) I. Kor. 5, 6. [38]) Mat. 13, 25.

div, nevyčišťuje-li se kvas, že kyše pořád, až se všecko rozkyše. Již pak bývá to, že nerci-li přední v lidu olevují konati kázně, alebrž (jakž Bůh naříká) sami sobě v hříšich odpouštějíce nechtí přijímati kázně a tak sami napřed lomí to jho boží a svazky ty trhají. Protož snadně jejich příkladem všickni jdou, kam koho jeho žádosť vede. Kněží mezi tím a proroci žádného netrescí, nýbrž pro kus chleba a hrsť ječmene pochlebují lidu v hříších jejich. A lid můj to libuje, dí Hospodin,[39] i čehož byste pak neučinili naposledy?

KAPITOLA PÁTÁ.

O příčinách nesvornosti v církvi.

Všemu takměř vždycky nesvornosť v církvi od duchovních pocházela a pochází, a to na větším díle bez potřeby a důležitých příčin, toliko:

1. Z bujnosti pro rozdílnosť smyslu při otázkách, kteréž sobě pro ukazování a provívání vtipu nad to, než jich Písmo naskytá, strojíce místo pasti jedni na druhé trhají, a každý k svému zákonu, jak umí, natahuje, odkudž hádky bez konce přicházejí, z hádek pak závisti, svárové, rouhání, porušení mysli a zbavení pravdy, jakž svědčí apoštol.

2. Z pověry pro rozdílnosť ceremoný; tu se židé s učedlníky Janovými o očišťování, tu Samaritáni s židy o místo k modlitbám nejpříhodnější, tu učedlníci Janovi s Kristem o posty, tu Korintští vespolek o obětování modlám, tu Kolossenští o rozdíly pokrmův a dnů hádají, an všecky ty a těm podobné věci jen (adiaphora) běžné a svobodné jsou, na nichž podstata ani služby boží ani lidského spasení nezáleží.

3. Z pýchy o přednosť míst. Tak se s Mojžíšem o přednosť nesnadnili Aron a Maria a potom Dátan, Abiron a Chóre; tak se svářili apoštolé, kdo by z nich větší byl; tak Diotrefes o prvotnosť stoje proti svatému Janovi mluvil zlé řeči a z církve pyšně vylučoval, koho chtěl. Ach, což často farizejský duch

---

[39]) Ezech. 13, 19.

při duchovních se ozývá, že přední místa na večeřích milují a přední stolice v školách a pozdravování na trhu a aby byli nazýváni mistři,[40]) tak že, než by jeden druhému ustoupil aneb jemu, že lépe něčemu rozumí, česť dal, raději proti němu boj začne a svého (očkoli činiti jest, by o to sedění bylo) krvavě hájí. Za mnoho set let žádného duchovního sněmu nebylo, aby o sedění mezi biskupy tahanic nebylo, tak snadně všickni na Kristovu zápověď: Vos non sic! (Vy ne tak!)[40a]) zapomínají.

4. Z lakomství, příčinou hojnějšího opatření. Příklad na synech Elí, kteříž se často o své kněžské důchody s lidmi nesnadnili i mocí brali. Tak se v církvi apoštolské reptání stalo proti Židům Řeků, že zanedbávány bývaly vdovy jich;[41]) tak v Korintu falešní apoštolé, velikého vyhledávajíce opatření, Pavla svatého pomlouvali, že práva kněžského neužívá, protože pravý apoštol není, čímž k nemalým podezřením, záštím, rozepřem příčina dána byla, nebo svatý Pavel tuze se s nimi i Korintskými nesnadniti a jak svého učení neb úřadu, tak i svého práva zastávati, oněch pak z pýchy a lakomství jdoucí lesť a zlosť vyjevovati musel. A Pán Bůh o lakomství falešných proroků mluvě praví, že, kdo jim nic do úst nedává, proti tomu vyzdvihují válku.

KAPITOLA ŠESTÁ.

Co Bůh k nerádům církve své říká.

Hospodin Bůh náš (dí Jozue k lidu Izraelskému) jest Bůh horlivý, kterýž na vás nepřehlídne nepravosti.[42]) Což tedy říká, že mu lid jeho tak často zbíhá z cest jeho, to nalézáme z Písem.

1. Že horlí velice (jako skrze Mojžíše dí): Pokolení převrácené a zavilé zpronevěřilo se Hospodinu mrzkostmi svými, jakož vzdáleny býti měly od synů jeho. Tím-liž ste se odměňovati měli Hospodinu, lide bláznivý a nemoudrý? zdaliž On není otec tvůj, kterýž tě sobě dobyl za dědictví?[43])

---

[40]) Mat. 23, 6. 7. [40a]) Luk. 22, 26. [41]) Skut. 6, 1. [42]) Joz. 24, 19. [43]) V. Mojž. 32, 5. 6.

A skrze Micheáše: Slyšte všickni lidé napořád, pozoruj země a což na ní jest, a nech panovník Hospodin proti vám svědkem jest.[44]) A skrze Amosa: I nad tím-liž by se země nezatřásla, což činí lid můj?[45])

2. Pamatuje, napomíná, prosí jako skrze Mojžíše: Rozpomeň se, lide můj, že jsem já sobě tebe zvolil, abys byl lidem mým; pročežs pak opustil Boha stvořitele svého a nevážíš sobě spasení svého?[46]) A skrze Ezechiele: Odvraťte se od cest svých zlých. I proč máte mříti, ó lide Izraelský?[47]) Item skrz Micheáše: Lide můj, cožť jsem učinil, že mne popouzíš? Rozpomeň se, že jsem tě vykoupil, abys poznal hojnou spravedlnosť mou.[48]) A opět skrze Davida: Ó by mne chtěl poslouchati lid můj a Izrael cestami mými choditi, jistě by byl pokojný čas jeho až na věky![49])

3. Hrozí zuřivě jako skrze Jeremiáše: Poněvadž to činíte a, když volám na vás, neozýváte se, zavrhu vás od tváři své.[50]) A skrze Ezechiele: Aj trestal jsem vás často, ale co sem prospěl? Protož již metly hubící přičiním.[51]) Vítr rozsíval lid můj, vichřici žíti budou, dí skrz Ozeáše. A opět: Slyšte slovo Hospodinovo, nebo rozepři má Hospodin s lidem svým, proto že není žádné věrnosti, ani žádného milosrdenství, ani žádné známosti v zemi této. Pustím hněv svůj na všecko, což v ní přebývá, živočichové i ptactvo i ryby zhynou. Vyhlazen bude lid můj pro neumění, že opustil zákon Boha svého. Stane se jak lidu, tak knězi. Nebo vyhledávati chci cest jejich a za skutky jejich navrátím jim.[52]) Item skrz Amosa: Přišel konec lidu mému, již nebudu promíjeti. Učiním, že jim slunce zajde o poledni, a uvedu na ně tmu. A proměním svátky vaše v kvílení a zpěvy vaše v naříkání. A pošli na ně hlad, ne hlad chleba a žízeň vody, ale slyšení slov Hospodinových; ačkoli běhati budou, hledajíce slova mého, však nenajdou.[53]) A skrz Jeremiáše ještě zuřivěji: Kdož by se nad tebou slitoval, Jeruzaléme? Kdož by tě litoval? Nebo opustil's mne, dí Hospo-

---

[44]) Mich. 1, 2. [45]) Amos 8, 8. [46]) V. Mojž. 32. [47]) Ezech. 33, 11. [48]) Mich. 6, 3—5. [49]) Žalm 81, 14—16. [50]) Jerem. 7, 13. 15. [51]) Ezech. 21, 13. [52]) Oze. 4, 1—9. [53]) Amos 8, 2. 9—12.

din, a protož aj já vztahuji ruku svou, abych tě zkazil; nebo sem ustal želeje.[54]) Aj již zkazím lid svůj, proto že se od cest svých neodvracejí. A byť i volal ke mně, neslituji se. Běda jim, když se odvrátím od nich.[55])

4. Ještě vystříhá věrně jako skrze Sofoniáše: Ohledejte sebe, ohledejte, ó národe nemilý! Prvé než uložení přijde, prvé než prchlivosť přijde, snad se ukryjete v den hněvu.[56]) A skrz Jeremiáše mnohem milejšími slovy: Usmysl sobě, ó Jeruzaléme! aby se od tebe neodloučila duše má, abych tě neobrátil v pustinu.[57]) Item: Navrať se, zpurná dcerko Izraelská, dí Hospodin, a neoboří se zuřivá tvář má na vás, nebo já dobrotivý jsem, aniž držím hněvu na věčnosť. Jen toliko poznej nepravosť svou.[58])

5. Naposledy pak, když ani prosby ani pohrůžky platné nejsou, mstí a tresce skutečně, jako neřád rajský trestal vyhnáním všech nás do bídy a lopoty, neřády prvního světa zaplavil potopou, Izraelské zpurné pohubil na poušti všecky, v zemi pak jejich několikrát prostopášnosť jejich zkrocoval válkami, hladem, morem; až je naposledy i s zemí jejich vyvrátil, ostatky toliko zanechav. A i ty do sedmdesátileté kázně do Babylona poslal, až by se naučily znáti, jak hořká věc jest opouštěti Hospodina a neostříhati bázně jeho. Potom, když opět nechtěli býti lidem jeho, dal je dokonce pohubiti a rozptýliti po všem světě. Na nepobožné pak a nesvorné své křesťany posílal nejprvé Nerony, Diokleciány, Maxencie, potom Machometa a Papeže a posledních teď časů Turka a Španiele. Jakož i nynějšího našeho pohubení nic nepřivolalo, jediné hříchové naší, kteréž jsme všickni, jedni zjevnou rozpustilostí, druzí falešnou pokrytostí provodili, všickni pravím, nižší i vyšší, světští i duchovní, všickni sme byli porušili cesty, jsouce živi příkladem světa a nenávisti větší proti sobě než ti, kteří ven z církve sou, provodíce. Protož roznítili jsme horlivosť boží, že se hněval, hrozil, naposledy pak s námi podle spravedlivých svých

---

[54]) Jerem. 15, 5—7. [55]) Oze. 9, 12. [56]) Sofon. 2, 1—3. [57]) Jerem. 6, 8. [58]) Jerem. 3, 12. 13.

osvědčování a pohrůžek, na něž jsme nedbali, dokud jsme nepocítili, naložil. Naložil, pravím, s námi podle hněvu svého, tak že s Jeremiášem dosti oplakati nemůžeme potření dcerky lidu svého, protože nepřátelé naši učiněni byli hlavou nad námi, odpůrcům našim dobře se zvedlo. Padali jsme od ruky nepřátel a nebyl, kdo by retoval, protivníci dívajíce se posmívali se pádu našemu. Jho jako tuze spletené houžve dal byl Bůh na hrdlo naše, řetěz ocelivý nás stížil.[59]) Krmil nás hořkostí a napájel pelynkem.[60]) Tvář hněvivá Hospodinova rozptýlila nás byla, ukrutníkům v moc dal nás, kteříž ani kněží nešanovali, ani starcům milosti nečinili, kteříž kroky naše šlakovali, že jsme po ulicích svých choditi nemohli, nýbrž i po horách stíhali nás i na poušti zálohy strojili.[61]) Dědictví naše bylo obráceno cizím, zboží naše přišla v moc cizozemcům. Sirotci sme byli v domích svých, vodu svou za peníze sme píti musili a chléb svůj kupovati, nýbrž na hrdle snášeli sme protivenství, pracovali sme, lekali sme se, utíkali sme jako jeleni a neměli žádného oddechnutí. Otroci panovali nad námi a nebyl, kdo by vytrhl z ruky jejich. Ženám i pannám násilí činili, knížata naše zmordována, mládence naše k žernovu (za nástroje tyranství svého) brali, a pacholata naše k nošení dříví (k napomáhání modlářství). Všecka radosť naše byla přestala, plesání naše v kvílení nám obráceno bylo, chrámy naše obrátili v pustinu, a naplnivše řvaním křiků svých, poškvrnili všech stánků Boha živého v zemi, tak že sme znamení svých neviděli a proroků neslýchali. A již říkali nepřátelé naši: Vyhubme je napořád.[62]) A protož veliké jest milosrdenství Hospodinovo, že jsme dokonce nevyhynuli; nepřestávají zajisté slitování jeho, ale nová jsou každého jitra.[63])

Protož již, ó Hospodine, obratiž nás k sobě, a budemeť obráceni! Obnov dny naše, jakž byli za starodávna. Nebo zdaliž všelijak zavržeš nás a hněvati se budeš na nás tak velice? [64])

---

[59]) Pláč Jerem. 1, 5. 7. 14. [60]) Pláč Jerem. 3, 15. [61]) Pláč Jerem. 4, 18. 19. [62]) Pláč Jerem. 5. [63]) Pláč Jerem. 3, 22. [64]) Pláč Jerem. 5, 21. 22.

KAPITOLA SEDMÁ.

Co lid boží po potrestání svém činiti má.

Pro jaký cíl Pán Bůh tak zuřivě někdy s lidem svým zachází, vyjevil se v tom skrze proroka, kdež, osvědčiv hrůzu svou lidu svému, že s nimi jako lev lítý zajde, rozsápá a rozmece všecko, zatím dokládá: Odejdu však na místo své zase, až mi se vinni dají a hledati budou tváři mé. Nebo v úzkosti své hledati mne budou, řkouce: Poďte, navraťme se k Hospodinu, nebo on uchvátil a zhojí vás, ubil a uvíže rány vaše tak, abychom znajíce Hospodina hojněji jej poznávati se snažovali.[65] A že tak bývalo, Izaiáš svědčí: v úzkosti, prý, své hledávali tebe, Hospodine, vylévali prosby, když na ně trestání tvé docházelo.[66] Avšak než k tomu kdy přišlo, aby se tak lid boží ku pokání vzchopil,*) nalézáme, že se obyčejně prvé divně kroutili a vinuli, až pak ostatkové mocí vždy dohnáni.

Předně zajisté obyčej mají zlehčovati sobě pohrůžky a nevěřiti jim; by se jim jakkoli pomsty předpovídaly, troštují se vždy, že tak zle nebude. Tak Izraelští, co jim kdy Bůh hrozil, všecko za nic měli, tak že Bůh naříkal, že se nechtěli užasnouti, že přece rozkoš provodí a se troštují řečmi lživými.[67] Zatím viděli, že se pomsty vždy blíží; tu jednak se omlouvali, že tak mnoho nezavinili, aby tuze nějak trestáni byli, jednak se těch i jiných prostředků chytají, jak by to, co se jim na krk valí, s sebe sstřásti mohli. Tak Izraelští, když Nabuchodonozor táhl, opravovali zdi, valy, bašty, mustrovali lid, dělali konfederací, shledávali pomoc, na Boha pak, aby hněv jeho krotili, nevzpomenuli. O čemž Bůh dí: Aj, jak se chytali lsti, aby se nenavrátili![68] A skrz Izaiáše jim obšírně osvědčuje, že to rad a pomocí shledávání daremné jest, že by lépe bylo utišiti se a obrátiti se k Bohu, jakož ovšem daremné bývá. Nebo když Pán trestati chce, kdo odvrátí ruku jeho? Což když sami znamenají, tu někteří pryč utíkávají (jako Jeruzalémští do

[65]) Oze. 6, 1. 3. [66]) Izai. 26, 16. *) ruk. schopil. [67]) Jerem. 7. [68]) Jerem. 8, 5.

Egypta, aby medle utekli, jiní u nepřátel milosti hledají a pro připochlebení se i modlářstvím se zprzňují (jako mnozí za času Machabejských), ale tím obojím jen hněv množí a, aby se mnohem zuřivěji až do vyhubení mečem svým po nich shánčl, příčinu dávají. Praví zajisté Bůh: Poněvadž přičínějí hřích k hříchu, všickni na nic přijdou. A tak bývá obyčejně, že takové veřejné pomsty boží nepřestávají dříve, leč až opravdově hněvu božího pocítí. O čemž skrze Zachariáše dí: Stane se, dí Hospodin, v této zemi, že dvě částky vyhlazeny budou z ní a zemrou, a třetí zanechána bude: a i tu třetí uvedu do ohně, a přeženu je, jako se přehání stříbro, a zprubuji je, jako se prubuje zlato; i bude každý z těch vzývati jméno mé, a já vyslyším jej; řeknu: Lid můj jest; a oni dí: Hospodin jest Bůh můj.[69])

Ta tehdy částka lidu, kteráž pomsty boží přečekala, povinna jest:

1. Vinnu se dávati Bohu a odprošovati hněv jeho. Jakž Jeremiáš ostatky poučoval: Proč by sobě, prý, stýskal člověk živý nad kázní za hříchy své? Zpytujme raději a ohledejme cest našich, a navraťme se až k Hospodinu. Pozdvihujme srdcí i rukou svých k Bohu silnému anebo říkejme: Myť sme se zpronevěřili a zpurní byli, protož on nás potrestal.[70]) Daniel pak těmito slovy: Tobě, ó Pane, přísluší spravedlnosť, nám pak zahanbení tváři, i otcům našim, nebo jsme hřešili proti tobě, Pánu Bohu svému, neposlouchajíce hlasu tvého a služebníků tvých proroků, protož's na nás uvedl toto zlé veliké.[71]) A Jeremiáš opět: Aj, navracíme se k tobě, Hospodine, proto že ty jsi Bůh náš, ohavnosti naše sžíraly práci otců našich; a my ležíme v hanbě své, a pohanění naše přikrývá nás, že sme hřešili, my i otcové naši.[72])

2. Napravovati skutečně. Jakž u Jeremiáše lid boží mluví: Když mne obrátíš, Hospodine, budu činiti pokání, a když mne k srozumění bude poslouženo, udeřím se v bedro.[73])

---

[69]) Zach. 13. 8. 9. [70]) Pláč Jerem. 3, 39 sld. [71]) Dan. 9, 7—11. [72]) Jerem. 3, 22—25. [73]) Jerem. 31, 19.

A Izaiáš praví, že každý z pozůstavených na Sionu (totiž po přijetí té kázně) svatý slouti bude.[74]) A Sofoniáš: že ostatkové nebudou činiti nepravosti, ani lsti.[75]) A tak musí býti proměna v dobré, aby místo dřevních hříchů a ohavností svatosť se skvěla při ostatcích. Byl by se lid boží poškvrnil modlářstvím neb bludy nějakými, mají, odvrhnouce to, v čisté poctě horlivě se obnoviti; pakli hříchy a rozpustilostmi, přestanouce toho pobožnosť svatou začíti; pakli nesvornostmi, svornosť a lásku mezi sebou vzdělati. Summou, mají (jakž Pán Bůh mluví) znovu sobě zvorati ouhor a nasíti spravedlnosti a milosrdenství,[76]) to jest: Bohu i sobě vespolek znovu se svatě zavázati a v tom stále trvati.

A takť činívali předešlí svatí. Noé, z potopy vychvácen byv a nového světa dočekav, jak jen z korábu vykročil, hned oltář postavil a s velikou vděčností Bohu oběti obětoval.[77]) Jákob, když ho Bůh v zdraví z země cizí (kamž před vražedlníkem Ezau utekl byl) navrátil, učinil podle slibu svého, vzdělal oltář a reformoval celý dům svůj, tak že všickni bohy cizí (to jest modly a jiné pověry) odvrci museli, a on to zakopal pod dubem, a museli se očistiti a nové roucho obléci a slíbiti, že upřímně sloužiti budou Bohu svému.[78]) Mojžíš s lidem svým, když se z ruky Faraonovy vysvobozené a jej vraha svého zatopeného spatřili, zpívali Bohu píseň novou, v kteréž tím vděčnosť slibují, že, prý, Hospodinu vzdělají stánek.[79])

Titéž Izraelští synové, když z veliké tesklivé pouště vynikše na roviny zaslíbené své země vyšli, obnovili se v smlouvě boží všickni, a cokoli na poušti byli po let čtyřiceti zameškali, tu všecko napravili, obřízku a velikou noc slavíce.[80])

Samuel, když Bůh z ruky Filistinských lid svůj vysvobodil a archa boží jim byla navrácena, svolav lid sloužil jim ku pokání a způsobil to, aby se všickni roztoužili po Hospodinu a obrátili se srdcem celým a vyházeli modly, a on

[74]) Izai. 4. 3. [75]) Sof. 3, 13. [76]) Oze. 10, 12. [77]) I. Mojž. 8, 20. [78]) I. Mojž 35. [79]) II. Mojž. 15. [80]) Joz. 5.

chodě po zemi vizitoval a řád vzdělával po všech místech.[81])

David, když mu Bůh odpočinutí dal ode všech nepřátel jeho, obrátil srdce své k tomu, aby vzdělal chrám boží a v řád uvedl kněží, levíty a všecku boží službu.[82])

Aza, král Judský, když Bůh za jeho času pokoj dal, přiložil mysl, aby činil, což se líbí Hospodinu. Protož zbořil oltář Bohů cizích a výsosti a ztroskotal obrazy jejich a posekal háje jejich a přikázal Judovi, aby hledali Hospodina, Boha otců svých, a ostříhali zákona a přikázaní jeho. I stalo se, že se všecken lid zavázal, aby hledali Boha otců svých z celého srdce a ze vší duše své; a kdobykoli nehledal Hospodina Boha Izraelského, aby byl usmrcen, buď malý neb veliký, buď muž neb žena; i přisáhli Hospodinu.[83])

Jozafat podobně, když mu Bůh dal, že se zmocnil v království svém, nabyv k cestám Hospodinovým srdce udatného, kazil a plenil modlářství v zemi a rozeslal všudy po městech knížata svá s kněžími a levíty, aby z zákona Páně lid vyučoval.[84])

Ezechiáš na místě bezbožného Achaza dostav se na království, svolal nejprv kněží a levíty a napomínal jich, aby obnovili v svatosti sebe i dům boží, a připomenuv předešlé neřády, řekl: Synové moji! nebluďtež již, vás zajisté vyvolil Hospodin, abyšte stojíce před ním byli služebníci jeho.[85]) Potom, rozepsav patenty, napomínal všeho lidu ku pokání z ostatku Izraelského desatera pokolení, když byli znikli ruky krále Assyrského. I dal Bůh všemu lidu srdce jedno, že se shromáždili do Jeruzaléma shromáždění velmi veliké a drželi slavnosť Hospodinu s velikým veselím, a kněží dali požehnání lidu, i vyslyšán jest hlas jejich, a přišla modlitba jejich k příbytku svatosti Hospodinovy v nebe.[86]) A všecken lid vyšedše bořili oltáře a modly (i měděného hada od Mojžíše vzdělaného ztroskotali, proto že byl poškvrněný modlářstvím).[87]) A Ezechiáš, spořádav kněží a aby

[81]) I. Sam. 7, 8. [82]) II. Sam. 7. [83]) II. Paral. 15. [84]) II. Paral. 19. [85]) II. Paral. 29, 11. [86]) II. Paral. 30, 27. [87]) II. Král. 18, 4.

ochotnější byli v zákoně Hospodinově, zřídil jim vychování na díle z svých královských důchodů, na díle z poddaných svých.[88])

Manasses král, když ho Bůh z jeho zajetí domů navrátil, vyznal, že sám Hospodin jest Bohem, a protož vymetal bohy cizí a rytiny a oltáře modlářské, a opraviv oltář Hospodinův, obétoval na něm díkčinění a přikázal Judským, aby všickni sloužili Bohu.[89])

Ezdráš a Nehemiáš po vrácení se z Babylonského zajetí co činili, v předmluvě jest ukázáno.

Matatiáš po vítězství nad nepřátely a opanování vlasti co činil, píše se v knihách Machabejských, že vůkol táhna bořil oltáře a obřezovati dal dítky neobřezané a schvaloval lidem zákon boží, žádaje, aby se o něj horlivě příkladem předešlých svatých zasazovali.

Judas Machabejský a Šimon, bratr jeho, v čas vítězství svých, kamkoli přišli, bořili oltáře a obrazy; i oltáře v chrámě Hospodinově proto, že ho byli pohané obětmi svými poškvrnili, poradíce se o to, společně vybořili a jiný čistý vzdělali.

Když Bůh nové církvi své po Kristu z těžkých persekucí (kteréž přes tři sta let trvaly) pomohl a císařství Konstantinovi, křesťanskému pánu, dáno bylo, Konstantin nejen vzděláváním všudy chrámů a poct božích vděčnosť svou pronášel, ale i koncilium svolav, jakož roztržitosti strany víry vyzdvihl, tak i privátní duchovních osob jedněch proti druhým záští a nevole zastavil, a to, jakž církevní historie svědčí, tak, že poručiv, aby stížnosti a žaloby, co kdo do koho má, psané obsáhli, když jemu je oddali, všecky u přítomnosti všech do ohně uvrhl, ta slova přidav, že nesluší, aby duchovní lidé nešváry své před jinými odkrývati měli, protož aby napotom bratří byli a žádný žádnému nic předešlého nevzpomínal.

---

[88]) II. Paral. 31. [89]) II. Paral. 33, 13—16.

KAPITOLA OSMÁ.

Že kdykoli se církev napravuje, Pán Bůh, v tom maje zalíbení, novým požehnáním žehná.

To kdykoli se děje a pobožní po trestání opravdově sebe i jiné v pokání a řádu dobrém obnovují, Pán Bůh má zvláštní zalíbení, tak že novým požehnáním žehná lidu svému. Nebo tak slíbil: Navraťte se ke mně, a navrátím se k vám![90]) s tváří libou laskavě přijmu vás. Hledajíce naleznete mne; když mne hledati budete celým srdcem, slituji se nad příbytky vašimi a vzdělám vás, a bude od vás pocházeti díkčinění a hlas veselících se; nebo vás rozmnožím a shromáždění vaše utvrzeno bude přede mnou jako prvé.[91]) Kteří se pohrnou k dobrotě Hospodinově s obilím a vínem a s olejem a s plodem skotů a bravů, těch duše podobná bude zahradě svlažené, a nebudou se rmoutiti více. Nebo obrátím kvílení jich v radosť a potěším jich po zármutku jejich. Rozvlažím i duši kněží tukem, a lid můj dobroty mé nasytí se, dí Hospodin.[92]) A opět: Jak sem jim zlé učinil pro hříchy jejich, tak jim dobře učiním, když se mne báti budou. A budu je milovati tak dobrovolně, a budu Izraelovi jako rosa, zkvetne jako lilium, a vpustí hluboce kořeny své, a rozloží ratolesti.[93]) Nebo toť mi bude k jménu, k radosti, k chvále a k zvelebení mezi národy.

Vizme i příklady: Noélovu po potopě pobožnosť tak sobě velice zachutnal Pán Bůh, že se pro ni celému lidskému pokolení, nýbrž všemu stvoření novým slibem zavázal.

Jákob když pobožností obnovil dům svůj, oblíbil to Pán Bůh tak, že, ukázav se jemu, veliké jemu věci slíbil i nové jméno dal, aby Izrael sloul.

Samuel když lid obnovil, Bůh, jak tu horlivosť liboval, hned zázrakem velikým osvědčil, že na nepřátely jejich s nebe hřímal a je potíral.

David když sobě chrám Bohu vzdělati v úmysl vzal,

---

[90]) Zach. 1, 3. [91]) Jerem. 29, 13; 30, 18—20. [92]) Jerem. 31, 12—14. [93]) Oze. 14, 5—7.

Pán Bůh hned jako na poděkování Nátana proroka k němu poslav, za to jemu i všemu pronárodu jeho požehnání své pod věčnou pravdomluvností svou slíbil.

Azovi, Jozafatovi, Ezechiášovi Bůh horlivosť jejich hojným svým požehnáním, slávou a bohatstvím i vítězstvími nad nepřátely bohatě odměnil. Proti Azovi když táhl Zerach Mouřenín, tisíc tisíců ve vojště svém maje, Bůh je všecky před ním potřel.[94]) Proti Ezechiášovi pak když Senacherib s velikou mocí táhl, Pán Bůh anjelem svým je porážel.[95])

Machabejských horlivosť Bůh náramnými nad nepřátely vítězstvími korunoval, což z knih jejich známe.

Tolikéž Konstantinovi císaři jeho svatých prací požehnal, že víra křesťanská pod ním slavně vzkvetla.

A tak, krátce mluvě, co Azaf svědčí, pravé jest, že, kdykoli se lid hříšný navrací k Bohu svému, on dokazuje milosrdenství.[96]) A co Matatiáš k synům svým řekl, to se tuto říci může, že, přeběhne-li kdo myslí rodinu po rodině,[96a]) ukáže se, že všickni, kteříž posílíce se ujímali se o zákon a udatně sobě počínali při zákonu, skrze něj oslaveni byli.[97])

Naproti tomu, nenapraví-li se kdy lid boží po kázni, velice horlí Pán Bůh a znovu bíti hrozí, jako skrze Mojžíše pohroziv, že, nebudou-li ho poslouchati, ukrutné na ně nepřátely pošle; zatím dokládá, nenapraví-li se, že je sedmkrát více bíti bude, a pakli ani tak, tedy že ještě sedmkrát touže, a to opětujíc v té kapitole po čtyřikrát, že s nimi vždy prchlivěji zacházeti bude až do vyhlazení.[98]) Skrze Nahuma pak dí: Byť se lid můj pokojně byl měl, byli by toliko přemrštěni a tudíž by to bylo pominulo, a netrápil bych jich byl tak, jakž sem trápil.[99]) Protož skrze Jeremiáše ponaříkav, že je nedávno bil, že kázně jeho nepřijali, protož skrze Jeremiáše ještě je napomíná: Smysl sobě, Jeruzaléme, aby se neodloučila duše má od tebe.[100]) A když nechtěli, praví, že již vyleje prchlivosť svou a vyplení je dokonce;[101])

---

[94]) II. Paral. 14. [95]) II. Paral. 32. [96]) Žalm 78, 32—38. [96a]) V ruk.: Že přeběhne rodinu po rodině. [97]) I. Machab. 2, 61—64. [98]) III. Mojž. 26, 18 sld. [99]) Nahum 1, 12. [100]) Jerem. 6, 8. [101]) Jerem. 7, 20.

jakž se i stalo. (Viz také kap. 9, 7. 9. 11.) — Na tom tedy stojí, že ostatkové církve mají se k Bohu horlivě obraceti a padlý spůsob poct jeho mezi sebou napravovati.

KAPITOLA DEVÁTÁ.

Komu církve reformací náleží.

Když nad sebou ustanovíš krále, dí Bůh, a on dosedne na stolici království svého, ať má při sobě zákon tento a čte jej po všecky dny života svého, proto, aby se naučil báti Boha a ostříhal všech slov a ustanovení zákona tohoto.[102]) Z těch slov rozumíme, že vrchnosť k tomu Bůh ustanovil, aby stráž držela nad zákonem jeho a nade vším tím, co se vedle zákona díti má; zvláště poněvadž se těm též poroučí, když by kdo řádu církevnímu urputně poddán býti nechtěl, od vrchnosti aby na hrdle trestán byl. Jakož pak toho práva vždycky všecky pobožné vrchnosti užívaly, nad řádem církve nejen ruku držely, ale jej také, když potřebí bylo, napravovaly, a Bůh tomu žehnal, jakž Mojžíšův, Davidův, Šalomounův, Azův, Jozafatův, Ezechiášův, Joziášův, Judy Machabejského, Konstantinův, Theodoziův a jiných slavní a věčné paměti i následování hodní příkladové ukazují. Extraordinarie však (když pobožných vrchností, které by se toho ujímaly, není) služebníci církve sami to činívají, jako, když Kristus rozhorlil se, z chrámu svatokupce vymetal. Item apoštolé bez pomoci světského ramene církev Kristu obnovili. Téhož za času papežských temností patrný příklad v Frankrejchu na Albingenských (jinak Valdenských) a v Čechách na Bratřích, kteříž obojí samým řízením božím bez moci světské učení, život, řád, kázeň sobě napravili a do vůle boží toho užívali. Když zajisté ti, kteříž povinni sou, nekonají, co konati mají, snáze musí kamení volati, nežli aby neměl Bůh slaven býti a dílo jeho se konati. Modlám pak těm v božích věcech němým, hluchým, slepým, chromým bude běda! Vy pak mezi tím, křesťanské vrchnosti, ohlédněte se a rozpomeňte se, k čemu vás postavil Pán! Vzalť vám byl Antikrist z moci

[102]) V. Mojž. 17, 18. 19.

to, což vám Bůh v moc dal, církev a správu její, ale vzal mocí loupežnou a tyranskou. Vámť náleží, ujměte se jí zase! Nenáleží sic vám konati věcí svatých, aby vás Bůh nezbil jako Uzu, aneb malomocenstvím nezporážel jako Uziáše, ale náleží nařizovati, aby se podle zákona dálo všecko, jako nařizoval Mojžíš, David, Šalomoun, Jozafat, a budete požehnáni.

KAPITOLA DESÁTÁ.

Jak aneb podle jakého pravidla církev napravována býti má.

Jak pak a podle čeho církev zašlou napravovati, kde a od koho o to radu bráti? K zákonu a k svědectví volá Pán Bůh.[103]) Proč? Proto, že Hospodin jest soudce náš, Hospodin ustanovitel práv našich, Hospodin král náš, hledejte a čtěte v knihách Hospodinových, co ústa Páně přikázala. Tak činil Joziáš, že, zákona božího se doptav a, jak daleko tehdejší božích služeb spůsob od prvního božího nařízení ustoupil, vyrozuměv, podle zákona božího je napravil. Tak Ezdráš s Nehemiášem po svém z Babylona navrácení knihu zákona před sebe vzali, v uši všeho lidu ji čísti dali, a jak tam co našli, tak podle toho postupujíce služby církevní konali a spořádali. Kdež i toto u figuře se stalo, že, majíce zase vystavěti zkažený chrám, na gruntech starých jej založili pro ukázání, že, kdykoli ku porušení přijde církev a napravována býti má, podle prvních základů svých má býti napravována. A semť přináleží boží rozkaz: Vyptejte se na stezky staré, a jděte cestou dobrou, a naleznete odpočinutí.[104]) Tak Kristus, když chrám Jeruzalémský vyčišťoval nápisův, když neřád při stavu manželském napravoval, na první ustanovení se odvolával. Tak apoštolé, když reformací činili, obřízku, soboty a jakékoli ceremoný neb tak scestné smysly skládali, písmo vedli za základ, ačkoli, že z Ducha božího mluvili, víru a kredit měli. Konstancius císař, svolav na koncilium do Nicee biskupy, položil jim do-

[103]) Izai. 8, 20. [104]) Jerem. 6, 16.

prostřed Biblí, poroučeje i prose, aby tu za soudce a rozeznavatele svých rozepří měli. Jak by tehdy i nynější po těch antikristských nečistotách církve obnova státi se měla, k tomu ne mozek něčí náleží, než Biblí svatá a první skvetlé církve příklad. Což aby ex scriptura, scriptis patrum et conciliorum decretis šťastně vyhledané, moudře spořádané, vroucně oblíbené a prospěšně uvedeno býti mohlo, Bůh k tomu ducha těch, jimžto náleží, vzbuditi a nastrojiti rač pro slávu jména svého věčně požehnaného. Amen.

KAPITOLA JEDENÁCTÁ.

Že nyní církev reformací potřebuje.

Rádiť jsou Izraelští i s kněžími a levíty svými, když se navrátiti mají jedenkaždý do města svého a ujímati zase dědictví svá, ale neradi, když jim Ezdráš o složení neřádů mluví. A toť jest vždycky tak při nás lidech, že rádi jsme, když se Bůh v hněvu svém mění, sami pak abychom se v svých navyklostech měnili, do toho se nám nechce. Zůstáváme rádi tak, jakž jsme. Nejen zajisté zeťům Lotovým, když se s nimi, aby z Sodomy vyšli, mluví, zdá se, jakoby s nimi žertoval; nejen Izraelští na Mojžíše a Arona, že je z Egypta vyvésti chtějí, nesnadnosti vidouce naříkají; nejen se Ezechiášovým poslům, skrze něž Izraelských pokolení k obnovení smlouvy s Bohem volá, posmívají mnozí a utrhají; nejen, když skrze Jeremiáše a Malachiáše Pán Bůh volá: Navraťte se ke mně, a navrátím se k vám, říkají: V čem bychom se navrátili? Nehřešili jsme![105]) nejen Kristu a apoštolům církev obnovujícím židé odpírají, od Mojžíše a otcovských ustanovení pustiti nechtíce, nejen Laodicenské církve správce říká: Bohatý jsem, dosti mám, žádného nepotřebuji;[106]) ale dodnes jest, dodnes, ach nastojte, neduh ten církvi obyčejný, že, když se jim o pokání, o obnovení se v milosti boží, o odvržení podešlých pověr a bludů mluví, mnohým se naprosto zdá, jakoby to někdo s nimi žertoval,

---

[105]) Mal. 3, 7. [106]) Zjev. 3, 17.

jiní repcí, že se nepotřebné věci začínají, jiní všecko to lehkomyslně vysmívají a poslům božím, poslům pokoje útržky činí, jiní při sobě žádných neřádů, které by Bohu k slávě napraviti potřebí bylo, poznávati nechtějí, jiní, byť i viděli něco, od otcovských však zvyklostí ustupovati rozmysl mají, jiní naposledy těžce nesou, že někdo jiný více chce viděti než oni, protož navzdoru jim do ničeho jíti nechtí. Ale co o tom praví Pán Bůh? Aj, jak se přichytají lsti, aby se nenavrátili! Žádný neřekne: Co jsem to učinil? Každý jest obrácen k běhu svému, jako kůň, když prudce běží. Ješto čáp v povětří zná nařízené časy své, a hrdlička i jeřáb i vlašťovice šetří času navrácení svého, lid pak můj nezná. Jakž můžete říci: Moudří jsme a zákon Hospodinův máme? Aj, jistě nadarmo sobě brousí peří, nadarmo jsou v zákoně zběhlí; nebo poněvadž slovem Hospodinovým pohrdají (podle něho censury trpěti nechtíce), jakážto jest jejich moudrosť?[107]) A opět: Bys ty se pak sanitrem umyla a mnoho na sebe mýdla vypotřebovala, bys ty se zlatem obložila, poškvrna však tvá známa jest přede mnou. Jakž tehdy říkati můžeš: Nepoškvrnila sem se? Protož radím tobě (dí k tomu pyšnému Laodicenskému správci Kristus), abys sobě ode mne koupil zlata ohněm zprubovaného, abys bohatý byl, a roucho bílé, abys oblečen byl a neukazovala se hanba nahoty tvé; a oči své pomaž kollirium, abys viděl. Já, kteréž miluji, kárám a tresci; rozhorliž se tedy, čiň pokání.[108])

Viděliť jsme to i za našich časů v církvi, že žádný téměř na žádnou nápravu mysliti a mnozí, aby jí potřebí bylo, věřiti posavad nechtěli. Mnohých pobožných (řád, pokoje, lásku, pobožnosť společných obmýšlejících) rady, prosby, slzy nejinak než žertem, smíchem, útržkami, nýbrž k meči potržkami odbývány byly, až teď podle pohrůžky své s námi zašel Pán Bůh, že zmotanou, zmotanou, zmotanou učinil věc naši a rozplašil v hněvě svém pastýře i ovce. Co tehdy, zdali aspoň nyní rozumíme, že potřeba jest znovu zvorati ouhor a osíti novým semenem spravedlnosti a milosrdenství?

---

[107]) Jerem. 8. 5—9. [108]) Zjev. 3, 18. 19.

Ach potřeba jest, potřeba jest, neb [illegible], zdali by ty věci Bůh byl d[illegible] [illegible] [illegible] našimi přinucen nebyl? Zdali řve vůl neb osel, když má píci svou? dí Job.[109]) Nebylť by též ani tak řval Hospodin z Siona, až by se byli pohořili salašové pastýřů a vyschla pole nejvýbornější,[110]) kdyby byl viděl při nás to, což libuje duše jeho. Ale obrátil proti nám ruku svou proto, aby přepálil trůsky naše a odjal cín náš, a zatím aby obnovil soudce naše, jakž bývali z počátku, a rádce naše, jakž bývali za starodávna, a tak abychom zase slouli město svaté a věrné.[111]) Podobně mluví skrz Zachariáše: Bíti budu pastýře, a rozprchnou se ovce; avšak obrátím zase ruku k maličkým. Nebo když vyhlazeny budou dvě částky lidí, a ta třetí přehnána bude také skrze oheň, stane se, že mne vzývati budou, a já je přijmu za lid svůj.[112]) Přehnáni tehdy jsouce opravdově skrze oheň boží kázně, buďmež jako zlato přečištěné. Sic chtěli-li bychom přece říkati: V čem se navrátiti máme? přináleželo by k nám boží promluvení: Poněvadž se lid tento nenavrací k tomu, jenž jej bije, a Hospodina zástupů ještě nehledají, tou příčinou odetne již od Izraele hlavu i ocas, totiž pohubím je do ostatku.[113]) Neuvěříte-li mně, ó vrchnosti a kněží obzvláštně, že vám proměny a obnovy potřebí, pohleďte, co skrz Ezechiele Bůh mluví: Běda pastýřům, kteříž pasou sami sebe! Aj, já povstanu proti pastýřům těm a zastavím jim pasení stáda.[114]) Aj, zastavilť vám byl! Proč? Jediné pro nehodné pasení. Nebudete-li tehdy mysliti, abyšte lépe pásli, vzbudíte znovu proti sobě hněv jeho. Vy kněží, pohleďte do zákona! Proč Bůh pohybuje svícny církve (totiž služebníky jejími) z místa jejich? Uzříte, že proto: když pracujíce sic pro jméno boží, opouštějí však první lásku (totiž nedbale dělají dílo boží); též když stále v pokušení setrvavše a z nich vyšedše, trpí však ostatky učení Balámova modlářství a poškvrn. Nebo aj, hle i vaše svícny rozmetal byl Pán, protož mysliti vám potřebí, abyšte se navrátili k první lásce, z níž jste vypadli byli, a abyšte vyčistili všecky

[109]) Job 6, 5. [110]) Amos 1, 2. [111]) Izai. 1, 25. 26. [112]) Zach. 13, 7. 8. [113]) Izai. 9, 13. 14. [114]) Ezech. 34, 2. 10.

ostatky Balámových a antikristských nákvas, kteréž má v ohavnosti Pán. Pakli nebudete chtíti, přijde na vás znovu a bojovati s vámi bude mečem úst svých. Vás pak všecky vůbec takto Bůh přesvědčuje: Sejete mnoho a shromažďujete málo; jíte a nebýváte nasyceni; pijete a neuhašujete žízně; obláčíte se, a žádný se nemůže zahříti, a kdež sobě mzdu shromažďujete, shromažďujete ji do pytlíka děravého (totiž nemáte zniku při žádných věcech). A dokládá, proč to: proto, prý, že já vám to rozdmychuji. Proč pak rozdmychuje? Pro dům můj, dí Hospodin, že pustý jest.[115]) A hned za tím radí: Přiložte srdce k cestám mým![116]) A skrz Malachiáše: Zkuste mne v té věci, nezotvírám-li vám průduchů nebeských a nevyleji-li na vás požehnání, tak že neodoláte.[117])

A tak nás tehdy hrozná a zuřivá ta boží kázeň, v níž pojati sme, všecky ze spolku přesvědčuje, že jsme vystoupili z cest božích a zase k nim srdce přiložiti musíme.

KAPITOLA DVANÁCTÁ.

V čem a jak nyní církev reformací potřebuje.

Trůj neřád, kterýž se tytýž v církvi přibíhá, napřed v kapitole druhé jest ukázán v učení, v životu, v svornosti společné. Ve všem tom trém neřádů, Bohu odporných, i my jsme se dopouštěli, avšak rozdílně: v svornosti a v životu in defectu, v učení pak in excessu et in defectu hřešíce.

Předně zajisté, co se učení dotýče, když nám Bůh světlo evanjelium svého za předků na svícen vystavil, nezdrželi jsme se v mezech mírnosti, abychom totiž v tom blesku božím chodíce v střídmosti smýšleli tak, jakž komu Bůh udělil míru víry, ale dali sme se do rozličných vyhledávání subtilných methodů tradendae theologiae, do vystíhání a vysvětlování všelijakých subtilných (na nichž spasení nezáleží) otázek a do vyhledávání zase při každé otázce odporu pro et contra, též do vymýšlení nových subtilných

---

[115]) Aggeus 1, 6. 9. [116]) Aggeus 1, 7. [117]) Mal. 3, 10.

frasí, termínů a distinkcí, a tím sme sobě od prorocké a apoštolské sprostnosti odstoupili, theologiam verbosam, subtilem et lubricam učinili, tak že kdo nejvíce otázek vynášeti a jimi sem tam ohýbati a zatáčeti uměl, ten nejvíc sám sobě se líbil a u jiných jmín byl. Na to pak, jestli to svědomím lidským k jakému užitku, ohlédati se všickni zapomínali. Protož měla církev více umělých zákonníků, nežli k království božímu vyučených rozšafných učitelů, více blesku nežli světla, více umění a vědomí než svědomí; moc slova božího, kteréž mělo býti jako meč ostrý k pronikání duše i ducha[118]) a k ohýbání a jímání v poddanosť Kristu všeliké mysli,[119]) obrátila se v oratorské řečňování, v slibných moudrosti lidské řečech a ne v dokazování ducha a moci, a tak jsme se větrem pásli, jakž Bůh mluví.[120]) Tak mudrujíce kněží a jiné mudrovati učíce, opomíjeli podstatných artikulů, jejichž pravá známosť víry, lásky, naděje a tak spasení věčného gruntem jest, lidem pilně v mysl vkládati i sami na ně mysliti, jako jsou o stvoření: proč Bůh, člověka učiniv, tak vyvýšil a tak divnými dobrodiními osýpá. Item o vykoupení: proč jsme vyplaceni krví boží, a jak nám zásluha Kristova v účastnosť vchází. Též o předivném Krista hlavy s námi spojení. Item o posvěcení: co jest nový rod, jak se každodenně skrze přebývajícího v nás Ducha svatého konati musí, a jaký při tom boj jest těla s duší, a jak duch vítěziti musí, a tomu podobné. Kdo byl ze všech křesťanů, kdož tak k cvičení se v křesťanství svém zavazován byl? Nýbrž kdo o těch věcech co pověděti uměl, pořídcí, co ospravedlnění jest, co víra ospravedlňující, co a na čem naděje spasení záleží, znali, nýbrž mnozí víry své o Trojici svaté, o Kristově osobě, zásluze, o svátostech vyznati neuměli. Ba nadto nejedni víry obecné křesťanské, přikázaní božích a modlitby Páně vyříkati neuměli, málo se naprosto od těch, kteří slova božího nikdy neslýchají, dělíce. I čím to? Tím, že jich kazatelové pro veliké své při subtilných otázkách práce kdy učiti neměli, ani kdy k lidu, umí-li

---

[118]) Žid. 4, 12. [119]) II. Korint. 10, 5. [120]) Oze. 12, 1.

kdo co či neumí, přihlédati. Opační jistě (jest) moudrosť kacířstva vyvraceti a víry neučiti, scestné smysly od lidí odháněti a pravých v ně neuvoditi; co nemají věřiti, to do nich násilně cpáti, a co věřiti mají, nikdy srozumitedlně, aby s prospěchem duší bylo, nepředkládati. Toť jistě byly ty plevy, seno, strniště, kteréž se na dobrý základ evanjelium svatého stavěly, an při tom na zlato, stříbro, drahé kamení[121]) artikulů podstatných zapomínáno. To ti vysokých rozumů mistři, kteříž, cíle chybujíce, k nové mluvnosti se uchylují a, chtíce býti učitelé zákona, nevědí sami, co mluví a čeho zastávají, posluchačův pak prázdných, jakž Bůh mluví, nechávají.

Tak činíce, theologové zapomínali sebe i jiných k pravé vnitřní pobožnosti vésti, opustili všudy téměř (ač třeba-li téměř říkati) svatou kázeň, tu sůl církve, za čímž i bázeň a ostýchání se jedněch druhých mizelo a rozpustilosti jedny za druhými se vluzovaly, tak že potom naposledy my, kteříž jsme se věrou od jiných rozdílní (a lepší) býti zdáli a chlubili, životem se od nich nic nedělili. V jhu bezbožnosti s těmi, kterýmž Bůh podobného poznání nedal, zároveň táhneme, tak že, což ani jmenováno býti nemělo mezi námi (jakž sluší na svaté), to se svobodněji ode všech vůbec než mezi Turky a pohany páchalo, smilstva, nečistoty, obžerství, nestřídmosť, lakomství, loupeže a všelicí neřádové bez míry a počtu ve všech stavích.

Z obojího pak toho, to jest, že sobě při věcech víry jedni nad druhé cosi osobovali, a mezi tím každý za svými těla libostmi šel, i šly ty i jiné roztržky a tahání, co mezi duchovními i světskými. Nebo kde mnoho moudrosti, tu mnoho hněvu, a kdo rozmnožuje umění, rozmnožuje bolesť, dí Šalomoun,[122]) a svatý Pavel: že umění nadýmá[123]) (nadýmání pak pýchu přináší, neustupnosť a různice) a že ovoce těla jest nepřátelství, svárové, nenávisti, hněvové, dráždění, různice, sekty, závisti.[124]) A toť jest bylo mezi námi; vyhynula byla a ustydla láska, byli jsme jedni druhým v očích

---

[121]) I. Korint. 3, 12. [122]) Eccles. 1, 18. [123]) I. Korint. 8, 1. [124]) Galat. 5, 20.

jako trní a jako bodláčí, sebe vzdělával každý a jiného kazil, tupil, sočil, proklínal, vybojovával, tak dobře celé obce a jednoty proti sobě rozdvojené, jako i podrostající všudy factiones, až i osobná jedněch proti druhým zášti.

Z čehož ze všeho patrné, že napotom ve všem tom trojím reformací potřebí, ač chceme-li Boha již nehněvati:

V učení, abychom, od zbytečných subtilností pustíce, sprostněji podle slova božího věřiti se učili, kněží pak aby pilněji lid křesťanský při jejich spasení osvěcovali.

V životu pak, abychom, od bezbožných navyklostí upustíce, pilněji svatých ctností (každý na místě svém) ostříhali.

V svornosti, abychom, trhání zanechajíce, jedním ramenem (jakž prorok mluví) Pánu Bohu věrně sloužili.

Obrať nás, Hospodine, k sobě, a budeme obráceni; obnov dny naše, jakž byli za starodávna, a nezamítej nás![125])

KAPITOLA TŘINÁCTÁ.

Že nejpředněji všechněm nám reformací v životě potřebí.

Cokoli stálé vzděláno býti má, musí grunt první a pevně položený býti, jakž u sv. Matouše Kristus učí,[126]) sic, by to se pilněji a krásněji stavělo, jestliže bez dobrého základu, daremné bude, proto že stálého nic nebude. A tak i svaté toto dílo, o němž mluvíme, obnovení církve, má-li něco potěšeného býti, dobrý základ musí míti. Ten bude, jestliže obnovu od života začneme, čehož se nejprve dokáže, a potom k tomu s boží pomocí cesta ukáže.

1. A předně rozum sám to ukazuje, že, proč Pán Bůh lid svůj bije, v tom nejvíc a nejpředněji napravovati potřebí. Projdeme-li pak všecka Písma, najdeme, že Pán Bůh proti lidu svému pro omylné scestné při zákonu smysly, ani také pro nějaké roztržky nikdá tak nehorlí, jako pro bezbožnosť života, chlípnosti, nečistoty, obžerství, pýchu, lakomství, lichvy, loupeže, falše a podvody všelijaké, rušení sobot, lehkomyslnosť v přísahách a jiné rozpustilosti. Plná

---

[125]) Pláč Jerem. 5, 21. [126]) Mat. 7, 24 sld.

jsou psaní prorocká osvědčování takových, že boží oči sou čisté, že se nemohou dívati na takové věci, že nad národem takovým nemůž než mstíti duše jeho, že bezbožnostmi roznícený oheň prchlivosti jeho nemůž než hořeti až do nejhlubšího pekla. Protož tehdy co nejnebezpečnějšího a božím očím nejodpornějšího při nás jest, to se napřed pryč vzíti musí, aby nemoc ne povrchně, než z kořena hojena byla.

2. Cokoli my lidé činíme, nevzdělává-li toho spolu s námi Hospodin, daremná práce jest, jakž žalm 122. osvědčuje. Nevzdělává pak Hospodin též lidu toho, kterýž miluje? Nemiluje pak též ty, kdož se dobrovolně k němu s pokáním života navracují? Těm slibuje, že vzděláni budou, a dílo rukou jich že bude požehnané; nekajícím pak praví: Stavějte vy a já budu bořiti! item: Nebudete-li činiti pokání, všickni zahynete.[127]) Protož naprosto jest potřebí, abychom se všickni napořád ujistili milosti boží, což jinak býti nemůž, než aby polepšil jeden každý cest svých.

3. Tak radí Bůh sám a pořádek ten ukazuje, aby se nejprv hříšníci umyli a očistili, přestali zle činiti a učili se dobře činiti, a za tím jim teprv o obnovení soudců a rádců (to jest církevního i politického řádu) mluví.

4. Tak činili svatí reformatorové, že od obnovy života začínali: Noé, Jákob, Samuel, Ezechiáš, jakž v kapitole 7. ukázáno; a Izraelští po navrácení svém z Babylona řekli: Po všech těchto věcech, kteréž přišly na nás pro zlé skutky naše a pro veliké provinění naše, poněvadž ty, Bože náš, netresceš nás podle nepravostí našich, ale dal's nám vysvobození: opět-liž bychom měli rušiti přikázaní tvá a přízniti se s národy ohavnými? Zdali by se opět nehněval na nás zuřivě, až by i vyhladil nás? [128]) Protož když Ezdráš a Nehemiáš lichvy zapovídali a vyzdvihovali, dověrně tomu obcoval všecken lid.

5. Tak i tím spůsobem slibuje Pán Bůh požehnání své církvi, a jinak nic: vyrazí se, prý, jako jitřní záře světlo tvé a zdraví tvé rychle zkvetne; předcházeti tě bude za-

---

[127]) Luk. 13, 3. [128]) Ezdr. 9, 13. 14.

jisté spravedlnost tvá (to jest pokání tvé, nebo o tom tam před tím mluví) a sláva Hospodinova zběře tě, jestliže však vyvržeš z prostředku sebe jho a přestaneš vztahovati prstů a mluviti nepravosti: i budeš jako zahrada.[129]) A opět u Zachariáše: Jakož jsem byl myslil zle učiniti vám, když jste mne hněvali, tak, obrátě se, myslím dobře učiniti Jeruzalému; nebojtež se! Toto pak jest, což činiti budete: Mluvte pravdu jeden každý s bližním svým, pravý a pokojný soud vynášejte.[130]) A v žalmu: Jistě žeť Bůh pokoj mluví k lidu svému a svatým svým, však aby se nenavracovali k bláznovství.[131])

6. Naproti tomu nenapravujícím se hrozí, že je i s jejich obětmi a zevnitřními snažnostmi zavře. Co, prý, říkati budete, vyproštěni sme, abyšte opět páchali nepravosti a nešlechetnosti?[132]) Zdali kradouce, mordujíce a cizoložíce a křivě přisahajíce předce choditi a postavovati se budete přede mnou?[133]) Neskládejte naděje v slovích lživých říkajíce: Chrám Hospodinův! Ale jestliže všelijak napravíte cest svých, tehdy spůsobím, abyšte bydlili v zemi této.[134]) Jaká pak to a na čem života obnova bude, Bůh o tom takto nařizuje: Odvraťte se jeden každý od cesty své zlé a polepšte jeden každý cest svých. Boží, pravím, rozkaz a pěkné naučení toto jest; nebo ptal-li by se kdo: v čem pak napraviti máme? odpovídá Bůh, že rozdílně, proto že každý vlastní svou nějakou cestu má rozdílnou od cest božích: tento nestřídmosť, onen nečistotu, jiný lakomství, jiný pýchu, jiný zlosť a hněvivosť, jiný ukrutnosť a tyranství. Protož boží rada jest: Ohledejte cest svých, totiž zpytuj každý sebe sám, čím's hřešil proti Bohu, a zatím polepšte cest svých, to jest naprav jeden každý v tom, v čemž se znáš. Přestaňte zle činiti a učte se dobře činiti, a jakž Sirach dí: na které kdo cestě prv padl, na tu nechoď víc.[134a]) To bude nejlepší pokání všech veřejné; v čem obzvláštně vrchnostem, v čem kněžím, v čem jiným napravovati potřebí, níže po kapitolách to se obšírněji oznámí.

[129]) Izai. 58, 8. 9. 11. [130]) Zachar. 8, 14—16. [131]) Žalm 85, 9. [132]) Jerem. 7, 10. [133]) Jerem. 7, 9. 10. [134]) Jerem. 7, 4. 5. 7. [134a]) Sir. 32, 25.

Poněvadž pak někteří obzvláštní hříchové v naší vlasti před těmito časy škodlivě se byly rozmohly, v těch napraviti potřebí bude, jako v lakomství, v kteréž přemnozí pohříženi byli, jen dům k domu a rolí k rolí připojujíce, jakoby sami bydleti chtěli v zemi; ale snad vám již těsno nebude, když nás Bůh dva díly snad vyhubil, ostatní můžete svorní býti a každý rád Pánu Bohu a bližním sloužiti. Zatím v pýše, v nádhernosti rozličných veliký byl excess, protož přestati; či opět se vaditi budete o sedání, stání, chození, a kdo, a jak, a kde seděti má? Opět i dcery Jeruzalémské choditi budete s vytaženým krkem a v nástrahách svých? Zdaž vám jich větším dílem nezodjímal a vás nezobnažoval Hospodin? Co sobě zase nástroje marnosti shledávati aneb, pozůstalo-li jich, co znovu jimi Boha drážditi chcete? Nestřídmosť také přílišná byla předně v pokrmích, zbytečná skvostnosť a hojnosť, zvláště při tabulích panských a rytířských míry tomu nebylo, a každý pán i rytíř po knížetsku neb královsku, a někdy i měšťan po pansku dosti chudý strojiti dal, a tak se s boháčem na každý den hodovalo skvostně, an mezitím chudí poddaní neb jiní hladem nuzeli. Tím-liž neměl rozdrážděn býti Bůh? Nebo jsme takovým zlým darů božích užíváním jiné národy daleko byli převýšili a připovídku z sebe udělali, že luxus perdidit Bohemos. Protož uleviti čas jest. Lid pak obecný, nenásledoval-li jest vyšších v skvostnosti, následoval hovadským obžerstvím a opilstvím, tak že, jakž Bůh tam naříkal někdy, plní stolové bývali vývratků a nečistot,[135]) kde jen jaké hody, veselí, posedění a shledání bylo. Čas jest, čas přestati drážditi Boha a začíti darů božích s pobožnou šetrností užívati. Nad to mimo jiné národy větší jakás neživosť k božímu slovu u nás se spatřovala, řídké, nehorlivé k němu se scházení, ovšem skutečné slova božího ostříhání špatné bylo; vypřáhli byli všickni téměř z jha Kristova a zapřáhli jho světa a teď v tomto božím dopuštění jho Antikristovo rozpustilostmi všelikými. Protož potřebí jho světa a Anti-

---

[135]) Izai. 28, 8.

prostřed Biblí, poroučeje i prose, aby tu za soudce a rozeznavatele svých rozepří měli. Jak by tehdy i nynější po těch antikristských nečistotách církve obnova státi se měla, k tomu ne mozek něčí náleží, než Biblí svatá a první skvetlé církve příklad. Což aby ex scriptura, scriptis patrum et conciliorum decretis šťastně vyhledané, moudře spořádané, vroucně oblíbené a prospěšně uvedeno býti mohlo, Bůh k tomu ducha těch, jimžto náleží, vzbuditi a nastrojiti rač pro slávu jména svého věčně požehnaného. Amen.

KAPITOLA JEDENÁCTÁ.

Že nyní církev reformaci potřebuje.

Rádiť jsou Izraelští i s kněžími a levíty svými, když se navrátiti mají jedenkaždý do města svého a ujímati zase dědictví svá, ale neradi, když jim Ezdráš o složení neřádů mluví. A toť jest vždycky tak při nás lidech, že rádi jsme, když se Bůh v hněvu svém mění, sami pak abychom se v svých navyklostech měnili, do toho se nám nechce. Zůstáváme rádi tak, jakž jsme. Nejen zajisté zeťům Lotovým, když se s nimi, aby z Sodomy vyšli, mluví, zdá se, jakoby s nimi žertoval; nejen Izraelští na Mojžíše a Arona, že je z Egypta vyvésti chtějí, nesnadnosti vidouce naříkají; nejen se Ezechiášovým poslům, skrze něž Izraelských pokolení k obnovení smlouvy s Bohem volá, posmívají mnozí a utrhají; nejen, když skrze Jeremiáše a Malachiáše Pán Bůh volá: Navraťte se ke mně, a navrátím se k vám, říkají: V čem bychom se navrátili? Nehřešili jsme![105]) nejen Kristu a apoštolům církev obnovujícím židé odpírají, od Mojžíše a otcovských ustanovení pustiti nechtíce, nejen Laodicenské církve správce říká: Bohatý jsem, dosti mám, žádného nepotřebuji;[106]) ale dodnes jest, dodnes, ach nastojte, neduh ten církvi obyčejný, že, když se jim o pokání, o obnovení se v milosti boží, o odvržení podešlých pověr a bludů mluví, mnohým se naprosto zdá, jakoby to někdo s nimi žertoval,

---

[105]) Mal. 3, 7. [106]) Zjev. 3, 17.

jiní repcí, že se nepotřebné věci začínají, jiní všecko to lehkomyslně vysmívají a poslům božím, poslům pokoje útržky činí, jiní při sobě žádných neřádů, které by Bohu k slávě napraviti potřebí bylo, poznávati nechtějí, jiní, byť i viděli něco, od otcovských však zvyklostí ustupovati rozmysl mají, jiní naposledy těžce nesou, že někdo jiný více chce viděti než oni, protož navzdoru jim do ničeho jíti nechtí. Ale co o tom praví Pán Bůh? Aj, jak se přichytají lsti, aby se nenavrátili! Žádný neřekne: Co jsem to učinil? Každý jest obrácen k běhu svému, jako kůň, když prudce běží. Ješto čáp v povětří zná nařízené časy své, a hrdlička i jeřáb i vlašťovice šetří času navrácení svého, lid pak můj nezná. Jakž můžete říci: Moudří jsme a zákon Hospodinův máme? Aj, jistě nadarmo sobě brousí peří, nadarmo jsou v zákoně zběhlí; nebo poněvadž slovem Hospodinovým pohrdají (podle něho censury trpěti nechtíce), jakážto jest jejich moudrost?[107]) A opět: Bys ty se pak sanitrem umyla a mnoho na sebe mýdla vypotřebovala, bys ty se zlatem obložila, poškvrna však tvá známa jest přede mnou. Jakž tehdy říkati můžeš: Nepoškvrnila sem se? Protož radím tobě (dí k tomu pyšnému Laodicenskému správci Kristus), abys sobě ode mne koupil zlata ohněm zprubovaného, abys bohatý byl, a roucho bílé, abys oblečen byl a neukazovala se hanba nahoty tvé; a oči své pomaž kollirium, abys viděl. Já, kteréž miluji, kárám a tresci; rozhorliž se tedy, čiň pokání.[108])

Viděliť jsme to i za našich časů v církvi, že žádný téměř na žádnou nápravu mysliti a mnozí, aby jí potřebí bylo, věřiti posavad nechtěli. Mnohých pobožných (řád, pokoje, lásku, pobožnosť společných obmýšlejících) rady, prosby, slzy nejinak než žertem, smíchem, útržkami, nýbrž k meči potržkami odbývány byly, až teď podle pohrůžky své s námi zašel Pán Bůh, že zmotanou, zmotanou, zmotanou učinil věc naši a rozplašil v hněvě svém pastýře i ovce. Co tehdy, zdali aspoň nyní rozumíme, že potřeba jest znovu zvorati ouhor a osíti novým semenem spravedlnosti a milosrdenství?

---

[107]) Jerem. 8. 5—9. [108]) Zjev. 3, 18. 19.

Ach potřeba jest, potřeba jistě, nebo předně, zdali by ty věci Bůh byl dopustil, kdyby neřády našimi přinucen nebyl? Zdali řve vůl neb osel, když má píci svou? dí Job.[109]) Nebylť by tehdy tak řval Hospodin z Siona, až by se byli pobořili salašové pastýřů a vyschla pole nejvýbornější,[110]) kdyby byl viděl při nás to, což libuje duše jeho. Ale obrátil proti nám ruku svou proto, aby přepálil trůsky naše a odjal cín náš, a zatím aby obnovil soudce naše, jakž bývali z počátku, a rádce naše, jakž bývali za starodávna, a tak abychom zase slouli město svaté a věrné.[111]) Podobně mluví skrz Zachariáše: Bíti budu pastýře, a rozprchnou se ovce; avšak obrátím zase ruku k maličkým. Nebo když vyhlazeny budou dvě částky lidí, a ta třetí přehnána bude také skrze oheň, stane se, že mne vzývati budou, a já je přijmu za lid svůj.[112]) Přehnáni tehdy jsouce opravdově skrze oheň boží kázně, buďmež jako zlato přečištěné. Sic chtěli-li bychom přece říkati: V čem se navrátiti máme? přináleželo by k nám boží promluvení: Poněvadž se lid tento nenavrací k tomu, jenž jej bije, a Hospodina zástupů ještě nehledají, tou příčinou odetne již od Izraele hlavu i ocas, totiž pohubím je do ostatku.[113]) Neuvěříte-li mně, ó vrchnosti a kněží obzvláštně, že vám proměny a obnovy potřebí, pohleďte, co skrz Ezechiele Bůh mluví: Běda pastýřům, kteříž pasou sami sebe! Aj, já povstanu proti pastýřům těm a zastavím jim pasení stáda.[114]) Aj, zastavilť vám byl! Proč? Jediné pro nehodné pasení. Nebudete-li tehdy mysliti, abyšte lépe pásli, vzbudíte znovu proti sobě hněv jeho. Vy kněží, pohleďte do zákona! Proč Bůh pohybuje svícny církve (totiž služebníky jejími) z místa jejich? Uzříte, že proto: když pracujíce sic pro jméno boží, opouštějí však první lásku (totiž nedbale dělají dílo boží); též když stále v pokušení setrvavše a z nich vyšedše, trpí však ostatky učení Balámova modlářství a poškvrn. Nebo aj, hle i vaše svícny rozmetal byl Pán, protož mysliti vám potřebí, abyšte se navrátili k první lásce, z níž jste vypadli byli, a abyšte vyčistili všecky

[109]) Job 6, 5. [110]) Amos 1, 2. [111]) Izai. 1, 25. 26. [112]) Zach. 13, 7. 8. [113]) Izai. 9, 13. 14. [114]) Ezech. 34, 2. 10.

ostatky Balámových a antikristských nákvas, kteréž má v ohavnosti Pán. Pakli nebudete chtíti, přijde na vás znovu a bojovati s vámi bude mečem úst svých. Vás pak všecky vůbec takto Bůh přesvědčuje: Sejete mnoho a shromažďujete málo; jíte a nebýváte nasyceni; pijete a neuhašujete žízně; obláčíte se, a žádný se nemůže zahříti, a kdež sobě mzdu shromažďujete, shromažďujete ji do pytlíka děravého (totiž nemáte zniku při žádných věcech). A dokládá, proč to: proto, prý, že já vám to rozdmychuji. Proč pak rozdmychuje? Pro dům můj, dí Hospodin, že pustý jest.[115]) A hned za tím radí: Přiložte srdce k cestám mým![116]) A skrz Malachiáše: Zkuste mne v té věci, nezotvírám-li vám průduchů nebeských a nevyleji-li na vás požehnání, tak že neodoláte.[117])

A tak nás tehdy hrozná a zuřivá ta boží kázeň, v níž pojati sme, všecky ze spolku přesvědčuje, že jsme vystoupili z cest božích a zase k nim srdce přiložiti musíme.

KAPITOLA DVANÁCTÁ.

V čem a jak nyní církev reformací potřebuje.

Trůj neřád, kterýž se tytýž v církvi přibíhá, napřed v kapitole druhé jest ukázán v učení, v životu, v svornosti společné. Ve všem tom trém neřádů, Bohu odporných, i my jsme se dopouštěli, avšak rozdílně: v svornosti a v životu in defectu, v učení pak in excessu et in defectu hřešíce.

Předně zajisté, co se učení dotýče, když nám Bůh světlo evanjelium svého za předků na svícen vystavil, nezdrželi jsme se v mezech mírnosti, abychom totiž v tom blesku božím chodíce v střídmosti smýšleli tak, jakž komu Bůh udělil míru víry, ale dali sme se do rozličných vyhledávání subtilných methodů tradendae theologiae, do vystíhání a vysvětlování všelijakých subtilných (na nichž spasení nezáleží) otázek a do vyhledávání zase při každé otázce odporu pro et contra, též do vymýšlení nových subtilných

---

[115]) Aggeus 1, 6. 9. [116]) Aggeus 1, 7. [117]) Mal. 3, 10.

chodě po zemi vizitoval a řád vzdělával po všech místech.[81])

David, když mu Bůh odpočinutí dal ode všech nepřátel jeho, obrátil srdce své k tomu, aby vzdělal chrám boží a v řád uvedl kněží, levíty a všecku boží službu.[82])

Aza, král Judský, když Bůh za jeho času pokoj dal, přiložil mysl, aby činil, což se líbí Hospodinu. Protož zbořil oltář Bohů cizích a výsosti a ztroskotal obrazy jejich a posekal háje jejich a přikázal Judovi, aby hledali Hospodina, Boha otců svých, a ostříhali zákona a přikázaní jeho. I stalo se, že se všecken lid zavázal, aby hledali Boha otců svých z celého srdce a ze vší duše své; a kdobykoli nehledal Hospodina Boha Izraelského, aby byl usmrcen, buď malý neb veliký, buď muž neb žena; i přisáhli Hospodinu.[83])

Jozafat podobně, když mu Bůh dal, že se zmocnil v království svém, nabyv k cestám Hospodinovým srdce udatného, kazil a plenil modlářství v zemi a rozeslal všudy po městech knížata svá s kněžími a levíty, aby z zákona Páně lid vyučoval.[84])

Ezechiáš na místě bezbožného Achaza dostav se na království, svolal nejprv kněží a levíty a napomínal jich, aby obnovili v svatosti sebe i dům boží, a připomenuv předešlé neřády, řekl: Synové moji! nebluďtež již, vás zajisté vyvolil Hospodin, abyšte stojíce před ním byli služebníci jeho.[85]) Potom, rozepsav patenty, napomínal všeho lidu ku pokání z ostatku Izraelského desatera pokolení, když byli znikli ruky krále Assyrského. I dal Bůh všemu lidu srdce jedno, že se shromáždili do Jeruzaléma shromáždění velmi veliké a drželi slavnosť Hospodinu s velikým veselím, a kněží dali požehnání lidu, i vyslyšán jest hlas jejich, a přišla modlitba jejich k příbytku svatosti Hospodinovy v nebe.[86]) A všecken lid vyšedše bořili oltáře a modly (i měděného hada od Mojžíše vzdělaného ztroskotali, proto že byl poškvrněný modlářstvím).[87]) A Ezechiáš, spořádav kněží a aby

---

[81]) I. Sam. 7, 3. [82]) II. Sam. 7. [83]) II. Paral. 15. [84]) II. Paral. 19. [85]) II. Paral. 29, 11. [86]) II. Paral. 30, 27. [87]) II. Král. 18, 4.

ochotnější byli v zákoně Hospodinově, zřídil jim vychování na díle z svých královských důchodů, na díle z poddaných svých.[88])

Manasses král, když ho Bůh z jeho zajetí domů navrátil, vyznal, že sám Hospodin jest Bohem, a protož vymetal bohy cizí a rytiny a oltáře modlářské, a opraviv oltář Hospodinův, obétoval na něm díkčinění a přikázal Judským, aby všickni sloužili Bohu.[89])

Ezdráš a Nehemiáš po vrácení se z Babylonského zajetí co činili, v předmluvě jest ukázáno.

Matatiáš po vítězství nad nepřátely a opanování vlasti co činil, píše se v knihách Machabejských, že vůkol táhna bořil oltáře a obřezovati dal dítky neobřezané a schvaloval lidem zákon boží, žádaje, aby se o něj horlivě příkladem předešlých svatých zasazovali.

Judas Machabejský a Šimon, bratr jeho, v čas vítězství svých, kamkoli přišli, bořili oltáře a obrazy; i oltáře v chrámě Hospodinově proto, že ho byli pohané obětmi svými poškvrnili, poradíce se o to, společně vybořili a jiný čistý vzdělali.

Když Bůh nové církvi své po Kristu z těžkých persekucí (kteréž přes tři sta let trvaly) pomohl a císařství Konstantinovi, křesťanskému pánu, dáno bylo, Konstantin nejen vzděláváním všudy chrámů a poct božích vděčnosť svou pronášel, ale i koncilium svolav, jakož roztržitosti strany víry vyzdvihl, tak i privátní duchovních osob jedněch proti druhým záští a nevole zastavil, a to, jakž církevní historie svědčí, tak, že poručiv, aby stížnosti a žaloby, co kdo do koho má, psané obsáhli, když jemu je oddali, všecky u přítomnosti všech do ohně uvrhl, ta slova přidav, že nesluší, aby duchovní lidé nešváry své před jinými odkrývati měli, protož aby napotom bratří byli a žádný žádnému nic předešlého nevzpomínal.

---

[88]) II. Paral. 31. [89]) II. Paral. 33, 13—16.

KAPITOLA OSMÁ.

Že kdykoli se církev napravuje, Pán Bůh, v tom maje zalíbení, novým požehnáním žehná.

To kdykoli se děje a pobožní po trestání opravdově sebe i jiné v pokání a řádu dobrém obnovují, Pán Bůh má zvláštní zalíbení, tak že novým požehnáním žehná lidu svému. Nebo tak slíbil: Navraťte se ke mně, a navrátím se k vám![90]) s tváří libou laskavě přijmu vás. Hledajíce naleznete mne; když mne hledati budete celým srdcem, slituji se nad příbytky vašimi a vzdělám vás, a bude od vás pocházeti díkčinění a hlas veselících se; nebo vás rozmnožím a shromáždění vaše utvrzeno bude přede mnou jako prvé.[91]) Kteří se pohrnou k dobrotě Hospodinově s obilím a vínem a s olejem a s plodem skotů a bravů, těch duše podobná bude zahradě svlažené, a nebudou se rmoutiti více. Nebo obrátím kvílení jich v radosť a potěším jich po zármutku jejich. Rozvlažím i duši kněží tukem, a lid můj dobroty mé nasytí se, dí Hospodin.[92]) A opět: Jak sem jim zlé učinil pro hříchy jejich, tak jim dobře učiním, když se mne báti budou. A budu je milovati tak dobrovolně, a budu Izraelovi jako rosa, zkvetne jako lilium, a vpustí hluboce kořeny své, a rozloží ratolesti.[93]) Nebo toť mi bude k jménu, k radosti, k chvále a k zvelebení mezi národy.

Vizme i příklady: Noélovu po potopě pobožnosť tak sobě velice zachutnal Pán Bůh, že se pro ni celému lidskému pokolení, nýbrž všemu stvoření novým slibem zavázal.

Jákob když pobožností obnovil dům svůj, oblíbil to Pán Bůh tak, že, ukázav se jemu, veliké jemu věci slíbil i nové jméno dal, aby Izrael sloul.

Samuel když lid obnovil, Bůh, jak tu horlivosť liboval, hned zázrakem velikým osvědčil, že na nepřátely jejich s nebe hřímal a je potíral.

David když sobě chrám Bohu vzdělati v úmysl vzal,

---

[90]) Zach. 1, 3. [91]) Jerem. 29, 13; 30, 18—20. [92]) Jerem. 31, 12—14. [93]) Oze. 14, 5—7.

Pán Bůh hned jako na poděkování Nátana proroka k němu poslav, za to jemu i všemu pronárodu jeho požehnání své pod věčnou pravdomluvností svou slíbil.

Azovi, Jozafatovi, Ezechiášovi Bůh horlivosť jejich hojným svým požehnáním, slávou a bohatstvím i vítězstvími nad nepřátely bohatě odměnil. Proti Azovi když táhl Zerach Mouřenín, tisíc tisíců ve vojště svém maje, Bůh je všecky před ním potřel.[94]) Proti Ezechiášovi pak když Senacherib s velikou mocí táhl, Pán Bůh anjelem svým je porážel.[95])

Machabejských horlivosť Bůh náramnými nad nepřátely vítězstvími korunoval, což z knih jejich známo.

Tolikéž Konstantinovi císaři jeho svatých prací požehnal, že víra křesťanská pod ním slavně vzkvetla.

A tak, krátce mluvě, co Azaf svědčí, pravé jest, že, kdykoli se lid hříšný navrací k Bohu svému, on dokazuje milosrdenství.[96]) A co Matatiáš k synům svým řekl, to se tuto říci může, že, přeběhne-li kdo myslí rodinu po rodině,[96a]) ukáže se, že všickni, kteříž posílíce se ujímali se o zákon a udatně sobě počínali při zákonu, skrze něj oslaveni byli.[97])

Naproti tomu, nenapraví-li se kdy lid boží po kázni, velice horlí Pán Bůh a znovu bíti hrozí, jako skrze Mojžíše pohroziv, že, nebudou-li ho poslouchati, ukrutné na ně nepřátely pošle; zatím dokládá, nenapraví-li se, že je sedmkrát více bíti bude, a pakli ani tak, tedy že ještě sedmkrát touže, a to opětujíc v té kapitole po čtyřikrát, že s nimi vždy prchlivěji zacházeti bude až do vyhlazení.[98]) Skrze Nahuma pak dí: Byť se lid můj pokojně byl měl, byli by toliko přemrštěni a tudíž by to bylo pominulo, a netrápil bych jich byl tak, jakž sem trápil.[99]) Protož skrze Jeremiáše ponaříkav, že je nedávno bil, že kázně jeho nepřijali, protož skrze Jeremiáše ještě je napomíná: Smysl sobě, Jeruzaléme, aby se neodloučila duše má od tebe.[100]) A když nechtěli, praví, že již vyleje prchlivosť svou a vyplení je dokonce;[101])

---

[94]) II. Paral. 14. [95]) II. Paral. 32. [96]) Žalm 78, 32—38. [96a]) V ruk.: Že přeběhne rodinu po rodině. [97]) I. Machab. 2, 61—64. [98]) III. Mojž. 26, 18 sld. [99]) Nahum 1, 12. [100]) Jerem. 6, 8. [101]) Jerem. 7, 20.

jakž se i stalo. (Viz také kap. 3. 7. 9. 11.) — Na tom tedy stojí, že ostatkové církve mají se k Bohu horlivě obraceti a padlý spůsob [illegible] jeho mezi sebou napravovati.

KAPITOLA DEVÁTÁ.

Komu církve reformací náleží.

Když nad sebou ustanovíš krále, dí Bůh, a on dosedne na stolici království svého, ať má při sobě zákon tento a čte jej po všecky dny života svého, proto, aby se naučil báti Boha a ostříhal všech slov a ustanovení zákona tohoto.[102]) Z těch slov rozumíme, že vrchnost k tomu Bůh ustanovil, aby stráž držela nad zákonem jeho a nade vším tím, co se vedle zákona díti má; zvláště poněvadž se těm též poroučí, když by kdo řádu církevnímu urputně poddán býti nechtěl, od vrchnosti aby na hrdle trestán byl. Jakož pak toho práva vždycky všecky pobožné vrchnosti užívaly, nad řádem církve nejen ruku držely, ale jej také, když potřebí bylo, napravovaly, a Bůh tomu žehnal, jakž Mojžíšův, Davidův, Šalomounův, Azův, Jozafatův, Ezechiášův, Joziášův, Judy Machabejského, Konstantinův, Theodoziův a jiných slavní a věčné paměti i následování hodní příkladové ukazují. Extraordinarie však (když pobožných vrchností, které by se toho ujímaly, není) služebníci církve sami to činívají, jako, když Kristus rozhorlil se, z chrámu svatokupce vymetal. Item apoštolé bez pomoci světského ramene církev Kristu obnovili. Téhož za času papežských temností patrný příklad v Frankrejchu na Albingenských (jinak Valdenských) a v Čechách na Bratřích, kteříž obojí samým řízením božím bez moci světské učení, život, řád, kázeň sobě napravili a do vůle boží toho užívali. Když zajisté ti, kteříž povinni sou, nekonají, co konati mají, snáze musí kamení volati, nežli aby neměl Bůh slaven býti a dílo jeho se konati. Modlám pak těm v božích věcech němým, hluchým, slepým, chromým bude běda! Vy pak mezi tím, křesťanské vrchnosti, ohlédněte se a rozpomeňte se, k čemu vás postavil Pán! Vzalť vám byl Antikrist z moci

[102]) V. Mojž. 17, 18. 19.

to, což vám Bůh v moc dal, církev a správu její, ale vzal mocí loupežnou a tyranskou. Vámť náleží, ujměte se jí zase! Nenáleží sic vám konati věcí svatých, aby vás Bůh nezbil jako Uzu, aneb malomocenstvím nezporážel jako Uziáše, ale náleží nařizovati, aby se podle zákona dálo všecko, jako nařizoval Mojžíš, David, Šalomoun, Jozafat, a budete požehnáni.

KAPITOLA DESÁTÁ.

Jak aneb podle jakého pravidla církev napravována býti má.

Jak pak a podle čeho církev zašlou napravovati, kde a od koho o to radu bráti? K zákonu a k svědectví volá Pán Bůh.[103]) Proč? Proto, že Hospodin jest soudce náš, Hospodin ustanovitel práv našich, Hospodin král náš, hledejte a čtěte v knihách Hospodinových, co ústa Páně přikázala. Tak činil Joziáš, že, zákona božího se doptav a, jak daleko tehdejší božích služeb spůsob od prvního božího nařízení ustoupil, vyrozuměv, podle zákona božího je napravil. Tak Ezdráš s Nehemiášem po svém z Babylona navrácení knihu zákona před sebe vzali, v uši všeho lidu ji čísti dali, a jak tam co našli, tak podle toho postupujíce služby církevní konali a spořádali. Kdež i toto u figuře se stalo, že, majíce zase vystavěti zkažený chrám, na gruntech starých jej založili pro ukázání, že, kdykoli ku porušení přijde církev a napravována býti má, podle prvních základů svých má býti napravována. A semť přináleží boží rozkaz: Vyptejte se na stezky staré, a jděte cestou dobrou, a naleznete odpočinutí.[104]) Tak Kristus, když chrám Jeruzalémský vyčišťoval nápisův, když neřád při stavu manželském napravoval, na první ustanovení se odvolával. Tak apoštolé, když reformací činili, obřízku, soboty a jakékoli ceremoný neb tak scestné smysly skládali, písmo vedli za základ, ačkoli, že z Ducha božího mluvili, víru a kredit měli. Konstancius císař, svolav na koncilium do Nicee biskupy, položil jim do-

---

[103]) Izai. 8, 20. [104]) Jerem. 6, 16.

prostřed Biblí, poroučeje i prose, aby tu za soudce a rozeznavatele svých rozepří měli. Jak by tehdy i nynější po těch antikristských nečistotách církve obnova státi se měla, k tomu ne mozek něčí náleží, než Biblí svatá a první skvetlé církve příklad. Což aby ex scriptura, scriptis patrum et conciliorum decretis šťastně vyhledané, moudře spořádané, vroucně oblíbené a prospěšně uvedeno býti mohlo, Bůh k tomu ducha těch, jimžto náleží, vzbuditi a nastrojiti rač pro slávu jména svého věčně požehnaného. Amen.

KAPITOLA JEDENÁCTÁ.

Že nyní církev reformací potřebuje.

Rádiť jsou Izraelští i s kněžími a levíty svými, když se navrátiti mají jedenkaždý do města svého a ujímati zase dědictví svá, ale neradi, když jim Ezdráš o složení neřádů mluví. A toť jest vždycky tak při nás lidech, že rádi jsme, když se Bůh v hněvu svém mění, sami pak abychom se v svých navyklostech měnili, do toho se nám nechce. Zůstáváme rádi tak, jakž jsme. Nejen zajisté zeťům Lotovým, když se s nimi, aby z Sodomy vyšli, mluví, zdá se, jakoby s nimi žertoval; nejen Izraelští na Mojžíše a Arona, že je z Egypta vyvésti chtějí, nesnadnosti vidouce naříkají; nejen se Ezechiášovým poslům, skrze něž Izraelských pokolení k obnovení smlouvy s Bohem volá, posmívají mnozí a utrhají; nejen, když skrze Jeremiáše a Malachiáše Pán Bůh volá: Navraťte se ke mně, a navrátím se k vám, říkají: V čem bychom se navrátili? Nehřešili jsme![105]) nejen Kristu a apoštolům církev obnovujícím židé odpírají, od Mojžíše a otcovských ustanovení pustiti nechtíce, nejen Laodicenské církve správce říká: Bohatý jsem, dosti mám, žádného nepotřebuji;[106]) ale dodnes jest, dodnes, ach nastojte, neduh ten církvi obyčejný, že, když se jim o pokání, o obnovení se v milosti boží, o odvržení podešlých pověr a bludů mluví, mnohým se naprosto zdá, jakoby to někdo s nimi žertoval,

---

[105]) Mal. 3, 7. [106]) Zjev. 3, 17.

jiní repcí, že se nepotřebné věci začínají, jiní všecko to lehkomyslně vysmívají a poslům božím, poslům pokoje útržky činí, jiní při sobě žádných neřádů, které by Bohu k slávě napraviti potřebí bylo, poznávati nechtějí, jiní, byť i viděli něco, od otcovských však zvyklostí ustupovati rozmysl mají, jiní naposledy těžce nesou, že někdo jiný více chce viděti než oni, protož navzdoru jim do ničeho jíti nechtí. Ale co o tom praví Pán Bůh? Aj, jak se přichytají lsti, aby se nenavrátili! Žádný neřekne: Co jsem to učinil? Každý jest obrácen k běhu svému, jako kůň, když prudce běží. Ješto čáp v povětří zná nařízené časy své, a hrdlička i jeřáb i vlašťovice šetří času navrácení svého, lid pak můj nezná. Jakž můžete říci: Moudří jsme a zákon Hospodinův máme? Aj, jistě nadarmo sobě brousí peří, nadarmo jsou v zákoně zběhlí; nebo poněvadž slovem Hospodinovým pohrdají (podle něho censury trpěti nechtíce), jakážto jest jejich moudrosť?[107]) A opět: Bys ty se pak sanitrem umyla a mnoho na sebe mýdla vypotřebovala, bys ty se zlatem obložila, poškvrna však tvá známa jest přede mnou. Jakž tehdy říkati můžeš: Nepoškvrnila sem se? Protož radím tobě (dí k tomu pyšnému Laodicenskému správci Kristus), abys sobě ode mne koupil zlata ohněm zprubovaného, abys bohatý byl, a roucho bílé, abys oblečen byl a neukazovala se hanba nahoty tvé; a oči své pomaž kollirium, abys viděl. Já, kteréž miluji, kárám a tresci; rozhorliž se tedy, čiň pokání.[108])

Viděliť jsme to i za našich časů v církvi, že žádný téměř na žádnou nápravu mysliti a mnozí, aby jí potřebí bylo, věřiti posavad nechtěli. Mnohých pobožných (řád, pokoje, lásku, pobožnosť společných obmýšlejících) rady, prosby, slzy nejinak než žertem, smíchem, útržkami, nýbrž k meči potržkami odbývány byly, až teď podle pohrůžky své s námi zašel Pán Bůh, že zmotanou, zmotanou, zmotanou učinil věc naši a rozplašil v hněvě svém pastýře i ovce. Co tehdy, zdali aspoň nyní rozumíme, že potřeba jest znovu zvorati oulior a osíti novým semenem spravedlnosti a milosrdenství?

---

[107]) Jerem. 8. 5—9. [108]) Zjev. 3, 18. 19.

[illegible] zdali by ty [illegible] přinucen nebyl? Zdali [illegible] dí Job.[109]) Ne-[illegible] až by se byli [illegible] nejvýbornější,[110]) [illegible] duše jeho. Ale [illegible] trůsky naše a [illegible] naše, jakž bývali z [illegible] za starodávna, a tak [illegible] zase [illegible] svaté a věrné.[111]) Podobně mluví skrz Zachariáše: [illegible] pastýře, a rozprchnou se ovce; avšak obrátím zase ruku k maličkým. Nebo když vyhlazeny budou dvě částky [illegible], a ta třetí přehnána bude také skrze oheň, stane se, že mne vzývati budou, a já je přijmu za lid svůj.[112]) Přehnáni tehdy jsouce opravdově skrze oheň boží kázně, buďmež jako zlato přečištěné. Sic chtěli-li bychom přece říkati: V čem se navrátiti máme? přináleželo by k nám boží promluvení: Poněvadž se lid tento nenavrací k tomu, jenž jej bije, a Hospodina zástupů ještě nehledají, tou příčinou odetne již od Izraele hlavu i ocas, totiž pohubím je do ostatku.[113]) Neuvěříte-li mně, ó vrchnosti a kněží obzvláštné, že vám proměny a obnovy potřebí, pohleďte, co skrz Ezechiele Bůh mluví: Běda pastýřům, kteříž pasou sami sebe! Aj, já povstanu proti pastýřům těm a zastavím jim pasení stáda.[114]) Aj, zastavilť vám byl! Proč? Jediné pro nehodné pasení. Nebudete-li tehdy mysliti, abyšte lépe pásli, vzbudíte znovu proti sobě hněv jeho. Vy kněží, pohleďte do zákona! Proč Bůh pohybuje svícny církve (totiž služebníky jejími) z místa jejich? Uzříte, že proto: když pracujíce sic pro jméno boží, opouštějí však první lásku (totiž nedbale dělají dílo boží); též když stále v pokušení setrvavše a z nich vyšedše, trpí však ostatky učení Balámova modlářství a poškvrn. Nebo aj, hle i vaše svícny rozmetal byl Pán, protož mysliti vám potřebí, abyšte se navrátili k první lásce, z níž jste vypadli byli, a abyšte vyčistili všecky

[109]) Job 6, 5. [110]) Amos 1, 2. [111]) Izai. 1, 25. 26. [112]) Zach. 13, 7. 8. [113]) Izai. 9, 13. 14. [114]) Ezech. 34, 2. 10.

ostatky Balámových a antikristských nákvas, kteréž má v ohavnosti Pán. Pakli nebudete chtíti, přijde na vás znovu a bojovati s vámi bude mečem úst svých. Vás pak všecky vůbec takto Bůh přesvědčuje: Sejete mnoho a shromažďujete málo; jíte a nebýváte nasyceni; pijete a neuhašujete žízně; oblačíte se, a žádný se nemůže zahříti, a kdež sobě mzdu shromažďujete, shromažďujete ji do pytlíka děravého (totiž nemáte zniku při žádných věcech). A dokládá, proč to: proto, prý, že já vám to rozdmychuji. Proč pak rozdmychuje? Pro dům můj, dí Hospodin, že pustý jest.[115]) A hned za tím radí: Přiložte srdce k cestám mým![116]) A skrz Malachiáše: Zkuste mne v té věci, nezotvírám-li vám průduchů nebeských a nevyleji-li na vás požehnání, tak že neodoláte.[117])

A tak nás tehdy hrozná a zuřivá ta boží kázeň, v níž pojati sme, všecky ze spolku přesvědčuje, že jsme vystoupili z cest božích a zase k nim srdce přiložiti musíme.

KAPITOLA DVANÁCTÁ.

V čem a jak nyní církev reformací potřebuje.

Trůj neřád, kterýž se tytýž v církvi přibíhá, napřed v kapitole druhé jest ukázán v učení, v životu, v svornosti společné. Ve všem tom trém neřádů, Bohu odporných, i my jsme se dopouštěli, avšak rozdílně: v svornosti a v životu in defectu, v učení pak in excessu et in defectu hřešíce.

Předně zajisté, co se učení dotýče, když nám Bůh světlo evanjelium svého za předků na svícen vystavil, nezdrželi jsme se v mezech mírnosti, abychom totiž v tom blesku božím chodíce v střídmosti smýšleli tak, jakž komu Bůh udělil míru víry, ale dali sme se do rozličných vyhledávání subtilných methodů tradendae theologiae, do vystíhání a vysvětlování všelijakých subtilných (na nichž spasení nezáleží) otázek a do vyhledávání zase při každé otázce odporu pro et contra, též do vymýšlení nových subtilných

[115]) Aggeus 1, 6. 9. [116]) Aggeus 1, 7. [117]) Mal. 3, 10.

frasí, termínů a distinkcí, a tím sme sobě od prorocké a apoštolské sprostnosti odstoupili, theologiam verbosam, subtilem et lubricam učinili, tak že kdo nejvíce otázek vynášeti a jimi sem tam ohýbati a zatáčeti uměl, ten nejvíc sám sobě se líbil a u jiných jmín byl. Na to pak, jestli to svědomím lidským k jakému užitku, ohlédati se všickni zapomínali. Protož měla církev více umělých zákonníků, nežli k království božímu vyučených rozšafných učitelů, více blesku nežli světla, více umění a vědomí než svědomí; moc slova božího, kteréž mělo býti jako meč ostrý k pronikání duše i ducha[118]) a k ohýbání a jímání v poddanosť Kristu všeliké mysli,[119]) obrátila se v oratorské řečňování, v slibných moudrosti lidské řečech a ne v dokazování ducha a moci, a tak jsme se větrem pásli, jakž Bůh mluví.[120]) Tak mudrujíce kněží a jiné mudrovati učíce, opomíjeli podstatných artikulů, jejichž pravá známosť víry, lásky, naděje a tak spasení věčného gruntem jest, lidem pilně v mysl vkládati i sami na ně mysliti, jako jsou o stvoření: proč Bůh, člověka učiniv, tak vyvýšil a tak divnými dobrodiními osýpá. Item o vykoupení: proč jsme vyplaceni krví boží, a jak nám zásluha Kristova v účastnosť vchází. Též o předivném Krista hlavy s námi spojení. Item o posvěcení: co jest nový rod, jak se každodenně skrze přebývajícího v nás Ducha svatého konati musí, a jaký při tom boj jest těla s duší, a jak duch vítěziti musí, a tomu podobné. Kdo byl ze všech křesťanů, kdož tak k cvičení se v křesťanství svém zavazován byl? Nýbrž kdo o těch věcech co pověděti uměl, pořídcí, co ospravedlnění jest, co víra ospravedlňující, co a na čem naděje spasení záleží, znali, nýbrž mnozí víry své o Trojici svaté, o Kristově osobě, zásluze, o svátostech vyznati neuměli. Ba nadto nejedni víry obecné křesťanské, přikázaní božích a modlitby Páně vyříkati neuměli, málo se naprosto od těch, kteří slova božího nikdy neslýchají, dělíce. I čím to? Tím, že jich kazatelové pro veliké své při subtilných otázkách práce kdy učiti neměli, ani kdy k lidu, umí-li

[118]) Žid. 4, 12. [119]) II. Korint. 10, 5. [120]) Oze. 12, 1.

kdo co či neumí, přihlédati. Opační jistě (jest) moudrosť kacířstva vyvraceti a víry neučiti, scestné smysly od lidí odháněti a pravých v ně neuvoditi; co nemají věřiti, to do nich násilně cpáti, a co věřiti mají, nikdy srozumitedlně, aby s prospěchem duší bylo, nepředkládati. Toť jistě byly ty plevy, seno, strniště, kteréž se na dobrý základ evanjelium svatého stavěly, an při tom na zlato, stříbro, drahé kamení[121]) artikulů podstatných zapomínáno. To ti vysokých rozumů mistři, kteříž, cíle chybujíce, k nové mluvnosti se uchylují a, chtíce býti učitelé zákona, nevědí sami, co mluví a čeho zastávají, posluchačův pak prázdných, jakž Bůh mluví, nechávají.

Tak číníce, theologové zapomínali sebe i jiných k pravé vnitřní pobožnosti vésti, opustili všudy téměř (ač třeba-li téměř říkati) svatou kázeň, tu sůl církve, za čímž i bázeň a ostýchání se jeděch druhých mizelo a rozpustilosti jedny za druhými se vluzovaly, tak že potom naposledy my, kteříž jsme se věrou od jiných rozdílní (a lepší) býti zdáli a chlubili, životem se od nich nic nedělili. V jhu bezbožnosti s těmi, kterýmž Bůh podobného poznání nedal, zároveň táhneme, tak že, což ani jmenováno býti nemělo mezi námi (jakž sluší na svaté), to se svobodněji ode všech vůbec než mezi Turky a pohany páchalo, smilstva, nečistoty, obžerství, nestřídmosť, lakomství, loupeže a všelicí neřádové bez míry a počtu ve všech stavích.

Z obojího pak toho, to jest, že sobě při věcech víry jedni nad druhé cosi osobovali, a mezi tím každý za svými těla libostmi šel, i šly ty i jiné roztržky a tahání, co mezi duchovními i světskými. Nebo kde mnoho moudrosti, tu mnoho hněvu, a kdo rozmnožuje umění, rozmnožuje bolesť, dí Šalomoun,[122]) a svatý Pavel: že umění nadýmá[123]) (nadýmání pak pýchu přináší, neustupnosť a různice) a že ovoce těla jest nepřátelství, svárové, nenávisti, hněvové, dráždění, různice, sekty, závisti.[124]) A toť jest bylo mezi námi; vyhynula byla a ustydla láska, byli jsme jedni druhým v očích

[121]) I. Korint. 3, 12. [122]) Eccles. 1, 18. [123]) I. Korint. 8, 1. [124]) Galat. 5, 20.

jako trní a jako bodláčí, sebe vzdělával každý a jiného kazil, tupil, sočil, proklínal, vybojovával, tak dobře celé obce a jednoty proti sobě rozdvojené, jako i podrostající všudy factiones, až i osobná jedněch proti druhým záští.

Z čehož ze všeho patrné, že napotom ve všem tom trojím reformací potřebí, ač chceme-li Boha již nehněvati:

V učení, abychom, od zbytečných subtilností pustíce, sprostněji podle slova božího věřiti se učili, kněží pak aby pilněji lid křesťanský při jejich spasení osvěcovali.

V životu pak, abychom, od bezbožných navyklostí upustíce, pilněji svatých ctností (každý na místě svém) ostříhali.

V svornosti, abychom, trhání zanechajíce, jedním ramenem (jakž prorok mluví) Pánu Bohu věrně sloužili.

Obrať nás, Hospodine, k sobě, a budeme obráceni; obnov dny naše, jakž byli za starodávna, a nezamítej nás![125])

KAPITOLA TŘINÁCTÁ.

Že nejpředněji všechněm nám reformací v životě potřebí.

Cokoli stálé vzděláno býti má, musí grunt první a pevně položený býti, jakž u sv. Matouše Kristus učí,[126]) sic, by to se pilněji a krásněji stavělo, jestliže bez dobrého základu, daremné bude, proto že stálého nic nebude. A tak i svaté toto dílo, o němž mluvíme, obnovení církve, má-li něco potěšeného býti, dobrý základ musí míti. Ten bude, jestliže obnovu od života začneme, čehož se nejprve dokáže, a potom k tomu s boží pomocí cesta ukáže.

1. A předně rozum sám to ukazuje, že, proč Pán Bůh lid svůj bije, v tom nejvíc a nejpředněji napravovati potřebí. Projdeme-li pak všecka Písma, najdeme, že Pán Bůh proti lidu svému pro omylné scestné při zákonu smysly, ani také pro nějaké roztržky nikdá tak nehorlí, jako pro bezbožnosť života, chlípnosti, nečistoty, obžerství, pýchu, lakomství, lichvy, loupeže, falše a podvody všelijaké, rušení sobot, lehkomyslnosť v přísahách a jiné rozpustilosti. Plná

---

[125]) Pláč Jerem. 5, 21. [126]) Mat. 7, 24 sld.

jsou psaní prorocká osvědčování takových, že boží oči sou čisté, že se nemohou dívati na takové věci, že nad národem takovým nemůž než mstíti duše jeho, že bezbožnostmi roznícený oheň prchlivosti jeho nemůž než hořeti až do nejhlubšího pekla. Protož tehdy co nejnebezpečnějšího a božím očím nejodpornějšího při nás jest, to se napřed pryč vzíti musí, aby nemoc ne povrchně, než z kořena hojena byla.

2. Cokoli my lidé činíme, nevzdělává-li toho spolu s námi Hospodin, daremná práce jest, jakž žalm 122. osvědčuje. Nevzdělává pak Hospodin též lidu toho, kterýž miluje? Nemiluje pak též ty, kdož se dobrovolně k němu s pokáním života navracují? Těm slibuje, že vzděláni budou, a dílo rukou jich že bude požehnané; nekajícím pak praví: Stavějte vy a já budu bořiti! item: Nebudete-li činiti pokání, všickni zahynete.[127]) Protož naprosto jest potřebí, abychom se všickni napořád ujistili milosti boží, což jinak býti nemůž, než aby polepšil jeden každý cest svých.

3. Tak radí Bůh sám a pořádek ten ukazuje, aby se nejprv hříšníci umyli a očistili, přestali zle činiti a učili se dobře činiti, a za tím jim teprv o obnovení soudců a rádců (to jest církevního i politického řádu) mluví.

4. Tak činili svatí reformatorové, že od obnovy života začínali: Noé, Jákob, Samuel, Ezechiáš, jakž v kapitole 7. ukázáno; a Izraelští po navrácení svém z Babylona řekli: Po všech těchto věcech, kteréž přišly na nás pro zlé skutky naše a pro veliké provinění naše, poněvadž ty, Bože náš, netresceš nás podle nepravostí našich, ale dal's nám vysvobození: opět-liž bychom měli rušiti přikázaní tvá a přízniti se s národy ohavnými? Zdali by se opět nehněval na nás zuřivě, až by i vyhladil nás?[128]) Protož když Ezdráš a Nehemiáš lichvy zapovídali a vyzdvihovali, dověrně tomu obcoval všecken lid.

5. Tak i tím spůsobem slibuje Pán Bůh požehnání své církvi, a jinak nic: vyrazí se, prý, jako jitřní záře světlo tvé a zdraví tvé rychle zkvetne; předcházeti tě bude za-

---

[127]) Luk. 13, 3. [128]) Ezdr. 9, 13. 14.

jisté spravedlnosť tvá (to jest pokání tvé, nebo o tom tam před tím mluví) a sláva Hospodinova zbéře tě, jestliže však vyvržeš z prostředku sebe jho a přestaneš vztahovati prstů a mluviti nepravosti; i budeš jako zahrada.[129]) A opět u Zachariáše: Jakož jsem byl myslil zle učiniti vám, když jste mne hněvali, tak, obrátě se, myslím dobře učiniti Jeruzalému; nebojtež se! Toto pak jest, což činiti budete: Mluvte pravdu jeden každý s bližním svým, pravý a pokojný soud vynášejte.[130]) A v žalmu: Jistě žeť Bůh pokoj mluví k lidu svému a svatým svým, však aby se nenavracovali k bláznovství.[131])

6. Naproti tomu nenapravujícím se hrozí, že je i s jejich obětmi a zevnitřními snažnostmi zavře. Co, prý, říkati budete, vyproštěni sme, abyšte opět páchali nepravosti a nešlechetnosti?[132]) Zdali kradouce, mordujíce a cizoložíce a křivě přisahajíce předce choditi a postavovati se budete přede mnou?[133]) Neskládejte naděje v slovích lživých říkajíce: Chrám Hospodinův! Ale jestliže všelijak napravíte cest svých, tehdy spůsobím, abyšte bydlili v zemi této.[134]) Jaká pak to a na čem života obnova bude, Bůh o tom takto nařizuje: Odvraťte se jeden každý od cesty své zlé a polepšte jeden každý cest svých. Boží, pravím, rozkaz a pěkné naučení toto jest; nebo ptal-li by se kdo: v čem pak napraviti máme? odpovídá Bůh, že rozdílně, proto že každý vlastní svou nějakou cestu má rozdílnou od cest božích: tento nestřídmosť, onen nečistotu, jiný lakomství, jiný pýchu, jiný zlosť a hněvivosť, jiný ukrutnosť a tyranství. Protož boží rada jest: Ohledejte cest svých, totiž zpytuj každý sebe sám, čím's hřešil proti Bohu, a zatím polepšte cest svých, to jest naprav jeden každý v tom, v čemž se znáš. Přestaňte zle činiti a učte se dobře činiti, a jakž Sirach dí: na které kdo cestě prv padl, na tu nechoď víc.[134a]) To bude nejlepší pokání všech veřejné; v čem obzvláštně vrchnostem, v čem kněžím, v čem jiným napravovati potřebí, níže po kapitolách to se obšírněji oznámí.

[129]) Izai. 58, 8. 9. 11. [130]) Zachar. 8, 14—16. [131]) Žalm 85, 9. [132]) Jerem. 7, 10. [133]) Jerem. 7, 9. 10. [134]) Jerem. 7, 4. 5. 7. [134a]) Sir. 32, 25.

Poněvadž pak někteří obzvláštní hříchové v naší vlasti před těmito časy škodlivě se byly rozmohly, v těch napraviti potřebí bude, jako v lakomství, v kteréž přemnozí pohříženi byli, jen dům k domu a rolí k rolí připojujíce, jakoby sami bydleti chtěli v zemi; ale snad vám již těsno nebude, když nás Bůh dva díly snad vyhubil, ostatní můžete svorní býti a každý rád Pánu Bohu a bližním sloužiti. Zatím v pýše, v nádhernosti rozličných veliký byl excess, protož přestati; či opět se vaditi budete o sedání, stání, chození, a kdo, a jak, a kde seděti má? Opět i dcery Jeruzalémské choditi budete s vytaženým krkem a v nástrahách svých? Zdaž vám jich větším dílem nezodjímal a vás nezobnažoval Hospodin? Co sobě zase nástroje marnosti shledávati aneb, pozůstalo-li jich, co znovu jimi Boha drážditi chcete? Nestřídmosť také přílišná byla předně v pokrmích, zbytečná skvostnosť a hojnosť, zvláště při tabulích panských a rytířských míry tomu nebylo, a každý pán i rytíř po knížetsku neb královsku, a někdy i měšťan po pansku dosti chudý strojiti dal, a tak se s boháčem na každý den hodovalo skvostně, an mezitím chudí poddaní neb jiní hladem nuzeli. Tím-liž neměl rozdrážděn býti Bůh? Nebo jsme takovým zlým darů božích užíváním jiné národy daleko byli převýšili a připovídku z sebe udělali, že luxus perdidit Bohemos. Protož uleviti čas jest. Lid pak obecný, nenásledoval-li jest vyšších v skvostnosti, následoval hovadským obžerstvím a opilstvím, tak že, jakž Bůh tam naříkal někdy, plní stolové bývali vývratků a nečistot,[135]) kde jen jaké hody, veselí, posedění a shledání bylo. Čas jest, čas přestati drážditi Boha a začíti darů božích s pobožnou šetrností užívati. Nad to mimo jiné národy větší jakás neživosť k božímu slovu u nás se spatřovala, řídké, nehorlivé k němu se scházení, ovšem skutečné slova božího ostříhání špatné bylo; vypřáhli byli všickni téměř z jha Kristova a zapřáhli jho světa a teď v tomto božím dopuštění jho Antikristovo rozpustilostmi všelikými. Protož potřebí jho světa a Anti-

---

[135]) Izai. 28, 8.

prostřed Biblí, poroučeje i prose, aby tu za soudce a rozeznavatele svých rozepří měli. Jak by tehdy i nynější po těch antikristských nečistotách církve obnova státi se měla, k tomu ne mozek něčí náleží, než Biblí svatá a první skvetlé církve příklad. Což aby ex scriptura, scriptis patrum et conciliorum decretis šťastně vyhledané, moudře spořádané, vroucně oblíbené a prospěšně uvedeno býti mohlo, Bůh k tomu ducha těch, jimžto náleží, vzbuditi a nastrojiti rač pro slávu jména svého věčně požehnaného. Amen.

KAPITOLA JEDENÁCTÁ.

Že nyní církev reformací potřebuje.

Rádiť jsou Izraelští i s kněžími a levíty svými, když se navrátiti mají jedenkaždý do města svého a ujímati zase dědictví svá, ale neradi, když jim Ezdráš o složení neřádů mluví. A toť jest vždycky tak při nás lidech, že rádi jsme, když se Bůh v hněvu svém mění, sami pak abychom se v svých navyklostech měnili, do toho se nám nechce. Zůstáváme rádi tak, jakž jsme. Nejen zajisté zeťům Lotovým, když se s nimi, aby z Sodomy vyšli, mluví, zdá se, jakoby s nimi žertoval; nejen Izraelští na Mojžíše a Arona, že je z Egypta vyvésti chtějí, nesnadnosti vidouce naříkají; nejen se Ezechiášovým poslům, skrze něž Izraelských pokolení k obnovení smlouvy s Bohem volá, posmívají mnozí a utrhají; nejen, když skrze Jeremiáše a Malachiáše Pán Bůh volá: Navraťte se ke mně, a navrátím se k vám, říkají: V čem bychom se navrátili? Nehřešili jsme![105]) nejen Kristu a apoštolům církev obnovujícím židé odpírají, od Mojžíše a otcovských ustanovení pustiti nechtíce, nejen Laodicenské církve správce říká: Bohatý jsem, dosti mám, žádného nepotřebuji;[106]) ale dodnes jest, dodnes, ach nastojte, neduh ten církvi obyčejný, že, když se jim o pokání, o obnovení se v milosti boží, o odvržení podešlých pověr a bludů mluví, mnohým se naprosto zdá, jakoby to někdo s nimi žertoval,

[105]) Mal. 3, 7. [106]) Zjev. 3, 17.

jiní repcí, že se nepotřebné věci začínají, jiní všecko to lehkomyslně vysmívají a poslům božím, poslům pokoje útržky činí, jiní při sobě žádných neřádů, které by Bohu k slávě napraviti potřebí bylo, poznávati nechtějí, jiní, byť i viděli něco, od otcovských však zvyklostí ustupovati rozmysl mají, jiní naposledy těžce nesou, že někdo jiný více chce viděti než oni, protož navzdoru jim do ničeho jíti nechtí. Ale co o tom praví Pán Bůh? Aj, jak se přichytají lsti, aby se nenavrátili! Žádný neřekne: Co jsem to učinil? Každý jest obrácen k běhu svému, jako kůň, když prudce běží. Ješto čáp v povětří zná nařízené časy své, a hrdlička i jeřáb i vlašťovice šetří času navrácení svého, lid pak můj nezná. Jakž můžete říci: Moudří jsme a zákon Hospodinův máme? Aj, jistě nadarmo sobě brousí peří, nadarmo jsou v zákoně zběhlí; nebo poněvadž slovem Hospodinovým pohrdají (podle něho censury trpěti nechtíce), jakážto jest jejich moudrosť?[107]) A opět: Bys ty se pak sanitrem umyla a mnoho na sebe mýdla vypotřebovala, bys ty se zlatem obložila, poškvrna však tvá známa jest přede mnou. Jakž tehdy říkati můžeš: Nepoškvrnila sem se? Protož radím tobě (dí k tomu pyšnému Laodicenskému správci Kristus), abys sobě ode mne koupil zlata ohněm zprubovaného, abys bohatý byl, a roucho bílé, abys oblečen byl a neukazovala se hanba nahoty tvé; a oči své pomaž kollirium, abys viděl. Já, kteréž miluji, kárám a tresci; rozhorliž se tedy, čiň pokání.[108])

Viděliť jsme to i za našich časů v církvi, že žádný téměř na žádnou nápravu mysliti a mnozí, aby jí potřebí bylo, věřiti posavad nechtěli. Mnohých pobožných (řád, pokoje, lásku, pobožnosť společných obmýšlejících) rady, prosby, slzy nejinak než žertem, smíchem, útržkami, nýbrž k meči potržkami odbývány byly, až teď podle pohrůžky své s námi zašel Pán Bůh, že zmotanou, zmotanou, zmotanou učinil věc naši a rozplašil v hněvě svém pastýře i ovce. Co tehdy, zdali aspoň nyní rozumíme, že potřeba jest znovu zvorati ouhor a osíti novým semenem spravedlnosti a milosrdenství?

---

[107]) Jerem. 8. 5—9. [108]) Zjev. 3, 18. 19.

Ach potřeba jest, potřeba jistě, nebo předně, zdali by ty věci Bůh byl dopustil, kdyby neřády našimi přinucen nebyl? Zdali řve vůl neb osel, když má píci svou? dí Job.[109]) Nebylť by tehdy tak řval Hospodin z Siona, až by se byli pobořili salašové pastýřů a vyschla pole nejvýbornější,[110]) kdyby byl viděl při nás to, což libuje duše jeho. Ale obrátil proti nám ruku svou proto, aby přepálil trůsky naše a odjal cín náš, a zatím aby obnovil soudce naše, jakž bývali z počátku, a rádce naše, jakž bývali za starodávna, a tak abychom zase slouli město svaté a věrné.[111]) Podobně mluví skrz Zachariáše: Bíti budu pastýře, a rozprchnou se ovce; avšak obrátím zase ruku k maličkým. Nebo když vyhlazeny budou dvě částky lidí, a ta třetí přehnána bude také skrze oheň, stane se, že mne vzývati budou, a já je přijmu za lid svůj.[112]) Přehnáni tehdy jsouce opravdově skrze oheň boží kázně, buďmež jako zlato přečištěné. Sic chtěli-li bychom přece říkati: V čem se navrátiti máme? přináleželo by k nám boží promluvení: Poněvadž se lid tento nenavrací k tomu, jenž jej bije, a Hospodina zástupů ještě nehledají, tou příčinou odetne již od Izraele hlavu i ocas, totiž pohubím je do ostatku.[113]) Neuvěříte-li mně, ó vrchnosti a kněží obzvláštně, že vám proměny a obnovy potřebí, pohleďte, co skrz Ezechiele Bůh mluví: Běda pastýřům, kteříž pasou sami sebe! Aj, já povstanu proti pastýřům těm a zastavím jim pasení stáda.[114]) Aj, zastavilť vám byl! Proč? Jediné pro nehodné pasení. Nebudete-li tehdy mysliti, abyšte lépe pásli, vzbudíte znovu proti sobě hněv jeho. Vy kněží, pohleďte do zákona! Proč Bůh pohybuje svícny církve (totiž služebníky jejími) z místa jejich? Uzříte, že proto: když pracujíce sic pro jméno boží, opouštějí však první lásku (totiž nedbale dělají dílo boží); též když stále v pokušení setrvavše a z nich vyšedše, trpí však ostatky učení Balámova modlářství a poškvrn. Nebo aj, hle i vaše svícny rozmetal byl Pán, protož mysliti vám potřebí, abyšte se navrátili k první lásce, z níž jste vypadli byli, a abyšte vyčistili všecky

---

[109]) Job 6, 5. [110]) Amos 1, 2. [111]) Izai. 1, 25. 26. [112]) Zach. 13, 7. 8. [113]) Izai. 9, 13. 14. [114]) Ezech. 34, 2. 10.

ostatky Balámových a antikristských nákvas, kteréž má v ohavnosti Pán. Pakli nebudete chtíti, přijde na vás znovu a bojovati s vámi bude mečem úst svých. Vás pak všecky vůbec takto Bůh přesvědčuje: Sejete mnoho a shromažďujete málo; jíte a nebýváte nasyceni; pijete a neuhašujete žízně; obláčíte se, a žádný se nemůže zahříti, a kdež sobě mzdu shromažďujete, shromažďujete ji do pytlíka děravého (totiž nemáte zniku při žádných věcech). A dokládá, proč to: proto, prý, že já vám to rozdmychuji. Proč pak rozdmychuje? Pro dům můj, dí Hospodin, že pustý jest.[115]) A hned za tím radí: Přiložte srdce k cestám mým![116]) A skrz Malachiáše: Zkuste mne v té věci, nezotvírám-li vám průduchů nebeských a nevyleji-li na vás požehnání, tak že neodoláte.[117])

A tak nás tehdy hrozná a zuřivá ta boží kázeň, v níž pojati sme, všecky ze spolku přesvědčuje, že jsme vystoupili z cest božích a zase k nim srdce přiložiti musíme.

KAPITOLA DVANÁCTÁ.

V čem a jak nyní církev reformací potřebuje.

Trůj neřád, kterýž se tytýž v církvi přibíhá, napřed v kapitole druhé jest ukázán v učení, v životu, v svornosti společné. Ve všem tom trém neřádů, Bohu odporných, i my jsme se dopouštěli, avšak rozdílně: v svornosti a v životu in defectu, v učení pak in excessu et in defectu hřešíce.

Předně zajisté, co se učení dotýče, když nám Bůh světlo evanjelium svého za předků na svícen vystavil, nezdrželi jsme se v mezech mírnosti, abychom totiž v tom blesku božím chodíce v střídmosti smýšleli tak, jakž komu Bůh udělil míru víry, ale dali sme se do rozličných vyhledávání subtilných methodů tradendae theologiae, do vystíhání a vysvětlování všelijakých subtilných (na nichž spasení nezáleží) otázek a do vyhledávání zase při každé otázce odporu pro et contra, též do vymýšlení nových subtilných

---

[115]) Aggeus 1, 6. 9. [116]) Aggeus 1, 7. [117]) Mal. 3, 10.

frasí, termínů a distinkcí, a tím sme sobě od prorocké a apoštolské sprostnosti odstoupili, theologiam verbosam, subtilem et lubricam učinili, tak že kdo nejvíce otázek vynášeti a jimi sem tam ohýbati a zatáčeti uměl, ten nejvíc sám sobě se líbil a u jiných jmín byl. Na to pak, jestli to svědomím lidským k jakému užitku, ohlédati se všickni zapomínali. Protož měla církev více umělých zákonníků, nežli k království božímu vyučených rozšafných učitelů, více blesku nežli světla, více umění a vědomí než svědomí; moc slova božího, kteréž mělo býti jako meč ostrý k pronikání duše i ducha[118]) a k ohýbání a jímání v poddanosť Kristu všeliké mysli,[119]) obrátila se v oratorské řečňování, v slibných moudrosti lidské řečech a ne v dokazování ducha a moci, a tak jsme se větrem pásli, jakž Bůh mluví.[120]) Tak mudrujíce kněží a jiné mudrovati učíce, opomíjeli podstatných artikulů, jejichž pravá známosť víry, lásky, naděje a tak spasení věčného gruntem jest, lidem pilně v mysl vkládati i sami na ně mysliti, jako jsou o stvoření: proč Bůh, člověka učiniv, tak vyvýšil a tak divnými dobrodiními osýpá. Item o vykoupení: proč jsme vyplaceni krví boží, a jak nám zásluha Kristova v účastnosť vchází. Též o předivném Krista hlavy s námi spojení. Item o posvěcení: co jest nový rod, jak se každodenně skrze přebývajícího v nás Ducha svatého konati musí, a jaký při tom boj jest těla s duší, a jak duch vítěziti musí, a tomu podobné. Kdo byl ze všech křesťanů, kdož tak k cvičení se v křesťanství svém zavazován byl? Nýbrž kdo o těch věcech co pověditi uměl, pořídcí, co ospravedlnění jest, co víra ospravedlňující, co a na čem naděje spasení záleží, znali, nýbrž mnozí víry své o Trojici svaté, o Kristově osobě, zásluze, o svátostech vyznati neuměli. Ba nadto nejedni víry obecné křesťanské, přikázaní božích a modlitby Páně vyříkati neuměli, málo se naprosto od těch, kteří slova božího nikdy neslýchají, dělíce. I čím to? Tím, že jich kazatelové pro veliké své při subtilných otázkách práce kdy učiti neměli, ani kdy k lidu, umí-li

---

[118]) Žid. 4, 12. [119]) II. Korint. 10, 5. [120]) Oze. 12, 1.

kdo co či neumí, přihlédati. Opační jistě (jest) moudrosť kacířstva vyvraceti a víry neučiti, scestné smysly od lidí odháněti a pravých v ně neuvoditi; co nemají věřiti, to do nich násilně cpáti, a co věřiti mají, nikdy srozumitedlně, aby s prospěchem duší bylo, nepředkládati. Toť jistě byly ty plevy, seno, strniště, kteréž se na dobrý základ evanjelium svatého stavěly, an při tom na zlato, stříbro, drahé kamení[121]) artikulů podstatných zapomínáno. To ti vysokých rozumů mistři, kteříž, cíle chybujíce, k nové mluvnosti se uchylují a, chtíce býti učitelé zákona, nevědí sami, co mluví a čeho zastávají, posluchačův pak prázdných, jakž Bůh mluví, nechávají.

Tak činíce, theologové zapomínali sebe i jiných k pravé vnitřní pobožnosti vésti, opustili všudy téměř (ač třeba-li téměř říkati) svatou kázeň, tu sůl církve, za čímž i bázeň a ostýchání se jedněch druhých mizelo a rozpustilosti jedny za druhými se vluzovaly, tak že potom naposledy my, kteříž jsme se věrou od jiných rozdílní (a lepší) býti zdáli a chlubili, životem se od nich nic nedělili. V jhu bezbožnosti s těmi, kterýmž Bůh podobného poznání nedal, zároveň táhneme, tak že, což ani jmenováno býti nemělo mezi námi (jakž sluší na svaté), to se svobodněji ode všech vůbec než mezi Turky a pohany páchalo, smilstva, nečistoty, obžerství, nestřídmosť, lakomství, loupeže a všelicí neřádové bez míry a počtu ve všech stavích.

Z obojího pak toho, to jest, že sobě při věcech víry jedni nad druhé cosi osobovali, a mezi tím každý za svými těla libostmi šel, i šly ty i jiné roztržky a tahání, co mezi duchovními i světskými. Nebo kde mnoho moudrosti, tu mnoho hněvu, a kdo rozmnožuje umění, rozmnožuje bolesť, dí Šalomoun,[122]) a svatý Pavel: že umění nadýmá[123]) (nadýmání pak pýchu přináší, neustupnosť a různice) a že ovoce těla jest nepřátelství, svárové, nenávisti, hněvové, dráždění, různice, sekty, závisti.[124]) A toť jest bylo mezi námi; vyhynula byla a ustydla láska, byli jsme jedni druhým v očích

---

[121]) I. Korint. 3, 12. [122]) Eccles. 1, 18. [123]) I. Korint. 8, 1. [124]) Galat. 5, 20.

jako trní a jako bodláčí, sebe vzdělával každý a jiného kazil, tupil, sočil, proklínal, vybojovával, tak dobře celé obce a jednoty proti sobě rozdvojené, jako i podrostající všudy factiones, až i osobná jedněch proti druhým záští.

Z čehož ze všeho patrné, že napotom ve všem tom trojím reformací potřebí, ač chceme-li Boha již nehněvati:

V učení, abychom, od zbytečných subtilností pustíce, sprostněji podle slova božího věřiti se učili, kněží pak aby pilněji lid křesťanský při jejich spasení osvěcovali.

V životu pak, abychom, od bezbožných navyklostí upustíce, pilněji svatých ctností (každý na místě svém) ostříhali.

V svornosti, abychom, trhání zanechajíce, jedním ramenem (jakž prorok mluví) Pánu Bohu věrně sloužili.

Obrať nás, Hospodine, k sobě, a budeme obráceni; obnov dny naše, jakž byli za starodávna, a nezamítej nás![125]

KAPITOLA TŘINÁCTÁ.

Že nejpředněji všechněm nám reformací v životě potřebí.

Cokoli stálé vzděláno býti má, musí grunt první a pevně položený býti, jakž u sv. Matouše Kristus učí,[126] sic, by to se pilněji a krásněji stavělo, jestliže bez dobrého základu, daremné bude, proto že stálého nic nebude. A tak i svaté toto dílo, o němž mluvíme, obnovení církve, má-li něco potěšeného býti, dobrý základ musí míti. Ten bude, jestliže obnovu od života začneme, čehož se nejprve dokáže, a potom k tomu s boží pomocí cesta ukáže.

1. A předně rozum sám to ukazuje, že, proč Pán Bůh lid svůj bije, v tom nejvíc a nejpředněji napravovati potřebí. Projdeme-li pak všecka Písma, najdeme, že Pán Bůh proti lidu svému pro omylné scestné při zákonu smysly, ani také pro nějaké roztržky nikdá tak nehorlí, jako pro bezbožnosť života, chlípnosti, nečistoty, obžerství, pýchu, lakomství, lichvy, loupeže, falše a podvody všelijaké, rušení sobot, lehkomyslnosť v přísahách a jiné rozpustilosti. Plná

---

[125]) Pláč Jerem. 5, 21. [126]) Mat. 7, 24 sld.

jsou psaní prorocká osvědčování takových, že boží oči sou čisté, že se nemohou dívati na takové věci, že nad národem takovým nemůž než mstíti duše jeho, že bezbožnostmi roznícený oheň prchlivosti jeho nemůž než hořeti až do nejhlubšího pekla. Protož tehdy co nejnebezpečnějšího a božím očím nejodpornějšího při nás jest, to se napřed pryč vzíti musí, aby nemoc ne povrchně, než z kořena hojena byla.

2. Cokoli my lidé činíme, nevzdělává-li toho spolu s námi Hospodin, daremná práce jest, jakž žalm 122. osvědčuje. Nevzdělává pak Hospodin též lidu toho, kterýž miluje? Nemiluje pak též ty, kdož se dobrovolně k němu s pokáním života navracují? Těm slibuje, že vzděláni budou, a dílo rukou jich že bude požehnané; nekajícím pak praví: Stavějte vy a já budu bořiti! item: Nebudete-li činiti pokání, všickni zahynete.[127]) Protož naprosto jest potřebí, abychom se všickni napořád ujistili milosti boží, což jinak býti nemůž, než aby polepšil jeden každý cest svých.

3. Tak radí Bůh sám a pořádek ten ukazuje, aby se nejprv hříšníci umyli a očistili, přestali zle činiti a učili se dobře činiti, a za tím jim teprv o obnovení soudců a rádců (to jest církevního i politického řádu) mluví.

4. Tak činili svatí reformatorové, že od obnovy života začínali: Noé, Jákob, Samuel, Ezechiáš, jakž v kapitole 7. ukázáno; a Izraelští po navrácení svém z Babylona řekli: Po všech těchto věcech, kteréž přišly na nás pro zlé skutky naše a pro veliké provinění naše, poněvadž ty, Bože náš, netresceš nás podle nepravostí našich, ale dal's nám vysvobození: opět-liž bychom měli rušiti přikázaní tvá a přízniti se s národy ohavnými? Zdali by se opět nehněval na nás zuřivě, až by i vyhladil nás? [128]) Protož když Ezdráš a Nehemiáš lichvy zapovídali a vyzdvihovali, dověrně tomu obcoval všecken lid.

5. Tak i tím spůsobem slibuje Pán Bůh požehnání své církvi, a jinak nic: vyrazí se, prý, jako jitřní záře světlo tvé a zdraví tvé rychle zkvetne; předcházeti tě bude za-

---

[127]) Luk. 13, 3. [128]) Ezdr. 9, 13. 14.

jisté spravedlnosť tvá (to jest pokání tvé, nebo o tom tam před tím mluví) a sláva Hospodinova zbéře tè, jestliže však vyvržeš z prostředku sebe jho a přestaneš vztahovati prstů a mluviti nepravosti; i budeš jako zahrada.[129]) A opět u Zachariáše: Jakož jsem byl myslil zle učiniti vám, když jste mne hněvali, tak, obrátě se, myslím dobře učiniti Jeruzalému; nebojtež se! Toto pak jest, což činiti budete: Mluvte pravdu jeden každý s bližním svým, pravý a pokojný soud vynášejte.[130]) A v žalmu: Jistě žeť Bůh pokoj mluví k lidu svému a svatým svým, však aby se nenavracovali k bláznovství.[131])

6. Naproti tomu nenapravujícím se hrozí, že je i s jejich obětmi a zevnitřními snažnostmi zavře. Co, prý, říkati budete, vyproštěni sme, abyšte opět páchali nepravosti a nešlechetnosti? [132]) Zdali kradouce, mordujíce a cizoložíce a křivě přisahajíce předce choditi a postavovati se budete přede mnou?[133]) Neskládejte naděje v slovích lživých říkajíce: Chrám Hospodinův! Ale jestliže všelijak napravíte cest svých, tehdy spůsobím, abyšte bydlili v zemi této.[134]) Jaká pak to a na čem života obnova bude, Bůh o tom takto nařizuje: Odvraťte se jeden každý od cesty své zlé a polepšte jeden každý cest svých. Boží, pravím, rozkaz a pěkné naučení toto jest; nebo ptal-li by se kdo: v čem pak napraviti máme? odpovídá Bůh, že rozdílně, proto že každý vlastní svou nějakou cestu má rozdílnou od cest božích: tento nestřídmosť, onen nečistotu, jiný lakomství, jiný pýchu, jiný zlosť a hněvivosť, jiný ukrutnosť a tyranství. Protož boží rada jest: Ohledejte cest svých, totiž zpytuj každý sebe sám, čím's hřešil proti Bohu, a zatím polepšte cest svých, to jest naprav jeden každý v tom, v čemž se znáš. Přestaňte zle činiti a učte se dobře činiti, a jakž Sirach dí: na které kdo cestě prv padl, na tu nechoď víc.[134a]) To bude nejlepší pokání všech veřejné; v čem obzvláštně vrchnostem, v čem kněžím, v čem jiným napravovati potřebí, níže po kapitolách to se obšírněji oznámí.

[129]) Izai. 58, 8. 9. 11. [130]) Zachar. 8, 14—16. [131]) Žalm 85, 9. [132]) Jerem. 7, 10. [133]) Jerem. 7, 9. 10. [134]) Jerem. 7, 4. 5. 7. [134a]) Sir. 32, 25.

Poněvadž pak někteří obzvláštní hříchové v naší vlasti před těmito časy škodlivě se byly rozmohly, v těch napraviti potřebí bude, jako v lakomství, v kteréž přemnozí pohříženi byli, jen dům k domu a rolí k rolí připojujíce, jakoby sami bydleti chtěli v zemi; ale snad vám již těsno nebude, když nás Bůh dva díly snad vyhubil, ostatní můžete svorní býti a každý rád Pánu Bohu a bližním sloužiti. Zatím v pýše, v nádhernosti rozličných veliký byl excess, protož přestati; či opět se vaditi budete o sedání, stání, chození, a kdo, a jak, a kde seděti má? Opět i dcery Jeruzalémské choditi budete s vytaženým krkem a v nástrahách svých? Zdaž vám jich větším dílem nezodjímal a vás nezobnažoval Hospodin? Co sobě zase nástroje marnosti shledávati aneb, pozůstalo-li jich, co znovu jimi Boha drážditi chcete? Nestřídmosť také přílišná byla předně v pokrmích, zbytečná skvostnosť a hojnosť, zvláště při tabulích panských a rytířských míry tomu nebylo, a každý pán i rytíř po knížetsku neb královsku, a někdy i měšťan po pansku dosti chudý strojiti dal, a tak se s boháčem na každý den hodovalo skvostně, an mezitím chudí poddaní neb jiní hladem nuzeli. Tím-liž neměl rozdrážděn býti Bůh? Nebo jsme takovým zlým darů božích užíváním jiné národy daleko byli převýšili a připovídku z sebe udělali, že luxus perdidit Bohemos. Protož uleviti čas jest. Lid pak obecný, nenásledoval-li jest vyšších v skvostnosti, následoval hovadským obžerstvím a opilstvím, tak že, jakž Bůh tam naříkal někdy, plní stolové bývali vývratků a nečistot,[135]) kde jen jaké hody, veselí, posedění a shledání bylo. Čas jest, čas přestati drážditi Boha a začíti darů božích s pobožnou šetrností užívati. Nad to mimo jiné národy větší jakás neživosť k božímu slovu u nás se spatřovala, řídké, nehorlivé k němu se scházení, ovšem skutečné slova božího ostříhání špatné bylo; vypřáhli byli všickni téměř z jha Kristova a zapřáhli jho světa a teď v tomto božím dopuštění jho Antikristovo rozpustilostmi všelikými. Protož potřebí jho světa a Anti-

---

[135]) Izai. 28, 8.

křesťan[illegible] a [illegible] Kristovy pobožnosti a svatosti zase vzíti. Čemuž [illegible] Pánu Bohu povinni jsme místo vděčnosti, [illegible] Pán Bůh [illegible], aby ho meč nezachvátil. Nebo skrze Zachariáše praví Pán Bůh, že každý ten vzývati má jméno boží a [illegible] Hospodin jest mým Bohem. Pakli bychom nechtěli ještě, stojí u Izaiáše ortel ten: Budete-li, prý, poslušní, dobré živné věci jísti budete; pakli budete zpurní, meč zžíře vás.[136]) Nebo nechť nemyslí žádný, že by se již všecko přeskočilo; má ještě Bůh meč, mor, hlad, má naposledy peklo proti těm, kterých zde pokutami svými oblomiti a ku pokání přivésti moci nebude. Protož mysl každý, aby po takovém přemeštění z hříchů pokání činil, a to pokání aby bylo ne nějaké Achabovské, nápadní a pošmourné, ale pravé, jakž Bůh dí: Jestliže všelijak polepšíte cest svých.[137])

Blahoslavený člověk, kterémuž dáno jest od tebe, Bože, aby jíti mohl cestami, kteréž mají pobožní v mysli své (Žalm 84, 6.)! Začež každý se modl, nebo Bůh jest ten, kterýž smývá nečistotu dcer Sionských v duchu soudu a horlivosti.[138])

KAPITOLA ČTRNÁCTÁ.

Že učení církve, má-li čisté a spasitedlné býti, ze samých Písem bráno býti musí.

To o reformací života. Obnova učení v tom jest, aby čisté bylo, a aby v pilnosti vedeno bylo. Učení v tomto dvém záležeti bude: 1. Abychom při artikulích víry, hloubání nechajíce, sprostně na tom, jak Písma o čem mluví, přestávali. 2. Abychom se ceremoniemi nad to, než jich nám od prvotní církve zanecháno, nezaměstknávali a nezastěňovali.

Učení zajisté boží v církvi, má-li pravé a čisté, celé nenaprznělé, neoklamavatedlné a plné moci k spasení býti, musí z samých studnic Izraelských býti vážené, to jest z samých Písem svatých bráno, bez ujímání, přidávání, opravování jakéhokoli, čehož jsou tito důvodové:

---

[136]) Izai. 1, 19. 20. [137]) Jerem. 7, 5. [138]) Izai. 4, 4.

Předně osvědčil se nám Pán Bůh náš dokonale, že my o jeho věčných a nebeských věcech nic nemůžeme věděti, leč to a potud co a pokud On nám vyjeví. Boha, prý, žádný nikdy neviděl,[139]) ale jednorozený syn, kterýž jest v lůnu otce, ten nám vypravil, buď sám totiž, buď skrze služebníky své proroky. Kdo z lidí ví, co jest v člověku? Jediné duch člověka, kterýž jest v něm. Tak božích věcí žádný nezná, jediné Duch boží, dí apoštol.[140]) Protož o věcech božích nelze a nesluší jinými slovy mluviti, než těmi, kterýmiž učí Duch svatý. Nebo kdo, prý, poznal mysl Páně?[141]) A poněvadž sám on připravil a vystihl moudrosť, dí Job, a sám rozumí cestě její, soudy také rozhlašovati umí,[142]) protož z úst jeho samého pochází umění, dí Šalomoun.[143]) Sic kdo by z lidí znal vůli boží, aneb kdo by se domyslil, co Bůh chce? Přemyšlování zajisté lidí smrtedlných jsou bídná a důmyslové nebezpeční, protož Bůh sám vyhledal cestu umění a dal Jákobovi služebníku svému a Izraelovi milému svému.[144])

Druhé. Osvědčuje se Bůh zřetedlně, že všecku svou vůli nám vyjevil, nic, co zapotřebí bylo, nezatajiv a nám k vlastnímu dovtipování nezanechav. David dí: Zákon Hospodinův dokonalý jest; a Kristus: Já všecko, co sem slyšel od otce svého, oznámil jsem vám. Protož moudrý Šalomoun řekl: Nepřidávej nic k slovu jeho, aby tě nekáral a byl's by ve lži postižen;[144a]) a Sirach: Řečmi svými daremně se nezaměstknávej, člověče, neboť jest více ukázáno, než rozum tvůj stačiti může.[145])

Třetí. Naproti tomu osvědčil se, že nepotřebného a což by se pomíjeti mělo neb mohlo, v Písmě svém zapsati nedal. Nebo tak dí David: Všecka přikázaní Hospodinova jsou pravda;[146]) a svatý Pavel: Všeliké Písmo od Boha vdechnuté užitečné jest k učení, trestání, napravování a k zprávě, kteráž náleží k spravedlnosti, aby byl dokonalý

---

[139]) Jan. 1, 18. [140]) I. Kor. 2, 11. [141]) Řím. 11, 34. [142]) Job. 28, 23. 27. [143]) Přísl. 2, 6. [144]) Žalm 147, 19. [144a]) Přísl. 30, 6. [145]) Sirach 3, 22. 23. [146]) Žalm 119, 86.

člověk boží.[147]) Protož David řekl: Já, Hospodine, že všecky rozkazy tvé o všech věcech pravé býti poznávám, všeliké bludné stezky (to jest postranního učení) nenávidím.[148])

Čtvrté. Osvědčuje se, že slovo jeho zřetedlné jest, nepotřebující, aby někdo do nebe neb do propasti pro výklady chodil, nýbrž že ono moudrosť dává neumělým, obveseluje srdce, osvěcuje oči, tak že, kdo je miluje a o něm přemyšluje na každý den, nad nepřátely své moudřejší, nad učitele své rozumnější, nad starce opatrnější učiněn bývá. Lidští tehdy přídavkové, glossy, distinkce co jemu světla rozumnosti přidají?

Páté. Dal nám i to oznámiti Pán Bůh, že slovo jeho mocné jest dosti k vykonávání toho, což se jemu líbí, bez našeho opravování. Nebo tak skrze proroka dí: Zdaliž slovo mé není jako oheň, dí Hospodin? a jako kladivo rozrážející skálu?[149]) A skrze apoštola: Živáť jest řeč boží a mocná a pronikavější nad všeliký meč na obě straně ostrý.[150]) Co tehdy jest prospěšný člověk Bohu, i když sobě nejmoudřeji počíná?

Šesté. Protož za bláznovství nám to počítá Bůh, když my jakýmkoli spůsobem od jeho slova se uchylujeme. Jako u Ozeáše ponaříkav, že se lid jeho od pohanů učí, dokládá toho: Pak, což sem mu zvláštního v hojnosti napsal v zákoně svém, neváží sobě, rovně jako věci cizí.[151]) A skrz Jeremiáše: Aj, slovem mým pohrdají,[152]) jaká to jejich moudrosť! U Ezechiele mezi jiné ohavnosti počítá to, že, prý, kněží natahují zákona,[153]) to jest k smyšlenkám svým, tak že se neučili z zákona, než smysly své vnášeli do zákona. Jakož nesmyslnosti vstříc vyjíti a obrániti chtěje, Pán Bůh, zapověděl, přísně, jak přidávati, tak ujímati slovu svému: Slyš, Izraeli, ustanovení a soudy mé, kterýmž vás učím, abyšte živi byli, nepřidávejte nic k slovům, kteréž já přikazuji vám, aniž co ujímejte.[154]) A k Jozue řekl: Neuchyluj

---

[147]) II. Tim. 3, 16. 17. [148]) Žalm 119, 128. [149]) Jerem. 23, 29. [150]) Žid. 4, 12. [151]) Oz. 8, 12. [152]) Jerem. 8, 9. [153]) Ezech. 22, 26. [154]) V. Mojž. 4, 1. 2.

se od zákona tohoto na pravo ani na levo, a tak budeš opatrný.[155]) V Zjevení pak na zavírku celé Biblí hrozí: Přidá-li kdo k těm věcem, že mu přidá ran napsaných v knize té, pakli ujme, že mu ujme dílu jeho z knihy života.[156])

Sedmé. Nad to nade všecko i to osvědčil Pán Bůh, a příkladové všech věků tvrdí, že odnášeti se od Písem začátek jest bludů, chyb, mrákot a slepoty. K zákonu a k svědectví! dí Bůh, pakli nechtí mluviti podle slova toho, nevzejde jim záře.[157]) A Kristus dí: Bloudíte, neznajíce Písem![158]) A skrze Izaiáše opět hrozí Pán Bůh, že, poněvadž sobě lidské výmyslky libuje lid jeho, že jim Písmo učiní jako knihu zapečetěnou a oči jejich zastře, aby neviděli pravdy; i zahyne, prý, moudrosť moudrých a opatrnosť opatrných jeho vymizí.[159]) Což my vše k výstraze své slyšme, ó křesťané, a napotom se bedlivěji mějme, aby ne Aristoteles, ne Plato, ne Cicero, ne Augustin, ne František, ne někdo z lidí na zemi byl mistrem naším, nýbrž ani anjel s nebe, ale sám ten, v němž skryti jsou všickni pokladové moudrosti a umění;[160]) tak aby víra naše v žádných řečech moudrosti lidské zakládána nebyla, ale na moci boží.[161]) Sami také učme se nad to, než psáno jest, nesmýšleti, ale státi v svatém nám vydaném přikázaní, Biblí, pravím, svatá sama buď Kanon náš, víra naše, pravidlo naše, regule naše, sama buď svícen noh našich, sama světlo stezek našich, sama kollirium naše, sama dennice, nýbrž slunce mrákot našich, sama rádce pochybností našich, sama soudce a rozeznavatel smyslu a mínění našeho, sama zrcadlo tajemství našich, sama vysoká škola cvičení našeho, sama mléko nenaprzněné, jímž rostou dítky boží, sama čisterna naše k vážení vod živých.[162]) To tehdy bude-li mezi námi, pošle Hospodin světlo své a pravdu svou a sprovodí nás na horu svatosti, a budeme v světle božím spatřovati světlo a viděti

---

[155]) Joz. 1, 7. [156]) Zjev. 22, 18. 19. [157]) Izai. 8, 20. [158]) Mat. 22, 29. [159]) Izai. 29, 10—14. [160]) Kol. 2, 3. [161]) I. Kor. 2, 5. [162]) Žalm 119, 11; 12, 7. I. Petr 2, 2.

jasně i před sebou cestu pravou i po stranách rozcestí mylná, a budeme věděti, komu jsme uvěřili, nebo na skále bude založena víra naše; a budeme učenější nad všecky odpůrce naše, od Boha vyučeni jsouce, mysl Kristovu míti budeme, rozsuzujíce všecko.

K tomu pak abychom skrze Písma přišli, není potřebí filozofí, ani mnohých výkladů lidských, ani sic hlubokých důmyslů a dovtipů, ale potřebí:

Předně vroucí milosti k Bohu a jeho slovu, nebo opravdová žádosť k učení se, počátek jest moudrosti. Tak David a jiní svatí vroucně milujíce zákon boží, i bez dialektiky a jiných těch, lidmi vymyšlených, pomocí z samého zákona nejvyššího osvícení dosáhli.

2. Nábožnosti a uctivosti k Bohu a jeho slovu, abychom do zákona jako do svatyně s bázní a strachem vstupovali pro přítomnosť velebnosti božské.

3. Hotovosti potřebí i k vyrozumívání vůle boží i k činění ji; nebo Kristus dí: Bude-li kdo chtíti činiti vůli boží, ten bude rozeznávati učení, kteréž z Boha jest.[163])

4. Čtení častého. (Jozue 1, 8. Žalm 1, 2. I. Tim. 4, 13.)

5. Přemýšlování bedlivého. (Žalm 119, 148. Přísl. 2, 2—5. 9.)

6. Modliteb vroucích. Nebo Hospodin dává moudrosť, z úst jeho umění a opatrnosť. A Kristus dí, že on Ducha svého dává těm, kteříž ho prosí.[164]) Tak když David prosil, aby mu Bůh otevřel oči, aby spatřovati mohl divné věci v zákoně Páně, vyprosil to. Tak Šalomoun, žádav moudrosti, vyžádal ji od Boha.

7. Skutečného činění a vyjevené vůle boží ostříhání a kráčení cestami ctnosti, nebo to jest cesta spasitedlná: známosť Krista, jakž učí sv. Petr, a David dí: Počátek moudrosti jest báti se Hospodina; rozumu výborného nabývají všickni, kteříž činí ty věci.[165])

Tak kdybychom všickni křesťané s božím slovem zacházeli, byli bychom jistotně město svaté, mající slávu boží,

[163]) Jan 7, 17. [164]) Luk. 11, 13. [165]) Žalm 111, 10.

o kterémž se v Prorocích píše, jehož základové na karbunkulích a skla jeho z křištálu,[166]) kteréž nepotřebuje slunce ani měsíce (totiž stvořeného světla rozumů lidských), proto že sláva boží je osvěcuje,[167]) a v světle jeho pocházeli bychom se všickni, vyučeni jsouce od Hospodina. Dejž tehdy nám to, Hospodine, rozum ten, ať nenávidíme výmyslků a milujeme zákon tvůj a jeho se přídržíme celým srdcem, nechť to tam, že, než sme sníženi byli, bloudili sme, nyní již ať ostříháme výmluvností tvých! A tak říci budeme moci: k dobrému nám jest, že sme pobyli v trápení a tam se naučili ustanovením tvým. Budiž nám na pomoc ruka tvá, kteříkoli sobě zvolujeme tvá přikázaní. Živa buď duše naše, a chváliti tě budem, a soudové tvoji budou nám na pomoc.

KAPITOLA PATNÁCTÁ.

Že učení pravé všechněm v církvi známé býti má.

Není pak dosti, aby učení pravé a čisté v církvi vedené bylo, než potřebí je tak v lidi uvoditi, aby všechněm, kdo v církvi jsou, známé bylo. Nebo Kristus dí: Žádný nerozsvěcuje svíce, aby ji pod kbelec stavěl, ale na svícen, i svítí všechněm, kteří v domu jsou;[168]) mluví pak o světle evanjelium a o domu církve. Tak Bůh, když zákonu svému vyučovati měl lid svůj, nejen některé přední k tomu zavolal, ale kázal jest sobě všecky shromážditi k hoře Sinai a tu mluvil jim s slávou a hrůzou velikou, že musili pozorovati; a nařídil v témž lidu, aby rodičové dítky své týž právům a ustanovením jeho vyučovali a, jaké tajemství která ceremonie v sobě zdržuje, jim vysvětlovali. Ovšem tehdy v nové církvi pro jasnosť svatého evanjelium světlo býti má, aby, jakž prorokováno bylo, všickni napořád od největšího do nejmenšího znali Hospodina a země známostí tou aby jako moře vodami naplněna byla.[169]) Protož Kristus, vysílaje na svět apoštoly, poručil jim evanjelium kázati

[166]) Izai. 54, 11. 12. [167]) Izai. 60, 19. [168]) Mat. 5, 15. [169]) Abak. 2, 14.

všemu stvoření (totiž rozumnému), cokoli chopiti může ta nebeská tajemství, aby chopilo. Podle čehož kráčeje, sv. Pavel praví: My zvěstujeme evanjelium, napomínajíce všelikého člověka a učíce všelikého člověka ve vší moudrosti, abychom postavili každého člověka dokonalého v Kristu.[170]) Jakož takovéť mívali apoštolé posluchače, kteříž počet z víry své každému toho žádajícímu činiti uměli, proto že naplněni byli všelikou známostí, tak že se i sami vespolek napomínati mohli. A takovéť i po apoštolích aneb po jich časích nejedni pobožní biskupové a kněží v církvích svých při lidu pilnosti užívali, že mladé i staré i ty dítky k Písmu svatému a katechismu vedli, a známosť spasitedlnou víry rozkošně v nich vzdělávali. Ale za našeho teď předešlého času velmi v tom ode všech obleveno bylo, zvláště zde u nás, tak že jeden ze sta těžce nalezen býti mohl, kterýž by něco prostředně o spasení svém, na čem je zakládá, pověděti uměl, nercili aby o vyšších artikulích víru svou podle učení Písem a evanjelium svatého uměl vyznávati. Mnohý se hlásal té neb jiné konfessí býti, a nebyl ze sta jeden, který by ji jak živ viděl, ovšem četl, ovšem, co tam jest, s gruntem rozuměl. Mládež o katechismu málo co věděla; pakli které dítky jemu kde učeny, učeny slovům, aby je po kouscích vyštěbetávati uměly, na smysl a rozum toho žádný se neptal, a jim ku přemýšlování o tom příčiny neposkytal. Tak mladí v nepovědomosti věcí božích rostli, starší pak, nikdá a neopravdově zavedeni byvše, povrchní jen víry známostí evanjelictví svého odbývali; proč se toho učení a náboženství drží, proč jiného nedrží, větší díl nic pověděti neuměli, leč že se tak zrodili, aneb že předkové jejich tak byli. A tak veliké to světlo evanjelium, kterýmž sme se za svého věku chlubili, pod kbeli toliko některých osvícenějších hlav se krylo, jiní ho v domu církve neviděli, jen že o něm mluviti slyšeli, aneb někteří skrze skulinky cosi zableskujícího se znamenali. A tak jsme byli evanjelíci tak mnoho, co evanjelium učí, jako ti, kteříž se k evanjelium nehlásí, vědoucí.

---

[170]) Kol. 1, 28.

Taková nepilnosť hned za apoštolských časů vluzovala se v církev; protož sv. Pavel židům svým domlouvá, že, měvše v tak dlouhém času býti mistři, opět potřebovali učeni býti prvním počátkům výmluvností božích.

Rozmařilosti té příčiny jsou dvě: přílišná jedněch k druhým důvěrnosť a lenosť.

Předně zajisté, když lid učitelům svým příliš důvěřuje, myslíc,*) že oni jim toliko ty věci, kteréž již dokonale z Písem vyhledané a utvrzené jsou, přednášejí, i zanedbávají sami do Biblí jíti a toho, co se věřiti má neb nemá, z Písem vyhledávati. Učitelé a kazatelé obyčejně totéž činí, jednomu, dvěma, třem, kdož před nimi psali, věříce, také sami Písem z gruntu zpytovati nedbají, a tak jedni za druhými na cizí správu věříme, co oni, že se věřiti má, praví. Ale to zlé jest; nebo co, kdyby ti, kdož tě učí, místo pravdy nepravdu učili? Díš: Vedou Písmo. Odpověď: A co, kdyby v cizím smyslu Písmo vedli? Řekneš: Jsou pobožní, vážní, svědomím se vážící muži, lsti při nich není. Odpověď: Co tehdy, kdyby se mýlili? ty předce po nich? Mezitím, byť i všecko bez omylu pravda bylo, nahlédneš-li tam, odkud oni tu pravdu berou, snázeji vyrozumíš a mocně se utvrdíš. Ale divná nedbanlivosť lidská! Když nám kdo novinu neb historý nějakou vypravuje, ač mu věříme, však ji předce rádi sami, víme-li, že ji psanou má, přečteme. A hovádko někomu svěříce, předce rádi sami, jak opatřeno jest, přihlídáme; tuto pak víru svou, na níž spasení záleží, tak bezpečně jiným bez všelikého k víře přihlédání svěřujeme, což ku podivu jest. Protož také pokutu převěřování svého a nedbalosti své neseme, že víra naše kusá jest, neplná jest, nepevná jest, proto že po kusích od lidí se učíme, mohouce od Boha z Písem jeho mocně vyučeni býti; a toť se snad v Prorocích míní, když se předpovídá, že v církvi nové nebude jeden druhého učiti, říkajíce: Poznej Pána! ale že od Boha všickni vyučeni budou.[171]) Protož Kristus i apoštolé po-

---

[171]) Jerem. 31, 34. Izai. 54, 13. Žid. 8, 11. *) myslíc je zde absolutně položeno k plurálovému podmětu lidé.

jisté spravedlnosť twá (to jest pokání tvé, nebo o tom tam před tím mluví) a sláva Hospodinova zbéře tě, jestliže však vyvržeš z prostředku sebe jho a přestaneš vztahovati prstů a mluviti nepravosti; i budeš jako zahrada.[129]) A opět u Zachariáše: Jakož jsem byl myslil zle učiniti vám, když jste mne hněvali, tak, obrátě se, myslím dobře učiniti Jeruzalému; nebojtež se! Toto pak jest, což činiti budete: Mluvte pravdu jeden každý s bližním svým, pravý a pokojný soud vynášejte.[130]) A v žalmu: Jistě žeť Bůh pokoj mluví k lidu svému a svatým svým, však aby se nenavracovali k bláznovství.[131])

6. Naproti tomu nenapravujícím se hrozí, že je i s jejich obětmi a zevnitřními snažnostmi zavře. Co, prý, říkati budete, vyproštěni sme, abyšte opět páchali nepravosti a nešlechetnosti?[132]) Zdali kradouce, mordujíce a cizoložíce a křivě přisahajíce předce choditi a postavovati se budete přede mnou?[133]) Neskládejte naděje v slovích lživých říkajíce: Chrám Hospodinův! Ale jestliže všelijak napravíte cest svých, tehdy spůsobím, abyšte bydlili v zemi této.[134]) Jaká pak to a na čem života obnova bude, Bůh o tom takto nařizuje: Odvraťte se jeden každý od cesty své zlé a polepšte jeden každý cest svých. Boží, pravím, rozkaz a pěkné naučení toto jest; nebo ptal-li by se kdo: v čem pak napraviti máme? odpovídá Bůh, že rozdílně, proto že každý vlastní svou nějakou cestu má rozdílnou od cest božích: tento nestřídmosť, onen nečistotu, jiný lakomství, jiný pýchu, jiný zlosť a hněvivosť, jiný ukrutnosť a tyranství. Protož boží rada jest: Ohledejte cest svých, totiž zpytuj každý sebe sám, čím's hřešil proti Bohu, a zatím polepšte cest svých, to jest naprav jeden každý v tom, v čemž se znáš. Přestaňte zle činiti a učte se dobře činiti, a jakž Sirach dí: na které kdo cestě prv padl, na tu nechoď víc.[134a]) To bude nejlepší pokání všech veřejné; v čem obzvláštně vrchnostem, v čem kněžím, v čem jiným napravovati potřebí, níže po kapitolách to se obšírněji oznámí.

---

[129]) Izai. 58, 8. 9. 11. [130]) Zachar. 8, 14—16. [131]) Žalm 85, 9. [132]) Jerem. 7, 10. [133]) Jerem. 7, 9. 10. [134]) Jerem. 7, 4. 5. 7. [134a]) Sir. 32, 25.

Poněvadž pak někteří obzvláštní hříchové v naší vlasti před těmito časy škodlivě se byly rozmohly, v těch napraviti potřebí bude, jako v lakomství, v kteréž přemnozí pohříženi byli, jen dům k domu a rolí k rolí připojujíce, jakoby sami bydleti chtěli v zemi; ale snad vám již těsno nebude, když nás Bůh dva díly snad vyhubil, ostatní můžete svorní býti a každý rád Pánu Bohu a bližním sloužiti. Zatím v pýše, v nádhernosti rozličných veliký byl excess, protož přestati; či opět se vaditi budete o sedání, stání, chození, a kdo, a jak, a kde seděti má? Opět i dcery Jeruzalémské choditi budete s vytaženým krkem a v nástrahách svých? Zdaž vám jich větším dílem nezodjímal a vás nezobnažoval Hospodin? Co sobě zase nástroje marnosti shledávati aneb, pozůstalo-li jich, co znovu jimi Boha drážditi chcete? Nestřídmosť také přílišná byla předně v pokrmích, zbytečná skvostnosť a hojnosť, zvláště při tabulích panských a rytířských míry tomu nebylo, a každý pán i rytíř po knížetsku neb královsku, a někdy i měšťan po pansku dosti chudý strojiti dal, a tak se s boháčem na každý den hodovalo skvostně, an mezitím chudí poddaní neb jiní hladem nuzeli. Tím-liž neměl rozdrážděn býti Bůh? Nebo jsme takovým zlým darů božích užíváním jiné národy daleko byli převýšili a připovídku z sebe udělali, že luxus perdidit Bohemos. Protož uleviti čas jest. Lid pak obecný, nenásledoval-li jest vyšších v skvostnosti, následoval hovadským obžerstvím a opilstvím, tak že, jakž Bůh tam naříkal někdy, plní stolové bývali vývratků a nečistot,[135]) kde jen jaké hody, veselí, posedění a shledání bylo. Čas jest, čas přestati drážditi Boha a začíti darů božích s pobožnou šetrností užívati. Nad to mimo jiné národy větší jakás neživosť k božímu slovu u nás se spatřovala, řídké, nehorlivé k němu se scházení, ovšem skutečné slova božího ostříhání špatné bylo; vypřáhli byli všickni téměř z jha Kristova a zapřáhli jho světa a teď v tomto božím dopuštění jho Antikristovo rozpustilostmi všelikými. Protož potřebí jho světa a Anti-

---

[135]) Izai. 28, 8.

kristovo zvrci a jho Kristovo pobožnosti a svatosti zase vzíti. Čímž všickni Pánu Bohu povinni jsme místo vděčnosti, kohokoli Pán Bůh zachoval, aby ho meč nezachvátil. Nebo skrze Zachariáše praví Pán Bůh, že každý ten vzývati má jméno boží a říci: Hospodin jest mým Bohem. Pakli bychom nechtěli ještě, stojí u Izaiáše ortel ten: Budete-li, prý, poslušní, dobré živné věci jísti budete; pakli budete zpurní, meč zžíře vás.[136]) Nebo nechť nemyslí žádný, že by se již všecko přeskočilo; má ještě Bůh meč, mor, hlad, má naposledy peklo proti těm, kterých zde pokutami svými oblomiti a ku pokání přivésti moci nebude. Protož mysl každý, aby po takovém přemeštění z hříchů pokání činil, a to pokání aby bylo ne nějaké Achabovské, nápadní a pošmourné, ale pravé, jakž Bůh dí: Jestliže všelijak polepšíte cest svých.[137])

Blahoslavený člověk, kterémuž dáno jest od tebe, Bože, aby jíti mohl cestami, kteréž mají pobožní v mysli své (Žalm 84, 6.)! Začež každý se modl, nebo Bůh jest ten, kterýž smývá nečistotu dcer Sionských v duchu soudu a horlivosti.[138])

KAPITOLA ČTRNÁCTÁ.

Že učení církve, má-li čisté a spasitedlné býti, ze samých Písem bráno býti musí.

To o reformací života. Obnova učení v tom jest, aby čisté bylo, a aby v pilnosti vedeno bylo. Učení v tomto dvém záležeti bude: 1. Abychom při artikulích víry, hloubání nechajíce, sprostně na tom, jak Písma o čem mluví, přestávali. 2. Abychom se ceremoniemi nad to, než jich nám od prvotní církve zanecháno, nezaměstknávali a nezastěňovali.

Učení zajisté boží v církvi, má-li pravé a čisté, celé nenaprznělé, neoklamavatedlné a plné moci k spasení býti, musí z samých studnic Izraelských býti vážené, to jest z samých Písem svatých bráno, bez ujímání, přidávání, opravování jakéhokoli, čehož jsou tito důvodové:

---

136) Izai. 1, 19. 20. 137) Jerem. 7, 5. 138) Izai. 4, 4.

Předně osvědčil se nám Pán Bůh náš dokonale, že my o jeho věčných a nebeských věcech nic nemůžeme věděti, leč to a potud co a pokud On nám vyjeví. Boha, prý, žádný nikdy neviděl,[139]) ale jednorozený syn, kterýž jest v lůnu otce, ten nám vypravil, buď sám totiž, buď skrze služebníky své proroky. Kdo z lidí ví, co jest v člověku? Jediné duch člověka, kterýž jest v něm. Tak božích věcí žádný nezná, jediné Duch boží, dí apoštol.[140]) Protož o věcech božích nelze a nesluší jinými slovy mluviti, než těmi, kterýmiž učí Duch svatý. Nebo kdo, prý, poznal mysl Páně?[141]) A poněvadž sám on připravil a vystihl moudrosť, dí Job, a sám rozumí cestě její, soudy také rozhlašovati umí,[142]) protož z úst jeho samého pochází umění, dí Šalomoun.[143]) Sic kdo by z lidí znal vůli boží, aneb kdo by se domyslil, co Bůh chce? Přemyšlování zajisté lidí smrtedlných jsou bídná a důmyslové nebezpeční, protož Bůh sám vyhledal cestu umění a dal Jákobovi služebníku svému a Izraelovi milému svému.[144])

Druhé. Osvědčuje se Bůh zřetedlně, že všecku svou vůli nám vyjevil, nic, co zapotřebí bylo, nezatajiv a nám k vlastnímu dovtipování nezanechav. David dí: Zákon Hospodinův dokonalý jest; a Kristus: Já všecko, co sem slyšel od otce svého, oznámil jsem vám. Protož moudrý Šalomoun řekl: Nepřidávej nic k slovu jeho, aby tě nekáral a byl's by ve lži postižen;[144a]) a Sirach: Řečmi svými daremně se nezaměstknávej, člověče, neboť jest více ukázáno, než rozum tvůj stačiti může.[145])

Třetí. Naproti tomu osvědčil se, že nepotřebného a což by se pomíjeti mělo neb mohlo, v Písmě svém zapsati nedal. Nebo tak dí David: Všecka přikázaní Hospodinova jsou pravda;[146]) a svatý Pavel: Všeliké Písmo od Boha vdechnuté užitečné jest k učení, trestání, napravování a k zprávě, kteráž náleží k spravedlnosti, aby byl dokonalý

[139]) Jan. 1, 18. [140]) I. Kor. 2, 11. [141]) Řím. 11, 34. [142]) Job. 28, 23. 27. [143]) Přísl. 2, 6. [144]) Žalm 147, 19. [144a]) Přísl. 30, 6. [145]) Sirach 3, 22. 23. [146]) Žalm 119, 86.

člověk boží.[147]) Protož David řekl: Já, Hospodine, že všecky rozkazy tvé o všech věcech pravé býti poznávám, všeliké bludné stezky (to jest postranního učení) nenávidím.[148])

Čtvrté. Osvědčuje se, že slovo jeho zřetedlné jest, nepotřebující, aby někdo do nebe neb do propasti pro výklady chodil, nýbrž že ono moudrosť dává neumělým, obveseluje srdce, osvěcuje oči, tak že, kdo je miluje a o něm přemyšluje na každý den, nad nepřátely své moudřejší, nad učitele své rozumnější, nad starce opatrnější učiněn bývá. Lidští tehdy přídavkové, glossy, distinkce co jemu světla rozumnosti přidají?

Páté. Dal nám i to oznámiti Pán Bůh, že slovo jeho mocné jest dosti k vykonávání toho, což se jemu líbí, bez našeho opravování. Nebo tak skrze proroka dí: Zdaliž slovo mé není jako oheň, dí Hospodin? a jako kladivo rozrážející skálu?[149]) A skrze apoštola: Živáť jest řeč boží a mocná a pronikavější nad všeliký meč na obě straně ostrý.[150]) Co tehdy jest prospěšný člověk Bohu, i když sobě nejmoudřeji počíná?

Šesté. Protož za bláznovství nám to počítá Bůh, když my jakýmkoli spůsobem od jeho slova se uchylujeme. Jako u Ozeáše ponaříkav, že se lid jeho od pohanů učí, dokládá toho: Pak, což sem mu zvláštního v hojnosti napsal v zákoně svém, neváží sobě, rovně jako věci cizí.[151]) A skrz Jeremiáše: Aj, slovem mým pohrdají,[152]) jaká to jejich moudrosť! U Ezechiele mezi jiné ohavnosti počítá to, že, prý, kněží natahují zákona,[153]) to jest k smyšlenkám svým, tak že se neučili z zákona, než smysly své vnášeli do zákona. Jakož nesmyslnosti vstříc vyjíti a obrániti chtěje, Pán Bůh, zapověděl, přísně, jak přidávati, tak ujímati slovu svému: Slyš, Izraeli, ustanovení a soudy mé, kterýmž vás učím, abyšte živi byli, nepřidávejte nic k slovům, kteréž já přikazuji vám, aniž co ujímejte.[154]) A k Jozue řekl: Neuchyluj

[147]) II. Tim. 3, 16. 17. [148]) Žalm 119, 128. [149]) Jerem. 23, 29. [150]) Žid. 4, 12. [151]) Oz. 8, 12. [152]) Jerem. 8, 9. [153]) Ezech. 22, 26. [154]) V. Mojž. 4, 1. 2.

se od zákona tohoto na pravo ani na levo, a tak budeš opatrný.[155]) V Zjevení pak na zavírku celé Biblí hrozí: Přidá-li kdo k těm věcem, že mu přidá ran napsaných v knize té, pakli ujme, že mu ujme dílu jeho z knihy života.[156])

Sedmé. Nad to nade všecko i to osvědčil Pán Bůh, a příkladové všech věků tvrdí, že odnášeti se od Písem začátek jest bludů, chyb, mrákot a slepoty. K zákonu a k svědectví! dí Bůh, pakli nechtí mluviti podle slova toho, nevzejde jim záře.[157]) A Kristus dí: Bloudíte, neznajíce Písem![158]) A skrze Izaiáše opět hrozí Pán Bůh, že, poněvadž sobě lidské výmyslky libuje lid jeho, že jim Písmo učiní jako knihu zapečetěnou a oči jejich zastře, aby neviděli pravdy; i zahyne, prý, moudrosť moudrých a opatrnosť opatrných jeho vymizí.[159]) Což my vše k výstraze své slyšme, ó křesťané, a napotom se bedlivěji mějme, aby ne Aristoteles, ne Plato, ne Cicero, ne Augustin, ne František, ne někdo z lidí na zemi byl mistrem naším, nýbrž ani anjel s nebe, ale sám ten, v němž skryti jsou všickni pokladové moudrosti a umění;[160]) tak aby víra naše v žádných řečech moudrosti lidské zakládána nebyla, ale na moci boží.[161]) Sami také učme se nad to, než psáno jest, nesmýšleti, ale státi v svatém nám vydaném přikázaní, Biblí, pravím, svatá sama buď Kanon náš, víra naše, pravidlo naše, regule naše, sama buď svícen noh našich, sama světlo stezek našich, sama kollirium naše, sama dennice, nýbrž slunce mrákot našich, sama rádce pochybností našich, sama soudce a rozeznavatel smyslu a mínění našeho, sama zrcadlo tajemství našich, sama vysoká škola cvičení našeho, sama mléko neneprzněné, jímž rostou dítky boží, sama čisterna naše k vážení vod živých.[162]) To tehdy bude-li mezi námi, pošle Hospodin světlo své a pravdu svou a sprovodí nás na horu svatosti, a budeme v světle božím spatřovati světlo a viděti

---

[155]) Joz. 1, 7. [156]) Zjev. 22, 18. 19. [157]) Izai. 8, 20. [158]) Mat. 22, 29. [159]) Izai. 29, 10—14. [160]) Kol. 2, 3. [161]) I. Kor. 2, 5. [162]) Žalm 119, 11; 12, 7. I. Petr 2, 2.

jasně i před sebou cestu pravou i po stranách rozcestí mylná, a budeme věděti, komu jsme uvěřili, nebo na skále bude založena víra naše; a budeme učenější nad všecky odpůrce naše, od Boha vyučeni jsouce, mysl Kristovu míti budeme, rozsuzujíce všecko.

K tomu pak abychom skrze Písma přišli, není potřebí filozofí, ani mnohých výkladů lidských, ani sic hlubokých důmyslů a dovtipů, ale potřebí:

Předně vroucí milosti k Bohu a jeho slovu, nebo opravdová žádosť k učení se, počátek jest moudrosti. Tak David a jiní svatí vroucně milujíce zákon boží, i bez dialektiky a jiných těch, lidmi vymyšlených, pomocí z samého zákona nejvyššího osvícení dosáhli.

2. Nábožnosti a uctivosti k Bohu a jeho slovu, abychom do zákona jako do svatyně s bázní a strachem vstupovali pro přítomnosť velebnosti božské.

3. Hotovosti potřebí i k vyrozumívání vůle boží i k činění ji; nebo Kristus dí: Bude-li kdo chtíti činiti vůli boží, ten bude rozeznávati učení, kteréž z Boha jest.[163])

4. Čtení častého. (Jozue 1, 8. Žalm 1, 2. I. Tim. 4, 13.)

5. Přemýšlování bedlivého. (Žalm 119, 148. Přísl. 2, 2—5. 9.)

6. Modliteb vroucích. Nebo Hospodin dává moudrosť, z úst jeho umění a opatrnosť. A Kristus dí, že on Ducha svého dává těm, kteříž ho prosí.[164]) Tak když David prosil, aby mu Bůh otevřel oči, aby spatřovati mohl divné věci v zákoně Páně, vyprosil to. Tak Šalomoun, žádav moudrosti, vyžádal ji od Boha.

7. Skutečného činění a vyjevené vůle boží ostříhání a kráčení cestami ctnosti, nebo to jest cesta spasitedlná: známosť Krista, jakž učí sv. Petr, a David dí: Počátek moudrosti jest báti se Hospodina; rozumu výborného nabývají všickni, kteříž činí ty věci.[165])

Tak kdybychom všickni křesťané s božím slovem zacházeli, byli bychom jistotně město svaté, mající slávu boží,

[163]) Jan 7, 17. [164]) Luk. 11, 13. [165]) Žalm 111, 10.

o kterémž se v Prorocích píše, jehož základové na karbunkulích a skla jeho z křištálu,[166]) kteréž nepotřebuje slunce ani měsíce (totiž stvořeného světla rozumů lidských), proto že sláva boží je osvěcuje,[167]) a v světle jeho pocházeli bychom se všickni, vyučeni jsouce od Hospodina. Dejž tehdy nám to, Hospodine, rozum ten, ať nenávidíme výmyslků a milujeme zákon tvůj a jeho se přídržíme celým srdcem, nechť to tam, že, než sme sníženi byli, bloudili sme, nyní již ať ostříháme výmluvností tvých! A tak říci budeme moci: k dobrému nám jest, že sme pobyli v trápení a tam se naučili ustanovením tvým. Budiž nám na pomoc ruka tvá, kteříkoli sobě zvolujeme tvá přikázaní. Živa buď duše naše, a chváliti tě budem, a soudové tvoji budou nám na pomoc.

KAPITOLA PATNÁCTÁ.

Že učení pravé všechněm v církvi známé býti má.

Není pak dosti, aby učení pravé a čisté v církvi vedené bylo, než potřebí je tak v lidi uvoditi, aby všechněm, kdo v církvi jsou, známé bylo. Nebo Kristus dí: Žádný nerozsvěcuje svíce, aby ji pod kbelec stavěl, ale na svícen, i svítí všechněm, kteří v domu jsou;[168]) mluví pak o světle evanjelium a o domu církve. Tak Bůh, když zákonu svému vyučovati měl lid svůj, nejen některé přední k tomu zavolal, ale kázal jest sobě všecky shromážditi k hoře Sinai a tu mluvil jim s slávou a hrůzou velikou, že musili pozorovati; a nařídil v témž lidu, aby rodičové dítky své týž právům a ustanovením jeho vyučovali a, jaké tajemství která ceremonie v sobě zdržuje, jim vysvětlovali. Ovšem tehdy v nové církvi pro jasnosť svatého evanjelium světlo býti má, aby, jakž prorokováno bylo, všickni napořád od největšího do nejmenšího znali Hospodina a země známostí tou aby jako moře vodami naplněna byla.[169]) Protož Kristus, vysílaje na svět apoštoly, poručil jim evanjelium kázati

[166]) Izai. 54, 11. 12. [167]) Izai. 60, 19. [168]) Mat. 5, 15. [169]) Abak. 2, 14.

všemu stvoření (totiž rozumnému), cokoli chopiti může ta nebeská tajemství, aby chopilo. Podle čehož kráčeje, sv. Pavel praví: My zvěstujeme evanjelium, napomínajíce všelikého člověka a učíce všelikého člověka ve vší moudrosti, abychom postavili každého člověka dokonalého v Kristu.[170]) Jakož takovéť mívali apoštolé posluchače, kteříž počet z víry své každému toho žádajícímu činiti uměli, proto že naplněni byli všelikou známostí, tak že se i sami vespolek napomínati mohli. A takovéť i po apoštolích aneb po jich časích nejedni pobožní biskupové a kněží v církvích svých při lidu pilnosti užívali, že mladé i staré i ty dítky k Písmu svatému a katechismu vedli, a známosť spasitedlnou víry rozkošně v nich vzdělávali. Ale za našeho teď předešlého času velmi v tom ode všech obleveno bylo, zvláště zde u nás, tak že jeden ze sta těžce nalezen býti mohl, kterýž by něco prostředně o spasení svém, na čem je zakládá, pověděti uměl, nercili aby o vyšších artikulích víru svou podle učení Písem a evanjelium svatého uměl vyznávati. Mnohý se hlásal té neb jiné konfessí býti, a nebyl ze sta jeden, který by ji jak živ viděl, ovšem četl, ovšem, co tam jest, s gruntem rozuměl. Mládež o katechismu málo co věděla; pakli které dítky jemu kde učeny, učeny slovům, aby je po kouscích vyštěbetávati uměly, na smysl a rozum toho žádný se neptal, a jim ku přemýšlování o tom příčiny neposkytal. Tak mladí v nepovědomosti věcí božích rostli, starší pak, nikdá a neopravdově zavedeni byvše, povrchní jen víry známostí evanjelictví svého odbývali; proč se toho učení a náboženství drží, proč jiného nedrží, větší díl nic pověděti neuměli, leč že se tak zrodili, aneb že předkové jejich tak byli. A tak veliké to světlo evanjelium, kterýmž sme se za svého věku chlubili, pod kbeli toliko některých osvícenějších hlav se krylo, jiní ho v domu církve neviděli, jen že o něm mluviti slyšeli, aneb někteří skrze skulinky cosi zableskujícího se znamenali. A tak jsme byli evanjelíci tak mnoho, co evanjelium učí, jako ti, kteříž se k evanjelium nehlásí, vědoucí.

---

[170]) Kol. 1, 28.

Taková nepilnosť hned za apoštolských časů vluzovala se v církev; protož sv. Pavel židům svým domlouvá, že, měvše v tak dlouhém času býti mistři, opět potřebovali učeni býti prvním počátkům výmluvností božích.

Rozmařilosti té příčiny jsou dvě: přílišná jedněch k druhým důvěrnosť a lenosť.

Předně zajisté, když lid učitelům svým příliš důvěřuje, myslíc,*) že oni jim toliko ty věci, kteréž již dokonale z Písem vyhledané a utvrzené jsou, přednášejí, i zanedbávají sami do Biblí jíti a toho, co se věřiti má neb nemá, z Písem vyhledávati. Učitelé a kazatelé obyčejně totéž činí, jednomu, dvěma, třem, kdož před nimi psali, věříce, také sami Písem z gruntu zpytovati nedbají, a tak jedni za druhými na cizí správu věříme, co oni, že se věřiti má, praví. Ale to zlé jest; nebo co, kdyby ti, kdož tě učí, místo pravdy nepravdu učili? Díš: Vedou Písmo. Odpověď: A co, kdyby v cizím smyslu Písmo vedli? Řekneš: Jsou pobožní, vážní, svědomím se vážící muži, lsti při nich není. Odpověď: Co tehdy, kdyby se mýlili? ty předce po nich? Mezitím, byť i všecko bez omylu pravda bylo, nahlédneš-li tam, odkud oni tu pravdu berou, snázeji vyrozumíš a mocně se utvrdíš. Ale divná nedbanlivosť lidská! Když nám kdo novinu neb historý nějakou vypravuje, ač mu věříme, však ji předce rádi sami, víme-li, že ji psanou má, přečteme. A hovádko někomu svěříce, předce rádi sami, jak opatřeno jest, přihlídáme; tuto pak víru svou, na níž spasení záleží, tak bezpečně jiným bez všelikého k víře přihlédání svěřujeme, což ku podivu jest. Protož také pokutu převěřování svého a nedbalosti své neseme, že víra naše kusá jest, neplná jest, nepevná jest, proto že po kusích od lidí se učíme, mohouce od Boha z Písem jeho mocně vyučeni býti; a toť se snad v Prorocích míní, když se předpovídá, že v církvi nové nebude jeden druhého učiti, říkajíce: Poznej Pána! ale že od Boha všickni vyučeni budou.[171]) Protož Kristus i apoštolé po-

[171]) Jerem. 31, 34. Izai. 54, 13. Žid. 8, 11. *) myslíc je zde absolutně položeno k plurálovému podmětu lidé.

sluchače své pilně k Písmům vedli a k čítání a zpytování jich napomínali a přídrželi.[172])

Druhá příčina neosvícenosti lidu lenosť jest, nejen že jedni druhých, zvlášť rodičové dítek, hospodářové čeládek, kněží posluchačů nevyučují pilně, ale také že i sebe každý sám zanedbává, Písem a jiných potřebných knih nečte. Mnoho-li jest mezi námi bývalo hospodářů, kteří by v domu Biblí majíce, an to býti mělo, dítkám a čeládkám svým čítali? Mnoho-li kněží, kteří by co o tom posluchačům říkali aneb shromážděnému lidu (krom nedělních běžných) textů Biblí čítali a vykládali? Někteří z panstva s námi jsou, kteříž pravého náboženství býti se pravíce (Bohu se té hovadské nedbalosti polituj!), jak živi však Biblí nečtli! Nýbrž kněží se nacházeli, kteříž jak živi Biblí nepřečtli, leč po kusích, přibížkou a na přeskáčku! Co tehdy div, když se nerozkřesuje, že jisker není, aneb jsou-li jiskry, když se nerozdmychuje, že plamene není, aneb jest-li plamen, když se oleje nepřilévá, že lampy hasnou? A coť pak Bůh naříkati nemá, že lid jeho nic nezná, nic nerozumí, poněvadž sobě toho, co jim zvláštního v zákoně svém napsati dal, neváží, rovně jakoby to cizího něco a k nim nepřináležejícího bylo?[173]) A protož v tom, v tom napraviti potřebí napotom, aby kněží předně osvícení božího pilně nabývati hleděli, tak aby od dětinství Písma znajíce (jakž se o Timoteovi praví)[174]) moudří byli k spasení a vykrmeni slovem víry a byli světlo světa v pravdě a jako měsíc na plně, tak aby z plnosti jejich bráti jiní mohli, protož na místě Kristově v církvi sedí. Za tím potřebí bude, aby všickni pobožní posluchači slova božího, vyššího i nižšího stavu, sami také Písma svatá pilně a bedlivě čítali, tak aby sami byli plní známosti, vespolek se napomínati mohli a uměl jeden každý sám počet činiti z víry a naděje té, kteráž v něm jest. K jakéž potřebě musejí kněží pilně lidu Písma schvalovati a na kázaních tak je vykládati, aby se jim i mysl k nim dělala, i oči do nich otvíraly, a tytýž k sobě povolávajíce neb po domích chodíce

---

[172]) Jan 5, 39. [173]) Oze. 8, 12. [174]) II. Tim. 3, 15.

přihlédati k jednomu každému, jak v umění božím prospívá, aby vždycky předce nedbánliví ponoukáni, dřímaví probuzováni, hloupí poučováni a všickni v náležité borlivosti zdržováni byli. Tak apoštolé činívali, tak jiní po nich věrní ovčiček Kristových pastýři. Potřebí také bude mládež vyučovati katechismu pilně jak rodičové doma, tak i kněží jednou v týdni všecku mládež svolajíce examinovati a, čeho se ještě domácímu cvičení nedostává, doplňovati. Bude i vrchnostem potřebí k tomu, aby se to tak dálo, dohlídati. Bylo by také dobře, aby se vůbec při shledání jedněch s druhými o věcech božích mluviti, kázaní slyšené repetovati, cokoli v Biblí čtli, připomínati nestyděli, tak aby všickni jedni od druhých se učili a potěšovali, jakž apoštol poroučí.

Pěkná jest chvála, kterouž Albigenským v Francii [174a]) dává papežský jeden scribent v tato slova [175]): Všickni, prý, muži i ženy, velicí i malí nepřestávají dnem i nocí učiti se. Dělník, denní práci ze mzdy vykonaje, k knihám jde, aneb s někým rozmlouvaje, něčemu ho poučuje, aneb sám na něco se ptá. Učedlník sedmý den již sobě jiného učedlníka hledá; tak každý z nich, co sám umí, žádostiv jest jiného učiti. Vymlouvá-li se kdo zpozdilostí k učení, říkají mu: Nauč se každý den slovu jednomu, po roce budeš míti z nich sentencí, a tak prospěješ. I v cestě, jeden s druhým se shledaje, i v lázni i v domích špitálních učí. Slyšel jsem o jednom, že, chtěje katolíka jednoho víře své vyučiti, v noci k němu přes řeku Ibis plovaje, docházel, až ho i vyučil a získal. Sám pak viděl jsem prostého sedláka, kterýž knihu Job slovo od slova z paměti říkal; těch pak, kteří mezi nimi Nový Zákon z paměti umějí dokonale, mnoho jest. Vidí-li koho něco zlého činiti, říkají: Tak nečinil Kristus ani apoštolé. To hle svě-

---

[174a]) rukopis: v Frankrejchu. [175]) Místo Komenským zde citované nalézá se u tak zvaného Pasovského Anonyma (Pseudo-Rainer), z kteréh$_0$ je Flacius, Catalog. 'testium veritatis 542 poprvé otiskl; z Flacia potom Jan Val. Andreae ve svém Menippus Dial. 35. (1618), z tohoto Jean Leger, Histoire des églises évangéliques des vallées de Piemont (1669) p. 188. Komenský vzal citát bezpochyby z Flacia a ne z Andreae, nebo u tohoto jest méně úplný.

dectví o našich milých spolubratřích Albigenských, kteříž několik set let před Husem, odstoupíce od papežových bludů, evanjelium svatým se spravovali, ale jinak než my nyní evanjelictví svého dokazovali. Tak mohli s apoštolem v pravdě říci, že podle cesty té, kterouž kacířstvím nazývají, slouží Bohu; my pak u přirovnání k nim planí a jaloví evanjelíci sme byli. Protož napraviti potřebí! Píše svatý Jeronym, že za jeho věku v zemi Palestinské veliké náboženství bylo, že sedláci za pluhy a pastuchové za stády chodíce žalmy svaté sobě prozpěvovali; ó dalť by i nám to Bůh, abychom místo světských zpěvů Duchem svatým naplněni byli a sebe vespolek učili a napomínali žalmy a zpěvy a písničkami duchovními, s milostí zpívajíce v srdcích našich Pánu, a tak aby slovo Kristovo v nás přebývalo bohatě,[176]) nebo tak napomíná Duch svatý. To stane-li se, zkvetneme jako zahrada boží a slovo boží přikrývati nás bude.

KAPITOLA ŠESTNÁCTÁ.

O ceremoných, jaké v církvi býti mají.

Připomíná Bůh u Ezechiele lidu svému, co jim dobrého učinil, připodobňuje je děvečce chudé, ode všech opuštěné, nad níž on se smiloval, ošetřil ji, odchoval sobě a, snoubiv se s ní, ozdobil ji sobě rouchem krumplovaným a ozdobami drahými, jakými se líbilo jemu, ale na kterýchž ona nepřestavši, nadělala sobě více ozdob, rozličných barev, zlatých a stříbrných obrazů, s nimiž smilnila. Kdež patrné jest, že rouchem krumplovaným, perlami a jinými těmi ozdobami zevnitřní ceremonie (kterýmiž sobě službu svou v lidu tom patrně byl okrášlil) míní případné. Nebo jakož člověk bez roucha nyní v stavu pádu býti nemůže, tak bez ceremoný zevnitřní služba boží v této smrtedlnosti; nýbrž jako roucho člověku počestnosti, patrnosti, ozdobnosti a líbeznosti přidává, tak ceremonie službám božím. Protož z toho, co tu Pán Bůh o lidu svém mluví, toto jde:

---

[176]) Kol. 3, 16.

1. že církev nějaké své ceremonie míti má, rovně jako matrona šlechetná roucho a ozdoby své;

2. že ty ceremonie mírné býti mají, tak aby se nevěstčí nějaká bujnosť neukazovala;

3. že ceremonie nejmírnější a nejslušnější jsou, které jsou ode Pána vydány, byť i sprostné byly; nebo nevěsta muži svému okrášlena býti má;

4. že jest nebezpečné, církve mnohými slibnými ceremoniemi okrašlovati, poněvadž církvi Izraelské k modlářství a pověrám posloužilo aneb aspoň k marnosti jakési a jalovosti sloužilo; nebo i roucho příliš ozdobné, jestliže ne chlipnosti, tehdy aspoň nádhernosti i pýchy podnětem jest;

5. že, vloudí-li se kdy do církve takové zbytečné nevěstčí ozdoby, v čas veřejného pokání a reformací odklízeti se mají, proto že Bůh z prostředku modlářů vycházeti a nečistého se nedotýkati poroučí, nýbrž poroučí všeliké tvárnosti zlé ucházeti. Tím úmyslem pobožní reformátorové v Starém Zákoně (jakž v kapitole 7. doloženo) zbytečné oltáře bořili, výsosti a háje kazili, obrazy vymítali a všelijaké podešlé zlé zvyklosti zastavovali, až Jozafat[177]) i hada měděného, ačkoli z rozkazu božího byl udělán, zkazil, aby památka i occasí modlářství vyzdvižena byla. A Kristus sám svou rukou chrámu Jeruzalémského zvyklé pověry a svatokupectví vymetal.

6. A ze všeho toho jde: Poněvadž Babylonská nevěstka nevěstčinými šperky svými, jakž v nich v Zjevení vymalována byla, zanečistila dům boží a Pán Bůh již nyní, jako i na starou onu Izraelskou zpronevěřilou pannu, prchlivosť svou vylil a hlas zpěvů a plesání jich přestati má: mysliti tehdy jest pobožným církve obnovovatelům, aby, pokudž možné, ani památky nevěstčích jejích smilných ohavností nenechávali (totiž cokoli že ne od apoštolův, ani od prvotní církve, ale z porušeného papežstva jest a modlářstvím zapáchá, prokázati se může, z církve Kristovy vy-

[177]) omylně místo Ezechiáše, viz II. Král. 18, 4.

metali), tak aby, jakž v Zjevení předpovědíno, manželka Beránkova v nové, čisté a skvělé roucho oblečena byla. — Efraime! což tobě již do modl?[178]) dí Bůh.

KAPITOLA SEDMNÁCTÁ.

O svornosti a nejprve o příčinách k ní dávajících.

Ne o politické, městské a sousedské svornosti, jakouž sic také Duch boží křesťanům náramně schválil, pravě, že lépe jest člověku křesťanu křivdu trpěti, nežli se pro časné věci s bližními nesnadniti, mluví se tuto aneb mluviti začíná, než o duchovní a církevní svornosti, kteréž mezi sebou všickni k Kristu se hlásající ostříhati mají a kteréž před těmito časy mezi stranou pod obojí velmi žalostně ostříháno, jakž známé vůbec. Protož, aby již od této chvíle nesvornosti sobě zastavíce v společnosti lásky a jednomyslnosti státi se snažovali, toho nejprv mocné z písem příčiny a za tím k té milé svaté svornosti pravou, jistou a snadnou cestu z téhož božího slova ukáži.

Příčiny k svornosti vedoucí dvojí budou: jedny veřejné, tak nás, jako všecky všech časů křesťany víšící, druhé partikulární a k nám vlastně a k těmto nynějším našim časům přináležející.

Veřejné, ač i jindy uvažovány býti měly a k tomu se ne od jedněch pokoj církve obmýšlejících návěští činilo, však poněvadž pro bujnost předešlého věku a jedněch proti druhým zazlení nechtělo žádného slyšení a rozvažování býti, nyní snad aspoň po takové vystálé kázni snáze k mysli vzaty budou, poněvadž Izaiáš svědčí, že trápení k srozumění slouží toho, což se prve slýchalo a nerozumělo.[179]) Ty pak veřejné příčiny tři jsou: 1. vůle boží, 2. potřeba církve a 3. nepotřebnost takového dvojení a trhání.

Vůle boží jest, aby ti všickni, kteréž on známostí Syna svého podělil a k víře v něho povolal, v jednotě a svornosti stáli, leč by ten nevěděl, kdo Písem svatých jak živ neviděl

---

[178]) Oze. 14, 8. [179]) Izai. 28, 19.

a, co jest Bůh, nikdy nepoznal. Bůh zajisté láska jest, a kdo v lásce přebývá, v Bohu přebývá, a Bůh v něm, dí apoštol.[180]) A opět: že Bůh jest Bůh pokoje[181]) a řádu. Protož to všudy v Písmě hlásati dá, že v tom jeho božské kochání jest, když lidé vespolek, zvláště pak věřící v jednomyslnosti přebývají, jakž obzvláštně žalm 133. vysvědčuje, že to jako libá vůně jest Bohu, a že on tu udílí požehnání a života až na věky. Zase pak roztržky a různice v veliké má ošklivosti; protož i když se mezi námi a jím, Bohem naším, naší vinou rozdvojení stalo, Syna svého dáti nelitoval, aby skrze něho s sebou zase smířil všecko. Kterýž Syn boží, v pokoj všecko uveda, skrze krev svou pokoj také vyhlásil všechněm v sebe věřícím, nebo řekl: Pokoj zůstavuji vám, pokoj svůj dávám vám.[182]) A že to nejen o pokoji mezi Bohem a námi, ale i o společném našem pokoji rozumíno míti chtěl, odtud[182a]) jest patrné, že i prosil velmi snažně učedlníků svých (totiž všech věřících), aby se milovali vespolek, nýbrž zavázal je, jestliže ho milují, aby sebe také milovali, a že jim toho za heslo nechává, po kterémž by se poznávali, kdo jsou jeho, nýbrž za znamení, po kterém by lásku nebeského svého Otce k sobě poznávati měli. A v modlitbě svaté přehorlivě, kterouž, maje se jižjiž obětovati, za hříchy světa s pláčem Otci svému konal, nejvíc za to prosil, aby jeho věřící jedno byli, tak jako on s Otcem svým jedno jest. Jestliže tehdy milujeme Spasitele svého, jestliže prosby jeho co u nás platí, jestliže slzy jeho námi pohnouti mohou, jestliže oběti jeho účastnosť míti žádáme, naplňmež vůli jeho v tom, abychom jedno byli a milovali se vespolek. Nemiluje-li kdo Pána Ježíše, proklatý buď, dí sv. Pavel[183]); svatý pak Jan praví, že ho nemiluje žádný ten, kdo nemiluje bratří svých spolu věřících[184]), a protož prokletí toho ať se leká. Že pak Kristus Pán, všecky věřící za bratří vyhlásiv, všecky tak pilně k lásce a pokoji vedl, tím jest, že proto s nebe, jakž výš řečeno, poslán, aby v ni uvodil všecko. Proto slove kníže pokoje,

---

[180]) I. Jan 4, 16. [181]) I. Kor. 14, 33. [182]) Jan 14, 27. [182a]) rukopis: odkudž. [183]) I. Kor. 16, 22. [184]) I. Jan 4, 20.

proto království jeho podobenstvím divné obory, v níž lvové, volové, telata, nedvědi, hadi svorně se však směšující sou, vymalováno. Protož chceme-li tou boží oborou býti, nelze jistě jinak než snášeti se.

2. Sama potřeba církve svornosti žádá, protože ji nesvornosť nejen hyzdí velice, ale i hubí a vyvrací. Styděti se staří křesťané museli, když jim od Židů a pohanů, jakž v kapitole 2. z Klemensa Alexandrinského připomenuto, nesvorností jejich oči vytýkány; ovšem se nám předešlých časů styděti bylo potřebí, když nejen Židé a Turci našim různicím se smáli, ale obzvláštně Antikristova sběř Jesuité veliké sobě z toho plesání činili, i to posměšně a jízlivě mluvíce a píšíce: Evangelicos furiosorum hominum instar in sua ipsorum viscera saevire eaque dilaniare, že evanjelíci pošetilých lidí obyčejem sami proti sobě se vztekají a vlastní svá střeva z sebe tahajíce žerou, odtud zavírajíce a mezi svými rozvolávajíce, že u evanjelíků žádné víry, žádné církve, žádného spasení není, protože žádné lásky, jež jest heslo křesťanů pravých, není. Politujž se Bohu, že naší nesvorností tak v posměch a porouhání vydáváno býti má jméno Kristovo a že na to, aby ústa nesmyslných zacpána byla, mysliti nechceme. Ovšem pak co zlého odtud k záhubě církve pochází! jmenovitě, že se tím Židé a Turci i Antikristem zmámení lidé v slepotě své velmi zatvrzují, a tak neobrácením jich my vinní jsme. Dobrá zajisté naděje vede, kdyby evanjelíci byli sami proti sobě nevyzdvihli války, že by Antikristovi bludové tak šťastně byli pořád všudy klesali, jak začali, a zatím by i nevěřícím Bůh oči otevřel. Tuto pak, náš společný boj Antikristu odtušení přinesl, že se zase sbírati a síliti mohl, a tak sme z jedné strany Babylona stavěti, z druhé strany sebe sami kaziti pomáhali, poněvadž to Spasitele našeho promluvení na věky nepohnuté jest, že každé království samo v sobě rozdělené pustne a dům na dům padá;[185]) a apoštolská výstraha: Budete-li se kousati a hrýzti, hleďte, abyšte jedni od druhých zkaženi nebyli.[186])

---

[185]) Luk. 11, 17. [186]) Gal. 5, 15.

Lekalit se toho mnozí pobožní, ale jiní na to dbáti nechtěli, až sme dočekali přece, že jsme padlí a zkažení; ale takť bývá, když se v čas zlému nebrání, že potom pozdě bývá.

3. Ješto jaká to potřeba byla, aby se milí evanjelíci tak dvojili neb trojili a tak nepřátelsky s sebou zacházeli? Muži bratří jste, řekl Mojžíš, proč sobě křivdu činíte vespolek? I tuto říci se může: bratří jste, jedno jste, co to činíte? Jedno jste všickni k evanjelium svatému se hlásající: 1. původem, nebo jste obojí z pohanských předků. Nemáte se tu oč tahati, jako kdysi Židé s Samaritány a potom s těmi, kteří se z pohanstva k víře obraceli. Item obojí ste z papežstva jako z duchovní Sodomy a Gomory, božím smilováním byvše vychváceni, vyšli; obojí jednoho a téhož evanjelium svatého se chytili. — 2. Jedno jste také učením, nebo ve všech podstatných artikulích, pročkoli sme se v papežstvu zatracení báli, z milosti boží jednostejný smysl a vyznání máte všickni, co se pak rozdílností při některých artikulích vtrousilo, není takového nic, čímž by se klonul spasený, nercili vyvracel, ale ani viklal; a i tu, živť je Hospodin Bůh náš, nejsou než nedorozumění jakás, jakž se v následujících kapitolách jasně ukáže. — 3. Jedno jste mučedlnictvím, nebo obojím to z milosti boží dáno jest pro Krista, abyšte nejen v něho věřili, ale také pro něj i trpěli. Sám Antikrist, jemuž dopuštěno bojovati s svatými a přemáhati je, vysvědčil, že jednoho jste Pána služebníci, toho, kterémuž se on protiví; protož se i on zároveň obojím protivil, a to jest obojích česť a jednoty vaší svědectví nepřátelské, mocné. Poněvadž tehdy i v tom jednostejný dar dal vám Bůh a neučinil rozdílu mezi vámi, proč obojí zároveň při sobě nepoznáváte té milosti boží, leč ste snad nadarmo trpěli mnoho, a ještě nadarmo-li? dí apoštol.[187]) Prosím, rozsuzujtež to již aspoň. Zdá-li se pak jedné neb druhé straně, že vždy před druhou něco má, protož že bez ní býti může, ti nechť prosím slyší, co apoštol praví, zda-li od vás slovo boží pošlo, zda-li k vám samým přišlo? Má-li kdo tu naději

[187]) Gal. 3, 4.

o sobě, že by Kristův byl, nechť myslí, že, jakož on Kristův jest, tak i my Kristovi jsme, leč on snad jiného Ježíše má, neb jiného Ducha, neb jiné evanjelium. Pakli kdo myslí, že druhá strana nekáže Krista podstatně neb z upřímnosti, ten nechť jen pamatuje, aby v té příčině Pavlova ducha byl; nebude proto roztržek činiti, nebo sv. Pavel tak praví: Což o to? jakýmkoli spůsobem, buď v tvárnosti samé aneb v pravdě Kristus se káže, raduji se i z toho a budu radovati.[188]) Summou umí lstivý Satan barviti to hloupým, jakoby někdy pro potřebu spasení jeden druhého štítiti se musel; ale nic není, není ta rada z toho, kdož vás povolal,[189]) dí apoštol, nebo v Kristu Ježíši ani obřízka ani neobřízka (a tuto ani ceremonie ani neceremonie, ani světlejší ani temnější známosť některého artikule) neprospívá nic, ale víra skrze lásku dělající.[190]) Nech tehdy horlení svého proti spolubratřím; nechť předstírá kdo chce jaké chce příčiny, přikázaní Kristovo, prosby Kristovy, slzy Kristovy více platiti mají, a pokoj boží vítěziti má v srdcích našich, k němuž i povoláni jsme. Ti pak, kdož se v roztržkách kochají a je buď tropí neb zdržují, nech k sobě slyší, co jim zvěstuje apoštol: Mám, prý, naději, že nic jiného smýšleti nebudete, ale ten, kdož vás nepokojí, trpěti bude soud, nechť jest on kdokoli.[191]) A opět: Ó by odřezáni byli, kteříž vás nepokojí![192]) Toto není hlas člověka, ale hlas boží, protož se ho lekati sluší. Hanbil-li by se kdo někdejšího svého horlení proměniti, ten nechť rozvažuje, co Duch boží praví; přestati od sváru, to každému jest ku poctivosti, ale kdokoli se v sváry zaplétá, blázen jest.[193]) Nebuďmež tehdy blázni, ó křesťané osvícení, ale následujme moudrosti té, kteráž jest s hůry! Jaká pak to jest nejprve čistotná, dí apoštol, potom pokojná, mírná, povolná, plná milosrdenství a ovoce dobrého, bez rozsuzování a pokrytství! Ovoce pak spravedlnosti rozsívá se těm, kdož pokoj milují a působí.[194])

Partikulární příčiny, kteréž se nyní v tento pří-

---

[188]) Filip. 1, 18. [189]) Gal. 5, 8. [190]) Gal. 5, 6. [191]) Gal. 5, 10. [192]) Gal. 5, 12. [193]) Přísl. 20, 3. [194]) Jak. 3, 17, 18.

tomný čas nás, kteří jsme dočekali, dotýkají, tyto jsou: 1. Pominulá ta boží trpká kázeň, kterouž pro upamatování nás v hříších našich na nás vzložil a tak na odivu světa ztrestal, to vše, že pro hříchy na nás dopuštěno, v kapitole 2. ukázáno jest. Ty pak hříchy, pro něž přichází hněv boží na syny zpurné, apoštol vyčítaje, také mezi ně klade hněv, zlobivosť, proklínání, klamání jedněch na druhé, nesnášení sebe vespolek, summou nesvornosti. Protož přestaňmež pro milosrdenství boží všeho toho, aby Bůh více již od nás drážděn nebyl. Aj předešle sme evanjelíci s evanjelíky srovnati se[194a]) nechtěli, teď pak dopustil Bůh, že mnozí k Antikristu se s těžkým násilím svědomí svého (což některým snad k věčnému zatracení, politu jse Bohu, posloužilo) připojovati museli, jiní vyhnáni byvše, museli sme tak, jako tam někdy malomocní Židé a Samaritáni spolu v témž losu stojíce, spolu Miserere volati. Nepoučil-liž nás tu Bůh svornosti? Poněvadž tehdy obojí sme prosili, za to mějme, že jsme obojí vyprosili, a sobě toho přejíce, v svornosti toho božího milosrdenství užívejme, říkajíce s svatým Petrem: Dosti nám buď na tom přeběhlém času života, v němž jsme libosti vášní svých provodili.[195]) — 2. K témuž nás nyní vede příklad Judy a Izraele z zajetí Babylonského navrácených, kteříž prve se také vždycky trhali a nenáviděli, ale potom zaslíbil jim Pán Bůh, že, když je shromáždí z rozptýlení jejich, způsobí, aby přestala nenávisť Efraimova a nepřátelé Judovi že vyhlazeni budou; Efraim že nebude nenáviděti Judy, a Juda sužovati Efraima, nýbrž obojí že vletí na rameno Filistinských a spolu loupiti budou národy východní[196]) (viz také o tom, co Ezechiel předpovídal). I stalo se tak; nebo kdež se prve byli Izraelští od Judských odtrhli a místo jejich Jerusalémského chrámu jiné sobě postranní v Bethel a v Dan vyzdvihli, potom po navrácení se všickni jednoho božího chrámu vzdělati a proti nepřátelům svým o zákon boží bojovati sobě pomáhali, a Bůh byl s nimi. 3. Ohlášeno máme v Písmě, že skrze pád Babylona pozůstávajícím ještě národům pohanským

[194a]) se v rkpe. není. [195]) I. Petr. 4, 13. [196]) Izai. 11, 13, 14.

a zatvrdilému Abrahamovu semeni cesta připravena bude do církve, tak aby plnosť pohanů vešla,[197]) a evanjelium kázáno bylo všechněm národům po všem světě na svědectví jim dříve, než skonání přijde.[198]) I má-liť se to za našeho šťastného věku díti, nepřekážejmež tomu slavnému božímu dílu pro milosrdenství boží! Nebo že se roztržkami překáží, aby církev nerostla, dříve již připomenuto, a v pravdě tak jest, že jak Židé, tak Turci od papeženců se pro modlářství a modly odhrožovali, od nás pak pro sekty, nemohouce na to přijíti, aby to, což se tak samo s sebou nesrovnává, božského něco býti mělo. A tak tehdy s apoštolem pravím: Nesuďmež již více jedni druhých, ale toto raději rozsuzujme, abychom nekladli úrazu neb pohoršení bratřím svým[199]) (kteříž mají býti povoláni jako i my). Musejíť přicházeti pohoršení, dí Kristus, ale běda tomu, skrze kohož přicházejí.[200]) Víte, co sv. Petr ženám poroučí, totiž křesťanským, aby pokojné byly a poddané manželům svým proto, prý, aby nechtěli-li by kteří věřiti slovu, mohli však skrze pobožné obcování žen vyzískáni býti bez slova.[201]) To nechť i tuto platí, nechtěli-li by se kteří samým slovem evanjelium hnouti dáti, aby však naší společnou láskou a horlivostí obráceni a oblomeni býti mohli. Strojí-liť tehdy Bůh se smilovati nad témi, kteříž ještě vně jsou, těšme se z toho a napomáhejmež tomu rádi. Připravujme cestu Hospodinu a přímou čiňme stezku jeho, každé údolí ať jest vyvýšeno a všeliká hora i pahrbek ať jest snížen, co jest křivého ať jest přímé a místa nerovná rovinou.[202]) — 4. I to přistupuje, že vidíme, jak se již takové svornosti pěkný začátek v říši stal na sjezdu evanjelických stavů Lipském (měsíce března minulého teď léta 1631), kdež se ukázalo, že i možné jest vyrozuměti sobě i snadné, když strana strany v duchu tichosti poslechnouti chce, i užitečné, nebo s tím potěšenějším svědomím obhajování pravdy evanjelium před sebe vzavše, jakého božího požehnání užili, již svět vidí, kteráž tam šťastně začatá

[197]) Řím. 11, 25a. [198]) Mark. 13, 10. [199]) Řím. 14, 13. [200]) Mat. 18, 7. [201]) I. Petr. 3, 1. [202]) Izai. 40, 3. 4.

svornosť bez pochyby že s pomocí boží šťastněji k své plnosti přijde. Nám pak v naší vlasti tím méněji se k různicím nějakým vraceti sluší.

Protož nejmilejší, jest-li v vás jaké potěšení v Kristu, jest-li jaké utěšení lásky, jest-li jaká společnosť Ducha svatého, jsou-li jaká střeva slitování, naplňte radosť mou, dí ke všechněm vám apoštol, v tom abyšte jednostejného smyslu byli, jednostejnou lásku majíce, jednodušní jsouce, nic nečiníce skrze svár aneb marnou chválu, ale v pokoře jedni druhé za důstojnější sebe majíce. Nehledejte jedenkaždý jen svých věcí, ale každý toho, což jest jiných (k vzdělání), k čemuž Bůh račiž působiti v nás i chtění, i skutečné činění podle dobře libé vůle své pro slávu svou.[203])

KAPITOLA OSMNÁCTÁ.

První cesta k svornosti jest k vnitřní opravdové pobožnosti milosť.

V kom Duch boží bude, nepochybně že se těmi důvody a prosbami Ducha božího pohne a k svornosti mysl skloní. Než jaká pak cesta k tomu? Zastaralé nemoci nesnadně se zhojí. Odpověď: Trojí bylo, co nás trhalo: jména sektářská, rozdílní při některých artikulích smyslové, a rozdílnosť řádů; protož může-li se stranám, aby sobě v tom třem vyrozuměly, posloužiti, snadničká k svornosti cesta se ukáže, čemuž však já místo přístupu nejprv z Písem ukáži, že naše lidská před Bohem dokonalosť více v hloupé srdce sprostnosti a upřímnosti nežli v subtilné nějaké mozku hbitosti záleží; což, prosím, ať každý spasení své milující bedlivě čte, rozvažuje a po vyrozumění aneb pro vyrozumění celé tomu, což se tu z Písem svatých mluví a vede, Boha sobě na pomoc vzývá.

Nejprvnější lidem od Boha daný zákon rajský jest, kterýmž Bůh, aby člověka v poslušenství svém zdržel, z stromu vědění dobrého a zlého jísti zapověděl. A toť jest veliké tajemství. Přeje Bůh člověku, aby rozkoší rajských

[203]) Filip. 2, 1—4 a 13.

a při tom pokoje a dobrého svědomí užíval, vystříhá však, aby k stromu vědění dobrého a zlého nesahal, jestliže na sebe smrti přivolati nechce; čímž co (jiného)[203a]) než návěští dala moudrosť boží všemu lidskému pokolení, že chtivosť k vyzvídání věcí mnohých nebezpečné jim bude, sprostné pak přikázaní božích ostříhání že bude život jejich? Čehož kdyby byl Adam šetřil, nebyl by sebe i nás všech zavedl. Abrahama když sobě od jiných odděloval Pán Bůh, ne do nějakého mudrování neb řečňování ho zavedl, ale řekl: Choď přede mnou a buď dokonalý. Lidu svému Izraelskému takto se vysvětlil: Vizte ž, učil jsem vás ustanovením a soudům; ostříhejtež jich tehdy a čiňte je, nebo to bude moudrosť vaše a opatrnosť vaše před očima všech národů.[204]) Což Mojžíš opètuje a těchto slov užil: Věci skryté jsou Hospodina Boha našeho, ale věci zjevené jsou naše a synů našich, abychom plnili všecko.[205]) Skrze Micheáše takto dí: Oznámilť tobě, ó člověče, Hospodin, co jest dobrého a čeho vyhledává od tebe, jediné abys činil soud a miloval milosrdenství a pokorně chodil s Bohem svým.[206]) Job vyhledávaje, kde by nalezena býti mohla moudrosť a jaké by místo bylo rozumnosti, praví, že ukryté jest před očima všelikého živého, smrť a zahynutí a propasť že o ní nic nevědí, sám Pán Bůh rozumí cestě její, sám on toliko ví místo její. On ji připravil a vystihl, člověku pak řekl: Aj, bázeň Páně jest moudrosť a odstoupiti od zlého rozumnosť.[207]) Šalomoun praví: Dělání knih žádného konce není a čísti mnoho jest zemdlení těla, ale summa všeho, což's slyšel, tato jest: Boha se boj a přikázání jeho ostříhej, nebo na tom člověku všecko záleží.[208]) A opět v knize Job: Zdali Bohu silnému co prospěšný býti může člověk i když sobě nejmoudřeji počíná? Přivykej raději choditi s ním a pokojně se míti, toť přinese mnoho dobrého.[209]) Summou nic Pán Bůh v Starém Zákoně neslibuje rozumějícím zákonu, než plnitelům zákona, nic ne-

---

[203a]) jiného v rkpe. není. [204]) V. Mojž. 4, 5. 6. [205]) V. Mojž. 29, 29. [206]) Mich. 6. 8. [207]) Job. 28, 20—23, 27. 28. [208]) Eccles. 12, 12. 13. [209]) Job 22, 2 a 21.

hrozí nerozumějícím něčemu v zákoně, než rušitelům zákona. Podobně David, jak jinde všudy, tak i v žalmu 119, kterýž naschvál o zákonu a moudrosti boží, v něm obsažené, složil, dokonalosť a blahoslavenství jen v tom pokládá, kdo ctného jest obcování, kdo v zákoně Páně chodí, kdo ho ostříhá celým srdcem. Protož sv. Pavel, vydav se na vychvalování svatých božích v Starém Zákoně, praví, že všickni velikého od Boha dosáhli svědectví pro víru; ale jakou víru? Vyčítá to mnohými příklady, že, prý, tato byla víra jejich: 1. že horlivě obětovali Bohu oběti; 2. že chodili v upřímnosti před Bohem; 3. že se báli Boha a hněvu jeho; 4. že za božím poručením vlasť i všecko milé opouštěli, Bohu, mluvícímu, i proti rozumu všeho věříce, všeho se na jeho slovo odvažujíce; 5. že budoucí Bohem ohlášené věci jako přítomné přijímali a v nich se kochali; 6. že pro lásku boží výhosť dávali světu a všem rozkošem jeho, za největší poklady sobě pohanění Kristovo pokládajíce; summou, že věrou vybojovávali království, vykonávali soudy, dostíhali zaslíbení, zacpávali ústa lvům, uhašovali moc ohně, vynikali ostrostí meče. To, hle, víra někdejších svatých, v moci, ne v řeči záležející! Proč tehdy my nyní víru v subtilných špekulacích, hlubokých otázkách, důmyslných odpovědech a slibných moudrosti lidské řečech zakládáme? Leč je snad nám v Zákoně Novém schytralejší nějaká víra vydána? Ó nikoli! Kristus, pravé dokonalosti vůdce, když nám summu blahoslavenství, v čem záleží, předkládal, ani jedním titlíkem hlubokého nějakého umění a rozumu nedotekl, než ctnosti toliko velebil, a vysvětliv zákon boží, jak má od křesťanů pilněji, než od svatáčků povrchních ostříhán býti, doložil: každého, kdož slyší tato slova má a zachovává je, připodobním muži moudrému, kterýž na skále ustavěl dům svůj.[210]) Podobně u sv. Jana dí: Znáte-li tyto věci, blahoslavení jste, budete-li je činiti.[211]) A když souditi přijde, nač se vytazovati bude, osvědčil u sv. Matouše, jmenovitě ne na to, co kdo na světě uměl neb jak čemu rozuměl (Suďte to všickni lidé!), než, kdo co

[210]) Mat. 7, 24. [211]) Jan 13, 17.

činil, krmil-li lačné, napájel-li žíznivé, přijímal-li hosty, odíval-li nahé, navštěvoval-li nemocné.[212]) Protož sv. Pavel Korintským svým, kteříž se rozdílnými dary jedni proti druhým nadýmali, že jim cosi lepšího ukáže, zaslíbiv, lásku ukázal, a že ta nade všecku anjelskou i lidskou moudrosť užitečnější lidem a Bohu milejší jest, prokázal, kdež i všecku naši nynější theologí k dětinství přirovnal a velmi případně. Nebo opravdu sme na ten čas jen děti v božích věcech, smýšlíme jako děti, mluvíme jako děti, hádáme se o ledacos jako děti, an často jeden tak mnoho rozumí jako druhý, proto jmenovitě, že rozum náš v tomto životě nedospělý jest. Avšak buďme aspoň jen děti, dobře bude, nebo tak dí Kristus: Neobrátíte-li se, a nebudete-li jako děti, nevejdete do království nebeského![213]) Čímž co mínil, hned se sám vysvětluje Pán, pokoru totiž a nízkosť; jakž i apoštol dí: Nebuďte, bratří, děti v smyslu, ale v zlosti buďte děti,[214]) totiž nebuďte jizliví proti sobě, ale smířliví jako děti a ustupující jedni druhým. Praví sic tentýž apoštol, že nemáme býti děti, ale dokládá, v čem, abychom se, prý, točiti měli každým větrem učení v neustavičnosti lidské;[215]) nevyzdvihuje tehdy té, od Krista poručené, sprostnosti dítek božích, než vrtkosť nerozumnou zapovídá. Tentýž Efezských prosí skrze Pána, aby tak chodili, jakž sluší na povolání jejich, v pokoře, tichosti, snášelivosti, snášejíce se vespolek v lásce a usilujíce zachovávati jednotu ducha v svazku pokoje; nebo, prý, jedno tělo, jeden duch, jeden Pán, jedna víra, jeden křest, jeden Bůh a Otec všech.[216]) — Tak nejprvnější církev po Kristu svědectví má, že, vnitřní té pobožnosti hledíc, zevnitřní lásky milostně ostříhala; i trvali, prý, jednomyslně v učení apoštolském, v chrámě i po domích rozdělujíce chléb, přijímali pokrm s potěšením a sprostností srdce, chválíce Boha a milosť majíce u všeho lidu. A Pán, prý, na každý den přidával těch, kteřížby spaseni byli,[217]) proto že svatá sprostnosť a upřímnosť Bohu se nade všecko

---

[212]) Mat. 23, 31—45. [213]) Mat. 18, 3. [214]) I. Kor. 14, 20. [215]) Efez. 4, 14. [216]) Efez. 4, 1—6. [217]) Skut. 2, 42. 46. 47.

líbí; za kteroužto příčinou to jediné sobě David žádal. Naproti tomu po vysokém umění dychtiti nebezpečné jest lidské mysli osidlo, v kterémž hned první člověk se zapleta, uvázl, z stromu vědění dobrého a zlého jísti požádav. Kterýmž všetečnosti příkladem nic se nekajíce, mnozí do dnes příliš chtivě k tomu stromu sáhají, tak že při tom na strom života, jenž jest bázeň boží libá a láska společná, zapomínají. Protož se jim přihází, což apoštol praví, že umění hledajíce, uměním děti bývají, a jakž tentýž o pohanských mudrcích dí, že zmařeni bývají v smyslech svých a srdce jejich se zatmívá, tak že za moudré se držíce, blázni bývají;[218]) a jakž o křesťanských mudrcích tentýž praví, že chtíce býti učitelé zákona, nevědí sami ani, co mluví ani, čeho zastávají.[219]) Mezitím jaký sami na tom užitek mají? Kde mnoho moudrosti, tu bývá mnoho hněvu, a kdo rozmnožuje umění, rozmnožuje bolesť, dí Šalomoun,[220]) proto že podnět jest závisti jedněch proti druhým, jakož pak všecky roztržky v církvi skrze takové literně moudré povstávají. Jimž se mezitím přihází obyčejně, co Kristus o Farizeích svědčí, že, osobíce sobě klíč umění, sami nevcházejí (totiž k pravé spasitedlné známosti) a těm, kteří by vjíti chtěli, zbraňují;[221]) protož že jim běda bude. A Pán Bůh k nim tak mluví: Jak můžete říci: Moudří jsme, zákon Hospodinův máme? aj, jistotně nadarmo sobě brousí péro, nadarmo jsou v zákoně zběhlí, nebo slovem Hospodinovým pohrdají (totiž nečiní ho), jakážto tehdy moudrosť jejich?[222])

A protož, ó pobožní křesťané, rozumějmež tomu tak, jakž nám to Bůh ohlašuje, že nejlepší umění a moudrosť jest bázeň Páně, proto že on sobě velice libuje věrnosť a tichosť, a kdo ostříhá zákona, že rozumnější jest nade všecky. Ó kdyby každý s Davidem říkal: Sprostnosť a upřímnosť, Hospodine, ať mne ostříhají![223]) Item: Nauč mne, Hospodine, činiti vůli svou, nebo ty jsi Bůh můj, Duch tvůj vediž mne jako po rovné zemi.[224]) Více by jistě každý pečoval

---

[218]) Řím. 1, 21. 22. [219]) I. Tim. 1, 7. [220]) Eccles. 1, 18. [221]) Luk. 11, 52. [222]) Jerem. 8, 8. 9. [223]) Žalm 25, 21. [224]) Žalm 143, 10.

sám v sobě [illegible] Bohu [illegible] svědomím, nežli aby jiné přesuzoval a s nimi se o [illegible] neb ceremonie, neb o sektářská jména [illegible] a svádění měl, a přestávaje na tom, což Duch boží praví, že jeden každý své vlastní břímě ponese,[225] přestal by [illegible] tupiti, věda, že každý z nich Pánu svému stojí a padá.

KAPITOLA DEVATENÁCTÁ.

Druhá k svornosti cesta: vyzdvižení jmen lidských.

Jména sektářská jsou, když se v církvi říká: Já sem Pavlův, já Petrův, já Apollův[226]) (a mezi námi bylo: tento jest Husita, tento Luterián, tento Kalvinista). Tak zajisté někdy učedlníci dobrou náklonností k učitelům svým sami se po nich jmenují, někdy jedni druhým navzdoru tak sobě spílají, ale obojé tělesnost jest, jakž apoštol nazývá, zvláště pak první. Nebo, prý, zdali Pavel za vás ukřižován? zdali jste ve jménu Petrovu pokřtěni?[227]) Osvícení křesťané na lidech sobě nezakládají, vědouce, že oni nejsou než služebníci, skrze něž jsme uvěřili, jakž kterému z nich dal Pán.[228]) Služebníci, pravím, kteříž sic štěpují a zalévají, ale Bůh, kterýž sám zrůst dává.[229]) Ten že i neumělému štěpování neb zalévání něčímu požehnati může, a zase umělému třeba nežehnati, jak se mu líbí, protož se o to, kdo moudřeji, uměleji, subtilněji štěpuje neb zalévá, nevidí,[229a]) ale když jen vidí, že se základ pravý zachovává, spokojeni sou, aby naň stavěl, jak kdo umí, Bohu a průbě jeho soudu o tom nechajíce. Přečti o tom celou kapitolu III. ku Korintským, kterouž apoštol takto zavírá: Nechlubiž se tehdy žádný lidmi (a vedle toho žádný žádnému lidmi nevytýkej), nebo vaše sou všecky věci: buďto Pavel, buďto Apollo, buďto Petr, buďto svět, všecko vaše jest, vy pak Kristovi, a Kristus boží. Nehleděti tehdy na to, kdo učí, než co učí, každý křesťan jest povinen, a srovnávati to s Písmy; vidí-li to,

225) Gal. 6, 5. 226) I Kor. 1, 12. 227) I. Kor. 1, 13. 228) I. Kor. 3, 5. 229) I. Kor. 3, 6. 7. 229a) t. j. protož k tomu, kdo... zalévá, nehledí.

což mluví, an se s Písmy srovnává, užiti toho k osvícení svému, ne proto, že člověk mluví, než že z Boha mluví, pakli vidí nesrovnání, minouti to, bez zlobivosti však a hněvu, proto že člověk mluví, jemuž mysly své podměnovati nejsme povinni, povinni však jsme mdlobu jeho snášeti. A tak, kdo se na lidech zakládá a od lidí tituluje, ten ještě tělesný jest, ale kdož na jediném Kristu založen jsa, jiné všecko rozsuzuje, jest duchovní. To zajisté privilegium každému, mysl Kristovu majícímu (totiž Duchem Kristovým podělenému), dáno jest, aby rozsuzovati směl a mohl všecky věci, sám pak aby od žádného souzen, totiž zdáním cizím svazován nebyl.[230]) Kteréhož nebeského privilegium kdybychom se všickni pevně drželi a od samého Krista Kristiani aneb křesťané se jmenujíce, lidi všecky za služebníky své měli, a darů jejich k osvícení svému užívali, to pro jména lidská na sekty se trhání snadně by přestalo, a byli bychom jeden ovčinec a jeden pastýř, jedno tělo, jeden duch, jedna víra, jeden Bůh a Otec všech.

KAPITOLA DVACÁTÁ.

Třetí k svornosti cesta: vyrozumění v rozepři.

Naříká jedna strana druhou bludy a tím proti sobě nenávisť brousí, ješto v obecném lidu málo kdo ví, oč činiti jest, a kteří vědí, to vědí, co za palčivé některé hlavy rozvolávají. Takť jest, bratří, že nejste všickni ve všem jednostejného smyslu, nebo aniž to kdy tak plně v smrtedlnosti této býti může, kdež z částky toliko poznáváme a z částky prorokujeme všickni. Ale však to nám k bujným hádkám brány neotvírá, než raději ku pokoře slouží, abychom se nedokonalosti té jak při sobě sami, tak při bližních lekali, smysly svými se nenadýmali, s bázní a s třesením spasení své konali, a jedni za druhé, aby nám všechněm Bůh ducha poznání dal, k rozhojňování se v pravé známosti a ve všelikém smyslu se modlili. Mezitím, vidíme-li, an se jiní v ně-

230) I. Kor. 2, 14. 15.

čem mýlí, láskou to přikrýti Duch boží velí; nebo láska jest trpělivá, dobrotivá, nenadýmá se, nepodhlídá, neraduje se z nepravosti, všecko snáší, všemu věří, všeho se naděje, všeho trpělivě čeká.[231] Však pak i nepřátely sme povinni milovati, čím více přátely Krista, byť se i něčím od nás dělili:

Diversum sentire duos de rebus iisdem
Incolumi licuit semper amicitia.

A to se naprosto s apoštolskou regulí srovnává: Bratří, kteřížkoli sme dokonalí, tak smýšlejme (totiž jak pravda sebou nese), pakli kteří v čem jinak smýšlíte, i toť vám Bůh zjeví; toliko k čemuž jsme již přišli, v tom při jednostejném zůstávejte pravidle.[232])

Mezitím, bratří, i v těch artikulích, o něž se hádáte, jedno jste podstatně, kdybyšte jen pobočních při tom otázek na sebe dělání a sebe při nich podhlídání zanechali. Jistě, jistě, kdo ty kontroversí vaše z obojí strany prohlédne, nenajde jiného než to, což mnozí velikého soudu muži (i při onehdejším Lipském sjezdu) již našli a vysvědčili, že jsou jen hádky o slovo, proto že, ač se rozdílných a jako sobě vespolek odporných mluvení a terminů užívá, však když se jedna i druhá strana, jak to míní, vysvětlí, tehdy v pravdě aneb v jeden smysl obojí scházejí, aneb velmi blízko, že málo rozdílu znamenati. Pakli kde předce o věci činiti jest, tehdy jest o spůsob některých tajemství, kteréhož spůsobu Písma, pohledíme-li pilně, tak hluboce, jak my se na to dobýváme, nevysvětlují, aniž potřebí jest; nebo mají-liť tajemství víry naší tajemstvími slouti a býti, nemusíme v nich všemu rozuměti, než něco toliko věřiti.

Ku příkladu o křtu všickni vyznáváte to, což Písmo učí, že jest koupel nového rození, skrze kterýž se pohřižujeme v smrť Kristovu, abychom, jakož on z mrtvých vstal k slávě Otce, tak i my v novotě života chodili, a tak, že skrze křest oblékáme se v Krista, abychom v něm byli synové boží skrze víru a byli všickni jedno tělo v Kristu; a že nás křest spaseny činí, však ne to tělesné špíny smytí,

---

231) I. Kor. 13. 232) Filip. 3, 15. 16.

ale svědomí dobrého u Boha docházení. Čeho se tu medle nedostává, budete-li tak podle Písem mluviti a hloubání při tom a lidskými terminy na spůsob, jak to nebo ono křest koná, se dobývání zanecháte-li?

O večeři Páně všickni věříte, že tělo Páně, za nás na smrť dané, právě jest pokrm, a krev, za nás vylitá, právě jest nápoj. Kteréhož pokrmu nejí-li kdo a nápoje nepije-li kdo, že nemůž v sobě života míti na věky, ale kdož jí a pije, skrze to jedno tělo s ním jsa učiněn, přebývá v Kristu a Kristus v něm; a jakož Kristus živ jest skrze Otce, tak on živ skrze Krista na věky; a že se toho tak slavného a nebeského pokrmu v svátosti večeře Páně užívá, kdež chléb svatý jest společnosť těla Kristova a kalich společnosť krve Kristovy, nýbrž podle vysvědčení Kristova: chléb jest tělem jeho a víno krví jeho, a protož stůl tento Páně že jest veliké tajemství, k němuž nejinak než s velikou nábožností a svědomí svých přípravou přistupovati sluší. To všickni i věříte i činíte. Ústy-li se pak to přijímání děje, či samou věrou, co se o to hádáte? Proč o tom, o čemž Písma nemluví, mluviti chcete? Jednou víte z obojí strany, že Kristus tělesná při tomto tajemství myšlení potupil, [232a]) a vyznáváte z obojí strany, že ústní jedení spasena nečiní, proto že zjevně apoštol praví, že ho někteří k odsouzení svému užívají. Mezitím zase také víte, že i těla vaše jsou údové Kristovi a chrámové Ducha jeho, a že i ona sou koupena za velikou mzdu; protož užívání toho tajemství, jak kdo můž k svému potěšení, a spolubratřím, jak oni sobě z toho potěšení berou, také víte svobodu zanechání. Převěřuje-li kdo tu něco od sprostnosti srdce a jiný zase v též sprostnosti srdce nedověřuje, obrácejte to sobě k dobrému a snášejte se v tom, pamatujíce, že zde všickni z částky jen poznáváme, a obzvláštně že tajemství toto není k tomu, aby srdce věřících trhána, ale raději, aby v jedno pojena a svazována byla, nařízeno. Proto že to ďábel, vší lsti a nepravosti strůjce, tak na ruby mezi námi hloupými obrátil, nad tím se rmoutiti, tomu se brániti,

---

[232a]) Jan 6, 63.

a aby Satan raději zahanben byl, nežli vítězil a z nás smích dělal, v bázni boží se přičiniti sluší.

O osobě Pána Ježíše Krista, svého Spasitele, obojí k svému potěšení vyznáváte, že Bůh jest i člověk v jedné osobě, Immanuel, a že jemu dána veliká moc na nebi i na zemi, obojí věříte; a jazyk obojích vás vyznává, že Ježíš Kristus jest Pán v slávě Boha Otce, a všech vás kolena skloňují se ve jménu jeho; obojí to za své proti ďáblům a pekelným branám potěšení béřete, že s vámi jest Spasitel váš až do skonání světa, Spasitel, pravím, váš, celý Kristus, Bůh i člověk, proto že roztrženého Krista žádný míti nežádá. Jest-li pak člověčenství tělesné také všudy, kde božství jest, proč se o to mluviti má? Nebo proč sobě otázky dělati máme, jichž nám Písmo nedělá? Kristus, Bůh a člověk, že s námi jest a za soudce všeho světa zřízen jsa, všecko vidí a všecko řídí, Písmo učí, a všickni tomu rádi věříme, ale o jednom neb o druhém přirození obzvlášť to mluviti, neučí Písmo nikdež, aniž naše věc jest, rozuměti tomu. Nebo, zdaž my buď podstatu božství aneb způsob hlubokého toho tajemství spojení dvojího v Kristu přirození vystihneme? Jisti mnoho medu není dobře, tak zpytování slávy není slavné, dí Šalomoun,[233]) a Sirach za věc nebezpečnou klade, doptávati se na více, než zjevno jest;[234]) a že z nevzdělavatedlných otázek pocházejí svárové, apoštol svědčí.[235])

Co se rozepře o praedestinací neb předzvědění božím dotýče, tu tím méně náleželo lidem o to se hádati, čím nevystižitedlnější jest propasť soudů božích, nebo myšlení jeho o nás divná jsou; avšak poněvadž i ta propasť v Kristu odkryta jest, dobře i v tom jednomyslně obojí, co potřebí, vyznáváte to, co podle Písma vyznáváte, jmenovitě:

1. že sme všickni v Adamovi byli padli (Řím. 6, 12),

2. že Bůh, smilovav se, celému světu Spasitele poslal, Syna svého (Jan 3, 16),

3. a to proto, aby každý, kdož věří v něho a v té víře setrvá až do konce (Mat. 24, 13), nezahynul, ale měl život věčný (Jan 3, 16),

---

[233]) Přísl. 25, 27. [234]) Sirach 3, 22. 23. [235]) II. Tim. 2, 23.

4. a tak že sami věřící, avšak všickni věřící, spaseni budou,

5. víra však že jest dar boží (Efez. 2, 8),

6. a poněvadž Bohu všecka díla jeho známá jsou od věků (Skut. 15, 18),

7. že Bůh hned od věků předzvěděl, kteří to budou věřící; protož které předzvěděl, ty že vyvolil a předzřídil (Řím. 8, 29),

8. a dal je Synu svému jakožto pastýři, aby jich neztratil (Jan 6, 39; 10, 15),

9. a těch jména že zapsána jsou v nebesích (Luk. 10, 20) v knihách života (Filip. 4, 3. Zjev. 3, 5; 21, 27).

Tomu všickni věříte. Dvě otázky v rozepři zůstávají:

1. Prostě-li Pán Bůh vedle vůle své vyvolil, které chtěl, a pominul, kterých chtěl, čili v nich samých rozdílu šetřil, kteří budou chtíti věřiti a kteří nic?

Na to jedni odpovídáte s Kristem: Chválím tě, Otče, Pane nebe i země, že si skryl tyto věci před moudrými a opatrnými a zjevil si je maličkým! Jistě, Otče, žeť se tak líbilo před tebou![236] A s Pavlem, že vyvolení není na tom, jenž chce, ani na tom, jenž běží, ale na Bohu, kterýž se smilovává; on pak že se smilovává, nad kým chce, a koho chce, zatvrzuje. Proto že, jak má hrnčíř moc nad hlinou, aby z jednostejného truple udělal jednu nádobu ke cti a druhou ku potupě, tak i Bůh.[237] Druzí odpovídáte s apoštolem, že Bůh nechce, aby kdo zahynul, ale všickni ku pokání se obrátili a spaseni byli;[238] a s Kristem: Jeruzaléme, kolikrát jsem tě chtěl shromážditi, ale nechtěli jste![239] Item z úst božích: Živ jsem já, Hospodin, že nemám libosti v smrti hříšného, ale aby se obrátil a živ byl.[240]

Druhá otázka jest: Mohou-li jednou vyvolení a do knih života vepsaní zase od milosti boží odpadnouti a z knih vymazáni býti, čili nemohou?

Na to jedni z apoštola odpovídáte: Kdo stojí, hlediž, aby nepadl.[241] Item: s bázní a s třesením konejte spasení

---

[236]) Mat. 11, 25. 26. [237]) Řím. 9, 16. 18. 21. [238]) II. Petra 3, 9. [239]) Mat. 23, 37. [240]) Ezech. 33, 11. [241]) I. Kor. 10, 12.

své;[242]) a že David nepřátelům svým žádá, aby z knih života vymazáni byli.[243])

A druzí s týmž apoštolem odpovídáte, že základ boží pevný stojí, maje znamení toto: Zná Pán ty, kteříž jsou jeho;[244]) a opět: že Bůh darů a povolání svých nelituje.[245]) Item z úst Kristových: Já ovcem svým věčný život dávám a nezahynouť na věky, aniž jich kdo vytrhne z ruky mé.[246]) Nebo vůle Otce mého jest, cokoli mi dal, abych toho neztratil,[247]) a že vyvolení mocí boží ostříháni bývají k spasení.

V tomto hle artikuli odpornosti jsou největší; avšak více se zdají, než jsou. Nebo Písmo tak na obojí stranu mluví, protož oboje pravé býti musí, poněvadž jisté jest, že Duch, v Písmích mluvící, sobě sám na odpor není, než tu chybuje, že my tmavým svým rozumem toho, což tak jako proti sobě cílícího se zdá, neumíme srovnati. Proto že v připomenutých otázkách jedni ta, druzí druhá Písma za odpověď sobě libují, mohli by tak sebe v tom trpěti, jak oboje ta Písma*) v biblí trpí; kdyby jen láska byla, a dobré o sobě smýšleli, že totiž ne jedni druhým navzdoru, jako cizoložíce slovo boží, ale jako z upřímnosti a jako z Boha před obličejem božím mluví, což mluví; jakož já od osoby své o obojích to smýšlení mám (vůbec mluvě), že z upřímnosti a jako z Boha před obličejem božím mluví to, co smýšlejí, proto že při obojích dobrý cíl (proč raději jedni tak, druzí onak mluví) vidím. Nebo kteří toho mluvení povoliti nechtějí, aby Bůh prostě, koho chce, vyvoloval a, koho chce, zamítal, ti, patrné jest, že to z bázně činí, aby to milosrdenství božímu na újmu tak smýšleno nebylo, protož raději praví, že by on hotov byl všecky vyvoliti, než, že oni nechtí. Druzí pak smějí tak i smýšleti i mluviti, proto že nevědí, jak zjevným těm Písmům odepříti, vidouce, že se tu nestižitedlné spravedlnosti, moudrosti a k nakládání s tvory svými dle vůle své svobodnosti boží bezedná propasť nám k hrůze odkryla; a bojíce se z druhé strany, kdyby vyvolení svého

[242]) Filip. 2, 12. [243]) Žalm 69, 29. [244]) II. Tim. 2, 19. [245]) Řím. 11, 29. [246]) Jan 10, 28. [247]) Jan 6, 39. *) „za odpověď — ta Písma" není v rukop. viz o tom úvod vydavatele.

pouhému božímu slitování nepřipsali, aby nevděční nebyli nalezeni, poněvadž Písmo praví, že nás sobě za syny předzřídil skrze Ježíše Krista podle dobře libé vůle své,[248]) a že jsme milostí spaseni skrze víru, a to ne sami z sebe, než že to dar boží jest, aby se někdo nechlubil,[249]) a poněvadž se to větším podnětem pobožnosti býti zdá, věřiti, že Bůh nic při nás jiného, než při jiných padlých nevida, zvolil však nás sobě pro to samé, že chtěl, že se tak líbilo jemu, aby ukázal bohatství slávy své při nádobách milosrdenství. Viz o tom víc Efez. 2, 11.

Podobně při druhé otázce jedni se bojí, aby na sebe i jiné nebezpečné rozmařilosti ubezpečením se neuvedli. Druzí pak bojí se, aby sobě potěšení toho, kteréhož jim Kristus proti pokušením světa i ďábla podává, že nebudou moci vydříni býti z ruky jeho, nezmrhali, i drží se toho, jako kotvy duše. A tak obojí, slovo boží a dobré spasení svého obmýšlejíce, Písmem se hájí.

Ale dí někdo: a vždyť některý z těch dvou smyslů pravější jest. Odpovídám: snad, ale já o tom jen nyní mluvím, že tu nic tak scestného, rouhavého a zatratitedlného není na žádnou stranu, což by křesťanskou jednomyslnosť trhati mělo; nýbrž více pravím, že obojích mluvení v náležitém vyrozumění pravé jest, proto že Písmo, obojího toho mluvení naskytající, pravé jest, jen že v jiné a jiné potřebě jednoho neb druhého mluvení užívati vzdělávatedlnější jest. An v apatekách contraria mívají, a hodí se oboje, proč ne v boží apatece, Biblí? Řekneš-li: Jak pak to oboje spolu pravé býti můž? Odpovídám s Augustinem: Tu rimare, ego mirabor! totiž: Zpytuj ty, já se diviti budu! Že Bůh nechce, aby kdo zahynul, věřím; že však žádný spasen býti nemůže, kromě, koho on přitrhuje, vím; proč pak všech nepřitrhuje moha, nevím. Nebo to, kdyby kdo z lidí srovnati uměti měl, měli by byli uměti apoštolé, jakožto prvotiny Ducha mající; neuměli pak, nebo kdyby byl sv. Pavel uměl, nebyl by tak i jinak toho ohledávaje, naposledy zkřikl: Ó hlubo-

---

[248]) Efez. 1, 5. [249]) Efez. 2, 8.

činil, krmil-li lačné, napájel-li žíznivé, přijímal-li hosty, odíval-li nahé, navštěvoval-li nemocné.[212]) Protož sv. Pavel Korintským svým, kteříž se rozdílnými dary jedni proti druhým nadýmali, že jim cosi lepšího ukáže, zaslíbiv, lásku ukázal, a že ta nade všecku anjelskou i lidskou moudrosť užitečnější lidem a Bohu milejší jest, prokázal, kdež i všecku naši nynější theologí k dětinství přirovnal a velmi případně. Nebo opravdu sme na ten čas jen děti v božích věcech, smýšlíme jako děti, mluvíme jako děti, hádáme se o ledacos jako děti, an často jeden tak mnoho rozumí jako druhý, proto jmenovitě, že rozum náš v tomto životě nedospělý jest. Avšak buďme aspoň jen děti, dobře bude, nebo tak dí Kristus: Neobrátíte-li se, a nebudete-li jako děti, nevejdete do království nebeského![213]) Čímž co mínil, hned se sám vysvětluje Pán, pokoru totiž a nízkosť; jakž i apoštol dí: Nebuďte, bratří, děti v smyslu, ale v zlosti buďte děti,[214]) totiž nebuďte jizliví proti sobě, ale smířliví jako děti a ustupující jedni druhým. Praví sic tentýž apoštol, že nemáme býti děti, ale dokládá, v čem, abychom se, prý, točiti měli každým větrem učení v neustavičnosti lidské;[215]) nevyzdvihuje tehdy té, od Krista poručené, sprostnosti dítek božích, než vrtkosť nerozumnou zapovídá. Tentýž Efezských prosí skrze Pána, aby tak chodili, jakž sluší na povolání jejich, v pokoře, tichosti, snášelivosti, snášejíce se vespolek v lásce a usilujíce zachovávati jednotu ducha v svazku pokoje; nebo, prý, jedno tělo, jeden duch, jeden Pán, jedna víra, jeden křest, jeden Bůh a Otec všech.[216]) — Tak nejprvnější církev po Kristu svědectví má, že, vnitřní té pobožnosti hledíc, zevnitřní lásky milostně ostříhala; i trvali, prý, jednomyslně v učení apoštolském, v chrámě i po domích rozdělujíce chléb, přijímali pokrm s potěšením a sprostností srdce, chválíce Boha a milosť majíce u všeho lidu. A Pán, prý, na každý den přidával těch, kteřížby spaseni byli,[217]) proto že svatá sprostnosť a upřímnosť Bohu se nade všecko

[212]) Mat. 23, 31—45. [213]) Mat. 18, 3. [214]) I. Kor. 14, 20. [215]) Efez. 4, 14. [216]) Efez. 4, 1—6. [217]) Skut. 2, 42. 46. 47.

líbí; za kteroužto příčinou to jediné sobě David žádal. Naproti tomu po vysokém umění dychtiti nebezpečné jest lidské mysli osidlo, v kterémž hned první člověk se zapleta, uvázl, z stromu vědění dobrého a zlého jísti požádav. Kterýmž všetečnosti příkladem nic se nekajíce, mnozí do dnes příliš chtivě k tomu stromu sáhají, tak že při tom na strom života, jenž jest bázeň boží libá a láska společná, zapomínají. Protož se jim přihází, což apoštol praví, že umění hledajíce, uměním děti bývají, a jakž tentýž o pohanských mudrcích dí, že zmařeni bývají v smyslech svých a srdce jejich se zatmívá, tak že za moudré se držíce, blázni bývají;[218]) a jakž o křesťanských mudrcích tentýž praví, že chtíce býti učitelé zákona, nevědí sami ani, co mluví ani, čeho zastávají.[219]) Mezitím jaký sami na tom užitek mají? Kde mnoho moudrosti, tu bývá mnoho hněvu, a kdo rozmnožuje umění, rozmnožuje bolesť, dí Šalomoun,[220]) proto že podnět jest závisti jedněch proti druhým, jakož pak všecky roztržky v církvi skrze takové literně moudré povstávají. Jimž se mezitím přihází obyčejně, co Kristus o Farizeích svědčí, že, osobíce sobě klíč umění, sami nevcházejí (totiž k pravé spasitedlné známosti) a těm, kteří by vjíti chtěli, zbraňují;[221]) protož že jim běda bude. A Pán Bůh k nim tak mluví: Jak můžete říci: Moudří jsme, zákon Hospodinův máme? aj, jistotně nadarmo sobě brousí péro, nadarmo jsou v zákoně zběhlí, nebo slovem Hospodinovým pohrdají (totiž nečiní ho), jakážto tehdy moudrosť jejich?[222])

A protož, ó pobožní křesťané, rozumějmež tomu tak, jakž nám to Bůh ohlašuje, že nejlepší umění a moudrosť jest bázeň Páně, proto že on sobě velice libuje věrnosť a tichosť, a kdo ostříhá zákona, že rozumnější jest nade všecky. Ó kdyby každý s Davidem říkal: Sprostnosť a upřímnosť, Hospodine, ať mne ostříhají![223]) Item: Nauč mne, Hospodine, činiti vůli svou, nebo ty jsi Bůh můj, Duch tvůj vediž mne jako po rovné zemi.[224]) Více by jistě každý pečoval

---

[218]) Řím. 1, 21. 22. [219]) I. Tim. 1, 7. [220]) Eccles. 1, 18. [221]) Luk. 11, 52. [222]) Jerem. 8, 8. 9. [223]) Žalm 25, 21. [224]) Žalm 143, 10.

činil, krmil-li lačné, napájel-li žíznivé, přijímal-li hosty, odíval-li nahé, navštěvoval-li nemocné.[212]) Protož sv. Pavel Korintským svým, kteříž se rozdílnými dary jedni proti druhým nadýmali, že jim cosi lepšího ukáže, zaslíbiv, lásku ukázal, a že ta nade všecku anjelskou i lidskou moudrosť užitečnější lidem a Bohu milejší jest, prokázal, kdež i všecku naši nynější theologí k dětinství přirovnal a velmi případně. Nebo opravdu sme na ten čas jen děti v božích věcech, smýšlíme jako děti, mluvíme jako děti, hádáme se o ledacos jako děti, an často jeden tak mnoho rozumí jako druhý, proto jmenovitě, že rozum náš v tomto životě nedospělý jest. Avšak buďme aspoň jen děti, dobře bude, nebo tak dí Kristus: Neobrátíte-li se, a nebudete-li jako děti, nevejdete do království nebeského![213]) Čímž co mínil, hned se sám vysvětluje Pán, pokoru totiž a nízkosť; jakž i apoštol dí: Nebuďte, bratří, děti v smyslu, ale v zlosti buďte děti,[214]) totiž nebuďte jizliví proti sobě, ale smířliví jako děti a ustupující jedni druhým. Praví sic tentýž apoštol, že nemáme býti děti, ale dokládá, v čem, abychom se, prý, točiti měli každým větrem učení v neustavičnosti lidské;[215]) nevyzdvihuje tehdy té, od Krista poručené, sprostnosti dítek božích, než vrtkosť nerozumnou zapovídá. Tentýž Efezských prosí skrze Pána, aby tak chodili, jakž sluší na povolání jejich, v pokoře, tichosti, snášelivosti, snášejíce se vespolek v lásce a usilujíce zachovávati jednotu ducha v svazku pokoje; nebo, prý, jedno tělo, jeden duch, jeden Pán, jedna víra, jeden křest, jeden Bůh a Otec všech.[216]) — Tak nejprvnější církev po Kristu svědectví má, že, vnitřní té pobožnosti hledíc, zevnitřní lásky milostně ostříhala; i trvali, prý, jednomyslně v učení apoštolském, v chrámě i po domích rozdělujíce chléb, přijímali pokrm s potěšením a sprostností srdce, chválíce Boha a milosť majíce u všeho lidu. A Pán, prý, na každý den přidával těch, kteřížby spaseni byli,[217]) proto že svatá sprostnosť a upřímnosť Bohu se nade všecko

---

[212]) Mat. 23, 31—45. [213]) Mat. 18, 3. [214]) I. Kor. 14, 20. [215]) Efez. 4, 14. [216]) Efez. 4, 1—6. [217]) Skut. 2, 42. 46. 47.

líbí; za kteroužto příčinou to jediné sobě David žádal. Naproti tomu po vysokém umění dychtiti nebezpečné jest lidské mysli osidlo, v kterémž hned první člověk se zapleta, uvázl, z stromu vědění dobrého a zlého jísti požádav. Kterýmž všetečnosti příkladem nic se nekajíce, mnozí do dnes příliš chtivě k tomu stromu sáhají, tak že při tom na strom života, jenž jest bázeň boží libá a láska společná, zapomínají. Protož se jim přihází, což apoštol praví, že umění hledajíce, uměním děti bývají, a jakž tentýž o pohanských mudrcích dí, že zmařeni bývají v smyslech svých a srdce jejich se zatmívá, tak že za moudré se držíce, blázni bývají;[218]) a jakž o křesťanských mudrcích tentýž praví, že chtíce býti učitelé zákona, nevědí sami ani, co mluví ani, čeho zastávají.[219]) Mezitím jaký sami na tom užitek mají? Kde mnoho moudrosti, tu bývá mnoho hněvu, a kdo rozmnožuje umění, rozmnožuje bolesť, dí Šalomoun,[220]) proto že podnět jest závisti jedněch proti druhým, jakož pak všecky roztržky v církvi skrze takové literně moudré povstávají. Jimž se mezitím přihází obyčejně, co Kristus o Farizeích svědčí, že, osobíce sobě klíč umění, sami nevcházejí (totiž k pravé spasitedlné známosti) a těm, kteří by vjíti chtěli, zbraňují;[221]) protož že jim běda bude. A Pán Bůh k nim tak mluví: Jak můžete říci: Moudří jsme, zákon Hospodinův máme? aj, jistotně nadarmo sobě brousí péro, nadarmo jsou v zákoně zběhlí, nebo slovem Hospodinovým pohrdají (totiž nečiní ho), jakážto tehdy moudrosť jejich?[222])

A protož, ó pobožní křesťané, rozumějmež tomu tak, jakž nám to Bůh ohlašuje, že nejlepší umění a moudrosť jest bázeň Páně, proto že on sobě velice libuje věrnosť a tichosť, a kdo ostříhá zákona, že rozumnější jest nade všecky. Ó kdyby každý s Davidem říkal: Sprostnosť a upřímnosť, Hospodine, ať mne ostříhají![223]) Item: Nauč mne, Hospodine, činiti vůli svou, nebo ty jsi Bůh můj, Duch tvůj vediž mne jako po rovné zemi.[224]) Více by jistě každý pečoval

---

[218]) Řím. 1, 21. 22. [219]) I. Tim. 1, 7. [220]) Eccles. 1, 18. [221]) Luk. 11, 52. [222]) Jerem. 8, 8. 9. [223]) Žalm 25, 21. [224]) Žalm 143, 10.

sám v sobě tiše sloužiti Bohu celým srdcem, nežli aby jiné přesuzovati a s nimi se o otázky nebo ceremonie, neb o sektářská jména nesnadniti a sháněti měl, a přestávaje na tom, což Duch boží praví, že jedenkaždý své vlastní břímě ponese,[225]) přestal by cizích služebníků tupiti, věda, že každý z nich Pánu svému stojí a padá.

KAPITOLA DEVATENÁCTÁ.

Druhá k svornosti cesta: vyzdvižení jmen lidských.

Jména sektářská jsou, když se v církvi říká: Já sem Pavlův, já Petrův, já Apollův [226]) (a mezi námi bylo: tento jest Husita, tento Luterián, tento Kalvinista). Tak zajisté někdy učedlníci dobrou náklonností k učitelům svým sami se po nich jmenují, někdy jedni druhým navzdoru tak sobě spílají, ale oboje tělesnosť jest, jakž apoštol nazývá, zvláště pak první. Nebo, prý, zdali Pavel za vás ukřižován? zdali jste ve jménu Petrovu pokřtěni? [227]) Osvícení křesťané na lidech sobě nezakládají, vědouce, že oni nejsou než služebníci, skrze něž jsme uvěřili, jakž kterému z nich dal Pán.[228]) Služebníci, pravím, kteříž sic štěpují a zalévají, ale Bůh, kterýž sám zrůst dává.[229]) Ten že i neumělému štěpování neb zalévání něčímu požehnati může, a zase umělému třeba nežehnati, jak se mu líbí, protož se o to, kdo moudřeji, uměleji, subtilněji štěpuje neb zalévá, nevidí,[229a]) ale když jen vidí, že se základ pravý zachovává, spokojeni sou, aby naň stavěl, jak kdo umí, Bohu a průbě jeho soudu o tom nechajíce. Přečti o tom celou kapitolu III. ku Korintským, kterouž apoštol takto zavírá: Nechlubiž se tehdy žádný lidmi (a vedle toho žádný žádnému lidmi nevytýkej), nebo vaše sou všecky věci: buďto Pavel, buďto Apollo, buďto Petr, buďto svět, všecko vaše jest, vy pak Kristovi, a Kristus boží. Nehleděti tehdy na to, kdo učí, než co učí, každý křesťan jest povinen, a srovnávati to s Písmy; vidí-li to,

---

[225]) Gal. 6, 5. [226]) I Kor. 1, 12. [227]) I. Kor. 1, 13. [228]) I. Kor. 3, 5. [229]) I. Kor. 3, 6. 7. [229a]) t. j. protož k tomu, kdo... zalévá, nehledí.

což mluví, an se s Písmy srovnává, užiti toho k osvícení svému, ne proto, že člověk mluví, než že z Boha mluví, pakli vidí nesrovnání, minouti to, bez zlobivosti však a hněvu, proto že člověk mluví, jemuž mysly své podměnovati nejsme povinni, povinni však jsme mdlobu jeho snášeti. A tak, kdo se na lidech zakládá a od lidí tituluje, ten ještě tělesný jest, ale kdož na jediném Kristu založen jsa, jiné všecko rozsuzuje, jest duchovní. To zajisté privilegium každému, mysl Kristovu majícímu (totiž Duchem Kristovým podělenému), dáno jest, aby rozsuzovati směl a mohl všecky věci, sám pak aby od žádného souzen, totiž zdáním cizím svazován nebyl.[230]) Kteréhož nebeského privilegium kdybychom se všickni pevně drželi a od samého Krista Kristiani aneb křesťané se jmenujíce, lidi všecky za služebníky své měli, a darů jejich k osvícení svému užívali, to pro jména lidská na sekty se trhání snadně by přestalo, a byli bychom jeden ovčinec a jeden pastýř, jedno tělo, jeden duch, jedna víra, jeden Bůh a Otec všech.

KAPITOLA DVACÁTÁ.

Třetí k svornosti cesta: vyrozumění v rozepři.

Naříká jedna strana druhou bludy a tím proti sobě nenávisť brousí, ješto v obecném lidu málo kdo ví, oč činiti jest, a kteří vědí, to vědí, co za palčivé některé hlavy rozvolávají. Takť jest, bratří, že nejste všickni ve všem jednostejného smyslu, nebo aniž to kdy tak plně v smrtedlnosti této býti může, kdež z částky toliko poznáváme a z částky prorokujeme všickni. Ale však to nám k bujným hádkám brány neotvírá, než raději ku pokoře slouží, abychom se nedokonalosti té jak při sobě sami, tak při bližních lekali, smysly svými se nenadýmali, s bázní a s třesením spasení své konali, a jedni za druhé, aby nám všechněm Bůh ducha poznání dal, k rozhojňování se v pravé známosti a ve všelikém smyslu se modlili. Mezitím, vidíme-li, an se jiní v ně-

230) I. Kor. 2, 14. 15.

čem mýlí, láskou to přikryti Duch boží velí; nebo láska jest trpělivá, dobrotivá, nenadýmá se, nepodhlídá, neraduje se z nepravosti, všecko snáší, všemu věří, všeho se naděje, všeho trpělivě čeká.[231]) Však pak i nepřátely sme povinni milovati, čím více přátely Krista, byť se i něčím od nás dělili:

Diversum sentire duos de rebus iisdem
Incolumi licuit semper amicitia.

A to se naprosto s apoštolskou regulí srovnává: Bratří, kteřížkoli sme dokonalí, tak smýšlejme (totiž jak pravda sebou nese), pakli kteří v čem jinak smýšlíte, i toť vám Bůh zjeví; toliko k čemuž jsme již přišli, v tom při jednostejném zůstávejte pravidle.[232])

Mezitím, bratří, i v těch artikulích, o něž se hádáte, jedno jste podstatně, kdybyšte jen pobočních při tom otázek na sebe dělání a sebe při nich podhlídání zanechali. Jistě, jistě, kdo ty kontroversí vaše z obojí strany prohlédne, nenajde jiného než to, což mnozí velikého soudu muži (i při onehdejším Lipském sjezdu) již našli a vysvědčili, že jsou jen hádky o slovo, proto že, ač se rozdílných a jako sobě vespolek odporných mluvení a terminů užívá, však když se jedna i druhá strana, jak to míní, vysvětlí, tehdy v pravdě aneb v jeden smysl obojí scházejí, aneb velmi blízko, že málo rozdílu znamenati. Pakli kde předce o věci činiti jest, tehdy jest o spůsob některých tajemství, kteréhož spůsobu Písma, pohledíme-li pilně, tak hluboce, jak my se na to dobýváme, nevysvětlují, aniž potřebí jest; nebo mají-liť tajemství víry naší tajemstvími slouti a býti, nemusíme v nich všemu rozuměti, než něco toliko věřiti.

Ku příkladu o křtu všickni vyznáváte to, což Písmo učí, že jest koupel nového rození, skrze kterýž se pohřižujeme v smrť Kristovu, abychom, jakož on z mrtvých vstal k slávě Otce, tak i my v novotě života chodili, a tak, že skrze křest oblékáme se v Krista, abychom v něm byli synové boží skrze víru a byli všickni jedno tělo v Kristu; a že nás křest spaseny činí, však ne to tělesné špíny smytí,

[231]) I. Kor. 13. [232]) Filip. 3, 15. 16.

ale svědomí dobrého u Boha docházení. Čeho se tu medle nedostává, budete-li tak podle Písem mluviti a hloubání při tom a lidskými terminy na spůsob, jak to nebo ono křest koná, se dobývání zanecháte-li?

O večeři Páně všickni věříte, že tělo Páně, za nás na smrť dané, právě jest pokrm, a krev, za nás vylitá, právě jest nápoj. Kteréhož pokrmu nejí-li kdo a nápoje nepije-li kdo, že nemůž v sobě života míti na věky, ale kdož jí a pije, skrze to jedno tělo s ním jsa učiněn, přebývá v Kristu a Kristus v něm; a jakož Kristus živ jest skrze Otce, tak on živ skrze Krista na věky; a že se toho tak slavného a nebeského pokrmu v svátosti večeře Páně užívá, kdež chléb svatý jest společnosť těla Kristova a kalich společnosť krve Kristovy, nýbrž podle vysvědčení Kristova: chléb jest tělem jeho a víno krví jeho, a protož stůl tento Páně že jest veliké tajemství, k němuž nejinak než s velikou nábožností a svědomí svých přípravou přistupovati sluší. To všickni i věříte i činíte. Ústy-li se pak to přijímání děje, či samou věrou, co se o to hádáte? Proč o tom, o čemž Písma nemluví, mluviti chcete? Jednou víte z obojí strany, že Kristus tělesná při tomto tajemství myšlení potupil,[232a]) a vyznáváte z obojí strany, že ústní jedení spasena nečiní, proto že zjevně apoštol praví, že ho někteří k odsouzení svému užívají. Mezitím zase také víte, že i těla vaše jsou údové Kristovi a chrámové Ducha jeho, a že i ona sou koupena za velikou mzdu; protož užívání toho tajemství, jak kdo můž k svému potěšení, a spolubratřím, jak oni sobě z toho potěšení berou, také víte svobodu zanechání. Převěřuje-li kdo tu něco od sprostnosti srdce a jiný zase v též sprostnosti srdce nedověřuje, obracejte to sobě k dobrému a snášejte se v tom, pamatujíce, že zde všickni z částky jen poznáváme, a obzvláštně že tajemství toto není k tomu, aby srdce věřících trhána, ale raději, aby v jedno pojena a svazována byla, nařízeno. Proto že to ďábel, vší lsti a nepravosti strůjce, tak na ruby mezi námi hloupými obrátil, nad tím se rmoutiti, tomu se brániti,

---

[232a]) Jan 6, 63.

a aby Satan raději zahanben byl, nežli vítězil a z nás smích dělal, v bázni boží se přičiniti sluší.

O osobě Pána Ježíše Krista, svého Spasitele, obojí k svému potěšení vyznáváte, že Bůh jest i člověk v jedné osobě, Immanuel, a že jemu dána veliká moc na nebi i na zemi, obojí věříte; a jazyk obojích vás vyznává, že Ježíš Kristus jest Pán v slávě Boha Otce, a všech vás kolena skloňují se ve jménu jeho; obojí to za své proti ďáblům a pekelným branám potěšení béřete, že s vámi jest Spasitel váš až do skonání světa, Spasitel, pravím, váš, celý Kristus, Bůh i člověk, proto že roztrženého Krista žádný míti nežádá. Jest-li pak človědenství tělesné také všudy, kde božství jest, proč se o to mluviti má? Nebo proč sobě otázky dělati máme, jichž nám Písmo nedělá? Kristus, Bůh a člověk, že s námi jest a za soudce všeho světa zřízen jsa, všecko vidí a všecko řídí, Písmo učí, a všickni tomu rádi věříme, ale o jednom neb o druhém přirození obzvlášť to mluviti, neučí Písmo nikdež, aniž naše věc jest, rozuměti tomu. Nebo, zdaž my buď podstatu božství aneb spůsob hlubokého toho tajemství spojení dvojího v Kristu přirození vystihneme? Jísti mnoho medu není dobře, tak zpytování slávy není slavné, dí Šalomoun,[233]) a Sirach za věc nebezpečnou klade, doptávati se na více, než zjevno jest;[234]) a že z nevzdělavatedlných otázek pocházejí svárové, apoštol svědčí.[235])

Co se rozepře o praedestinací neb předzvědění božím dotýče, tu tím méně náleželo lidem o to se hádati, čím nevystižitedlnější jest propasť soudů božích, nebo myšlení jeho o nás divná jsou; avšak poněvadž i ta propasť v Kristu odkryta jest, dobře i v tom jednomyslně obojí, co potřebí, vyznáváte to, co podle Písma vyznáváte, jmenovitě:

1. že sme všickni v Adamovi byli padli (Řím. 6, 12),

2. že Bůh, smilovav se, celému světu Spasitele poslal, Syna svého (Jan 3, 16),

3. a to proto, aby každý, kdož věří v něho a v té víře setrvá až do konce (Mat. 24, 13), nezahynul, ale měl život věčný (Jan 3, 16),

[233]) Přísl. 25, 27. [234]) Sirach 3, 22. 23. [235]) II. Tim. 2, 23.

4. a tak že sami věřící, avšak všickni věřící, spaseni budou,

5. víra však že jest dar boží (Efez. 2, 8),

6. a poněvadž Bohu všecka díla jeho známá jsou od věků (Skut. 15, 18),

7. že Bůh hned od věků předzvěděl, kteří to budou věřící; protož které předzvěděl, ty že vyvolil a předzřídil (Řím. 8, 29),

8. a dal je Synu svému jakožto pastýři, aby jich neztratil (Jan 6, 39; 10, 15),

9. a těch jména že zapsána jsou v nebesích (Luk. 10, 20) v knihách života (Filip. 4, 3. Zjev. 3, 5; 21, 27).

Tomu všickni věříte. Dvě otázky v rozepři zůstávají:

1. Prostě-li Pán Bůh vedle vůle své vyvolil, které chtěl, a pominul, kterých chtěl, čili v nich samých rozdílu šetřil, kteří budou chtíti věřiti a kteří nic?

Na to jedni odpovídáte s Kristem: Chválím tě, Otče, Pane nebe i země, že si skryl tyto věci před moudrými a opatrnými a zjevil si je maličkým! Jistě, Otče, žeť se tak líbilo před tebou![236] A s Pavlem, že vyvolení není na tom, jenž chce, ani na tom, jenž běží, ale na Bohu, kterýž se smilovává; on pak že se smilovává, nad kým chce, a koho chce, zatvrzuje. Proto že, jak má hrnčíř moc nad hlinou, aby z jednostejného truple udělal jednu nádobu ke cti a druhou ku potupě, tak i Bůh.[237] Druzí odpovídáte s apoštolem, že Bůh nechce, aby kdo zahynul, ale všickni ku pokání se obrátili a spaseni byli;[238] a s Kristem: Jeruzaléme, kolikrát jsem tě chtěl shromážditi, ale nechtěli jste![239] Item z úst božích: Živ jsem já, Hospodin, že nemám libosti v smrti hříšného, ale aby se obrátil a živ byl.[240]

Druhá otázka jest: Mohou-li jednou vyvolení a do knih života vepsaní zase od milosti boží odpadnouti a z knih vymazáni býti, čili nemohou?

Na to jedni z apoštola odpovídáte: Kdo stojí, hlediž, aby nepadl.[241] Item: s bázní a s třesením konejte spasení

---

[236]) Mat. 11, 25. 26. [237]) Řím. 9, 16. 18. 21. [238]) II. Petra 3, 9. [239]) Mat. 23, 37. [240]) Ezech. 33, 11. [241]) I. Kor. 10, 12.

své;[242]) a že David nepřátelům svým žádá, aby z knih života vymazáni byli.[243])

A druzí s týmž apoštolem odpovídáte, že základ boží pevný stojí, maje znamení toto: Zná Pán ty, kteříž jsou jeho;[244]) a opět: že Bůh darů a povolání svých nelituje.[245]) Item z úst Kristových: Já ovcem svým věčný život dávám a nezahynouť na věky, aniž jich kdo vytrhne z ruky mé.[246]) Nebo vůle Otce mého jest, cokoli mi dal, abych toho neztratil,[247]) a že vyvolení mocí boží ostříháni bývají k spasení.

V tomto hle artikuli odpornosti jsou největší; avšak více se zdají, než jsou. Nebo Písmo tak na obojí stranu mluví, protož oboje pravé býti musí, poněvadž jisté jest, že Duch, v Písmích mluvící, sobě sám na odpor není, než tu chybuje, že my tmavým svým rozumem toho, což tak jako proti sobě cílícího se zdá, neumíme srovnati. Proto že v připomenutých otázkách jedni ta, druzí druhá Písma za odpověď sobě libují, mohli by tak sebe v tom trpěti, jak oboje ta Písma*) v biblí trpí; kdyby jen láska byla, a dobré o sobě smýšleli, že totiž ne jedni druhým navzdoru, jako cizoložíce slovo boží, ale jako z upřímnosti a jako z Boha před obličejem božím mluví, což mluví; jakož já od osoby své o obojích to smýšlení mám (vůbec mluvě), že z upřímnosti a jako z Boha před obličejem božím mluví to, co smýšlejí, proto že při obojích dobrý cíl (proč raději jedni tak, druzí onak mluví) vidím. Nebo kteří toho mluvení povoliti nechtějí, aby Bůh prostě, koho chce, vyvoloval a, koho chce, zamítal, ti, patrné jest, že to z bázně činí, aby to milosrdenství božímu na újmu tak smýšleno nebylo, protož raději praví, že by on hotov byl všecky vyvoliti, než, že oni nechtí. Druzí pak smějí tak i smýšleti i mluviti, proto že nevědí, jak zjevným těm Písmům odepříti, vidouce, že se tu nestižitedlné spravedlnosti, moudrosti a k nakládání s tvory svými dle vůle své svobodnosti boží bezedná propasť nám k hrůze odkryla; a bojíce se z druhé strany, kdyby vyvolení svého

[242]) Filip. 2, 12. [243]) Žalm 69, 29. [244]) II. Tim. 2, 19. [245]) Řím. 11, 29. [246]) Jan 10, 28. [247]) Jan 6, 39. *) „za odpověď — ta Písma" není v rukop. viz o tom úvod vydavatele.

pouhému božímu slitování nepřipsali, aby nevděční nebyli nalezeni, poněvadž Písmo praví, že nás sobě za syny předzřídil skrze Ježíše Krista podle dobře libé vůle své,[248]) a že jsme milostí spaseni skrze víru, a to ne sami z sebe, než že to dar boží jest, aby se někdo nechlubil,[249]) a poněvadž se to větším podnětem pobožnosti býti zdá, věřiti, že Bůh nic při nás jiného, než při jiných padlých nevida, zvolil však nás sobě pro to samé, že chtěl, že se tak líbilo jemu, aby ukázal bohatství slávy své při nádobách milosrdenství. Viz o tom víc Efez. 2, 11.

Podobně při druhé otázce jedni se bojí, aby na sebe i jiné nebezpečné rozmařilosti ubezpečením se neuvedli. Druzí pak bojí se, aby sobě potěšení toho, kteréhož jim Kristus proti pokušením světa i ďábla podává, že nebudou moci vydříni býti z ruky jeho, nezmrhali, i drží se toho, jako kotvy duše. A tak obojí, slovo boží a dobré spasení svého obmýšlejíce, Písmem se hájí.

Ale dí někdo: a vždyť některý z těch dvou smyslů pravější jest. Odpovídám: snad, ale já o tom jen nyní mluvím, že tu nic tak scestného, rouhavého a zatratitedlného není na žádnou stranu, což by křesťanskou jednomyslnosť trhati mělo; nýbrž více pravím, že obojích mluvení v náležitém vyrozumění pravé jest, proto že Písmo, obojího toho mluvení naskytající, pravé jest, jen že v jiné a jiné potřebě jednoho neb druhého mluvení užívati vzdělávatedlnější jest. An v apatekách contraria mívají, a hodí se oboje, proč ne v boží apatece, Biblí? Řekneš-li: Jak pak to oboje spolu pravé býti může? Odpovídám s Augustinem: Tu rimare, ego mirabor! totiž: Zpytuj ty, já se diviti budu! Že Bůh nechce, aby kdo zahynul, věřím; že však žádný spasen býti nemůže, kromě, koho on přitrhuje, vím; proč pak všech nepřitrhuje moha, nevím. Nebo to, kdyby kdo z lidí srovnati uměti měl, měli by byli uměti apoštolé, jakožto prvotiny Ducha mající; neuměli pak, nebo kdyby byl sv. Pavel uměl, nebyl by tak i jinak toho ohledávaje, naposledy zkřikl: Ó hlubo-

---

[248]) Efez. 1, 5. [249]) Efez. 2, 8.

kosti![250]) A v té hlubokosti jako utona, disputování přestal, a tím samým zavřel: Jemuž buď sláva na věky! Jestli kdo nad Pavla vtipnější, ten disputuj dále, já do té hlubiny nesmím, a vás všech, smrtedlní lidé, napomínám: Nezpytujte slávy, abyšte nebyli uraženi od slávy; skryté věci nech jsou a zůstávají Hospodinu Bohu našemu, my přestávejme na tom, což zjevil nám, abychom činili vůli jeho. Aniž však pravím, že by odporné smysly Písmo zdržovalo, než odporná před rozumem naším mluvení že zdržuje, to patrné jest; avšak to užitečné jest v jiné a jiné potřebě. Protož i Augustinus, nejprv maje činiti s Manichey, kteříž sobě jakési slepé osudy fintovali, vyvolení na víře stavěl; potom s Pelagiány, kteříž všecko dobré při člověku přirozeným jeho mocem připisovali, maje půtku, z nejhlubších základů věčného božího svobodně líbezného předzřízení víru a všecko spasení vyvodil, důvody mocně z Písem veda. Kdo ho proto z nestálosti neb ruhačství obviňovati bude? Dr. Luther na odpor tomu učinil. Nejprve s papežskými sofisty, odpolu pelagiány, činiti maje, učil, že na samém božím předzvědění a předzřízení všech lidí k spasení i zatracení záleží, a to velmi tuze, ostře i tvrdě někudy, mocně však z Písem vedl, jakž v knize De servo arbitrio, proti Erazmovi psané, viděti; potom pak vida abusum, že se toho zlé užívalo, mitigoval sentencí, uče, že nebezpečné jest, s nahým Bohem, jakýž jest v hlubokostech svých, zacházeti, než že s ním zacházeti musíme, jakž se nám v Kristu zjevil, totiž skrze víru v Krista spasení hledati. Podobně Filip Melanchthon tvrdě, nejprve o praedestinací psal, potom vida mdlých urážky, změnil a změkčil frasí, za to maje, že dosti jest, lidi k Kristu, jenž jest kniha života, vésti a raději ovoce a znamení vyvolení svého pronášeti, nežli se o ně hádati. Mezi tím pro tu svou mírnosť od druhé strany potupen nebyl, a sám také Ženevským[250a]) psal, že s nimi předce smýšlí; nebo sic, zdravě rozumějícím, opravdu tu žádná contrarietas, totiž odpornosť, není v věci samé, než jest toliko „diversus docendi modus“, totiž rozdílný pořádek

[250]) Řím. 11, 33. [250a]) rukopis: Genevenským.

vypravování jedné a též věci, což i apoštolé ukáží. Apoštol zajisté sv. Pavel v jedné a též epištole k Římanům obojího užívá; v kapitole osmé začíná z vysoka, od věčného božího předzvědění a jde jako po stupních dolů, a causis ad effecta: skrze vyvolení, povolání, ospravedlnění, jenž se věrou děje, až k poslednímu oslavení. V kapitole pak desáté nedá pro uptání se spasení na výsosť neb do propasti stupovati, proto že by to, prý, bylo Krista dolů strhovati aneb ho mezi mrtvými hledati, an v nás jest, než abychom považovali toho slova, kteréž blízko sebe máme, v ústech svých, v srdcích svých, a tak zpáteční cestou ab effectis ad causas kráčeje, praví, že spasení jde z vzývání jména božího, vzývání z víry, víra pak z slyšení a slyšení skrze slovo boží, slovo boží pak že dochází těch, jimž posláno bývá, a moc svou provodí při těch, jimž se Bůh z milosti najíti dává. Při těch pak, kterýmž dává ducha zkormoucení, oči, aby neviděli, uši, aby neslyšeli aneb neslýchali, že moci své neprovodí.[251]) A tu opět přichází na vyvolení, že ono samou pouhou milostí boží jde, čehož obšírně dovodí. To hle jest ten divný řebřík Jákobův, po němž sstupují a vstupují anjelé boží vzhůru a dolů, avšak nejinak, než po řebříku, jenž jest Kristus, buď vzhůru nebo dolů.

Protož já všechněm, toto čtoucím, apoštolskými slovy pravím: Rozumějte, co pravím, aspoň! Dejž vám Bůh ve všem tom rozum, a odevrou se oči vaše, abyšte viděli, že z obojí strany hledíce, jednu a touž uprostřed stojící pravdu vidíte, svého milého Krista, Spasitele, v němž samém vyvoleni jsme před ustanovením světa k tomu, abychom byli svatí a nepoškvrnění před obličejem jeho v lásce.

KAPITOLA DVACÁTÁ PRVÁ.

Co pak činiti, jestliže by sobě předce vyrozuměti lze nebylo.

Budeme-li takové k sobě mírnosti užívati, nepochybně že Bůh, čeho by se ještě nedostávalo, zjeví, jakož při některých se z milosti boží již stalo, že sobě vyrozuměli, že

---

[251]) Řím. 11, 8.

o slovo hádky jsou, v podstatě pravdy smysl jeden. Pakli by se ta svatá jednomyslnosť aneb smyslů jednostejnosť ne při všechněch pojednou ukazovala, snášeti se v tom potřebí vespolek a mysliti, abychom, nemůžem-li býti všickni jednoho smyslu, byli však jednoho srdce, a to pro příčiny tyto čtyři:

1. Že to Bůh dovoluje, aby rozdílní smyslové neb Písma výkladové v církvi trpíni byli, když toliko podstaty, Krista, nevyvracují, proto že, rozsuzujíce to a vespolek srovnávajíce, pobožní tím více prospívati mohou. Tak zajisté píše apoštol: Proroci dva neb tři ať mluví, jiní pak ať rozsuzují, pakli by jinému přísedícímu co zjeveno bylo, první mlč; nebo můžete všickni jeden po druhém prorokovati, aby se všickni učili a všickni potěšovali, duchové pak proroků prorokům ať poddáni sou.[252]) Již pak ukázáno a nad denní světlo patrnější učiněno, že naše evanjelíků smyslu rozdílnosť, jak se strana straně vysvětluje, není v podstatě, než v rozdílných mluveních, toliko že strana stranu podhlídá a jedna na druhou cosi nemotorného, k čemuž se ani jedni ani druzí neznají, cpá. Co v pravdě rozdílnosti zůstává mezi učenými, lid tím zanášín býti nemá, aby i v podstatě zatemňován nebyl. Protož dí apoštol: Duchové proroků, totiž smyslové Písem vykladačům, prorokům poddáni jsou.

2. Že to v moci žádného člověka není, aby svůj smysl druhému dal. Svatý Pavel byl by rád duší svou národu svému zásloužil k tomu, aby Spasitele svého poznali, však, čeho jim Bůh dáti nechtěl, on nemohl. Nýbrž Efezským, již vyučeným posluchačům svým nevěděl toho, jak dáti, což chtěl, než modlil se, aby jim sám Bůh dal ducha moudrosti a zjevení a osvícené oči, aby poznati mohli. Podobně Timoteovi smyslu pravého od Boha žádal, sám dáti nemoha. I my tehdy za sebe vespolek se modleme; abychom se pak pro rozdílnosť smyslu jedni na druhé potrhovati, zpouzeti a bouřiti měli, toho na božích svatých příkladu žádného nemáme.

3. Ale budu disputovati, dí někdo, a dovedu, že ten a ten smysl scestný jest. Odpovídám: Disputovati, hádati

---

[252]) I. Kor. 14, 29—33.

a tahati se není, od Krista nařízený, prostředek k vzdělávání církve, prosím, pozorujte to všickni, ale jest, vymyšlený od Satana, prostředek k kázni církve. Nebo Pán Bůh hned skrze proroky, že cesta Nového Zákona prostičká bude, vyhlásil, tak aby po ní jda, ani nejhloupější nezbloudil.[253]) Jaká pak to cesta? Kristus z světa se ubíraje, takto ji vyměřoval: Jdouce, učte všecky národy! I čemu? Učte je zachovávati všecko, co jsem přikázal vám. Aj, teď cesta, jak se církev Nového Zákona vzdělávati má: učiti lidi pobožnosti, aby zachovávali to, co přikázal Pán, to jest ta snadná, prostá cesta, po níž ani nejhloupější nezbloudí, cesta svatá, jakž ji tam Izaiáš jmenuje. Ale cesta skrze disputací jest cesta drsnatá, nesnadná a přenáramně zapletená, na níž i nejopatrnější klesají, chybují a bloudí. Protož sv. Jakub praví: kdo jest moudrý a umělý mezi vámi, ukaž dobrým obcováním skutky své v krotké moudrosti; pakli máte mezi sebou hořkou závisť a drážděnί, nechlubte se proti pravdě. Nebo to není ta moudrosť s hůry sstupující, ale zemská, hovadská a ďábelská; nebo kdekoli jest závisť a dráždění, tu roztržka i všeliké dílo zlé.[254]) Kde zajisté bujnosť jest k hádkám, tu není, než lapání sebe vespolek, zástava, převrácení sebe mínění a smyslu a cpaní na sebe skrze konsequencí toho, k čemuž se druhý nepřizná, a tak tu se dráždění a roztržky vždycky množí. Protož to Duch svatý zapovídá: Osvědčuj, prý, před obličejem Páně, ať se o slovo nevadí, nebo to k ničemu není užitečné, jen ku podvrácení posluchačů; a jinde praví, že, kdo to činí, nadutý jest, nic neuměje, nemoudrosť provodí při otázkách a hádkách o slova, z kterýchž pocházejí závisti, svárové, rouhání, zlá domnění, marné hádky lidí, na mysli porušených.[255]) Summou: Co činiti chceme? Bůh o naše hádky, disputací, moudrosti nic nestojí. Víme, že máme známosť všickni, známosť pak nadýmá, ale láska vzdělává. Zdá-li se komu, že něco umí, ten ještě nic nepoznal, jakž by poznati měl, ale miluje-li kdo Boha, ten jest vyučen od Boha.[256]) Sic, co jest prospěšný člověk Bohu, když sobě

[253]) Izai. 35, 8. [254]) Jak. 3, 13—16. [255]) I. Tim. 6, 4, 5. [256]) I. Kor. 8, 1—3.

nejmoudřeji počíná?[257]) A takť nás všecka Písma učí, že sprostnosť a upřímnosť srdce, ne nějaká mozku subtilnosť před Bohem platí, jakž v kapitole 17. ukázáno, a týmž také spůsobem že se církev vzdělává. Jakož, že se teď po sto let pořád a výše po všech akademích a katedrách disputovalo, co jsme tím spravili? Hrubě-li tím strana stranu na svůj smysl získala? nýbrž, čím dál, tím víc proti sobě se jítřili. Umenšilo-li se rozepří? Nýbrž, jedna sváda z druhé rostla, že konce a počtu otázkám nebylo. Vzdělána-li jest v lidech pobožnosť? Nýbrž, ze všech téměř vypáchla, ve všech láska udušena. Protož, máme-liť znovu do podobného labyrintu zavedeni býti, běda nám, běda i církvi!

4. A vždyť také o těch artikulích, o něž nedorozumění jest, mluviti musíme, dí někdo. Odpovídám: Mluviti můžeme, ale mnohem užitečněji jinak, nežli disputováním, jmenovitě, abychom co k praxi náleží, bedlivěji, než se posavad dalo, uvažovali. Ku příkladu místo hádaní o vodu křtovou, lépe jest, pravdě křtu lidi učiti, totiž, co křest znamená, nač jsme ho přijali, co sme tam slibovali, jak to plníme. Item: rozvažovati křest utrpení, kterýmž, jakož Kristus sám křtěn byl, tak že i my pro poctivosť jemu křtíti se dáti musíme, osvědčeno nám, a tomu podobné. Při večeři Páně lépe učiní kněží, aby lidem důstojnosť tajemství toho v mysl uvodili, jak to veliká, slavná a víc než anjelská věc jest, Krista za svůj pokrm a nápoj míti, a k jakému se to cíli děje, jmenovitě, abychom Krista požívajíce, cítili to, že tělo z těla jeho jsme a kosť z kosti jeho, a tak že údové jeho jsouce, nezahyneme na věky, též abychom Krista v sebe přijímajíce, ne sami již živi byli, ale aby v nás živ byl Kristus k slávě Otcově. Protož i o hodné přípravě k stolu Páně, i o hodném napotom se chování, více by, než se to vůbec děje, i oznamovati i považovati bylo potřebí, a bylo by s náramným společného spasení vzděláním. O osobě Kristově dosti jest věděti, že Kristus Bůh i člověk s námi jest, protož že se všudypřítomných jasných očí potřeba ostříhati toho, kterýž

[257]) Job. 22 2.

nás bolestně vykoupil z marného obcování a jest budoucí náš soudce; též, že se nám báti netřeba světa ani pekla pro všemohoucí nám přítomnosť toho, kterýž nebem i zemí vládne, našeho milého Spasitele, budeme-li toliko šetřiti, abychom v pravdě byli údové jeho. Při artikuli o vyvolení nejlépe jest, lidi učiti bázni boží, poněvadž žádný do knih života nehleděl a ta jedna pečeť: „zná Pán ty, kteří jsou jeho“ nám ukryta jest, druhé tehdy, jenž slove: „odstup od nepravosti každý, kdož vzývá jméno Páně“, aby se šetřilo, a jedenkaždý, soudu o bližních svých boží vševědoucnosti nechaje, sám o sebe jen pečoval a s bázní a třesením spasení svého v Kristu skrze víru hledal, a kdyžby nalezl, nedověřoval předce mdlobě své, nýbrž Bohu se za šťastné setrvání pokorně modliti nepřestával, snažuje se při tom vyvolení a povolání své pevné činiti dobrými skutky, a těše se při tom, že Bůh, kterýž darů a povolání svých nelituje, jej upřímé Kristovy ovčičky z ruky své vytrhnouti sobě nedá, nýbrž mocí svou božskou ostříhati bude k spasení, tak že nás ani smrť, ani život, ani anjelé, ani knížetství neodloučí od lásky boží v Kristu Ježíši, Pánu našem.

To hle, nejmilejší, jest rada boží, jak máte choditi v lásce a vzdělávati v sobě dary lepší. Kterouž já s apoštolskými slovy zavírám: Kteřížkoli tohoto pravidla následovati budou, pokoj přijdiž na ně i milosrdenství, i na všecken lid boží Izraelský.[258]) Amen.

KAPITOLA DVACÁTÁ DRUHÁ.

Čtvrtá cesta k svornosti: srovnání řádů a ceremonií.

Ceremoniemi tuto se míní ozdoby chrámové, roucha kněžská, způsob konání božích služeb, kde, kdy, pokud, jak, stoje-li či sedě neb klaněje se, též strany postů, svátků, o kterýchž věcech víme, že v jiných a jiných církvích rozdílnosť se nemalá nalézá, a sprostní i odtud sobě k roztržkám příčinu berou, ale osvícení vědí, že to jsou adiaphora,

---

[258]) Gal. 6, 16.

věci na svobodě zanechané, jichž Duch boží v církvi výslovně nezřídil, než toliko nám toto návěští dal:

1. Že ceremonie rozdílné v církvi býti mohou, proto, aby se tím snáze rozumělo, co jest svoboda křesťanská. (Řím. 1, 1. I. Korint. 14, 2. 23. a 7, 23. Galat. 5, 1.)

2. Však aby ceremonie modlářské neb pověrné trpíny nebyly, kteréž by od pravdy vedly aneb pravdu zatemňovaly. Svatý Pavel nechtěl trpěti pohanských ceremonií (II. Korint. 3, 17.), též ceremonií Starého Zákona, obřízky a šetření dnů a měsíců v rozdílu pokrmů, proto že to vše Krista zatemňovalo. (Galat. 4, 10. a 5, 1. 2. Kol. 2. 18. 21.—23.)

3. Aby ceremonie byly slušné. (I. Korint. 14, 14. 40.)

4. Aby církev ceremoniemi obtěžována a přemožována nebyla, proto že království boží v zevnitřní patrnosti nezáleží, (Luk. 17, 20).

5. Pro rozdílnosť ceremonií, aby se žádný na žádného nehoršil a jeden druhého netupil (Řím. 14.), proto že ani obřízka, prý, nic není, ani neobřízka, než zachovávání přikázání božích (I. Korint. 7, 19), totiž, že ceremonie nic nepřidávají, nic neujímají ani boží poctě ani lidskému svědomí.

6. Avšak aby v ceremoniích jedni druhým navzdoru nic neužívali, než toliko, jak vzdělání vyhledává, (II. Kor. 8, 10. a 10, 32. Řím. 14, 14—17.) Protož Augustinus řekl: In quam ecclesiam veneris, ejus morem serva, ne aut scandalum praebeas, aut scandalizeris ipse. To jest: do kterékoli církve přijdeš, obyčeje té církve šetř, abys aneb jiných nepohoršoval aneb sám sebe nezhoršil.

7. Naposledy, přišla-li by která ceremonie (i dobrá) v zlé a pověrné užívání, aby složena byla. Protož se Ezechiášovi chválí, že hada měděného, od Mojžíše vzdělaného, ztroskotal, proto že jemu lid obětovati chtěl;[259]) a apoštol poroučí od všeliké zlé tvárnosti, to jest, co by jen podobu zlého mělo, varovati se. (I. Tessal. 5, 22.)

Řád církevní jest cosi vyššího, jmenovitě spořádání

---

[259]) II. Král. 18, 4.

kněžstva a lidu na jisté stupně a povinnosti, a způsob ostříhání se jednoho každého na místě svém, kamž obzvláštně svěcení kněží a povolání jich, item kázeň církve přináleží; což vše že mezi námi rozdílné bývalo a jedni tohoto, druzí onoho řádu se býti hlásali (jiných se skrze to štítíce a cizíce) známé jest, ale i v tom by snadné srovnání bylo, kdyby všickni opravdově toto považovati chtěli:

1. Že řád v církvi býti musí, poněvadž žádné království, žádná obec, žádný dům bez řádu dobře státi nemůže, ovšem dům Boha živého, nebeský Jeruzalém, království Kristovo spořádané býti a řád míti chce.

2. Že řád církve jest ten nejlepší, kterýž Pán církve zřídil, totiž, aby duchovní osoby správu církve vedli, světská pak vrchnosť ochrannou rukou jim na pomoc byla, a obojí oni sami také k řádu stáli i kázni církevní podle potřeby mdloby své, jiným na příklad se podklanějíce. Co že tak býti má, z Písem a z příkladu staré círve se ukázati může.

3. Že v jednom království neb zemi jeden řád býti má, proto, aby všecken lid snáze v řádu a kázni zdržován býti mohl. Tak Bůh v lidu svém Izraelském jedinou konsistoř v Jeruzalémě, totiž nejvyššího kněze s sedmdesáti staršími, zřídil, jimiž se v duchovních věcech všecka země říditi musila. Tak sv. Pavel zanechal Tita v Kretě, aby po celé zemi ustanovoval kněží, a, co potřebí, zřídil.

Řekne někdo: Kdyby jeden toliko řád zůstati měl, tehdy by druhý neb třetí musel ustoupiti, který to pak zůstane? Odpovídám: Stydíte-li se jedni druhým dáti česť, dejte ji Bohu, kterýž vás summou chce míti služebníky své. Ne nám Pane, ne nám, ale jménu svému dej česť pro milosrdenství své a pro pravdu svou![260]) Avšak nechť jest tak, nepřistupujte jedni k druhým, než sstupte se obojí v jedno a vyhledávajíce, co by lepšího bylo, ohraďte se pěkně řády slušnými, a obnovte mezi sebou jho boží, kterémuž jste předešle oslábnouti a zvyklati se obojí (svědkem jest toho Bůh!) dopustili, a Antikrist z božího dopuštění ostatek toho jha božího, totiž řádů našich, ztroskotal a rozmetal.

[260]) Žalm 115, 1.

Protož nuže, žádejtež od Hospodina, ať se smiluje nad Sionem a obnoví soudce jeho, jakož bývalo na počátku, a rádce jeho, jacíž bývali zprvu,[261]) tak abychom prospěvovati mohli: Jižtě Jeruzalém ušlechtile vystaven a jako v jedno město k sobě vespolek připojen, do něhož vstupují pokolení, pokolení Hospodinova k svědectví Izraelovi, aby oslavovali jméno Hospodinovo. Ty jsi, Hospodine, kterýž's nás byl roztrhal, protože's se hněval na nás. Uzdraviž rozsedliny církve své, dej nám korouhev, abychom ji vyzdvihli, pro pravdu svou.

KAPITOLA DVACÁTÁ TŘETÍ.

Napomenutí k vrchnostem a kněžím společně.

Nač všechněm nám úhrnkem o božím potrestání lidí při našem z Babylona navrácení mysliti potřebí, to již jménem Hospodinovým a slovem Boha našeho ukázáno. Považmež již také, nač jednomu každému v jeho stavu a povolání mysliti jest, tak aby podle poručení božího jedenkaždý svou cestu zpytoval a, v čem napravovati, věděl.

Předně pak k vám se, ó knížata lidu božího, vrchnosti a kněží, obracuje, napřed prosím, abyšte nyní bedlivěji, než kdy prve, rozvažovali, v čem obojí podobné sobě a v čem rozdílné povolání máte, tak abyšte, v čem sobě pomáhati a v čem sobě ne překážeti jste povinni, věděli. Povolání oboje v tomto má podobnosť:

1. Oboje jest povolání od Boha a tak božské, nebo jakož Kristus na pravici boží sedě, dává církvi pastýře a učitele, tak vrchnosti od Boha zřízené jsou.

2. Obojí jsou náměstkové boží, nebo, jakož Bůh Otec, moha sic všemohoucností svou sám bez pomoci anjelské neb lidské svět tento v řádu zdržeti, avšak se jemu, z prostředku lidí některé vyvolovati, líbí, jimž moc a meč do rukou dává; tak příkladem Otce svého Kristus Pán učinil, že k správě své církev sobě poručenou maje, mezi tím vi-

---

[261]) Izai. 1, 26.

ditedlně se od ní odebrav, zřídil na svém místě některé, aby slovem a svátostmi sloužili a kázní svatou v řádu zdržovali, kteréž pastýře, správce, učitele nazývá Písmo a náměstky Kristovy.

3. Obojích povinnosť k tomu předně patří, aby církev na zemi dobře stála, nebo aniž křesťanských vrchností za holoty neb pastuchy a ovčáky nějaké míti sluší, kteřížby jen k opatrování při poddaných svých pasení břicha a věcí časných postaveni byli; větší věci jim svěřeny, jmenovitě, aby obhájcové byli zákona božího, vůdcové a pastýři dědictví Hospodinova a pěstounové církve. Protož i bohové slovou. Tak Mojžíš, Jozue, Gedeon, David, Šalomoun, Jozafat, Jehu, Ezechiáš, Joziáš, král Ninivitský a Nabuchodonozor proto za nejslavnější a nejsvětější vrchnosti držáni, že nejpředněji církev a pobožnosť lidu vzdělávali. Někteří v Starém Zákoně obojí povinnosť na sobě měli, jako Melchisedech, Eli, Samuel, což by býti nemohlo, kdyby to povolání jedno druhému odporné bylo.

4. Obojí mají řád a pobožnosť trojím spůsobem vzdělávati: slovem, příkladem a kázní. Slovem, aby, co lidé činiti neb nečiniti mají, jim to v známosť ústním vyhlašováním neb skrze spisy, knihy a patenty uvozovali. Příkladem, aby k dobrým řádům, právům a zákonům sami napřed stáli, a jiným, k správě své poddaným, jak se jich ostříhati má, na sobě ukazovali. Kázní, aby zpurné mocí doháněli a vystupující, jiným na odivu, trestali, tak aby svévolnosti bráněno, pokoj pak, stud a bázeň ode všech zachován byl.

5. Obojí z lidí, sobě svěřených, počet činiti mají a musejí Pánu Bohu.

6. Obojí sobě mají napomáhati, kněží vrchnostem, aby jí pro svědomí všickni poddáni byli, vrchnosť kněžím, aby jich všickni jako Kristových náměstků poslouchali; a dokud tak Mojžíš s Aronem, Jozue s Eleazarem, David s Nátanem, Joas s Jojadou jedna ruka jsou, dotud dobře stojí církev.

7. Obojí sobě vespolek poddáni jsou a býti mají: kněží vrchnostem v řádu zevnitřním, poddaností politickou, jakž

apoštol dí: Všeliká duše vrchnostem poddána buď! což vykládaje Chrysostomus dokládá: i apoštol, i prorok, i evanjelista, i kněz, tak že se všetečně Antikristovi kněží z moci vrchnostem vytahovali. Zase pak vrchnosti poddány jsou kněžím v svědomí, poddaností duchovní, proto že jich na místě Kristově poslouchati povinni jsou pro rozkaz Kristův: Kdo vás slyší, mne slyší, kdo vámi pohrdá, mnou pohrdá. A apoštol služebníkům církve, všelikou vysokosť podmaňovati, poroučí, v poddanosť Kristu. Tak se David Nátanovi, Joaz Jojadovi, Teodozius Ambrožovi podkloňoval. Protož i kázně na sobě jednostejným právem užívati mají a mohou z obojí strany: hřeší-li kněz zjevně a pohoršitedlně, vrchnosť pobožně zevnitřní kázní trestati ho může a má; pakli vrchnosť proti svědomí urputně hřeší, kněz ji[261a]) duchovní kázní trestati může a má. Takto spojené a svázané míti chtěl Pán Bůh, aby řád v církvi tím snázeji a mocněji obhájen byl, a to v tom:

1. Že vrchnosť opatruje zevnitřní řád a nad zákonem božím toliko zevnitř, toliko aby skutečně rušen nebyl, ruku drží; kněží pak okolo svědomí lidských vnitř pracovati mají, aby v lidech boží vnitřní bázeň, víra, láska, naděje vzdělávány byly.

2. Vedle čehož i moc k donucování k tomu lidi jim daná rozdílná jest, oněch zevnitřní, k statkům a tělům toliko se vztahující, moc těchto vnitřní, k duši a svědomí docházející, moc klíčů království nebeského.

3. Vrchnosť, ač opatruje a nařizuje v církvi, jak se slušně a podle řádu služby církevní konati mají (strany kázaní slova a přisluhování svátosťmi), však ruky sama nepřičiní, než služebníci církve; zase pak kněží, ač vrchnosť, jak panovati mají, učí, sami však nepanují, než zůstávají služebníci. A tak jedni druhým v řád aneb úřad nesáhají.

[261a]) V rukop.: ho.

KAPITOLA DVACÁTÁ ČTVRTÁ.

Napomenutí k vrchnostem, jak se v povinnostech svých obnoviti mají.

Vrchnosti k tomu, aby na místě božím soud konali, ustaveni jsouce, pro vyvýšenost povolání svého nejen jsou náměstkové boží, ale bohové nazváni, a tak tehdy králové, knížata, páni, bohové zemští jsouce, to jsou při pokolení lidském viditedlně konati povinni, co Bůh stvořitel neviditedlně koná, tak aby panování jejich boží panování bylo a soud jejich soud boží, jmenovitě:

1. Panovati (Moudr. 6, 3.), to jest vážností a vzáctností svou jiné nižší v ostýchání a bázni zdržovati, o čemž dí Šalomoun: Král sedè na soudné stolici, rozhání očima všecko zlé.[262]) A Job, že tak panoval, že se ho mládenci i starci ostýchali, vypravuje v kapitole 29.

2. Panovati v soudu a spravedlnosti, nebo to jest základ trůnu božího, na kterémžto oni jako místodržící sedí, to jest, souditi a rozeznávati všecko podle spravedlnosti, aby dobří ochranu, pochvalu a odměnu, zlí pak strach, ortel a pomstu měli.

3. Ruku obzvláštně držeti nad zákonem božím, aby jemu jakožto nejjistším právům všickni vyučováni a, podle něho se chovati, přidrženi byli. Protož mají přestupníky všech přikázaní, nejen druhé desky, ale první, totiž modláře, ruhače, zlolajce, dnů svátečních rušitele trestati.

4. Ochraňovati církev. I budou králové pěstounové tvoji, dí Bůh k církvi, a královny chovačky tvé.[263]) Summou mají býti jako stromové rozložití zelení, pod jejichž by stínem odpočívali živočichové a na ratolestech jejich hnízdilo se ptactvo a z ovoce jejich všickni potravu měli; z čehož patrné jest, že k tomu stavu náležejí lidé předně moudří a rozumní, kteříž by nad jiné lidi osvíceněji na všecko hleděti uměli (protož sobě Šalomoun, za krále zvolen byv, moudrosti nejvíce žádal), druhé spravedlnosti a ctnosti mi-

---

[262]) Přísl. 20, 8. [263]) Izai. 49, 23.

lovníci, kteříž by nemohli trpěti zlých věcí, třetí bedliví, kteříž by vždycky, vůkol oči obnášejíce, rozháněli zlé věci, čtvrté milovníci poddaných, obecného dobrého, protož se nejen pastýřové národů nazývají (jako Cyrus, David), ale i otcové nuzných.

Ohledejtež se již a zkuste, ó vy naše vrchnosti milé, kráčely-li ste těmito šlépějemi, čili vykračovaly z nich. Knížata tvá, dí Bůh k lidu svému, jsou zpurná, tovaryši zlodějů, milují dary, dychtí po úplatcích, sirotku k spravedlnosti nedopomáhají a pře vdovy před ně nepřichází.[264]) A takovýchť naříkání i u jiných proroků dosti. Ale snad to tam o Izraelských vrchnostech pravé bylo, k našim nepřináleží? Ó dalť by Bůh, aby nepřináleželo, dal by Bůh, aby hůře nebylo! Protož, co tam mluviti směl prorok, to smím i já; i k vám, ó vrchnosti naše, vztahují se ty dojímavé a důtklivé řeči boží.

Mnozí zajisté, majíce panovati, otrokovali jste, totiž ‚odvrhouce vážnosť a vzáctnosť svou' s ožralci, čtveráky, stupkami a jinak lehkými lidmi jste tovaryšili, a tak důstojnosť povolání svého odmítali, lehčili a hyzdili. Kteří jste pak panovali, panovali jste v ukrutnosti a tyranství: quod libuit, licuit. Nebyla základem činů vašich spravedlnosť a soud, než své vůle vzteklosť, nad svými ustanoveními drželi ste až příliš, o boží zákon a ostříhání neb v ostříhání jeho žádný se neujímal. Majíce býti pěstounové církve, byli ste vyssávači církve; majíce býti stromové, ovoce a stín dávající poddaným, byli ste mnozí bodlaví trnové, udušující a utlačující poddané. Majíce býti milovníci rozumnosti a zacházeti s moudrými, buď živými neb v knihách mluvícími, byli ste milovníci bláznů, s těmi dni i noci trávíce. Majíce hledati zákona božího dnem i nocí, jakž vám vrchnostem napřed to poručil Pán Bůh, nebo toho ani o kněžích tak výslovně napsáno není, hledali ste korbelů, karet, důchodních register, téhodních cedulí, a co mimo to času zbývalo, daremných žvanic a zahálky dnem i nocí, tak že jste ně-

[264]) Izai. 1, 23.

kteří nikdy Písem svatých nečítali. Majíce býti milovníci ctnosti, sami ste někteří nectnosti vzdělávali i příkladem vlastním k všelijakým rozpustilostem bránu otvírali. Majíce býti bedliví ku povinnostem, byli ste ospalci, milující dřímotu, pro něž by se svět na ruby obrátiti mohl. Majíce býti pastýřové, byli ste vlci aneb aspoň nájemníci nelitostiví, vlnu i s koží zdírající. Majíce býti otcové, byli ste někteří víc než otčimové. A coť vás bylo? mnoho Nimrodů, kteříž jste svých spolulidí jen lovci a čihaři byli. Mnoho Lábanů, kteříž jste mzdu zadržovali a smlouvy na desetkrát měnili poddaným svým. Mnoho Faraonů, kteříž jste nesnesitedlnými robotami obtěžovali lid svůj, nýbrž nejedni Faraona horší jste byli, proto že on pokrm aspoň dával robotířům svým, a to do sytosti, vy pak darmo jste k robotám doháněli. Mnoho bylo Roboámů, kteří jste poddané své biči uzlovatými mrskali, nic sobě o to moudřejším říkati nedajíce, než jak komu fatkáři jeho radili, tak postupujíce. Mnoho Saulů, kteříž jste sobě o své neřády Samuelem božím mluviti nedali, vždycky jen: Cti mne před lidem! říkajíce. Mnoho Achabů, kteří jste vinice, rolí, louky, domy poddaných svých sobě přivlastňovali, nejedni nad Achaba ukrutnější, ne za směnu, než darmo pod zámyslem propadení pokuty nějaké, jichž k vymyšlení Jezabelského vtipu se . . .*) co se vám líbilo k sobě táhnouce. Mnoho Davidů, kteříž jste s poctivostí a životy chudých poddaných svých, jak se vám vidělo, pohrávali. Mnoho Sardanapalů, kteří jste jen rozkoší, bujností, lhostejností a hovadství hleděli.

Protož co Bůh s oněmi prve činíval, učinil i s vámi. Na vás Nimrody poslal jiného Nimroda, kterýž vás slovil. Na vás Lábany poslal jiného Labana, kterýž, co vám povinen byl, zadržel a všecky smlouvy, zápisy, práva, svobody vaše změnil. Na vás Faraony poslal jiného Faraona, kterýž vás do potu a do krve natrápil přetěžkými břemeny svými, a kterýž i dítky vaše na duších mordoval a k zmordování všech vás (tělesně neb duchovně) v prchlivosti své s vojsky svými pospíchal a již i dostíhal. Na vás Roboámy poslal

*) Prázdné místo v rukopise.

Jeroboáma, kterýž, odjímav vám dědictví vaše, k hřešení přivedl zemi modlářstvím svým. Na vás zaryté Saule poslal falešné z pekla Samuele, kteříž vás modlářství a zoufalství učili. Na vás bujné Davidy poslal Absolony, Achitofele, Semeje, kteříž by vás proplašili. Na vás Achaby poslal to, což hrozil: Běda vám, kteříž připojujete dům k domu a pole s polem spojujete, jako byšte sami rozsázeni byli k přebývání na zemi, v uších mých jest to, dí Hospodin zástupů: Jistě žeť vám ti domové vaši zpustnou, i velicí i krásní bez obyvatelů budou.[265]) Nestalo-liž se, pravím, že, co jste mozoly lidskými stavěli, o čem jsou lidé do ustání nadarmo pracovali, to vám oheň spálil a shltil. Jak Sardanapalům, lidu svému, hrozil, čteme u Amosa: Běda pokoj majícím na Sionu, kteříž léhají na ložcích slonových a rozkošně sobě počínají na postelích svých, přizpěvujíce k loutně, kteříž pijí z bání vinných a drahými masťmi se maží, potření pak Jozefova čitedlni nejsou; protož půjdou v zajetí v prvním houfu, a tak nastane žalosť těm, kteříž sobě rozkošně počínají.[266])

Protož usrozumějte sobě králové, vyučujte se soudcové zemští, abyšte nezhynuli do konce. Vzdejte Hospodinu, velikomocní, vzdejte Hospodinu česť a sílu! Pokloňte se, ó brány velikomocné, ať vejde král slávy! Vyznávej každý s Davidem: Spravedlivý jsi, Hospodine, a spravedliví soudové tvoji; a s Mannassesem: Hřešil jsem, Hospodine, a, což bylo zlého, rozmnožoval jsem; a opět s Davidem: Hospodine, já jsem zhřešil, tyto pak ovce, co učinily? Aneb aspoň hřešili-li jste zároveň s jinými, s jinými zároveň čiňte pokání; a pakli jste předčili v hřešení, jakož tak jest, předčete i v pokání. Nestyďte se s Ezechiášem jedenkaždý promluviti s poddanými svými: Synové milí, obraťme se k Bohu, obrátíť se k nám ostatkům, nebo že jsme hřešili, vydal nás byl v zpuštění toto, jakž sami vidíte.

Nyní tehdy nezatvrzujte šíjí svých, podejme ruku Hospodinu a poďme do svatyně jeho.[267]) Sic neuposlechnete-li, abyšte dali slávu jménu jeho, teprv hrozně a náhle přistoupí

---

[265]) Izai 5, 8. 9. [266]) Amos 6, 1. 4—7. [267]) II. Paral. 30, 6—8.

k vám, proto že přísný hněv při těch, kdož v přednosti postaveni jsou, vykonán bude, nebo kdo menší jest, hoden jest milosrdenství, ale mocní mocně tázáni budou. Napravtež tehdy, ó křesťanské vrchnosti, a napravte ve všem tom, v čemž vám vyjevena jest vůle boží, zvlášť pak nyní při navrácení v tomto čtverém:

1. Rozvažujte bedlivě, suďte a znejte, že panování vaše od Nejvyššího jest, kterýž rozděluje zemi, komu chce. Zvítež tehdy, že on vám teď byl vzal panování vaše, on navrátil zase jako lenní pán manům svým; a protož buďte vděční, děkujte jemu, a panujte k vůli jeho.

2. Nejpředněji pak vděčnosť dokazujte čitedlností v potření Jozefa, totiž církve a vzdělání jejího se ujímejte víc než prve, pamatujíce, že jste za pěstouny zřízeni, protož přistujtež jí a pěstujte tak, aby pod vaším pěstounstvím k ochromení, oslepení, ohlušení, ovšem k zmrhání nepřicházela více. Proto že z pěstounství svého činiti máte počet, opatrovati tehdy hleďte sebe i poddané slovem božím a služebníky věrnými, pilnými, pobožnými, kteříž by vám slovem i příkladem svítili i kázeň vedli, a buďte jim nápomocni, aby dílo boží dělati mohli svobodně a směle.

3. Opatřtež také a opatrujte stále mládež svou i poddaných svých školami, aby jako strůmkové štípení Hospodinova k zdárnému zrůstu vedeni byli, čehož obzvláštně po nynějším zpuštění a přetříbení světa potřebí, aby zase lidé podrostali a církve i politie božím požehnáním zase (nýbrž lépe než prve) zelenati se a kvésti mohli.

4. Aniž však dosti bude, chrámy a školy otevříti a učiteli zaopatřiti, přidržeti poddaných k obému tomu potřebí bude, a to jakož pro přirozenou jakousi národu všeho k obojímu neživosť, tak ovšem proto, že skrze předešlé to chrámů a škol zpuštění mnohem víc zplanělo a zjalovělo, protož ostnu naprosto potřebí bude. Jotamovi to za zlé počítá Písmo, že, sám pobožný byv, lidu však v porušení zanechával, což vy k výstraze mějte.

5. Nad poddanými pak, prosím, panovati hleďte v soudu a spravedlnosti. V spravedlnosti, abyšte zlým věcem prů-

chodu nedávali, v soudu, abyšte ne podle nápadních vášní, než rozumně s lidmi poddanými svými, ne jako s hovady, než jako spolu s lidmi zacházeli.

6. Nebývejte přísní páni, ale milostiví, jakž i chcete nazýváni býti, a Pán Bůh vám toho titule přeje proto bez pochyby, abyšte vždycky v uších znějící napomenutí, co býti máte, měli, protož jen ať jest pravda. Císař Karel Veliký v svých Constitutionibus imperii, když císařství římské v Germanii zakládal, nařídil i to, aby páni s poddanými svými strany robot, platů, pokut laskavě zacházeli, pamatujíce, prý, že jsou bratří jejich a jednoho pána za otce mají, říkajíce: Otče náš, kterýž jsi v nebesích. Ten hle souditi uměl, co[267a]) to jest: Zdali jeden otec není všech nás? Zdali jeden Bůh nestvořil nás?[268]) A takť Bůh králi lidu svého poroučí, aby se šetřil, aby se srdce jeho nepozdvihlo nad bratří jeho;[269]) a sv. Pavel pánů napomíná, aby pamatovali, že i oni pána mají v nebesích, u něhož není přijímání osob,[270]) poněvadž bohatého i chudého on stvořil, protož aby slušně nakládali. Poněvadž tehdy příliš přísný způsob panování vašeho v zemi této býval, ó naše milé vrchnosti, proměnte jej v milostivější a polehčete břemen chudým poddaným svým Bohu, slitovníku svému, k zalíbení, kterýž polehčil vám. Nebo jistě tak nad křesťanským lidem panovati, jak pohané nad otroky svými panovali, aby se lidé jako hovada za peníze kupovali a prodávali, a aby jeden člověk, a to leckdos málo vyšší, koupě sobě chlapa, jakž říkali, statkem, dítkami i hrdlem jeho vládl, jak chtěl, a člověk nad člověkem, křesťan nad křesťanem vášně a ukrutnosť provodil dle libosti, to příliš nekřesťanská věc jest. Protož vidíme, že Bůh tíže navštívil hněvem svým krajiny tyto, v nichž ten neřád byl, než jiné; a tak tehdy čas jest usmysliti sobě. Připomenu vám příklad Jeruzalémských. Tam když se podobný neřád byl rozmohl, že židé židy, bratří své, v službu otroctví podrobovali, prosil jich Jeremiáš božím jménem, aby to změnili a služebníkům svým svobodu vyhlásili, že se nad

[267a]) V rukop.: že. [268]) Malach. 2, 10. [269]) V. Mojž. 17, 20. [270]) Efez. 6, 9.

nimi zase smiluje Pán Bůh a z nepřátel je vysvobodí. I svolili k tomu král i knížata i všecken lid, a Pán Bůh, zahnav[270a]) nepřátely jejich, spůsobil jim svobodu. Ale oni, rozmyslivše se, pobrali zase služebníky a služebnice své a v službu je sobě, jako prv, podrobili. Než, jak se to líbilo Bohu? Poslal k nim proroka znovu, jim lehkomyslnosť jejich velmi stíživ, ohlásil jim pomsty své, že na ně zase nepřátely přivede a je samy teprv aneb vyhubí aneb cizím v moc dá (i krále samého), až je vyhladí,[271]) jakž se také stalo. Protož ostatkové potom při navrácení se do vlasti opatrnější v tom a nábožnější byli. Nebo, když jim Nehemiáš domlouval, že sobě opět v službu podrobují bratří své, poslechli jeho napomenutí, a nejen život jejich z otrocké poddanosti propustili, ale i pole, zahrady, vinice, domy, co v zástavě od nich byli vzali, darmo jim zase byli navrátili. Což aby stálé bylo, Nehemiáš u přítomnosti kněží přísahami je uzavazoval, a vytřesa podolek svůj, před nimi řekl: Tak vytřes Bůh každému, kdožby to zrušil, z domu jeho a z úsilí jeho a ať jest vytřesený a prázdný. I řekl všecken lid: Amen! a učinili tak a chválili všickni Hospodina.[272]) Protož i já k vám slovy Ezdrášovými mluvím, ó vrchnosti milé: Po těch všech tak zlých věcech, kteréž pro vaše provinění na vás dopustil Bůh, avšak netrestal podle nepravostí našich, nýbrž dal nám vysvobození takové, opět-liž byšte měli rušiti přikázaní boží a ukrutnosť provoditi nad bratřími svými, zdaž by se znovu zuřivě nehněval na vás, až by do konce vyhladil vás, tak že by žádný neušel.[273]) Tak mluvím k navráceným z Babylona, protož vy navrácení k sobě to slyšte, a slyšte, co Bůh skrze Ezechiele o navrácených svých předpovídá, abyšte věděli, jaká jest na konec vůle boží: Nebudou, prý, více utiskovati knížata má lidu mého, ale rozdadí zemi lidu mému po pokoleních. Takto praví Hospodin: dostiť jest, ó knížata Izraelská, nátisk a zhoubu odložte, soud a spravedlnosť konejte a sejměte těžké roboty vaše z lidu mého, dí Hospodin.[274])

270a) V rukop.: zahněv. 271) Jerem. 34. 272) Nehem. 5, 13. 273) Ezdr. 9, 13. 14. 274) Ezech. 45, 8. 9.

Tak se stane, že o vás pravé bude to, což tam Bůh Sionu slibuje: Představímť zprávce pokojné a úředníky spravedlivé. Nebude více slýcháno o bezpráví v zemi tvé, o zpuštění a zhoubě na hranicích tvých, ale hlásati budeš na zdech svých spasení a v branách svých chválu.[275])

KAPITOLA DVACÁTÁ PÁTÁ.

Napomenutí k kněžím, jak se v povinnostech svých obnoviti mají.

K vám se obracím, služebníci Kristovi, otcové, bratří vzácně milí, a co Bůh k vám v slovu svém mluví, donáším. Vásť jest vyvolil Bůh, abyšte, stojíce před ním, sloužili jemu, a byli anjelé jeho k lidu a strážní domu jeho a sloupové chrámu jeho a lampy svítící v domě jeho a šafáři tajemství jeho, nýbrž místodržící Kristovi v církvi (a to plnomocně), jakoby Bůh skrze vás mluvil. Aj, jak slavné dostalo se vám dědictví! Ó byť Bůh dal Ducha svého všechněm vám, abyšte znajíce důstojnosť nebeského svého povolání říkali s svatým Pavlem: Protož, majíce toto přisluhování, tak, jakž jsme milosrdenství došli, neoblevujeme v něm.[276]) Ó, byť vám Bůh dal, abyšte sobě formu apoštolství svého z apoštolů svatých brali, z nichž jeden i toto napsal: My, prý, jakž nás hodné učinil Bůh, aby nám svěřeno bylo evanjelium, tak mluvíme, ne jako lidem se líbíce, ale Bohu, kterýž zpytuje srdce naše. Aniž jsme kdy užívali řeči pochlebné, jakž víte, ani pod zámyslem jakým lakomství provodili, Bůhť jest svědek! aniž jsme hledali od lidí chvály, ani od vás, ani od jiných, ač jsme vás mohli obtěžovati, jakožto apoštolé Kristovi, však jsme byli tiší mezi vámi, jako když chová matka dítě své, hotovi byvše s velikou chutí vydati vám nejen evanjelium boží, ale i ty duše své, proto že jste nám milí. A pamatujete, bratří, na práci naši a ustávání, že ve dne i v noci pracovavše, kázali jsme evanjelium boží. Vy jste svědkové i Bůh, žeť jsme svatě a spravedlivě a bez úhony obcovali mezi vámi; jakož víte, kterak jsme jednoho každého

---

[275]) Izai. 60, 17. 18. [276]) II. Kor. 4, 1.

z vás jako otec dítek svých napomínali a potěšovali, i s osvědčováním, abyšte chodili hodně Bohu, kterýž povolal vás do království svého v slávu.[277]) To jsou mé cesty v Kristu, dí tentýž. Ale vám, z Babylona navráceným kněžím svým, co praví Pán Bůh? Toto praví: Vy pak sešli ste s cesty a byli ste příčinou přestoupení mnohým, aby činili proti zákonu, tak že i v domě svém nacházel Hospodin nešlechetnosť.

Předně zajisté nejedni ste, jižto ste se ne pro ten cíl k službě Kristu dávali a církvi, pro který jste povinni byli, totiž aby skrze vás oslavován byl Kristus, buďto skrze život nebo smrť k prospěchu a radosti věřícím, jmenovitě, aby skrze vás na místě Kristově lidé smiřováni byli s Bohem; ale úmyslem cizím, totiž pro opatření těla. A tak vám úřad kněžský jen byl za obchod a živnosť, a tak jste byli nájemníci stáda božího, jinak nemilující, než pro tuk a vlnu. Protož kde tučnější ovčinec, tu jste se, jeden druhého odstrkujíce, tlačili, a tak často, i kde vás nevolal žádný, běželi ste, což jest nájemníků znamení. Jestli tehdy, kteří jste toho do sebe svědomi, usmyslte sobě; rozpomeňte se, jak Pán náš Petra nejprve po třikráte examinoval, miluje-li ho ze vnitřnosti srdce, a jemu teprv beránky své k pasení svěřil, protož i my zpytujme sami sebe. Milujete-li Krista, paste stádo boží, kteréž při vás jest, opatrujíce je ne bezděky, ale dobrovolně, ne pro mrzký zisk, ale ochotně; a když se ukáže kníže pastýřů, vezmete tu neuvadlou korunu slávy.[278]) A hleďte, abyšte s sv. Pavlem v pravdě posluchačům svým říkati mohli: Non vestra, sed vos quaero.[279])

2. Podobné tomu jest, že jste někteří (i z upřímných) přílišného v církvi pohodlí a lhostejnosti hledali, zapomínajíce, že nyní povoláni jste ku prácem, postům, bděním, k rytěřování na pravo i na levo, skrze slávu i pohanění, zlou i dobrou pověsť,[280]) jakož mluví apoštol, odplata pak že v nebesích teprv slíbena jest, kdež ti, kdo jiné vyučují, skvíti se budou jako blesk oblohy, a kteříž k spravedlnosti

[277]) I. Tessal.2, 4—12. [278]) I. Petr. 5, 2. 4. [279]) II. Kor. 12, 14. [280]) II. Kor. 6, 8.

přivozují mnohé, jako hvězdy na věčné věky.[281]) Kteráž slavná věčná odměna poněvadž vám nejpředněji slíbena, vy předněji na sobě ukazovati máte příklad, jak ne pro tento život doufáte v Krista, ale zapomínajíce se na to, což vzadu jest, chvátáte k cíli odplaty svrchovaného povolání božího.[282])

3. Protož proklaté bylo svatokupectví některých z vás, že ste všech církevních služeb jen za čižbu ku plnění měšců užívali. Kdo z vás dvéře darmo zavře? dí Bůh, aneb zapálí oheň na oltáři mém?[283]) Ješto Kristus řekl: Darmo jste vzali, darmo dejte![284]) Ale toho když jste šetřiti nechtěli, co div, že ten, kterýž někdy kupce a prodávače z chrámu svého vymítal, i vás teď v rozhorlení svém byl rozmetal? Protož nyní kořtež se tváři Boha silného, aby vám milosť učinil, nebo zdaliž vy nejste příčina hněvu jeho? Ulekněte se, prosím, slov božích u Micheáše, kdež potouživ, že kněží v Jeruzalémě ze mzdy učí a proroci z peněz hádají, avšak na Hospodina spoléhají, říkajíce: Zdaliž není Hospodin uprostřed nás? dokládá: protož vaší příčinou Sion jako rolí orán bude, a Jeruzalém v hromady bude.[285]) Ach, ach! nehněvejtež Boha více, a nedávejtež příčiny k novému zpuštění církve.

4. Někteří jste sic lakomí byli skrbností, hospodářstvím příliš pilným, lichvami a jinak sobě naháňějíce, a domy, vinice, rolí, louky, dvory skupujíce, ješto ste pamatovati měli, co Bůh Aronovi řekl: Nebudeš mezi jinými v zemi dílu míti, já jsem díl a dědictví tvé, ty pak živ budeš z oběti a desátku[286]); a co Kristus vysílaje učedlníky poroučel: Neshromažďujte zlata ani stříbra, ani peněz do opasků, ani mošny mívejte, ani dvou sukní [287]) (totiž zbytečných nábytků), nebo rytíř boží má býti ve všem zdrželivý. A čím bych pak živ byl? dí někdo. Co bych manželce a dítkám nechal? Odpovídá Kristus: Hoden jest dělník mzdy své.[288]) Protož,

---

[281]) Dan. 12, 3. [282]) Filip 3, 14. [283]) Mal. 1, 10. [284]) Mat. 10, 8. [285]) Mich. 3, 11. 12. [286]) IV. Mojž. 18, 20. [287]) Mat. 10, 9. 10. [288]) Luk. 10, 7.

co před vás předloží, jezte; to jest: Církev to opatří, co jísti a píti a kde bydleti máte, na tom přestávejte. Budete-li vy jiným na příklad napřed hledati království božího a spravedlnosti jeho, Bůh jiným na příklad těch časných věcí ku potřebě vám dosti dodá. Vizte Pavla sv.; ten nelakoměl, nesháněl, nestaral se o věci časné, než jen na povinnosť svou dnem i nocí myslil, avšak měl dosti a hojně, jakž se Filipenským přiznává, proto že Bůh i Filipenské i Galatské nastrojoval, že na něho nouze nedopouštěli, hotoví byvše i těmi očima, vyloupíce je, zděliti se. Protož budete-li vy Pavlové, najdou se Galatští i Filipenští, nebo kdoby nemiloval takových služebníků? Kdoby jich nepřijímal jako andělů božích, jako Krista Ježíše? Rozpomeňte se, co Kristus řekl apoštolům: Když sem vás posílal bez pytlíka a bez mošny a bez obuvi, měli-li jste v čem nedostatek? Odpověděli: V ničemž.[289]) Toto hle apoštolů vyznání přesvědčí a zahanbí vás lakomce kněží, kteříž Kristu a církvi se nedůvěřujíce sami v zemské pečování se vydáváte a tím, že mysl, zemských věcí čenichající, máte, pronášíte.

5. K témuž jest podobné vydávání se některých v věci, k povolání nepřináležející. Nebo někteří nejen kochání, ale i pochvaly hledávali, aby slovo měli, že jsou dobří hospodáři, vinaři, štěpaři, koníři, kuchmistři neb také političtí a dvořáci; ale, bratří, tato chlouba není dobrá, nebo žádný, kdo rytěřuje, neplete se v obecné živnosti,[290]) dí apoštol; a opět: Jedenkaždý v tom povolání, kterýmž povolán jest, zůstávej.[291]) Čehož když kdo nešetří, co jiného odtud jíti můž, jediné, že, chtěje uměti to, čeho mu uměti netřeba, neumí toho, co uměti má. Necessaria ignoramus, quia non necessaria didicimus. Nebo jak to státi může, když my se s zákonem Nejvyššího obírati a zaměstknání zevnitřních obchodů hleděti chceme, o tom sobě Siracha v kapitole 38. v. 39 přečtěte.[291a]) A Kristus činí výpověď: kdo sáhna rukou k pluhu (k duchovnímu pluhu), ohlídal by se zase,

[289]) Luk. 22, 35. [290]) II. Tim. 2, 4. [291]) I. Kor. 7, 20. [291a]) V rukop.: státi může, my se s zákonem . . . . hleděti, o tom sobě . . . .

není spůsobný ku království božímu.[292]) A divili jsme se, proč málo měla církev spůsobných k království božímu učitelů, kteříž by z pokladů svých vynášeti uměli staré i nové věci; polypragmosyne totiž všetečnosti a cizími věcmi se zaměstknávání bránilo tomu. Nebo

Pluribus intentus minor est ad singula sensus.

Má-li služebník církve vykrmený býti slovem víry a uměle rozdělovati slovo boží a býti užitečná nádoba Pánu, co k tomu náleží, apoštol ukázal: Buď, prý, pilen čítání, napomínání, učení. Nezanedbávej daru, kterýž jest v tobě; o tom přemýšluj, v tom buď ustavičně, aby prospěch tvůj známý byl všechněm. Buď sebe pilen a učení; v tom trvej, nebo, to čině, i samého sebe spasíš i ty, kteříž tě poslouchají.[293]) Čehož kdo nečiní, než s hospodářstvím, konířstvím, lékařstvím, poëtářstvím, musikářstvím zachází, dobrý může býti hospodář, koníř, malíř, poëta, ale zlý theologus. A to jaká česť? Rovně, jako kdyby zlatník, chlubě se, že on ševcovským, soukenickým, kovářským griffům na výbor rozumí, v svém vlastním řemesle nic zvláštního postaviti neuměl, kdo ho nevysměje? Vergilius poëta Římanům svým takovou tuto dával radu:

Excudent alii spirantia mollius aera;
credo equidem; ducent vivos de marmore vultus;
orabunt causas melius, coelique meatus
describent radio, et surgentia sidera dicent:
tu regere imperio populos, Romane, memento.[294])

Nechť jiní, co chtí, dělají,
z dřeva, z mramoru rýpají,
nech třeba živé obrazy
sobě slévají z mosazi;
nech, jak chtí, krásně řečňují,
subtilně pře sem tam snují;
nechť rozměřují oblohu
s hvězdami a co víc mohou;
Ty, Římane, lidi spravuj,
To tvé mistrovství, v tom pracuj!

---

[292]) Luk. 9, 62. [293]) I Tim. 4, 13—16. [294]) Verg. Aen. VI. 848—852.

Ovšem tehdy, kteříž za rybáře, pastýře, správce, strážné duší lidských, ano i za hlásné postaveni! Čím větší a dražší duše jest, než tělo, tím vyšší a těžší pastýřská správa duší, nežli politická správa těl, vyhledávající celého člověka, an s tím se vším ještě se za dosti neučiní. A jak pak z toho tomu, kterýž jim duše lidské pod počet uvedl, počet činiti budou? Nemíním však, aby kněz nemohl popracovati, zazpívati a nějaké recreati míti, než řemesla sobě z něčeho jiného s obmeškáním povolání dělati nesluší. Nebo apoštol praví: Chce-li se kdo rozhojňovati v jakém umění, aby se rozhojňoval v tom, což by sloužilo k vzdělání církve.

6. K tomu neduh byl obecný, že jste, řídcí důstojnosť povolání svého rozvažujíce, deklamatorstvím toliko (totiž řečňováním neb kázaním) povinnosti své kněžské odbývali, ješto, co by slavnějšího a velebnějšího, povolání vaše sebou nese, jmenovitě abyšte andělé boží v církvi a náměstkové Kristovi (jakž prve ukázáno) byli. Protož, co by andělé činili, kdyby sobě tu povinnosť svěřenou měli, co by Kristus činil, kdyby tu viditedlně byl, to vám činiti náleží, učiti, napomínati, vystříhati, trestati, potěšovati, napravovati, summou lidi cestami božími k spasení vésti, a to všecko slovem i příkladem (Mat. 5, 20. Filip. 3, 17. I. Tim. 4, 12. I. Petr. 5, 3.), společně i obzvláštně po osobách (I. Tessal. 2, 11.) zjevně v chrámích i po domích (Skut. 20, 20.), v čas i ne v čas, kde jen příčina a potřeba (II. Tim. 4, 2.), mladé i staré Písmům vyučovati (II. Tim. 3, 15.), naposledy své i cizí posluchače, jakož apoštol dí: napomínajíce všelikého člověka, abychom postavili každého člověka dokonalého v Kristu (Kolos. 1, 28.), tak aby žádný při spasení svém obmeškán nebyl, proto že počet činiti budete z duší lidských, a zahyne-li která, z ruky vaší vyhledávati se strojí krve její Bůh. Protož ke konání povinnosti kněžské přináleží předně život čistý bez úhony, andělský téměř, aby lidé na nich jako na zrcadle ctnosti své viděli a učili se, nebo příkladové mnohem se více jímají než slova. Sic, uč kdo jak uč jemně, neukazuje-li formy toho na sobě sám, víc lidi rozpakuje než ponouká, proto že, jak staří říkali, levou rukou

staví a pravou boří, a tak víc boří, než staví. Item náleží k tomu vroucí milosť k posluchačům a spasení jejich, aby, po jejich vzdělání v střevách svých toužíce, hotovi byli jim vydati nejen evanjelium boží, ale i ty duše své; a toť apoštol nazývá otcovskou péčí. Za tím náleží k tomu převeliké osvícení, aby dokonalou správu znali lidských svědomí, jmenovitě: kde a jak potřebí vyučovati, kde a jak odučovati, kde a jak napomínati, kde a jak vystříhati, kde a jak haněti, kde a jak chváliti, kde a jak těšiti, kde a jak děsiti, kde a jak slibovati, kde a jak hroziti, kde a jak trestati, kde a jak netrestati, summou: jak kde na které svědomí příhodně raditi a retovati duše lidské, a jakž Pán Bůh mluví: jak nedužívých posilovati, jak nemocné hojiti, jak zlámané uvazovati, jak zaplašené vábiti, jak ztracených hledati.[295]) Čehož všeho nečiní-li, běda! běda! pastýřům volá Pán Bůh. K jakéž, více než lidské, prozřetedlnosti nabyti, kdo nevidí, že ustavičného Písem zpytování, na lidské svědomí pozoru dávání a vroucích modliteb potřebí. Tím úmyslem duchovní důstojnými a velebnými nazváni jsou pro andělskou a božskou téměř důstojnosť a velebnosť úřadu svého, kterouž náramně lehčí, kdokoli ji samým oděvem a jazykem kněžským odbývají.

7. Z toho šlo, že se dílo kazatele na větším díle jalově konalo, a to dvojím spůsobem: Někteří kázaní ledčíms odbývali, leda se hodina vyřečňovala, buď nechtíce neb neumějíce (svou vinou) užitečnějších sobě věcí pro lid boží shledávati, než, co buď slína k ústům přinesla (pravda se mluviti musí), buď z nějakých škaret uchytilo, tref se komu z přítomných neb netref, vynášelo se, an často sám neví, co mluví, a k čemu jest to, což mluví, ovšem posluchači. Ale to-liž pak jest srozumitedlně v církvi mluviti, aby všickni poučováni a všickni vzděláváni byli? To-liž jest příkladem Kristovým, jako moc maje, učiti, čili jalové řeči s Farizei vylévati? Není-liž to, co Bůh kněžím Starého Zákona odrhá: Aj, přinášíte mi, což vydřeno jest, chromé a nemocné, i to-liž

---

[295]) Ezech. 34, 4.

mám přijímati z ruky vaší (z úst vašich)? dí Hospodin. Daruj je medle knížeti svému, zalíbíš-li se jemu! (Přistup před kníže s takovou nepřipravenou řečí.) Protož zlořečený, kdož, maje v svém stádě zdárnější, obětuje to, což churavého jest, nebo král veliký jsem já, praví Hospodin, a jméno mé hrozné jest mezi národy.[296]) — Druzí zase vyhledávali z postily, komentářů neb z vlastního mozku věci subtilné a přednášeli je lidu zle bez vlastní vnitřní čitedlnosti a pravdy, aneb ne v čas, neb nepříhodně, neb nad pochopitedlnosť posluchačů, a tak bez užitku, byvše jen jako měď zvučící anebo zvonec znějící. Čím to? Nenásledovali ste sv. Pavla, zakládali jste sobě v slibných řečech moudrosti lidské raději, nežli v dokazování Ducha sv. a moci[297]), a tak, ne Ducha sv., než ducha filozofí za vůdce majíce, skrze chlubnosť svou vyprázdňovali ste kříž Kristův.[298])

8. Někteří jste na kázaních jen disputovali, ješto vás Kristus neposlal kázati hádek, než čeho oko nevídalo a ucho neslýchalo a lidem na srdce nevstoupilo, jmenovitě, co Bůh připravil těm, kteříž ho milují,[299]) tak aby lidé od viditedlných věcí k neviditedlným, od zemských k nebeským pozdvihováni byli. Vy pak disputováním svým co jste dovodili? To, že jste nadělali tělesných křesťanů, nebo když říkají: já sem Pavlův, já Apollův, zdaliž tělesní nejsou? To, že jste rotili lid boží proti druhým, totiž že jste z lidských srdcí vykazili všecku lásku a uvedli mezi ně zášti a nenávisti, války a boje, totiž že kázaní božího slova, v šermířství proměněné, váhu svou tratilo a lidem mocí boží k spasení býti přestávalo, totiž že jste sebe v zlehčení uvodili, proto že rozumnější vášnivosť vaši znamenali, hloupější pak, že co jiného kázati nevíte, říkali. Protož přestaňte pro milosrdenství boží a učte se od Krista, proroků a apoštolů, co a jak kázati máte, jmenovitě: Krista, Krista, Krista, toho ukřižovaného, a víru živou v něho, a z té víry lásku neošemetnou, a ze všeho toho jdoucí přesladkou tu naději a očekávání věcí věčných, jichž oko nevidělo, a z té naděje pocházející obcování ne-

[296]) Malach. 1, 8 a 14. [297]) I. Kor. 2, 4. [298]) srov. I. Kor. 1, 17. [299]) I. Kor. 2, 9.

beské. Zastírali se někteří, že nemohou, než horliti, jako předešlí svatí, jako Mojžíš proti modlářům, Fines proti smilníkům, jako Eliáš proti nekajicnosti posluchačův svých, jako David proti zapomínání se lidskému na zákon, jako Kristus proti svatokupectví, jako Pavel proti slepotě lidské; tu horliti můžete (nebo se lidského spasení a zatracení dotýče); ale, abych já proti někomu pro rozdílnosť ceremoní aneb, že on v něčem jinak smýšlí než já, horliti měl, toho mi nikdež Bůh neporučil, aniž příkladu mám. Svatý Pavel horlivý a vroucí byl Kristův služebník, jako jeden na světě, avšak kdež o rozdílnosť smyslu činiti bylo, bez velikého horlení tím zavřel: Zdá-li se kdo sobě býti prorokem aneb duchovním, nechažť pozná, že, co mluvím, přikázaní jsou Páně. Pakli kdo neví, nevěz.[300]) A napřed oznámiv Korintským, co potřebí bylo, řekl: Vidí-li se komu býti neustupným, my toho obyčeje nemáme, ani církev boží.[301]) K Galatům sic horlil, proto že bylo o podstatný artikul, na kterémž spasení záleží, činiti, o ospravedlnění, avšak naposledy také bez velikého horlení zavřel: Dále pak žádný mi nečiň zaměstknání, nebo já jízvy Pána Ježíše Krista nosím.[302]) Ale patrnéť jest, moji milí bratří, že to horlení při nás pramének jest, z nečisté studánky závisti a nenávisti k spolubližním vyplývající, aneb aspoň zlé navyklosti, pocházející z nerozvážlivého jiných, totéž činících, následování, tak že se jedni od druhých snáze zlému než dobrému učíme, zvláště když sobě proti zápovědi na zemi mistry shromažďujeme, ješto Kristus dí: Učte se ode mne. I čemu? Nebo já jsem tichý a pokorný.[303])

Ústa má odevřena jsou k vám, ó služebníci boží, prosím, sneste mne, ať s apoštolem řeknu: Byliť sme i my někdy nesmyslní, tvrdošijní, bloudící, sloužící žádostem (vášním)[304]), i jáť sem někdy proti straně, odporné sobě, horlivý byl, znám se k tomu. Sed non, quia erratum est semel, semper errabimus. Proto-li, že jsme někdy byli děti, po ulicích na sebe hvízdající, vyvolávající a škorpící se, nikdy nepřesta-

---

[300]) I. Kor. 14, 37. 38. [301]) I. Kor. 11, 16. [302]) Gal. 6, 17. [303]) Mat. 11, 29. [304]) Tit. 3, 3.

neme býti děti? Nýbrž když jsem učiněn muž, opustil jsem dětinské věci, dí apoštol; protož učiňme totéž, a když nás teď Pán Bůh jako svévolné dítky pardusem potrestav, zase z kázně propustil, nechme dětinství toho, a nesme se k dokonalosti. Jaká pak to dokonalosť? Taková, jakouž na témž místě apoštol komenduje, abychom plní byli lásky a naplňovali láskou všecka křesťanská srdce po všech stranách. Prosím, bratří, buďte, jako jsem já, neboť já jsem, jako vy, dí apoštol, totiž všechněm jsem všecko, abych všecky získal, nebo láska Kristova víže nás všecky.[305]) Tohoto svazku dokonalosti když předešle ostříháno ani k němu, jakž náleželo, směřováno nebylo, co se tím dovedlo? Že teď z hadrunků kněžských válka povstala, to, že nebyvše svorní, přemoženi jsme, to, že lidé houfem k Antikristu odpadli. V Francii[305a]) od 70 téměř let hrozné proti pod obojím persekucí začínány, hrozné války zdvihány, však mečem nikdy přemoženi nejsou, svorní byvše, když pak po místech persekucí šly, stínati se, věšeti, páliti dali, než by odpadli, proto že právě podstatné víře jediné vyučováni byli, tak že království to na tisíce mučedlníků vydalo. U nás nic toho! Proč? Vy, duchovní, příčina ste, neučili ste lidu Krista samého, než učili ste hádkám, což se v pokušení jako vosk rozplyne, neučili ste svornosti, než roztržkám, odkadž co pojíti mohlo, než, což vidíme. A tak na vás tyto zpuštěné země, na vás ovšem zavedené duše naříkati mohou. Avšak usmyslte sobě již aspoň, či zase nových různic podpal dávati, nové jiskry rozkřesávati budete? Uchovejž vás Bůh nesmyslnosti té!

9. Někteří jste víc ceremoní, než pravdy hledali a v nich sebe i lid, sic ku pověrám schopný, zdržovali, ješto jste pamatovati měli, že jste služebníci nového zákona, ne litery ale ducha. Protož jste, liternosti, ceremoniářství, tvárnosti zevnitřní odmítajíce, užívati mohli mnohé svobody k zjevování pravdy u každého svědomí lidského před obličejem božím.

10. Někteří ste byli v práci povolání svého leniví, totiž v kazatelství, kde ste uležeti mohli, činili ste to,

---

[305]) I. Kor. 9, 22. a II. Kor. 5, 14. [305a]) V rukop.: v Frankrejchu.

jedním obyčejem za týden kázaním lidu odbývajíce a i kde nešporních a jiných kázaní žádali, nejinak, než přivětšováním platu, jste přivolovali. Ale to-liž jest dílo kazatele konati? To-li statečně, že služebník Kristův jsi, dokazovati? Zda-li vás Kristus předně poslal křtiti, oddávati, pohřbívati, zda-li ne raději kázati? Proč nejste následovníci apoštolovi, kterýž řekl: Běda mně nebudu-li kázati? Nýbrž proč Krista Spasitele svého (jestli učedlníci jeho jste) nenásledujete, kterýž celý den učil, tak že často kdy pojísti neměl a nedbal na to, pravě, že to jest pokrm jeho, aby činil vůli boží a konal dílo jeho.[306]) Protož učil nejen v chrámě, ale i po domích a po polích i cestou jda, kde jen koho měl, jehož by potřebnému něčemu poučiti mohl. Podobně činili apoštolé, že, po domích chodíce, navštěvovali posluchače (ale proč? Zda-li, aby pojídali a popíjeli? nic, ale) pro poučování jich pokání a víře v Pána Ježíše Krista, aby žádný obmeškán nebyl. Následovníci moji buďte, bratří, jako já Kristův, dí apoštol sv. Pavel, a buďte nejen pěstounové posluchačů svých, ale raději otcové,[307]) rodící s pilností dítky boží, nebo k tomu povoláni jste. Což se stydíte za evanjelium Kristovo?

11. Někteří (veliký vás díl) byli ste nedbalí strážcové svatyně boží, všecko čisté i nečisté tam pouštějíce, zlí šafáři tajemství božích, svaté věci psům k sežrání a perly sviním k pošlapání poskytujíce,[308]) totiž sloužili jste vesměs zlým i dobrým bez donucování jich ku pokání, a tak ste obcovali cizím hříchům a byli ste psi němí, na jakéž se hněvá Bůh.[309]) Též neodučovali ste pilně lidu obecného pověrám, jichž všudy bylo plno.

12. Nýbrž někteří jste pochlebníci byli, v hříších lidu lahodili, zvláště vyšším pro kus chleba a hrsť ječmene, polštáříky kladouce pod lokty lidské,[310]) aby tím bezpečněji v hříších leželi; ješto ste pamatovati měli, že ste k tomu povoláni, abyšte s Jeremiášem plenili a kazili, hubili a bořili a stavěli zase, a s Izaiášem pozdvihovali hlasu jako trouby a oznamovali lidu přestoupení jejich, a s Timoteem trestali,

---

[306]) Jan 4, 34. [307]) I. Kor. 4, 15. 16. [308]) Mat. 7, 6. [309]) Izai. 56, 10. [310]) Ezech. 13, 19.

napomínali, žehrali v čas neb ne v čas, a s Micheášem naplněni byli silou Ducha Hospodinova a soudem i udatností, abyšte i předním a vůdcům oznámiti směli hříchy jejich.

13. Což opět někteří konati chtíce, neuměli ste konati, proto že, jako panujíce nad svědomími lidskými mocí, násilím, křikem, proklínáním a tak vášněmi tělesnými, k čemu se vám vidělo, doháněti ste chtěli, ješto odění rytěřování našeho není tělesné, dí apoštol, ale mocné v Bohu k vyvrácení ohrad a k podvrácení všeliké rady a vysokosti, povyšující se proti umění božímu, a k jímání všeliké mysli v poddanosť Kristu, nahotově majíce pomstu proti každému neposlušenství.[311]) To hle moc služebníků církve, však ne, aby pastýřové byli pěsťmi bijíce aneb Goliášové všetečně, opovážlivě, křiklavě na jiné vyvolávajíce, až by z nich hrůza šla, ale Davidové sami v sobě tiší a krotcí, v boží pak moci kráčející, též Pavlové, v mdlobě, bázni a strachu mnohém úřad konající, a skrze milosrdenství boží, skrze tichosť a dobrotivosť Kristovu, skrze budoucí soud, skrze střeva slitování a skrze účastenství Ducha svatého prosící a lidem k víře, bázni, hrůzi a pokání sloužící. Čehož kteří nešetří, nýbrž i vlastní moudrostí a mocí ku pobožnosti, jako rychtářové k robotám, lidi doháněti chtějí, co div, že jim přichází to, co o Jeruzalémských prorocích Pán Bůh mluví: koho zahanbili ti moudří? Kdo jest od nich předěšen a jat?

14. Mnozí ste sami byli nepříkladní, bujní, nezdrželiví, nestřídmí, ožralci, svárliví, bitci, ješto se takových věcí nechávati mělo těm, kteříž neslouží Pánu Ježíši Kristu, ale svému břichu. Ale proč toho víc připomínati, coťkoli při kom bylo neumělosti, neopravdovosti, nesprostnosti? Zapomeňme na to vespolek a zapomeň na předešlé naše viny a nedostatky Bůh!

Synové moji, tak k vám slovy Ezechiášovými mluvím, nebluďtež již, vásť jest vyvolil Hospodin, abyšte, před ním stojíce, sloužili jemu.[312]) Protož služtež jemu a lidu jeho v upřímnosti a pravdě, buďte sůl země a světlo světa a ne-

---

[311]) II. Kor. 10, 4—6. [312]) II. Paral. 29, 11.

zatemňujte se více a nebývejte zmařeni více. Očisťte se od věcí těch zlých a budete nádoby, ke cti posvěcené a užitečné Pánu. Hospodin pak sešliž světlo své a pravdu svou, ať vás vodí a provodí do příbytků božích, abyšte zase přistupovali k oltáři božímu, k Bohu silnému, dárci radostného plesání vašeho. Učiniž tu milosť s vámi, služebníky svými, Hospodin, abyšte, odevřené sobě majíce oči, spatřovati mohli divné věci z zákona jeho a měli svědectví jeho za rozkoše své a za rádce své. Vyuč vás Hospodin cestě ustanovení svých, kterýchž byšte stále ostříhali až do konce! Dejž vám ten rozum Hospodin, abyšte šetřili zákona jeho a ostříhali ho celým srdcem svým; on nakloniž srdce všech vás k svědectvím svým a ne k lakomství. Potvrdiž vás Hospodin, abyšte se cele oddali službě jeho! Nevynímejž Hospodin z úst vašich slova nejpevnějšího! Budiž podíl váš Hospodin, abyšte, o zákonu jeho přemyšlujíce ustavičně, nad všecky učitele své (někdejší) moudřejší učiněni byli. Služebníci jste Boha nejvyššího, on dejž vám rozumnosť, abyšte mluvili slovo jeho a nenáviděli výmyšlků lidských! Utvrď kroky vaše v slovu svém Hospodin a nedopouštěj, aby nad vámi panovati měla jaká nepravosť! Budiž vám ku pomoci ruka jeho, kteříž sobě koli zvolíte cestu přikázání jeho, a dejž vám býti jednomyslnými podle Jezu Krista, abyšte sebe vzdělávali vespolek a utěšeně jako bratří přebývali vespolek, aby vůně z vás rozcházela se jako vůně masti Aronovy a rozvlažení z vás jako rozvlažení z rosy hory Hermon sstupující na Sion, nebo tu udílí Hospodin požehnání a života až na věky. Požehnáni vy od Hospodina, kterýž učinil nebesa i zemi! Amen.

Naposledy, bratří, kratičkou instrukcí přijměte, jak máte zase konati začíti úřad svůj, k němuž vás navrací Bůh: Předně, kamkoli se kteří dostanete, učte lidi, že vysvobození toto a proměna tato samého Boha dílo jest, a že se to stalo a děje, což dávno prohlášeno bylo o prudkém pádu Babylona tehdáž, když nejvíce zroste, tak aby se to náhodě neb lidem nepřipisovalo. Protož i sami pilně čtěte, rozvažujte i svým posluchačům osvíceným v mysl vklá-

dejte, co o tom u Jeremiáše 50, 51, též v Zjevení sv. Jana 17, 18 stojí.

2. Učte lidi vděčnosti, chválám a pobožnosti opravdové. K jakéž potřebě zanechte hádek o otázky a kažte jim jen pokání a víru; dosti ste již trhali církev boží, již pomáhejte hojiti rozsedliny její. Přestaňte říkati: Já jsem Pavlův, já Apollův, já Husův, já Lutherův, já Kalvinův, začněte, prosím, již aspoň všickni opravdově Kristovi býti, a Kristu také, ne sobě, shromážďujte učedlníky a veďte je po snadničké jisté cestě boží, jež svatá slove, a nezaplétejte jich více kontroversiemi, z nichž ani sami vyplétati se neumíte. Šetřte všech prorockých, Kristových a apoštolských kázání, spatříte, že nekáží nic, než pokání a víru, totiž učí lidi mrtviti starého Adama a životu novému v Kristu, a že se sic s křížem potkávají, kdo za Kristem jdou, ale však pokoj boží že vítězí v srdcích jejich. To hle jest prostičká Kristova theologia, kteréž kdo učí, mnohé jistotně vyzíská k spasení; kdo nešetří, by on všecky jazyky uměl a celou Biblí a všecky Patres k tomu a všecky nové scribenty se všemi kontroversiemi, nic není, než bídný ignorant a vagant, sebe i jiné zaplétající, bez užitku, měď nadarmo zvučící a zvonec znějící.

3. Buďte sami pobožní, abyšte za hodné jmíni byli, že jste ran těch ušli a chováni ku potřebě ostatkům Sionským, kteříž svatí slouti mají. Buďtež tehdy sami napřed svatí a buďte v tom světlo jejich, a tak požehná Bůh vám.

4. Pilní buďte stáda božího, uveďte je zase (každý své) v řád pěkný, padlí ať vstanou zase, stojící ať se posilí zase, rozpustilí ať rozpustilostí přestanou, pobožní ať v pobožnosti neumdlévají. K tomu jim, pravím, nejen slovem a příkladem, ale i kázní sloužiti začínejte, žehřete, trescete, napomínejte v čas neb ne v čas, avšak ve vší tichosti, tak abyšte opravdu byli sůl země, církev boží, před zkázami, shnilinami a smradem všelijakých pohoršení stále již zachovávající. A to budete-li činiti, když se ukáže kníže pastýřů, vezmete tu neuvadlou korunu slávy,[313]) a stkvíti se budete jako blesk oblohy a jako hvězdy na věčné věky.[314])

---

[313]) I. Petr. 5, 4. [314]) Dan. 12, 3.

KAPITOLA DVACÁTÁ ŠESTÁ.

Napomenutí k lidu křesťanskému.

Na čtyři vás nyní houfy dělím, křesťanský lide. První jste, kteříž, světlem evanjelium právě osvíceni a v Krista vkořeněni byvše, v vichřici předešlého pokušení bez vyvrácení jste ostáli. Druzí, kteříž, mdlejší byvše, klesli ste, avšak pádu svého litujete a povstati žádáte. Třetí mrtvělí, na obě nohy kulhající, jimž vše jedno jest. Čtvrtí, kteříž ste se od dětinství papežstva, jiného neznajíce, drželi. Patrně o *) houfu Jidášů proklatých, kteří dobrovolně, vědomě, zoufale od poznalé pravdy odpadše, jí se protivili a rouhali, jiných věřících vražedně trápiti pomáhali, nic mluviti nebudu, proto že Písma za ně se modliti brání. Božímu soudu tehdy poručeni buďte, a k tomu láska naději míti velí, že takoví nemnozí jsou, a kteří jsou, strach, že je zachvátí prchlivosť hněvu božího, než je napomenutí čímkoli dojíti moci bude.

K vám tehdy napřed se obracím, věrný boží lide, kteříž jste v pokušení dobrý boj bojovali, víru a dobré svědomí zachovali, tak že kolena vaše se neskláněla Bálovi a znamením šelmy ste se nepoškvrnili. Z toho spolu s vámi se těše, klekám před Otcem Pána našeho Ježíše Krista, díky čině za vás jemu, že vás zmocnil všelikou mocí podle síly slávy své k tomu, abyšte bez úhony stáli až ke dni tomuto Ježíše Krista. Dobrořečtež i vy sami Bohu svému a ohlašujte hlas chvály jeho, že zachoval při životu duši vaši a nohy vaše od poklesnutí, tak že, ač vás uvedl do léči a krutě soužil bedra vaše a vsadil člověka na hlavu vaši a dal vám jíti do ohně a do vody, však zase vás uvedl do rozvlažení.[315]) Blahoslavení vy, že jste bděli a ostříhali roucha svého, aby se neukázala hanba vaše! Blahoslavení, že jste Achabovi a Jezábel nepomáhali bořiti oltářů božích a mordovati proroků jeho! Blahoslavení, že jste opouštěli města svá, když Jeroboám modlářstvím poškvrnil zemi, a pro Krista opouštěli domy, rolí, manželky, dítky, sestry, bratří, nebo

---

*) o v ruk. není. [315]) Žalm 66, 11. 12.

stokrát vám nahraženo bude zde i věčně. Blahoslavení vy, že jste strpěli rozchvátání statků svých s radostí! Blahoslavení, že jste snášeli vězení, do nichž vás umítal Satan, abyšte zkušeni byli. Blahoslavení jste, že jste svítězili nad šelmou a raději se zbavili kupování a prodávání, nežli byšte přijali znamení šelmy. Blahoslavení, že jste se raději opovážili palčivosti pece, než byšte se klaněli bohům cizím! Radujte se a veselte se, nebo vám z milosti dáno jest, nejen v Krista věřiti, ale pro něj i trpěti! Radujte se a veselte se, nebo vás Hospodin má za svůj klenot! Radujte se a veselte se, nebo odplata vaše hojná bude v nebesích! Avšak znejte, že jste svítězili ne vy, než moc boží v vás, poněvadž on jest, kterýž, buď nedopouštěl nad možnosť, neb způsoboval z pokušení i vysvobození tak, že jste mohli snésti. Protož oslavujte Pána, že dobrý jest, že na věky trvá milosrdenství jeho! Ó nebuďte vysokomyslní, ale bojte se!

Vy pak, kteříž jste pro zachování domů, rolí, života po Jeroboámovi, Achabovi a Jezábel ustoupili, nýbrž pro samé volné prodávání a kupování šelmě se poklonili a znamení její přijali, kvilte a plačte, styďte se a hanběte, lekejte a děste, nebo není věc malá, jiż ste se dopustili, poznalou pravdu a v ní Boha, k zalíbení lidem neb pro bázeň lidí, zapřevše. I nevěděli-liž jste, jaký ortel na všecky, šelmě se klanějící a znamení její přijímající, vynešen jest? Aj, teď stojí hrozný a strašlivý ortel boží, před nímž ať svadnou a chřadnou vnitřnosti vaše, nebo jste se jeho účastny učinili, teď stojí: I ten, prý, každý píti bude víno hněvu božího, kteréž jest nalito do kalichu hněvu jeho, a trápen bude ohněm a sírou před obličejem svatých andělů a před obličejem Beránka; a dým muk jejich vstoupíť na věky věků, a nebudou míti žádného odpočinutí dnem ani nocí, kteříkoli se klaněli šelmě a obrazu jejímu. Nebo zde jest trpělivosť svatých[316]) (totiž tu se jí ostříhati mělo). Zle ste učinili, ó Petrové, že jste maličkého examenu a průby udatně nevystáli, vrátným biskupovým a těm, kdož se

---

[316]) Zjev. 14, 10—12.

u ohně světa zhřívají, ustrašiti se davše! Zle ste ovšem učinili, vy Jidášové, kteří jste Pána svého s věrnými sluhy jeho zrazovati, jímati, trápiti pomáhali, kteříž soudu božímu poručeni buďte. Ale vy Petrové, kteříž jste, ne ze zlosti, než ze mdloby přelstěni, donuceni[316a]), ústy ne srdcem Pána svého zapřeli, nezoufejte, nýbrž těšte se, že on věčný Spasitel váš za vás se modlil, aby víra vaše nezhynula, jen toliko jestliže s Petrem poznáváte a litujíce oplakáváte pád svůj, nebo hojné jest u Boha našeho slitování a odpuštění. Synové Izraelští, tak Ezechiáš k proněvěřilým Izraelským, když králům svým k vůli od čistého náboženství byli odstoupili, mluvil, obraťte se k Hospodinu Bohu svému, a obrátíť se k vám ostatkům. Podejte ruku Hospodinu a poďte zase do svatyně jeho, a služte jemu a odvrátí od vás prchlivosť svou, nebo milosrdný jest a dobrotivý.[317]) Pán po vzkříšení svém napřed ptal se po Petrovi, ačkoli on bál se a styděl se, tak my, Kristovi služebníci, při tomto povstání církve, lidem se ukazujíce, po vás, Petrové, se ptáme, a kteřížkoli kde jste plačící a pykající[317a]) pádu svého, k vám s Kristem pravíme: Pokoj vám! A s Samuelem vám, prohřešilý lide boží, také mluvíme: Nebojte se, neb co ste učinili všecko toto zlé, však jen se navraťte a již zpět neodstupujte od Hospodina, ale služte jemu celým srdcem svým. Neopustíť zajisté Hospodin lidu svého pro jméno své veliké, nebo zalíbilo se Hospodinu, aby vás sobě vzdělal v lid svůj. Od nás také odstup to, abychom měli hřešiti proti Hospodinu a přestávati modliti se za vás, nýbrž navoditi vás budeme na cestu dobrou a přímou; jen toliko bojte se Hospodina celým srdcem svým, nebo vidíte, jaké věci učinil s vámi.[318]) — Protož děkujte tomu, kterýž vás neopustil v pokušení a kterýž vás k času tomuto milostí dochoval, ješto jiné mnohé, vám podobné, morem, mečem prchlivě pohubil, a času pokání jim dočekati nedal. Protož vy, obrátíce se, posilujte bratří svých a nahražujte toto své vychýlení statečnou opravdovostí na cestách božích.

[316a]) V rukop.: domnění. [317]) II. Paral. 30, 6—9. [317a]) V rukop.: pyčící. [318]) I. Sam. 12, 20—24.

Vy pak neustavení, kteříž pro hloupost a zatemnělost mysli posavad nevíte, Hospodin-li či Bál Bohem jest, než kulháte na obě nohy, s tou stranou, jež vítězí, smýšlejíce, věztež a rozumějtež, že nyní rozsudek učinil Hospodin mezi námi, služebníky svými, a mezi oněmi[318a]) Bálovými otroky, kteříž s námi o základ zápasili, dovésti chtíce, že zahanbí nás, a,[318b]) že se nám neozve Bůh náš, až i vyhlazeni budeme. Ale vy, Eliášové, kteréž pudila horlivosť Hospodina zástupů, a kteří sme koli neskláněli Bálovi kolen svých, volali sme k Hospodinu Bohu svému, že on jest Bohem. A aj stalo se, přijal Bůh oběti lidu svého, vyslyšel volání a seslav (ačkoli se prodlelo přes poledne, aby patrnější byli skutkové jeho) oheň prchlivosti své s nebe, spálil kameny, prsť i vodu. Protož dejtež Hospodinu Bohu našemu česť a, padajíce na tváře své, volejte: Hospodin jest Bohem, Hospodin jest Bohem! I přijde na vás déšť požehnání božího a rozvlaženi budete.

Vy tolikéž, Babylonští, kteříž ste se zrodili mezi modlami a zlatou svou sochu, za to majíce, že jest Bůh, ctili ste, a proti těm, kdož ji ctíti pomáhati nechtěli, horlili jste a za hodné peci je soudili, vizte a poznejte, co učinil Bůh náš. Aj oheň ukrutně z rozpálené Babylonské peci vyrazil a sehltil ty, kteříž ji rozpálili, ti pak, kteříž do ní uvrženi byli, aj, vyšli beze škody. Poznejte tehdy, že socha, zlatem se třpytící, není Bůh, nebo zahanbena jest, a protož vyznávejte, že sám Bůh ten, jemuž slouží v duchu a pravdě, Bohem jest. Mezitím, co svatý Petr křižovníkům Páně mluvil, to já vám: Vím, bratří, že jste to z nevědomí učinili, jako i knížata vaše; protož čiňte pokání a obraťte se, aby byli shlazeni hříchové vaši, dokud jsou časové rozvlažení od tváři Páně.[319]) Čehož aby vám Bůh dojíti dal, vám upřímným srdcem žádáme.

K vám se zase vracím, vysvobozený boží lide, a vám k reformací vaší toto z božího zákona přednáším:

[318a]) V rukop.: an rovně onino. [318b]) V rukop.: a dovedou. [319]) Skut. 3, 17. 19.

1. Abyšte sobě napotom více milosti boží, služebníků slova a svátostí, nežli prve vážili, nýbrž nyní hned za největší milosrdenství boží to pokládali, že vám služebníky a slovo své navrátil. To zajisté že přednější dobrodiní boží jest, nežli navrácení statků a zevnitřního pokoje, vidí se to z oné boží k navráceným Sionským řeči: Ačkoli Pán (ještě) vám dá chleba úzkosti a vody soužení, však nebudou tobě více odjati učitelé tvoji, ale očima svýma vídati budeš učitele své, a ušima svýma slýchati slovo tobě po zadu řkoucích: Toť jest ta cesta, choďte po ní.[320])

2. Abyšte sobě lítého Antikrista s ohavnostmi jeho (od něhož ste těžkého na duších svých nebezpečenství pocítili) dokonaleji, než prve, a do konce již zošklivili. Což ó byť se předešle dávno bylo stalo, nebyli bychom znovu v těch osidlech vázli! Ohavnosťmi těmi míním předně modlářství s všelijakými jeho appendixy, šperky a křtalty, ceremoní rozličných, bez nichž modlářství konáno nebývá, a potom život Antikristský, Kristovu životu odporný. Bůh lidu svému, když jim zemi pohanů dával, poroučel tak: Oltáře jejich bořte, modly jejich stroskotejte a háje jejich posekejte, rytiny jejich ohněm spalte, aby vám nebyli osidlem.[321]) Čehož když Izraelští neučinili, nevyplenil také Hospodin národů těch modlářských před nimi, nýbrž jim jich za osidla a za metlu nechal, tak že v modlářství i sami ubíhali i od týchž modlářů divným božím dopuštěním trápeni bývali. Tak sme my předešle učinili, že, měvše boží rozkaz: Vyjděte z Babylona, lide můj, abyšte neobcovali hříchům jeho![321a]), my sme nevyšli, leč jen před brány mnozí, totiž ohavnosti učení odvrhavše, nechtěli jsme ohavnosti života odvrci. Tak se nám z Babylona chtělo, jako Lotovi z Sodomy, mnozí se v kráse Babylonské nevěstky předce vzhlédali, mnozí s jejími šperky milkovali, Kristovu nevěstu bezděk jimi okrašlovati chtíce; i stalo se nám, co Izraelitům, jedni po druhých bývali sme uloveni zase a naposledy božím dopuštěním zmocnili se nás ti, před jichž tváří již nám byl

---

[320]) Izai. 30, 20. 21. [321]) V. Mojž. 7, 5. 16. [321a]) Zjev. 18, 4.

uprostranil Hospodin, tak že, zmocnivše se nás modlářstvím svým, nejen nám vší země a všech, rukou vzdělaných, chrámů poškvrnili, ale i chrámů živých srdcí našich, aneb sme do žalářů, mečů, pecí jejich padali. A protož nuže, co Izraelští, když se kdy upamatovali, činili, i vy čiňte a proklaté modlářství z gruntu v ošklivosť vezmouce, i vnady a nástrahy všecky vykořeňte, abyšte opět sobě neb potomkům přenebezpečných osidel nezanechali. Nebo blaze spravedlivému, kterýž nemá modl, dí Báruch, vzdálen bude od posměchu.[322])

3. Potřebí vám bude, abyšte služebníků Kristových upřímných šetřili a je sobě za vůdce zvolovali. I kteříž jsou to? dí někdo. Odpovídá sv. Pavel: kteří tak chodí, jakž máte příklad na nás. Potřebí tehdy bude, ó křesťanský lide, abyšte*) knihy apoštolů svatých čítali a, co apoštolé učili a činili, rozvažujíce, kteří tak nyní učí a činí, šetřili. Tak se nezmýlíte; neboť, prý, mnozí chodí, o nichž sem prve pravil a ještě s pláčem pravím: nepřátelé kříže Kristova, jichžto Bůh břicho jest, kteříž o zemské věci stojí.[323]) A takovýchť někdy sami lidé chtějí, tehdáž když k pokutám dozrávají, jako za Micheáše, o nichž prorok dí: Když, prý, kdo lehkomyslný a ošemetný lež mluvící, totiž pletichář říká: Budu vám kázati o víně a nápoji opojném, ten bývá milým prorokem lidu tomuto.[324]) Raději, pravím, mívají nepokojné, bouřlivé, lživé Sedechiáše,[325]) nežli tiché Micheáše neb Jeremiáše. Aj, mezi námiť to před těmito pokutami bývalo, že sme na díle sami chtěli, aby kněží na sebe čistě láli a s sebou válčili; takový kdo byl, byl libován; chtěl-li kdo mírnější býti, Krista a víru kázati, za pochlebníka a němého psa jmín byl. Ješto co praví apoštol? Prosím vás bratří, abyšte šetřili těch, kteříž různice a pohoršení činí, na odpor učení tomu, kterémuž ste se naučili (totiž tichému Kristovu Duchu) a varujte se jich; nebo takoví Pánu našemu Ježíši Kristu neslouží, ale svému břichu, a la-

[322]) Bár. 6, 73. [323]) Filip. 3, 17—19. *) abyšte není v rukop.
[324]) Mich. 2, 11. [325]) I. Král. 22, 11.

hodnými řečmi a pochlebenstvím svodí srdce prostých.[326]) Napotom tehdy mezi sebou pro milosrdenství boží netrpte těch křiklákû bouřlivých, nýbrž ani jich neposlouchejte, ale šetřte těch, kteříž tak chodí, jakž na apoštolích máte příklad.

4. A takové máte-li z milosti boží (jakož zaslíbil je Pán Bůh z Babylona navráceným dáti), následujtež jich bez mistrování, a jdou-li oni za Kristem, vy za nimi jděte. Neřád to byl předešle v církvích našich, že sobě sami posluchači služebníky vybírali, někteří jen učených, vzácných, zdvořilých, výmluvných, všickni pak takových, kteříž by jim tak, jak oni chtěli, uši lektali a oči pásli, hledajíce. Ale to nebyl řád, nejmilejší, nebo ne ovce pastýře spravovati mají, než pastýř ovce. Učí-li neb činí-li podle zákona správcové vaši, to příkladem apoštolû souditi a na to pozor míti dovoleno vám jest, nýbrž dle poručení Ducha božího povinni jste; ale když služebník podle zákona kráčeti chce, v tom jeho sáhati a vyměřovati lid moci nemá. Nechoď ty za nimi, dí Jeremiášovi Bůh, ale oni ať jdou za tebou. Podobně svrablavosti té uší, (kterouž ste jen vždycky při někdejších kázaních hledávali) nechť vás pomine pro milosrdenství boží; jestli se vám co slova božího buď z zákona neb evanjelium přednáší, když jen v sprostnosti a přísnosti jest, věřte, že moc svou při vás věřících provoditi bude k spasení, slovem božím od kohokoli mluveným a jakkoli v čas neb ne v čas kázaným nesejde, jen budou-li srdce vaše povolná Bohu.

5. Milujte služebníky své, kteříž vás napomínají v Pánu, jakž praví Duch boží; velice je milujte pro práci jejich [327]) a modlte se za ně, aby jim, zvláště po tomto nyní církve zpuštění, Bůh dával ducha moudrosti a otvíral ústa jejich k užitečnému rozhlašování tajemství božích.

6. Povolni buďte správcům svým a poslušni, neboť oni bdějí nad dušemi vašimi, jakožto, kteříž mají počet vydati, aby to činili s radostí a ne s stýskáním, neboť by vám to nebylo užitečné.[328]) Protož nebývejte jako oni Izraelští,

---

[326]) Řím. 16, 17. 18. [327]) I. Tessal. 5, 13. [328]) Žid. 13, 17.

kteříž za času Jeremiáše říkali: Co ty nám ve jménu Hospodinovu mluvíš, neuposlechneme tě![329] Aneb prosíce o radu, když jim z místa božího dána byla, neučinili předce.[330] A za času Ozeášova, kdež o nich sám Pán Bůh praví: Žádný jim nedomlouvej, aniž je kdo tresci, nebo lid můj podobni jsou těm, jižto se vadí s knězem.[331] Neboť by vám ještě tak učinil Hospodin jako oněm, že by vás zavrhl a v zemi vaší pohubil. Ale buďte jako Izraelští z Babylona navrácení, kteříž, v čemkoli jim Ezdráš kněz napravovati poroučel, ve všem poslouchali, i ty manželky cizozemky, ačkoli bez pochyby milé, od sebe propouštějíce; a jako Efezští, Tessaloničtí a Filipenští, nad jejichž poslušenstvím a v pobožnosti prospěchem plesal apoštol, je nazývaje slávou svou, radostí svou, korunou svou. Tak budete-li činiti, zachutná sobě v vás Hospodin a požehná vám, vzdělá vás a osadí bezpečně, i budete, jakoby vás nikdy nezahnal, a posilí vás, abyšte ve jménu jeho ustavičně chodili, praví Hospodin, a budete seděti jedenkaždý pod vinným kmenem svým a pod fíkem svým, a nebude, kdo by přestrašil vás, nebo ústa Hospodinova mluvila.[332] A budete jako zahrada svlažená a jako pramen vod, jehož vody nevysýchají.[333] A budete jako potrestaní, avšak nezmordovaní, jako zarmoucení, avšak zase se rozveselující a vždycky radující.[334]

Ten pak, kterýž začal ve vás dílo dobré, dokonejž je až ke dni Ježíše Krista,[335] a naplniž vás známostí vůle své ve vší moudrosti a rozumnosti duchovní, abyšte hodně chodili Pánu ke vší líbeznosti jeho v každém skutku dobrém, ovoce vydávajíce a rostouce v známosti boží.[336]

KAPITOLA DVACÁTÁ SEDMÁ.

Napomenutí k reformatorům.

Kdykoli božím slitováním potěšené církvi obnova nastávala, vzbuzoval Bůh jisté své nástroje, skrze něž se to

[329] Jerem. 44, 16. [330] Jerem. 38, 15. [331] Ozeáš 4, 4. [332] Mich. 4, 4. [333] Izai. 58, 11. [334] II. Korint. 6, 9. 10. [335] Fil. 1, 6. [336] Kol. 1, 9. 10.

konalo, i politiky: Mojžíše, Davida, Joasa, Ezechiáše, Zorobábele, Nehemiáše, Konstantina, i duchovní: Arony, Samuele, Nátany, Jojady, Aggeáše, Jozue, Petry, Pavly, Viklefy, Husy, Lutery. Nepochybně tehdy ex analogia operum Dei věříme, že i nyní při pádu Babylona, nad nímž všecka království země v nepokoje přišla a Bůh podle předpovídání svých nebem i zemí pohnul, aby všecky národy k žádoucímu národů obrátil, vzbudí nějakého reka Cyra neb Konstantina, kterýž způsobí po národech církvi pokoj a svobodu a v slušné spořádání ji uvede, aby to poslední veliké světlo světu tím jasněji svítilo. A pošle také jednou ještě, nežli přijde veliký a hrozný den Páně, slavného nějakého Eliáše, kterýž by všemu modlářství a všechněm při víře kulhavostem konec učinil, obrátil srdce otců k synům a synů k otcům. Mezitím i nežli by k tomu přišlo, potřebí jest vyšším všechněm knížatům, panstvu, kněžím osvíceným, jak čího ducha Bůh vzbudí, mysliti na to, aby v poddaných sobě krajinách a místech svatou tu Bohu milou reformací, jmenovitě vyzdvižení dobrých řádů, v církvi i v politii, začali, nebo toho od nich boží rozkaz, toho přítomná potřeba, toho času příhodnosť, toho ta, kterouž Bohu dlužní jsou, vděčnosť, toho jich samých budoucí potěšení vyhledává.

K vám tehdy nejprve, ó Zorobábelové a Nehemiášové boží, knížata a páni, kteříž máte přednosť v čeledích otců svých a vás Bůh panováním nad lidem svým poctil a Ducha svého, Ducha umění a horlivosti vám udělil, k vám, pravím, obracím se napřed a vás jménem božím napomínám, abyšte ne napřed k důchodům svým a pohodlím svým chvátali, ale napřed na zvelebení slávy boží pomýšleli, což skrze ušlechtilé vlasti a církve spořádání bude. Posilněž se tehdy v Pánu a přiložte srdce k cestám božím, abyšte jedenkaždý mezi poddanými svými a všickni v celé vlasti napravili řád církve i politie. Řád církve v tom bude, abyšte c h r á m y, k n ě ž í a l i d i n a p r a v o v a l i. C h r á m ů n a p r a v e n í v tom bude, abyšte je od poškvrn modlářských vyčistili a abyšte je znovu posvětili. Vyčištění chrámů jak by se díti mělo, vizte příklady svatých reformatorů, obzvláště jak Ezechiáš, jak Ma-

chabejští, jak Kristus chrámy vyčišťovali, jmenovitě vymítáním modlářských oltářů, obrazů, penězoměnečných stolů a jiných všelijakých modlářství a svatokupectví nástrojů a nástrah. Protož vymectež i vy všecky Antikristské, modlářské nevěstčí šperky z míst svatých, i obrazy, nejen proto, že je Bůh dělati zapověděl a vzdělané bořiti a kaziti poroučel, ale obzvláštně nyní pro čtyři příčiny:

1. Že tak příklad těch předešlých svatých reformatorů ukazuje, aby, cokoli ne od Boha původ má, vyzdviženo bylo.

2. Že některým pobožným Izraelským a Judským králům za zlé se má, že výsosti nezkazili a tím podnětu budoucímu opět modlářství nechávali, tak že, prý, lid nenastrojil cele srdcí svých k Hospodinu. Protož vy podobného božího naříkání na se neuvozujte, abyšte budoucím zlým a necelostí lidu k pravému čistému evanjelium vinni nebyli.

3. Bůh ženy Madianské proto, samy že krásou a úlisností svou Izraelské byly k hřešení přivedly, pomordovati poručil, čehož když Izraelští, krásy jejich šanujíce, neučinili, horlil Mojžíš velice a musili to učiniti.[337]) I nedal-liť Bůh živým obrazům, proto že nástrahou byli modlářství, odpouštěti, čím méně dřevěným a kamenným. Nebo byť i to bylo, že evanjelíci v kostelích svých předešle modlářských obrazů neměli, než pamětné toliko, již však skrze Antikrista modlářstvím poškvrněné jsou hůře než onen Mojžíšův had, jejž pro poškvrnění modlářstvím stroskotal Ezechiáš, a Machabejští nejen postranní od pohanů vzdělané oltáře, ale také pravý boží oltář proto, že pohanskými oběťmi poškvrněn byl, vybořili a rum ven vyházeli. Čím více to věci té, již nikdy Bůh vzdělati byl neporučil, nýbrž vždycky vnadou modlářství byla, po takovém hrozném jí poškvrnění učiniti sluší a náleží.

4. Bůh nemoha starému svému lidu, ač s nimi o to často skrz proroky činiti míval, modlářství ubrániti, poslal na ně Babylonské a dal je hrozně strestati, oznámiv skrze proroka, že je aspoň tak modlářství oduči: Tehdáž, prý,

---

[337]) IV. Mojž. 31.

zavržete obestření rytin svých stříbrných a oděv slitin svých zlatých, odloučíš je jako nemoc svou trpící, řka jim: Táhněte tam![338] I bylo tak, že od tehdejšího z Babylona navrácení již se na věky žádnými víc modlami nepoškvrňují. Podobně se nám evanjelíkům přihodilo, že, ač nás Bůh od Antikristských bludů oddělil, nám se však rytin a slitin všelijak opustiti nechtělo, až Bůh teď skrze téhož Antikrista hrozné zpuštění na nás uvedl. Dejž tehdy Bůh, abychom i my z Babylona se vracující podle toho božího předpovědění a Izraelských příkladů se zachovali, a více sobě na rytinách a slitinách nezakládali na věky.

Řekl-li by kdo: Co pak s obrazy dělati budeme? Na to já nevím, co odpověděti, jediné, že na příklad starých svatých reformatorů hleděti velím. Mojžíš slitinu modlářstvím poškvrněnou ohněm spálil a prach do vody vsypal; Joziáš všeliké ryté a lité obrazy stloukl, zdrobil, setřel a rozsypal po hrobích modlářů; Aza a Ezechiáš a lid jejich rozhorlivše se rozsekali, stroskotali a rozházeli obrazy. O Manassesovi se toliko praví, že je z chrámu vymetal a za město vyházel. Podobně Kristus stoly penězoměnců a jiné nečistoty, nebo obrazy se od Babylonského zajetí již víc nepoškvrňovali, z chrámu vymetal. Jakob pak patriarcha, aby sami od sebe shnili, pod dubem je zakopal; a to se zdá nejmírnější cesta, aby pohřbeny byly i památka jejich s nimi. Tak chrámy od modlářství a pověr vyčistíce, potřebí bude znovu je posvětiti, ale jak? Zdali nějaké svěcené vody kropením, či soli posypáním, či kazatedlnic mrskáním, či novým oltářů mazáním, či křížů nějakých po stěnách děláním? Nikoli, Antikristovi to byli šermové pověry k čarám a kouzlům nežli k posvěcení podobnější věci jimi; daleko jiný, sprostnější, avšak mocnější způsob Duch boží nám ukazuje skrze apoštola řkoucího: Všeliké stvoření boží posvěcené bývá skrze slovo boží a modlitbu;[339] a takť i Šalomoun chrám svůj posvětil. A tak tehdy, vyčistíce místa svatá, bude potřebí, shromáždění veliké svolajíce, modlitby svaté vroucně

[338]) Izai. 30, 22. [339]) I. Tim. 4, 5.

konati a slovo boží v čistotě kázati začíti, tak ta místa v pravdě svatá budou, „nebo dům můj dům modlitby slouti bude u všech národů.“ [340])

Napravení kněží záležeti bude v tomto čtverém: Jedno, aby řádně do chrámu byli uvedeni a moc přisluhování církevního zase jim odvedena byla.

Druhé, aby jim Krista kázati poručeno bylo, hádky pak a disputací zastaveny, tak aby někteří novou, nevčasnou horlivostí různic zase nevtrušovali, ale ať bázni boží lid učí, zvláště nyní po takovém Babylonském zpuštění, když lidé jako v duchovní Sodomě rozpustilostem všelijakým zvykli, aby zase ku pokání a pobožnosti vedeni byli.

Třetí, aby kněžím statky a důchody pozemské zapověděli, proto že je Bůh v staré církvi zapověděl, a, o nové skrze Ezechiele mluvě, vrchnostem tak poroučí: Vladařství nedávejte jim v Izraeli, já jsem vladařství jejich.[341]) Protož dobře by bylo kněžím i rolí i vinic i domů a dvorů zanechati, proto že to všecko v zápovědi boží obsaženo; a Sirach za nemožné pokládá, aby, kdo se myslí s zákonem obírati má, zevnitřních živností práce hleděti měl. A zkušení to ukazuje, že kněžské to důchodů rozšiřování podnět jest lakomství a začátek opouštění povinností a první základ lhostejnosti, bujnosti, pýchy. Mají-li pak kněží toho se vzdalovati, má a musí jim od vrchnosti slušné vychování nařízeno býti, proto že jim to právem božím povinné jest, aby, kdo evanjelium slouží, z evanjelium živi byli; takť jest to Pán nařídil, tak i svatí reformatorové činili, že i kněžím i pomocníkům jich i manželkám a dítkám jejich opatření nařizovali, aby, prý, ochotnější byli v zákoně[342]) a Bůh tomu dílu jejich žehnal.

Čtvrté napraviti potřebí kněží v tom, aby mezi nimi řád nějaký slušný vzdělán a vyzdvižen byl, jmenovitě: 1. Aby sami neběhali, než voleni řádně byli. — 2. Aby to volení bylo v moci starších neb superintendentů. — 3. Aby nebyli voleni než hodní. — 4. Aby byli vždy nějací mini-

---

[340]) Mark. 11, 17. [341]) Ezech. 44, 28. [342]) II. Paral. 31, 4.

sterii gradus, a aby se nedávali per saltum. — 5. Aby kněží spořádáni byli, kdo na koho pozor míti a kdo kým se spravovati má. — 6. Těm, kteříž spravovati, a těm, kteří poslouchati mají, aby jisté regule byly. — 7. Na vystupující z řádu aby byla kázeň. — 8. Aby bývaly visitace a synodové každý rok.

Co od koho by se a jakým pořádkem konati, a co při tom říditi mělo, jako i jiné ty všecky připomenuté věci jak by se plněji spořádati měly, toho se všeho forma aneb spůsob buď z příkladu apoštolské sprostnosti, z psaní jejich, aneb na spůsob staré oné církve po apoštolích, když právě v květu svém stála, z dekretů starých svatých koncilií vzíti může. Jakož kdyby ducha předních Bůh vzbudil, že by se k takové svaté společné v celém království reformací naděje ukazovala, mohlo by se to, jakým řádem apoštolé a učedlníci jejich církev spořádali, v jedno shledati, tak aby nového božího chrámu základové ne jinak než na gruntech starých položeni byli.

Spořádání lidu strany vrchnosti v tom jest, aby je k chrámům předně a potom skutečné pobožnosti, předešlé všelijaké rozpustilosti zastavíce, přidrželi. Kněží pak dobře by bylo, aby sobě posluchače tak, jako staří rozdělili na catechumenos, adultos a seniores, totiž na počáteční, dospělé a starší. Počáteční byli mládež a jiní hloupí, artikulům víry a náboženství teprv se učící, kteříž sic pokřtěni byli, svátosti však večeře Páně, dokudž by tajemstvím těm nevyrozuměli, neužívali. Dospělí byli vyučeni již tajemstvím víry a plně všemu v církvi obcující. Starší byli muži z obce zvolení, pobožní, osvícení, vážní, obyčejně staří, aby byli pomocníci kněžští strany pozoru dávání na lid, jak se kdy v svém povolání a křesťanství chová, neb nechová, též aby vedle kněží, správců svých, soudy církevní uvažovali, a tak lidu božího spravovati a v řádu držeti pomáhali. To byl lid křesťanský v řádu stojící. Z řádu pak vystupující skrze kázeň církevní opět byli na dvě děleni: jedni slouli excommunicati, vyloučení, druzí penitentes, kající. Vyloučeni byli, kteří sobě přílišnými výstupky toho zaslou-

žili, aby z církve naprosto vyvrženi byli, a jimž se ani k svátostem ani do chrámu přístupu nedopouštělo, jako jiným pohanům. Kající pak, kteří pro lehčejší, avšak škodlivé výstupky, aneb po vyloučení milosti žádající, ještě od požívání večeře Páně dotud, dokudž by dostatečně pokání a nápravy neosvědčili, odloženi byli; a těm se chrámu nerci-li nebránilo, nýbrž nad jiné pilněji choditi museli, na obzvláštní však místo. Což vše že tak býti má, má-li církev kvésti a růsti, z Písem a z psaní učitelů starých dovésti se i forma toho plněji vzata býti může. A to bude řád církve.

Řád politický pěkný a slušný záležeti bude v obnovení těchto věcí: 1. Úřadu osobami hodnými. — 2. Práv psaných (i na přestupníky první dsky zákona). — 3. Škol a bibliotek. — 4. Špitálů, řádů o žebrácích, též řádů o sirotcích, chudých. — 5. Řádů o minci. — 6. Řádů strany šatstva vedle rozdílu stavů. — 7. Bezpečnosti silnic a v hospodách řádů, též o zločincích a spůsobu jich trestání skrze cuchthouzi. — 8. O spůsobu panování nad poddanými. — 9. Pozoru v obcích, aby se každý poctivým nějakým obchodem živil. A naposledy: 10. Pilnosti v ostříhání toho všeho. Čehož všeho opět plnou formu z Písem a politických fundamentů a příkladů nejpořádnějších starých i nových obcí vzíti nesnadné nebude, jestliže jen ti, jimž o to péče přináleží, srdce přiloží k cestám svým, na čemž, poněvadž slávě boží a dobrému církve a vlasti i všech veřejnému potěšení slouží, záleží.

Nuže tehdy vy knížata lidu, vy přemilé vrchnosti, probuďtež se, povstaňtež, rozhorletež se, abyšte, jsouce bohové zemští, nebeskému Bohu učinili zalíbení a podle slova jeho pro slávu jeho obnovili sobě církev a politii v řádech dobrých. Buďte, prosím, Azové, Jozafatové, Joziášové, Ezechiášové, Nehemiášové boží, kazte neřády a vzdělávejte řády! Zvláště pak nyní při této příležitosti a příhodnosti času buďte všickni Davidové! Nevcházejte vesele do domů svých, nelehejte na ložce své, nedejte usnouti očím svým ani zdřímati víčkám svým, dokudž byšte místa Hospodinu

nenalezli a odpočinutí arše jeho. A tak také budete Zorobábelové, jako pečetní prsten na ruce boží každý z vás.[313])

Vy pak, ó theologové, služebníci Krista Ježíše a místodržící jeho, buďtež jim opravdově na pomoc, zvláště vy Finesové, Samuelové, Nátanové, Jojadové, Jozuové boží, kdo nad jiné větším osvícením a horlivostí poděleni jste. Probuďte se a přiložte mysl k cestám božím, sic, budete-li vy mlčeti, kamení bude volati. A Satan vám po pravici bude, aby se vám protivil, ó Jozuové boží, však nebojte se, skrotí jej Hospodin; a ač byšte jakýmikoli kalumniemi a útržkami mazáni byli, však nebojte se, sejme to z vás Bůh a dáno vám bude, abyšte chodili mezi anděly božími, nebo ne pro samého Jozue to zapsáno jest, ale pro všecky, kteří na jeho místě nastupují, chrám boží vzdělávají a pořádají.

Řekl-li by kdo: Těžké jsou to věci! Odpovídá Bůh: Ne silou ani mocí lidskou stane se to, ale Duchem mým, praví Hospodin zástupů, nebo milosť, milosť stane se Jeruzalému. Dí-li kdo: Těžce se to stane, aby taková veřejná reformací býti mohla; odpovídá Bůh: Kdož by pohrdal dnem malých začátků? Poněvadž sedm očí Hospodinových, procházejících všecku zemi, i na samé závaží díla toho hledíce, veselí se.[344]) Dí-li kdo: Ještě jsme nevyhráli; odpovídá příkladem svým Izraelský lid, že se jednou rukou Jeruzalém stavěti, druhou proti ostatkům nepřátel zbraň držeti může. Dí-li kdo: Kdyby to jen jíti mohlo a chtělo! Odpovídá Bůh: Jen se posilňte, Zorobábeli kníže, Jozue nejvyšší kněže a všecken lid země této, a dělejte, nebo já s vámi jsem, dí Hospodin zástupů. Podle slova smlouvy mé stane se; Duch můj stane u prostřed vás, jen posilňte se![345])

---

[343]) Aggeus 2, 24. [344]) Zach. 4, 10. [345]) Agg. 2, 5. 6.

REJSTŘÍK

k této knize náležející, kde a v které straně aneb kapitole co se naleznouti má.

Toto vypsal Šimon Dolanský v Žitavě, když jest ve svém exilio živ byl.[346])

[346]) Přípisek jinou rukou.

Slovníček.

Poznámka. Vedle některých neobyčejných českých slov jsou zde uvedena jen ona cizojazyčná slova, která českými koncovkami pádovými neb časoslovnými počeštěna byla; naproti tomu zůstala nepovšimnuta čistě latinská slova a výrazy, které ostatně ponejvíc v textu již vysvětlení došly. Číslice v závorce udává číslo stránky; * před slovem znamená, že se toto v Jungmanově slovníku *ne*nalézá.

akademie (80) = vysoké učení,
allegorie (16) = jinotajitelka,
apateka (75) = lékárna,
*appendix (112) = přívěsek,
artikul = článek,
bibliotéka (121) = knihovna,
cedule (88) = list,
censura (35) = posouzení,
ceremoniářství (103) = obřadnictví,
ceremonie = obřad, obyčejové církevní,
*cuchthouz (121) = káznice,
*deklamatorství (99) = řečnictví,
*dialektika (48) = rozumověda, rozpravnictví,
disputací = hádka,
disputovati = hádati se,
*distinkcí (38, 46) = rozdělení,
examen (109) = zkouška,
examinovati (53) = zkoušeti,
*excess (43) = výstup,
fantazí (15) = obraznosť,
u figuře (4, 13) = obrazně,
fintovati (76) = smysliti,
forma = způsob,
fortel (14) = užitek,
*frasí (17) = způsob mluvení,
*fundament (121) = základ,
glosa (46) = tlumočení výrazu a smyslu temného, poznámka,
griff (98) = obrat, zběhlosť,
grunt = základ,
z gruntu = z kořene,
historie = dějiny,
*ignorant (107) = hloupý člověk,
instrukcí (106) = ustanovení, návod,
*kalumnie (122) = pohanění,
katedra (80) = stolice učitelská, mistrova,
komendovati (103) = poručiti,
*komentář (101) = výklad,
koncilium (33) = sněm církevní,
*konfederací (25) = smlouva,
*konfessí = vyznání víry,
*kontroversie (70, 107) = různice, hádka,
konsistoř (83) = úřad, soud duchovní,
*konversací (14) = obcování, rozmluva,
*liternosť (103) = vědomosť,
matrona (55) = paní,
*method (37) = způsob,
mince (121) = peníz,
muzikářství (98) = hudební umění,
*occasí t. j. okkazí = lat. occasio, příležitosť,
odrhati (11, 100) = vyčítati,
*odšení (17) od slovesa odchnouti. Srov. na-dšení od na-dchnouti,
odtušení (58) = oddechnutí, odlehčení,

ortel (109) = soud, úsudek, odsudek,
partikulární (56) = zvláštní,
*persekucí — pronásledování, protivenství,
počtářství (98) = básnictví,
politický = světský,
postila (101) = výklady neb kázaní na evanjelia i epištoly celého roku,
*praedestinací (76) = předzřízení boží,
*přemeštění (44) = přemštění (od přemstíti),
privilegium (69) = výsada,
*recreati (99) t. j. rekreati = oddech, občerstvení,
reformací = obnovení,
*reformator = obnovitel,
regule (47) = pravidlo,
repetovati (53) = opětovati,
rychtář (105) = soudce,
rývi (9) = vinný keř,
*scribent (53, 107) t. j. skrybent = spisovatel,
sentencí (53) = průpověď,
*spekulací = rozjímání,
subtilnosť = bystrosť rozumu, důvtipnosť,
subtilný = důvtipný,
summou = slovem,
superintendent (119) = starší, dozorce církevní,
synod (120) = sněm,
špitál (121) = chorobnice, nemocnice,
*termín (17) = jméno, znamenání,
triumf (6) = vítězství,
troštovati = těšiti,
*vagant (107) = žák, neumělý člověk,
*visitace (120) = prohlídka,
vrtkosť (66) = vrtkavosť, neustavičnosť,
vynešen (109) = vynesen,
zařítiti (12) = zapěniti, zasypati.

Opravy tiskových chyb.

Na straně	20.	řádek	2.	stojí	olevují	za	oblevují;
„	44.	„	10.	„	proti těm	za	pro ty;
„	46.	„	10.	„	glossy	za	glosy;
„	47.	„	18.	„	anjel	za	anděl;
„	51.	„	20.	„	nahlédneš-li	za	nahlédna ty;
„	65.	„	21.	„	špekulacích	za	spekulacích;
„	66.	„	5.	„	anjelskou	za	andělskou;
„	80.	„	24.	„	anjelská	za	andělská;
„	84.	„	29.	„	anjelské	za	andělské.

2. Skuteční: *A) V odboru vědeckém:*
a) korporace, které ve dvou letech složí 50 zl.,
b) osoby, které ve třech letech složí 30 zl.
B) V odboru všeobecném:
a) korporace, které ve dvou letech složí 25 zl.,
b) osoby, které ve třech letech složí 15 zl.
3. Přispívající s ročním příspěvkem:
a) v odboru vědeckém 2 zl.,
b) v odboru všeobecném 1 zl.
Jmění každého odboru zvlášť se spravuje.
4. Dopisující, valnou hromadou jmenovaní.
5. Čestní, rovněž jmenovaní pro zvláštní zásluhy své o spolek. Kromě toho jsou čestnými členy všichni faráři, učitelé a kurátoři evangelických sborů, kteří 20 skutečných anebo 50 přispívajících členů získali.
6. Činní, kteří beze všech nároků 5 zl. přispívají.

Práva. Všichni členové mají právo valných schůzí „Comenia“ s poradním hlasem se súčastniti, knihovny a jiných pomůcek užívati. Členové zakládající a skuteční mají právo platně hlasovati a správní výbor voliti. Členové přispívající mají právo k bezplatnému obdržení spolkem pro ten který odbor a na ten který rok správním výborem ustanovených spisů a to po pravidle členové odboru vědeckého v snížené ceně nejméně 2 zl., členové odboru všeobecného v snížené ceně 1 zl.

Členové zakládající obdržejí doživotně všecky spisy spolkem vydané, členové pak skuteční všecky spisy svého odboru.

Správní výbor skládá se ze 24 členů s funkcí na dobu dvou let. Ředitelstvo jest výkonným orgánem správního výboru a obstarává běžné záležitosti spolku i skládá se z 9 členů. Valné schůze konají se po pravidle jednou do roka v Praze.

Kam se mají přihlášky a příspěvky posílati.

Přihlášky, reklamace a příspěvky členské buďtež zasílány buď bezprostředně anebo prostřednictvím sběratele pokladníku „Comenia“ p. Adolfu Novotnému, okresnímu inženýru v Klatovech. Všecky zásilky poštovní buďtež frankovány.

Jak se knihy odebírají.

Knihy se odebírají trojím způsobem. Po zapravení příspěvků přímo u pokladníka obdrží členové legitimační lístek, který je oprávňuje na bezplatné obdržení knihy. Kdo si přeje, aby lístek legitimační mu zaslán byl poštou, nechť přiloží 5krejcarovou známku.

1. Člen sám neb někým jiným odevzdá u kommissionáře spolkového, jenž na legitimačním lístku jest poznamenán, svůj legitimační lístek a přijme knihu.

2. Člen ponechá svůj legitimační lístek u pokladníka a vyžádá si, aby se mu každá kniha zaslala poštou. Kdo žádá zaslání to v křížové obálce, nechť složí napřed 5 kr. na poštovné; ředitelstvo však neručí za to, dojde-li kniha správně.

Kdo přeje si zásilku rekomandovaně, nechť složí napřed 15 kr. na poštovné.

Člen vybírá knihy prostřednictvím sběratele.

Tento způsob jest nejvýhodnější, poněvadž jest nejlacinější a nejbezpečnější. „Comenium“ poskytuje té výhody sběratelům, kteří najednou 10 výtisků objednají, že zašle knihy franko.

Nadějeme se, že se v každém sboru najdou ochotní sběratelé, kteří zásilky tyto za všechny členy u nich přihlášené obstarají a knihy mezi

členy rozdělí anebo u sebe ponechají, až si je členové sami od nich odeberou.

Obracíme se ke všem našim příznivcům, kteří práce velikých předků našich si váží a po povznesení našeho evanjelického života touží, aby literární činnost „Comenia“ s účinlivostí nejedenkráte osvědčenou podporovali a to jak pracemi literárními tak i buzením účastenství a získáváním nových členů „Comeniu“, tak aby pomáhali vykonati úkol, který církvi evanjelické v národě našem připadá.

Soudíme, že „Comenium“ dosud vydanými spisy osvědčilo dobrou snahu, podati čtení svého druhu nejlepší a proto důvěřujeme v nejúčinnější součinnost všech na prospěch našeho podniku.

Čím větší bude počet členů, tím více knih bude moci „Comenium“ vydati, tak že užitek vyplývající připadne členům samým.

Žádáme tudíž ony členy, kteří se chtějí propůjčiti za sběratele a získati si zásluhu o vlasť a národ rozšiřováním evanjelické osvěty, aby se přihlásili korrespondenčním lístkem pod adresou pokladníka „Comenia“ p. Adolfa Novotného, okresního inženýra v Klatovech, a budou jim zaslány knihy pro členy přihlášené.

Za sběratele „Comenia“ přihlásili se pp.: Frant. Kadlec, obchodník v Imramově, Josef Dobeš, ev. ref. farář v Novém Městě na Moravě, Justus Szalatnay, ev. ref. farář v Černilově, Ed. G. A. Molnár, ev. ref. farář v Krábčicích, Bedřich Horký, ev. ref. farář ve Džbánově, Jindřich Čížek, redaktor v Choceni, Boh. Mareš, ev. ref. farář v Přelouči, Karel Molnár, ev. ref. farář v Kšelích, Václav Čech, ev. ref. farář ve Vysoké, Vlastimil Juren, ev. ref. farář v Libenicích, Jozef Nešpor, ev. ref. farář v Soběhradech, Viktor Szalatnay, ev. ref. farář v Kutné Hoře, Dr. Ignác Kadlec, c. k. professor v Kolíně, Jozef Bastecký, knihkupec v Praze, Edv. Vávra, inženýr v Král. Dvoře, slč. Božena Kabrhelova v Dražkovicích u Pardubic, Vilém Šiller, stud. theol. Union theological Seminary New York City 50 E, 70 Str., JUDr. Karel Setunský, advokát v Příbrami.

Až dosud vydalo „Comenium“:

„Comenium“ I. (odbor všeobecný č. 1.) Listy Husovy. Upravil Bohumil Mareš.

„Comenium“ II. (odbor vědecký č. 1.) Petra Chelčického Menší spisy I. část. Upravil Josef Karásek.

„Comenium“ III. (odbor vědecký č. 2.) Petra Chelčického Menší spisy II. část. Upravil Josef Karásek.

„Comenium“ IV. (odbor všeob. č. 2.) Jan Amos Komenský, historická hra pro lidové jeviště. Napsal Jan Pelíšek.

„Comenium“ V. (odbor všeob. č. 3.) Slavnostní památník. Upravil prof. A. Vávra.

„Comenium“ VI. (odbor vědecký č. 3.) Krátké dějiny církve slovanské J. A. Komenského. Přeložil Bidlo.

V PRAZE, v měsíci červnu 1893.

Ředitelstvo.

